

Весела Кръстева

ТЪЛКОВЕН РЕЧНИК
на
ТУРЦИЗМИТЕ
в българския език

*с илюстративен материал
от литературата, фолклора,
пресата, радиото и телевизията*

СКОРПИО ВИ
София

Предговор

След като издаде през 2000 година „Речник на турските думи в съвременния български печат“ и успешно защити докторска дисертация на същата тема, д-р Весела Кръстева натрупа и лексикографски опит, и дълбоки познания по лексикология, за да ни представи нов по-богат и по-обемен речник с двойно повече лексеми – в първия те са 555, а във втория – 1200, при това с много по-пълно тълкуване на турцизмите в съвременния български език и с много повече и по-разнообразни примери не само от публицистичната, но и от художествената реч.

Авторката доказва, че съвременната разговорна реч у нас пази и, при аналогични условия от миналото и сега, реактивира турцизмите. Всъщност колкото и да се отричат турцизмите в българския език като белег за ниска култура, те и днес, а може би и в бъдеще, ще запазват своята сила и жилавост, за да рисуват и бичуват отрицателни явления в нашата действителност. Неслучайно турцизмите живеят и в съседни балкански езици – сръбски, хърватски, словенски, босненски, румънски, албански, а също, разбира се, и в така наречения македонски език. По-малко са проникнали и са се запазили те, както свидетелстват езиковеди, в гръцкия език. Най-силно и непосредствено е било влиянието на турския върху българския език, защото България заема средищно място на Балканския полуостров и е била под турско владичество най-дълго време – половин хилядолетие.

Д-р В. Кръстева уместно посочва, че не всички турцизми имат отрицателна семантика и експресия. Една част от турцизмите като: долап, одая, боя, чорба, кофа, тенджерка, фишек, халва, таратор, синджир, яхния, сергия, саздърма и др. в българския език са неутрални по стилистическа обогатеност и се отнасят към така наречената домашна лексика. Разбира се, че турцизмите с отрицателна семантика нямат място в изисканата, високопоетичната, културната реч, но те са möglich средство за изобличение, за осмиване, за осъждане на

негативни явления, затова се появяват най-често във фейлетони, памфлети и пародийни произведения. С тях често се воюва срещу политическите противници с цел да бъдат уязвени и по-остро критикувани.

От „Тълковен речник“ на д-р В. Кръстева читателят ще узнае, че някои турцизми са придобили в българския език отрицателна експресия, докато в самия турски език те са неутрални. Ако вземем думата „тайфа“, ще видим, че на турски тя означава „екипаж“, „свита“. Подобна участ имат и други турцизми, като „тараша“ на турски означава „чистя“, „пречиствам“; „чалга“ – „музика“, „свирене“; „шашкѐн“ пък значи в турския език „изумен“, „смаян“, и др. Голяма част от турцизмите обаче и в двата езика са с негативна семантика.

В Речника читателят ще открие немалко любопитни явления, свързани с турцизмите в нашия език, което е заслуга на компетентния автор. Може да се каже, че всеки, който прави анализ на художествен или публицистичен текст у нас, ще има неизбежна нужда от „Тълковен речник на турцизмите в българския език“ на д-р Весела Кръстева.

Доц. д-р Константин Попов

Няколко думи за турцизмите

- ❖ *Евала, ашколсун, моето момче, давай така!*
(в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 9).
- ❖ *Пиенето краси човека, махмурлукът го грози*
(в. „24 часа“, бр. 348, 2001, с. 21).
- ❖ *Опозиционно сини кърфишеци*
(в. „Труд“, бр. 200, 2001, с. 1).
- ❖ *Ще има и нова размяна на ролите в политическия калабалък*
(в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2002, с. 2).
- ❖ *Дюшеш ще ни дойдат тия 5 милиарда долара, които царски хора са уредили от арабските монархии*
(в. „24 часа“, бр. 179, 2001, с. 10).
- ❖ *Но защо бе, джсанъм, сините се сетиха за това, когато минаха в опозиция*
(в. „Труд“, бр. 289, 2002, с. 1).
- ❖ *Берекет версин, Соколе, ама и 10% стигат!*
(в. „Труд“, бр. 256, 2002, с. 3).
- ❖ *Кютекът на „Герена“ е безспорният номер 1*
(в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 37).
- ❖ *Тренчев – фишекът*
(в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 4).
- ❖ *Абе, аланкоолу – светът отдавна е измислил правилата на труда и капитала*
(в. „Труд“, бр. 154, 2002, с. 1).

Това са извадки от различни вестници и ако продължа да ги изреждам, съм сигурна в едно – че няма да ви отегча. А това е знак, че родната ни публицистика се е освободила от казионната свръхнормативност на близкото минало, която не допускаше употреба на турцизми във вестниците, в радио- и телевизионните предавания. Многобройните думи от турски произход, функционира-

ли в битово-разговорната ни реч от векове насам, през последните години се редуцираха до относително малоброен, но постоянен състав, който включва предимно емоционално-експресивна и оценъчна лексика.

Рязкото нахлуване на турски лексикални елементи в масмедийното пространство през периода на преход към демокрация в страната ни намира обяснение в контекста на историческия момент и общественото развитие от 1989 г. до наши дни. „Ето епоха, която ми дава неизчерпаем материал за бай Ганя“ – отбелязва Алеко. Тази оценка е валидна в пълна сила и днес – епоха на политически произвол, еснафщина, рушветчийство, келепирджийство, далавери, бабаитлък. Любопитното е, че заедно с явлението се възвръща и езикът.

Като елементи от чужда езикова система турцизмите са дълбоко вкоренени в съзнанието на българския народ. Терминът *турцизъм* означава пряка лексикална заемка от турски език, в това число и думи, които имат езиков аналог в българския език. Към тях се причисляват и думите от арабски и персийски произход, преминали в езика ни посредством турския език като единица от турската лексикална система.

Повечето турски думи, които нямат синоним в съвременния български език, се възприемат от носителите на езика като домашни: *гювеч, капак, капан, дюшек, чадър, чорба, кофа, тенджера, сандък* и др. Останалите турцизми са се специализирали за изразяване на определено, в повечето случаи неодобрително отношение към предмети и явления от действителността: *завалия, борсук, бабаит, чукундур, балък, чешит* и др. В съзнанието на българина те се свързват трайно с ориенталския бит, нрави, и „табиети“ от годините на османското владичество.

Турските думи откриват богати възможности за експресивно представяне на днешната действителност, когато социалната среда и икономическите условия раждат „героите на новото време“ – онези, които правят „далавери“, живеят от „рушвети“, търсят „келепирец“.

Особено място в езиковата практика на журналистите заемат турцизмите, които в повечето случаи на употреба оказват силен емоционален ефект. Поради грубото потъпкване на нор-

мативната стилистика някои лингвисти приемат този ефект като антиестетически. Но точно това превръща баналните факти или очевидните измислици в атрактивно внушение със силно, често неочаквано въздействие върху адресата. Според статия във в. „24 часа“ от 27. 05. 1998 *в турцизмите няма нищо дразнещо. Те са в езика ни вече 6 века, те го красят и обогатяват. Някои са по-сочни от българските им синоними и затова са живи.*

Засилената употреба на турски думи в езика ни доказва тяхната необходимост и право на съществуване. През последните години относителният брой на турцизмите, битуващи в езика на съвременния (освободен от догми) печат, е сравнително постоянна величина. Но тук трябва да направим едно уточнение – става дума само за определени списания и вестници, а не за цялата журналистическа продукция. Има тясно специализирани издания, при които употребата на турцизми е рядко срещано явление (в. „Държавен вестник“, сп. „Мама“, в. „Монитор“, сп. „Моят приятел кучето“, сп. „Бела“, сп. „Девет месеца“ и др.)

Редица факти ни дават основание да мислим, че засилената употребата на турцизми не е хаотично явление, а строго закономерна необходимост за адекватното пресъздаване на политическата, социалната и икономическата ситуация в страната. От страниците на всекидневниците, от радиото, от телевизионния екран информационният поток ни залива с най-парливите въпроси на деня. За тези „горещи“ новини е необходима нова, нестандартна изразност, която да влее допълнителен емоционален момент в съобщението. Заглавията на статиите, редакционните коментари, личните журналистически и читателски позиции, т. нар. „жълти“ новини най-активно си служат с турцизми, които функционират в разговорната реч като емоционално-експресивни маркери. Чрез тях се постига не само по-оригинален изказ, но те са удобно средство за изразяване на негативно отношение към коментирувания обект или явление – фамилиарничене, изобличаване, окарикатуряване. Затова те се появяват с особена честота в периоди на политически, социални и икономически кризи, когато общественото мнение може лесно да бъде манипулирано.

Често смисълът на даден литературен текст е неясен, поради употреба на турски думи, чието значение е напълно непозна-

то за младия читател. Сериозни затруднения в това отношение имат седмокласниците. Достатъчно е да цитирам „Маминото детенце“ и „Хаджи Ничо“ на Любен Каравелов, „До Чикаго и назад“ на Алеко Константинов, „Една българка“ на Иван Вазов, които са изпъстрени с турцизми, рядко срещани в днешния език.

Тези трудности ще бъдат преодоленни с помощта на предлагания Тълковен речник на турцизмите в българския език. Речникът е полезен още за журналисти и за всички онези, които проявяват афинитет към колоритните, колкото чужди, толкова и близки за българина турцизми.

Д-р Весела Кръстева

СТРУКТУРА НА РЕЧНИКА

Поради твърде сложния характер на езика, в който непрекъснато се извършват изменения от едно или друго естество, съставянето на речник на турските думи в съвременния български език е извънредно трудна и отговорна задача, плод на дългогодишен труд.

В *Тълковен речник на турцизмите в българския език* са включени **1200 турски думи**, като са дадени:

- ❖ българско и турско значение на думата;
- ❖ граматическа характеристика;
- ❖ стилистична стойност в българския език;
- ❖ етимологични бележки;
- ❖ илюстративен материал от печата, радиото, телевизията, художествената литература, фолклора и др.

Словникът съдържа най-популярните, останали живи през вековете турцизми в българския език, малък брой диалектизми и остарели турски думи, които спорадично се появяват по страниците на съвременния печат или се срещат в художествената литература (става дума за произведения, по-голямата част от които се изучават в училище).

Към корпуса от турски думи са причислени и думите от арабски и персийски произход, които са преминали в езика ни посредством турския език като единица от турската лексикална система. Думи от арабски произход, принадлежащи към международната културна лексика и проникнали в България по други пътища, а не посредством турския език (*алкохол, алхимия, безир, алманах, алгебра* и др.) не са включени в лексикалния масив. Не са включени и турски думи, получени в резултат на контакта между българска или чужда неориенталска коренна основа и турски наставки.

Думите са подредени по азбучен ред. Обяснението е кратко, с цел изясняване на семантичното съдържание, без да се търси енциклопедичност при представяне на понятията.

Граматичната характеристика сочи лексикално-граматическата отнесеност. При съществителните имена тя е представена с категорията род. Граматична бележка *същ.* се подразбира от посочването на рода към съществителните – *м., ж., ср.* Формата за множествено число се отбелязва с *мн.* При някои думи се дават в скоби дублетни форми, като тълкуването е едно.

Стилистичното разслоение на речника определяме според два показателя:

1. Функциониране на думата в дадена разновидност на речта (сфера на употреба).
2. Емоционално-експресивните и други признаци на стилистична обогатеност.

Към думите, чиято употреба е ограничена в определена област, са дадени стилистични бележки:

- Когато думата или едно нейно значение се употребяват предимно в неофициалната, битово-разговорната реч, се дава характеристика с бележката *Разг.* (= разговорна дума, разговорно значение). Тази бележка се поставя при думи и значения, които се отличават с повече живост и фамилиарност.
- Ако думата съществува в някои диалекти и се употребява в книжовния език, се въвежда бележката *Диал.* (= дума или значение от диалектите).
- Когато имаме дума, излязла от употреба, поради изчезването на предметите и явленията, които тя назовава, я бележим с *Истор.* (= историзъм).
- Ако дадена дума е остаряла от гледище на книжовния език, въвеждаме бележка *Остар.* (= остаряла дума).
- Ако думата или едно нейно значение се употребяват в рамките на някоя социална, професионална и друга група, се дава характеристика *Жарг.* (= жаргонна дума, жаргонно значение).

Базата данни е съставена от турски заемки, които в по-голямата си част са стилистично обогатени. Емоционалната отсянка на думата или на отделно нейно значение отбелязваме с:

- *Пренебр.* (= дума с пренебрежителна стилистична нюансировка).
- *Неодобр.* (= дума с неодобрителна стилистична нюансировка).
- *Грубо* (= дума с груба стилистична нюансировка).
- *Ирон.* (= дума с иронична стилистична нюансировка).
- *Обидно* (= дума с обидна стилистична нюансировка).
- *Нов.* (= дума с ново значение, появило се наскоро).

При думи, които имат само номинативно значение и не изразяват чувства или волеви подбуди, отсъства маркер за стилистична обогатеност.

Турската дума се изписва с оригиналната ѝ графика. Когато думата е взета с близко значение и форма, посочваме направо *тур.* (= турски език). В случаите, когато представената дума е дериват на турска заемка, т. е. претърпяла е по-големи фонетични или морфологични промени, бележим *от тур.* (= дума, получена от турска словообразователна основа).

При тълкуване на думите си служим със следните видове дефиниции:

- ❖ **описателна дефиниция** – думите се тълкуват описателно, с по-кратка и по възможност по-ясна дефиниция, в която се обхващат някои от най-ярките признаци на понятието;
- ❖ **синонимна дефиниция** – тълкуваме думата с равнозначни синоними от съвременния книжовен език. Диференциалният характер на речника и неговото предназначение налагат при обяснение на значението на думите широко да се използва синонимният начин, тъй като много от турцизмите имат съответствия в съвременния ни книжовен език. Когато думата е включена във *фразеологизъм*, след граматическите и стилистични характеристики даваме значението на съответното устойчиво словосъчетание.

Илюстративен материал. В края на всяка речникова статия са включени разнообразни материали от художествената литература, съвременния български печат (в. „24 часа“, в. „Труд“, в. „Нощен Труд“, в. „Седмичен Труд“, в. „Жълт Труд“, в. „Континент“, в. „Новинар“, в. „Демокрация“, в. „Сега“, в. „Шок“, в. „Шок свят“, в. „Световни куриози“, сп. „Хай клуб“, сп. „Тий-нейджър Love“ и др.), народни песни и поговорки, речеви изяви, записани от различни телевизионни предавания на *Канал 1* на Българската национална телевизия, *БТВ*, *Нова Телевизия*, *Телевизия 7 дни* и др., които дават представа за употребата на турски думи и значенията им в контекста на съответния материал. При малък брой турцизми са включени примери от битово-разговорната реч, а при други – с по-ограничена употреба в съвременния български език, е използван илюстративен материал от *Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век*, Стефан Илчев, БАН, 1974 г. При подбора на думите сме се опитали да обхванем не само по-голям брой материали от езика на масмедияте, но те да бъдат и от различни по жанр текстове. В повечето примери думата е представена както с различните ѝ словоформи, така и с различните ѝ значения в контекста на подбрани илюстративен материал.

При определянето на дадена дума като турска са използвани следните речници:

- ❖ *Речник на чуждите думи в българския език*, Стефан Младенов, 1947.
- ❖ *Речник на чуждите думи в българския език*, Ал. Милев, Б. Николов, Й. Братков, 1978.
- ❖ *Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век*, Стефан Илчев, Ана Иванова, Ангелина Димова и Мария Павлова, 1974.
- ❖ *Български тълковен речник*, Л. Андрейчин и колектив, III издание, 1973.
- ❖ *Турско-български речник*, Генчо Класов, Сюлейман Гавазов, 1963.
- ❖ *Турецко-русский словарь*, Д. А. Магазаник, 1945.
- ❖ *Türkçe-bulgarka sözlük; Турско-български речник*, Михаил Янчев, 1992.
- ❖ *Langenscheidt Turkish Universal Dictionary. Turkish – English; English – Turkish*, Кормрумов, 1960.
- ❖ *Малък речник на чуждите думи в българския език*, Стоян Буров и Пенка Пехливанова, 1999.
- ❖ *Българско-турски речник*, Г. Класов и С. Николов, 1992.
- ❖ *Български етимологичен речник*, Вл. Георгиев, Ив. Гълъбов, Ст. Илчев, Й. Заимов и др., т. I–III, 1971–1986.
- ❖ *Речник на българския език 1–9*, Издателство на БАН, С., 1977–1998.

СЪКРАЩЕНИЯ

ж. – женски род
м. – мъжки род
междум. – междуместие
мн. – множествено число
нареч. – наречие
неизм. – неизменяема форма
несв. – глагол от несвършен вид
повел. – повелителна форма на глагола
прен. – преносно
прил. – прилагателно
св. – глагол от свършен вид
собств. – собствено
ср. – среден род
умал. – умалително име
част. – частица
член. – членувано

тур. – турски език
от тур. – дума, получена от турска
словообразователна основа

ар. – арабски
гр. – гръцки език
итал. – италиански език
перс. – персийски
татар. – татарски
фр. – френски език

Диал. – диалектна дума
Жарг. – жаргонна дума
Загл. – заглавие
Ирон. – иронично
Истор. – историзъм
Неодобр. – неодобрително
Нов. – дума с ново значение
Обикн. – обикновено
Одобр. – одобрително
Остар. – остаряла дума
Подигр. – подигравателно
Пренебр. – пренебрежително
Разг. – разговорна дума
Фразеол. – фразеологизъм

БНТ – Българска национална телевизия
БРР – битово-разговорна реч
БТВ – Българска телевизия
НТВ – Нова телевизия
ТВ – телевизия

- абà ж.** 1. Груб, дебел вълнен плат. 2. Връхна мъжка дреха от този плат (тур. **aba** – същото значение, от ар.). • Но това облекло той носи само тогава, когато му дойде на ума да се покае; а в други времена той е като делия: зелени шалвари, зелено елече, зелена ачмалия **аба**, голям червен фес и пр. (Л. Каравелов). • ...в гърдите ми под скъсаната овчарска **абица** биеше едно мъничко сърце, безкрайно влюбено (Ел. Пелин).
- абаджия м.** Човек, който прави или продава аба или дрехи от аба (от тур. **abacı** – същото значение, от ар.). • Петър става чирак **абаджия** във Варна (БНТ, Канал 1, Неизвестният възрожденец, 12.12.2000). • Първата работа на двамата е да си купят що-годе прилични дрехи от някакъв **абаджия** (в. „Седмичен Труд“, бр. 22, 2000, с. 12). • Бащата на Димчо Дебелянов е бил **абаджия** (БНТ, Канал 1, Минута е много, 07.12.2002).
- абдал м.** Разг. Грубо Глупак (тур. **abdal** – същото значение, от ар.). • Я виж там онзи **абдал** какво иска (А. Константинов).
- абдест м.** Остар. Обредно действие у мохамеданите – умиване на ръцете и краката преди молитва (тур. **abdest** – същото значение). • Дрехите да ти са в ред, чисти, нови или добре закърпени, да се миеш секи ден като за **абдест** (Д. Талев).
- абла ж.** Диал. По-голяма по възраст жена; сестра, кака (тур. **abla** – същото значение). • – Бива, **абло!** – рекъл бай Стефан усмихнат... (Н. Хайтов).
- авджилък м.** Разг. Лов, ловджийство (тур. **avcılık** – същото значение). • По татово време **авджилъкът** бе пръв приоритет на държавата (в. „24 часа“, 2000, с. 10).
- авджия м.** Разг. Ловец, ловджия (от тур. **avcı** – същото значение). • Ще ги сготвим на яхния, обяснил **авджия**

пред бабичките, накацали по балконите (в. „24 часа“, бр. 50, 1997, с. 6). • Военен пуснал погрешка сачми в главата на колега авджия, докато се целел в летящ пѣдпѣдѣк (в. „24 часа“, бр. 37, 1997, с. 9). • Гризачите преследват туристи и авджии в Беласица (в. „Новинар“, бр. 222, 1997, с. 16). • Местните авджии са гѣтнали 375 чакала и 27 вѣлка през миналата година, сочи статистиката (в. „24 часа“, бр. 49, 1997, с. 6). • Преди откриването на лова търговците изкушават авджиите не само с патрони и пушки, а и с камуфлажни дрехи, патрондаши, шапки, които пазят от слѣнцето, и всякакви аксесоари за любимото хоби (в. „Труд“, 10.08.2001, с. 6). • Авджиите казват, че ловѣт е състояние на духа (НТВ, Календар, 18.08.2001). • Авджиите ще ходят с разглобени пушки до мястото на лова (в. „24 часа“, бр. 280, 2002, с. 5).

авѣр, -ин м. Разг. Другар, приятел (от тур. *havarı* – апостол, привѣрженик, последовател, от ар.). • За борч от 14 бона Ангел Черепя прѣснал главата на своя авѣр (в. „Нощен Труд“, 1999, с. 8). • Убиецѣт на Карамански е негов стар авѣр (в. „24 часа“, 20.12.1998). • Беднякѣт бил жестоко накѣлцан на парчета у дома си заради 15 кг захар, които задигнал от авѣра си по чашка, установили ченгетата (в. „24 часа“, бр. 44, 1997, с. 5). • Бесен, че хем почерпил яко авѣра си, хем оня го ограбил, пияният Венцислав отишѣл през нощта у тях и го транжирал (в. „24 часа“, бр. 44, 1997, с. 5). • Бившият спортист бе спипан в морската столица с кокаин за 11 000 лв. с още двама авѣри (в. „24 часа“, бр. 65, 2000, с. 4). • 22-годишният Хавиер Росадо и трима негови авѣри си устроили лов на хора по улиците на Мадрид през 1994 г. (в. „24 часа“, бр. 49, 1997, с. 8). • Мнимият глухоням обяснил, че богати авѣри го докарали с БМВ до морската столица и го оставили (в. „Нощен Труд“, бр. 154, 1997, с. 4). • Има

специалисти шарлатани, които отвлечат вниманието ни по този начин, а през това време техни **авери** ограбват парите и покупките ни (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 2). • **Повечето от аверите** го изоставят (в. „24 часа“, 04.01.1999, с. 10).

авѐрче м. Разг. Другар, приятел (от тур. *havari* – апостол, привърженик, последовател, от ар.). • „Абе, к'во са мо ръчките“, сонна се на екипа ни ербап търговец. „А-а-а, аз за малко съм тук, отбих се при едно **аверче**“ (в. „Труд“, бр. 228, 2002, с. 1).

агà м. Истор. 1. Господин, господар; почетно звание у мохамеданските народи. 2. Турски административен чиновник. 3. Прен. Турчин (тур. *ağa* – господин, господар, почетно звание у мохамеданските народи). • Това беше малко глухо дворче, близо до портата се гушеше ниска постройка от една или две стаи, дето **агата** посрещаше гостите си... (Д. Талев). • Аго, чекай, чекай, молим те! – изпъшка една селянка, която пичешката идеше откъм Челòпек (Ив. Вазов).

агалàр м. Остар. Господар (тур. *ağalar* – същото значение, мн. ч. от *ağa*). • Край хана на Коци чорбаджи мина замина кавалкада, състояща се от офицери, от конашки бегове и **агалари**... (Ст. Заимов). • Покорната рая се веселеше на скрито, по къщите – да не предизвиква душманите **агалари**, още повече дявола, който завижда на всяка човешка радост и праща зло (Д. Талев).

агалàрство ср. Остар. Привилегии на агаларите (от тур. *ağalar* – господар мн. ч. от *ağa*). • Турците, които до тогава все се надяваха да си върнат властта и **агаларството**, разбраха, че тяхното господство тук се е свършило вече (Г. Караславов).

агалък м. Истор. 1. Господарско поведение, 2. Прен. Охолство (от тур. *ağalar* – господар). • **Агалъкът** не е малка сила, мои братя! (Л. Каравелов). • А ние, правоверните, рахатлъка си гледаме и **агалъка** (Д. Талев).

- агло̀к** м. Диал. Сватбарска кърпа (от тур. *yağlık* – голяма бродирана кърпа). • На чардачето Латифе разтегна бял, везан със синьо по краищата аглок и подаде другия край на Рамзина (Б. Несторов).
- агъл** м. Диал. Обор за добитък; кошара (тур. *ağıl* – същото значение). • Стойко върза воловете в широкия агъл зад къщата... (Г. Караславов).
- агърлѝк** м. Диал. Пари, които родителите на момчето дават при годежа му на бащата на момичето (тур. *ağırılık* – тежест). • Докато не видя Юртлана в къщата си да ѝ закача алтъните на шията и да ми брои агърлѝка, аз тая работа не я имам за опечена. (Г. Караславов).
- ада̀ш** м. Разг. Съименник (тур. *idaş*; от *ad* – име и перс. *daş* – другар). • От щаба припомниха, че победител в първата подобна надпревара стана Петър Младенов, адаш на експрезидента на отечеството, известен в революционните среди като Пешо к... (в. „Стандарт“, бр. 1226, 1995, с. 24). • Ако трябва да я определяме в геополитически термини, за разлика от българския си адаш ВМРО не е прабългарски, а антисръбски ориентирана организация (в. „24 часа“, 01.11.1999, с. 7). • Депутат търси подарък за адаш (в. „Труд“, бр. 45, 2001, с. 36). • Иван Кискинов чака ред за голф с адаша си Лендѝл (в. „Нощен Труд“, бр. 154, 1997, с. 14).
- адѝт** м. Разг. Обичай, ред, навик, нрав (тур. *adet* – същото значение). • Е това е, което правим като адѝт на Трифон Зарезан (БНТ, Канал 1, На кафе с Гала, 04.05.2001). • Ще-ще да си измисли бѝбречна криза и чак вечерта да се мерне „за адѝт“ на сватбата (Ив. Петров).
- аджайп** прил. неизм. Остар. Чудноват, интересен, особен (тур. *asaуір* – същото значение, от ар.). • Те са едни аджайп хора!... (П. Р. Славейков).
- аджамалѝк** м. Остар. Неопитност (от тур. *acemilik* – същото значение, от ар.). • А бе, аз се изтървах, та ти казах

няколко думи, но ти да не направиш някой аджамалък да ме предадеш? (З. Стоянов).

аджамийската нареч. Разг. Неопитно, неумело, несръчно (от тур. *асеті* – неопитен, неумел, несръчен). • Пак аджамийската сте го намислили – поклати глава старецът... (К. Калчев).

аджамийски прил. Разг. Неопитен, неумел, несръчен (от тур. *асеті* – неопитен, неумел, несръчен). • Такива аджамийски работи няма да правим, дядо Андрей... (К. Калчев).

аджамия м. Разг. Пренебр. Неопитен, несръчен човек (от тур. *асеті* – същото значение). • Ти добре го рече, чичко Стояне, твоят Лазар е малко аджамия (Д. Талев). • Виждам, че ти си още аджамия по тези работи (Ст. Заимов). • Ама все пак, баби, нали са момчета аджамийчета като тебе, пък и татъвците им бая пара са изпотрошили да ги изучат повънка, палци им стискам (в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2001, с. 3).

аджеба (аджаба) междум. Разг. Дали, чудно, наистина (тур. – *асаба* част. – изразява любопитство, съмнение и неувереност, от перс.). • Някои го мислехме, питахме се дали, аджеба, не е обратен (в. „24 часа“, бр. 124, 2000, с. 11). • И защо, аджеба, е цялото това творчество? (в. „Жълт Труд“, бр. 27, 2000, с. 1). • И народът се зверел как аджеба Господ бди над духовните си пастири и как търпи тяхното плътско бесуване в църквата (в. „Шок“, бр. 18, 2000, с. 15).

аджем-пилаф м. Остар. Източно ястие от варен ориз, полят с масло; пилаф (тур. *асет pilâv* – същото значение, от ар. и перс.). • Снощи вечерята ни беше доста сиромашка, сега ще имаш и пиле, и аджем-пилаф (Ив. Вазов).

аджемски прил. Остар. Персийски (от тур. *асет* – същото значение, от ар.). • Защо сте дошли, попита Бенковски, който в това време крачеше из стаята назад и напред, въоръжен с два револвера и с аджемска кама. (З. Стоянов).

- аджидѝсвам** *несв.* (**аджидѝсам** *св.*) *Остар.* Съжалявам за нещо или някого, жаля (от тур. **acımak** – изпитвам болка, боли). • *Аман ще ти се молим, аджидисай ни* (Ил. Блъсков).
- адлийка** *ж.* *Остар.* Вид стара монета (от тур. **adli** – същото значение). • *Тук имаше златни меки махмудии, хайриета, адлийки* (А. Христофоров).
- аждѐр** *м.* *Диал.* Змей, хала (тур. **acder** – същото значение, от перс.). • *Размахал се юнакът, разлютил аждера, протекли кърви, изскочили от аждера момичетата, що ги бил глътнал* (Народна приказка).
- аждѐрко** *м.* *Диал.* Юнак (от тур. **acder** – змей, хала, от перс.). • *Сред тишината се обади с ясения си гласец моя аждерко* (П. Ю. Тодоров).
- аздѝсал** *прил.* *Диал.* Разлудувал се (от тур. **azmak** – същото значение). • *А ти виждал ли си как някой аздисал кон, като го пуснеш пролетно време...* (М. Ягодов).
- азлѝк** *м.* *Остар.* Преден край на цигаре, който се слага в устата (от тур. **ağızlık** – същото значение). • *Акиф-ходжа се загледа пред себе си, ... след това бързо на лапа кехлибарения азлѝк на чубука си* (Д. Немиров).
- азма̀к** *м.* Мочур, тресавище (тур. **azmak** – локва, улей за вода). • *Вървим сега през един азмак* (Т. Г. Влайков).
- айп** *нареч.* *Диал.* Срамно, неприлично (от тур. **ayıp** – същото значение). • *Срамота е, малко айп дохожда, ага, ние мусулманите да биеме вързан човек* (Ст. Заимов).
- айванѝя** *ж.* Зимен сорт жълто-червена ябълка (от тур. **ayva** – дюля). • *И разказва за дебюта си като водещ на махленска седянка. Там рецитирал някакво стихотворение, но накрая се „изтърсил от клона на айванията в зарзавата.“* (в. „24 часа“, бр. 239, 2001, с. 16).
- айгѝр** *м.* *Разг.* Жребец (тур. **ayır** – същото значение). • *Окичени с бели кърпи айгѝри, яхнати от луди ергени, ще препускат из калните междуселски пътища* (К. Константинов).

- айлък** м. *Остар.* Заплата, възнаграждение (тур. *aylık* – същото значение). • Няма да чакаш месецът да измине, та айлъкът да дойде... (Хр. Максимов).
- айляк (айлак)** м. *Разг. Неодобр.* Незает, свободен от работа, безработен (тур. *aylak* – същото значение). • Тъй де... разхождайте се... Хора айляк (С. Чернишев).
- айнаджилък** м. *Диал.* Хитруване, недобросъвестност, шмеке-рия (от тур. *aynası* – човек, който използва всякакви хитрини, за да не работи, лентяй). • ...противното, което правят някои журналисти, е айнаджилък и прави лошо впечатление (Ив. Вазов).
- айнаджия** м. *Диал.* Човек, който използва всякакви хитрини, за да не работи, лентяй, измамник, хитрец (от тур. *aynası* – същото значение). • Зарад тебе чорбаджии... / стават чудни айнаджии (П. Р. Славейков).
- айналия** прил. неизм. *Диал.* Хубав, красив (от тур. *aynali* – същото значение от перс.). • ...Джевдет пусна в ръката на Азиса една айналия жълтица (Ц. Гинчев).
- айнасъс** прил. *Обидно* Лош, грозен (тур. *aynasız* – 1. Грозен 2. Противен, опак). • Мъжът ѝ, казват, не бил от читавите, абе айнасъз човек... (БРР).
- айол** неизм. *Диал.* Обръщение – ей, ти! (тур. *ayol* – същото значение). • Абе, сватанак, какво сте я свършили бе, айол! (Чудомир).
- айран (айрян)** м. *Разредено* кисело мляко (тур. *ayran* – същото значение). • Отлично средство е родният айран, който съдържа достатъчно соли (в. „Ние жените“, бр. 30, 2000). • Домакините му в село Жълтуша – Сашо и Райме Александрови, го гостиха с качамак, пилешка супа, пиле с картофи, пататник (баница с картофи), баклава и айран за десерт (в. „Труд“, бр. 287, 2000, с. 3).
- акарет** м. *Остар.* Недвижим имот (от тур. *akarat* – същото значение, от ар.). • Гръцките владци..., полека-лека ще загубят този богат акарет от бедните и несъгласните българи (П. Р. Славейков).

- акатма** ж. Диал. Вид турска палачинка, суха, с шупли (от тур. *akıtma* – преточване, изливане; бяло петно (на кон)).
- ...продаваха сиромашката си стока – черни домашни питки и **акатми** (К. Константинов).
- акинджѝ** м. Остар. Нападател, разбойник, грабител (тур. *akıncı* – наемен разбойник). • Прекъснах и се крих в гората, защото край манастира минаха **акинджии** (Ем Станев).
- акран**, -ин м. Остар. Връстник (тур. *akran* – същото значение, от ар. – равни). • С нашето даскалче ще сте си **акрани**, другарувайте си (Кр. Григоров). • На един празник завързва няколко турци за дърво и със своите **акрани** обикаля с конете около тях, което е луда гавра от страна на роба към властника (в. „Труд“, бр. 133, 2000, с. 12).
- актарски** прил. Остар. Бакалски (от тур. *aktar* – същото значение, от ар.). • Той продаваше и манифактура, и **актарски** стоки... (Й. Йовков).
- акъл** м. Разг. Ум, разум (тур. *akıl* – същото значение, от ар.).
- Ама почна и много **акъл** да ни дава! (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 09. 11–15. 11. 2000, с. 22).
 - ...подиграват се, дават **акъл**, поставят условия, четат конско евангелие на Жан... (в. „Демокрация“, бр. 86, 1995, с. 3).
 - И за да набиеш някого се иска **акъл** (в. „Труд“, 04.12.1998, с. 3).
 - Да се чудиш с кой **акъл** на такъв човек му бе поверена държавата? (в. „Труд“, бр. 121, 2000, с. 3).
 - Във формулярите за участие, които всеки може да копне от страницата на правителството в Интернет, става ясно, че на Българския Великден са канени и 10-годишни хлапета, които да дадат принос за България и **акъл** на премиера (в. „Нощен Труд“, бр. 77, 2000, с. 3).
 - Шварценегер трепе лошите с мускули и **акъл** (в. „Българска армия“, бр. 14 159, 1997, с. 16).
 - Да живее Жан, **акълът** му дойде! (в. „Труд“, бр. 37, 1997, с. 1).
 - А обясненията, че му нанаждали **акъл** откъм югоизток, и пет

пари няма да чинят при свършен факт (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 12). • Вече е почти на 9 години, а още не му е дошъл акълът в главата (в. „24 часа“, 07.01.2000, с. 13).

акъллия м. Разг. 1. Умен човек, умник. 2. Човек, който обикновено „от много акъл“ върши глупости (от тур. *akilli* – умен, разумен, разсъдлив човек). • Пишеше се голям акъллия, ама здравата се подреди с тая флърца... (БРР).

акънтія нареч. Диал. Безредно, безразборно, както падне (от тур. *akıntı* – течение, наклон). • Чуваш ли ти, хаджийке, тя няма да я бъде тѣй; твърде я ударихме по тези дни на акънтія (Ил. Блъсков).

алаба̀ш м. Сладка червена ряпа, гулия (тур. *alabaş* – същото значение; от *al* – ален). • Пазете сърцето с алаба̀ш (в. „24 часа“, бр. 27, 2002, с. 34). • С тази плънка се пълнят листата от алаба̀ш, сармите се нареждат в дълбока тенджерка, заливат се с малко гореща вода, 1–2 с. л. олио и се оставят да къкрят на тих огън (в. „Семеен вестник“, бр. 16, 2002, с. 8). • Алаба̀шът може да се яде на суров, на сок или задушен с други зеленчуци (в. „24 часа“, бр. 27, 2002, с. 34). • Малко преди месото да омекне, прибавете ориза, алаба̀ша и целината... (сп. „Жената днес“, Рецепти от цял свят, декември 1988, с. 8).

аладж̀а ж. Диал. Домашно тъкано памучно платно (тур. *alasa* – пѣстър копринен плат). • Завърнатите до лактите ръкави на шарената му блуза от домашна аладж̀а откриваха мускулести загорели ръце, нагъсто обрасли с червеникавокафяви косми (Т. Харманджиев).

аладж̀ак ж. Диал. Паричен дълг (тур. *alacak* – вземане; актив; актив и пасив). • Самичък той не смееше да отиде у Богданови, за да си поиска аладж̀ака (Хр. Максимов).

алай м. Диал. 1. Свита, дружина. 2. Пасаж от риба (тур. *alay* – полк). • Впрегнаха една кола с канати, качиха го в нея и с голям алай го закараха на кладенеца (Й. Йов-

ков). • *Недалеч от тях играеше малък алай – навярно илария* (С. Чернишев).

алайка м. Диал. Остар. Прислужница, компаньонка (от тур. *alay* – присмех, подигравка). • *...на дайрето под шумът алайките трептели...* (Ив. Вазов).

алалем нареч. Разг. Като че ли, сякаш, струва ми се, кой знае (от тур. *Allah alem*; *alem* – мир, свят, вселена). • *Че какво му е на завалията? – Простудил се е алалем* (Ст. Чилингиров).

аланкоолу м. Разг. Пренебр. Обръщение с презрително отношение; глупако, простако (от тур. *yalan* – лъжа; *oğul* – син). • *Абе, хей, аланкоолу, че като ви завеждам колетната служба, стражар ли съм да ви пазя и денем и нощем стоките?* (Чудомир). • *Абе, аланкоолу – светът отдавна е измислил правилата на труда и капитала.* (в. „Труд“, бр. 154, 2002, с. 1).

алашик прил. Навикнал, привикнал, свикнал, приучен (тур. *alışık* – същото значение). • *Алашик съм, не ме плаши тежкият занаят.* (БРР).

алащисвам несв. (алащисам св.) Диал. Навиквам, свиквам, привиквам (от тур. *alışmak* – същото значение). • *Бях алащисал от малък с него, та и кожатами момче аз си ходех с него...* (П. Р. Славейков).

Аллах м. собств. Име на бог в исляма (тур. *Allah* – същото значение, от ар.). • *Путин враг на Аллах* (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • *В резултата се оказа, че българската нация е толкова „вярваща“ в бог и Аллах, колкото не е била дори и в периода на Възраждането* (в. „24 часа“, 2000, с. 10). • *Нека Аллах го пържи в ада* (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • *Аллах да ти наспори годинките* (в. „24 часа“, бр. 211, 2000, с. 14).

аллах керим нареч. Остар. Добър е господ! Каквото даде Господ! (от тур. *Allah kerim* – същото значение, *kerim* – щедър, великодушен). • *Тъй ще я карам, докато ги направя девет месеца, а след това – аллах керим!* (Чудомир).

- алма** ж. *Остар.* Украса на женска дреха (от тур. *elma* – плод на ябълка). • Мнозина бяха се облекли в богати женски кожуси със скъпи рисове и алми, макар че жегата беше голяма (Ив. Вазов).
- алтѣн** м. *Остар.* Стара златна турска монета (тур. *altın* – злато). • Злато!... Чист алтѣн!... Ще го изсипеш, че половин рогозка ще изпълни (Д. Немиров). • По десет феса алтѣни им се падаха (Й. Йовков).
- алтѣн** прил. неизм. *Остар.* Златен (тур. *altın* – същото значение). • Имай ги от мене – рече, – алтѣн жена си ти (Б. Болгар).
- алтѣпатлак** м. *Разг.* Револвер с шест патрона (от тур. *altıpatlar* – същото значение). • Оня лъскав алтѣпатлак на кръста, ония ми ти черни сукарници... (Н. Хайтов).
- алча̀к** м. *Диал.* Ниско място; ниска гора (тур. *alçak* – нисък). • ...ей там в алчака срещнах Гърдя (Й. Йовков).
- алѣш-верѣш** м. *Разг. Неодобр.* Вземане-даване, търговия, работа (от тур. *alışveriş* – покупко-продажба). • По този начин се получава алѣш-верѣш (НТВ, Сутрешен блок, 14.09.2000). • Мургавите баровци печелят от политика, проекти, от медни кабели, алѣш-верѣш (в. „24 часа“, бр. 45, 1997, с. 13). • И гледат от какъв елементарен алѣш-верѣш Кънчо Стана зелен милионер... (в. „Труд“, бр. 38, 1997, с. 14). • Няма да може да се върти алѣш-верѣш с читалищна дейност (в. „Новини +“, Провадия, бр. 30, 1995, с. 22). • В заслоните на службата се въртял алѣш-верѣш с твърдо гориво (в. „Нощен Труд“, бр. 202, 1995, с. 6). • Причина за афинитета на хората към алѣш-верѣша станала близостта със съседна Македония... (в. „Труд“, бр. 38, 1997, с. 14). • Читалищата няма да се занимават с алѣш-верѣш (в. „Новини +“, Провадия, бр. 30, 1995, с. 22). • Алѣш-верѣшът скоро се разпространил и сред „зайците“ от девети и десети клас (в. „Нощен Труд“, бр. 202, 1995, с. 2). • Няма работа и всеки разчита на улов, за да преживее от алѣш-верѣш

(в. „Жълт труд“, бр. 14, 1996, с. 3). • Той успял да прочете счетоводните книги на баща си и от тях станало ясно, че **алъш-веришът** в онези години процъфтявал (в. „Новинар“, бр. 40, 1997, с. 16). • На Еленора обаче не ѝ харесва да се занимава само с **алъш-вериш** (в. „Труд“, бр. 217, 2001, с. 31).

аман междум. Неодобр. За изразяване на досада (тур. **атап** – милост, пощада, от ар.). • „**Аман** от момчета“, надяваше се бай Стоян, докато отпиваше от скоросмъртницата (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 16). • **Аман** от цигани и по влашки (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 3). • **Аман** от твои въпроси (в. „Луд Труд“, бр. 19, 2000, с. 3). • **Аман** от сценаристи в политиката (в. „Труд“, бр. 136, 2000, с. 10). • **Аман** от натегачи в парламента (в. „Труд“, бр. 148, 2000, с. 1). • **Аман** от бръмбари! (в. „Труд“, бр. 218, 2000, с. 3). • **Аман** от приказки за досиета (в. „Труд“, бр. 217, 2001, с. 3). • **Аман** от РМД и лобита! (в. „24 часа“, бр. 346, 2001, с. 10).

аманет м. Остар. Вещ, дар, поверени на някого за съхранение (тур. **атапет** – същото значение, от ар.). • От черноока жена ще вземеш пари, ей го тука **аманета** (Ем. Станев).

аман-заман междум. Разг. Неодобр. В крайна нужда съм; помощ! (тур. **атап затап** – няма милост). • **Аман-заман** да е на Гергьовден! (БНТ, Канал 1, На кафе с Гала, 04.05.2001). • Ако е да спасява българи в Либия – **аман-заман** и хайде холан! (в. „24 часа“, бр. 190, 2000, с. 9).

амуджа м. Диал. Чичо, вуйчо или братовчед (тур. **атса** – чичо). • Хайде, **амуджа**! – каня го (Н. Хайтов).

анадънму неизм. Диал. Разбра ли? (от тур. **anladınmı** – същото значение). • Ба! Права си като въже в торба, **анадънму** (Д. Войников).

ангария ж. 1. Истор. Принудителна и безплатна работа по време на османското владичество. 2. нареч. Остар. По принуда и безплатно (тур. **angarya** – същото значе-

ние, от гр.). • *Плащат ток с ангария* (в. „24 часа“, бр. 224, 2000, с. 1). • *Роди се мъдро управленско решение – дълг срещу ангария* (в. „24 часа“, бр. 224, 2000, с. 1). • *Ангария му е майката* (в. „Труд“, бр. 154, 2002, с. 1).

ангѝт м. Диал. Вид дива патица (тур. *angit* – същото значение). • *Рашид покани гостите да се възкачат малко у сарая, да си починат, че после ще слязат в лъката да пущат соколите на диви гълъби, на юрдечки и ангѝти* (Ц. Гинчев).

ангѝш м. Диал. Ритла на кола (тур. *angic* – същото значение). • *Само татко го няма, той е зает, стяга ангѝшите за возитба* (К. Петканов).

анджак нареч. Разг. Именно, тъкмо, точно (тур. *ancak* – 1. Само. 2. Едва. 3. Но при все това). • *Анджак сега ми трябваха очите!* (Ив. Вазов). • *Анджак де, думам им, щото съм на години, затуй трябва да си имам и къща, и двор, и някоя пара за черни дни, та кога падна, да има кой да ме погледне* (Ив. Петров).

антерия ж. 1. Дреха, подобна на халат. 2. Дреха, подплатена с памук, която обикновено се носи върху риза; кафтан (от тур. *anteri* – същото значение, от ар.). • *До една маса в къшето седи по турски върху сандък, постлан с килим, някой си българин, Ганьо Сомов, с антерия, с широк червен пояс и безконечни сини шалвари и пуши цигари с едно дълго, черно, с янтар на края, цигаре* (Ал. Константинов). • *За него бе достатъчно да си изтърка ръцете със сняг и да се избърше о ръкавите на антерията* (Ив. Петров).

апап м. Разг. 1. Приятел, другар. 2. Жарг. Неодобр. Пакостник, разбойник (от тур. *ahbar* – приятел). • *Апапите я нападнали на ул. „Цар Симеон“ и най-брутално скъсали златното синджирче от врата ѝ* (в. „Нощен Труд“, бр. 203, 1995, с. 7).

араба̀ ж. Разг. Товарна кола, каруца (тур. *agaba* – същото значение). • *Натоварихме сабахлен арабата и потеглихме...* (БРР).

- арабаджилѣк м.** *Остар.* Превоз на чужда стока със своя кола (от тур. **агабаси** – колар, каруцар). • *Виждаме как други човеци... са натѣкмили най-после кола и волове и захванали са самички вече да си работят араба-джилѣк* (Т. Влайков).
- арабаджия м.** *Остар.* 1. Човек, който превозва товари с кола. 2. Който поправя коли (от тур. **агабаси** – същото значение). • *Съвсем друго биваше в празничен ден... арабаджии и столари, които по бели дрехи сновяха като призраци из прашните работилници...* (Й. Йовков).
- арабия м.** *Разг.* Добър, отзивчив човек, добряк (от тур. **агарби** – 1. Разтурен, разрушен. 2. Бедност, нищета, от ар.). • *Аз съм арабия човек – така определя себе си* (сп. „ЕВА“, юни 2000, с. 17). • *Арабията се огледа виновно* (в. „Труд“, бр. 222, 2001, с. 27).
- арап, -ин м.** *Остар.* Арабин, чернокож, негър (тур. **агар** – същото значение). • *...на пътя му се изпречва Черен арапин върху бял кон* (в. „Жълт Труд“, 26.05.–01.06.1995, с. 23).
- аретлик м.** *Диал.* Приятел. Побратим (от тур. **ahretlik** – осигурено дете, от ар.). • *Свити хора са туй, нашите българи, аретлик, не са като власите* (Й. Йовков).
- аркадаш м.** *Разг. Остар.* Другар, побратим (тур. **arkadaş** – същото значение; от арка – грѣб, опора, закрила). • *Неговият аскер аркадаш Мариян Цветков, който станал свидетел на трагедията, изпаднал в шок и бил откаран в болница* (в. „Труд“, 1999).
- аркадашлар мн.** *Разг. Пренебр.* Другари, приятели (тур. **arkadaşlar** – същото значение, мн. ч. от **arkadaş**). • *Лейдис енд джентълмен, другарки и другари, аркадашлар!* (в. „24 часа“, бр. 190, 2000, 24 хѣша).
- аркадашлѣк м.** *Разг. Пренебр.* Дружба, другарство (тур. **arkadaşlık** – същото значение). • *Омбашии от комшулука, юруш към аркадашлѣк!* (в. „24 часа“, бр. 154, 1997, с. 6).

- армагѐн м.** *Разг.* Подарък от човек, който се прибира от чужбина (тур. *armağan* – подарък). • *Каза им, че е търговец на кокошки и яйца, че е от далечни места и че е дошъл на гости на главния учител, защото му е донесъл армаган от старата му майка (Ст. Заимов).* • *Холандци ни пращат 30 маймуни армаган (в. „24 часа“, 21.11.2000).* • *Не забравяйте да напишете трите си имена и точния адрес, на който да изпратим армагана (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 13).* • *Килмър си тръгна с армагани (в. „Труд“, бр. 117, 2001, с. 33).*
- армѹд м.** *Диал.* Плод на круша (тур. *armut* – същото значение). • *Настъпиха кротките дни, когато напълно узряват бадемите и сочните армуди (К. Петканов).*
- арпѐ ж.** *Диал.* 1. Неолющен ориз. 2. Ечемик (тур. *агра* – ечемик). • *Засяхме лани малко арпа (БРР).*
- арпаджѹк м.** Дребен червен лук за садене (тур. *аграсѹк* – 1. Ечемик – на око. 2. Мушка. 3. Лук за садене). • *Месото – нарязано на порции, лукът на ситно, арпаджикът на цели главички (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 29).*
- артѹсвам несв. (артѹсам св.)** *Разг. Неодобр.* Оставам в повече, в излишък, изоставам (от тур. *artık* – излишък, с гръцка наставка *-is*). • *До късни доби то артисвало гладно и окъсано и чакало някой да го отведе и да го нахрани (в. „Шок“, бр. 31, 2000, с. 5).*
- артѹк м.** *Диал. Неодобр.* Излишък (тур. *artık* – същото значение). • *В групата влизахме все артѹк мераклии (в. „Шок“, бр. 18, 2000, с. 1).*
- артърдѹсвам несв. (артърдѹсам св.)** Спестявам (от тур. *artırmak* – същото значение). • *Да мисли от работа да изкара и да артърдѹса нещо – това не бе възможно (Т. Влайков).*
- аршѹн м.** *Остар. Разг.* 1. Мярка за дължина, равна на 68 см. 2. Дървена линия (тур. *arşın* – същото значение от перс. *arš* – лакът). • *Двойният аршин на Костов се*

видя и около последните смени на областните управители (в. „24 часа“, бр. 113, 2000, с. 10). • Един закон, два аршина (в. „Труд“, бр. 204, 1999, с. 9). • Как метърът смени аршина (в. „24 часа“, бр. 99, 2000, с. 13). • Аршинът на лилипутите (в. „Труд“, 14.11.2000, с. 5).

аскѐр м. Разг. Остар. Пренебр. 1. Войска. 2. Войник (тур. **asker** – същото значение). • Мараба, аскер! (в. „24 часа“, бр. 178, 1999, с. 1). • Аскер в зор прояжда и свинско (в. „Нощен Труд“, бр. 302, 2000). • Близо 50-хиляден турски аскер прегражда пътя към София... (в. „Труд“, бр. 51, 1999, с. 21). • Тайни структури в аскера (в. „Труд“, бр. 42, 1997, с. 18). • През турско тук чал-малия нямам право да замръква – чест, оказвана на селото от султана, защото му давало „войнигани“ – хора, обслужващи обоза на аскера. (в. „Труд“, бр. 149, 2002, с. 13). • Аскерът на Ахмед строен за вота (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 12).

аскерлік м. Остар. Военна служба (от тур. **asker** – 1. Войска. 2. Войник). • На аскерликът е туй сега не му е добро... (З. Стоянов).

аскерлия м. Остар. Военнослужещ (от тур. **asker** – 1. Войска. 2. Войник). • Учителят едвам се провря през струпаните там аскерлии и заптии, които неохотно му правеха път в тъмнината (Д. Талев).

асла̀н (арсла̀н) м. Остар. Лъв (тур. **aslan** – същото значение). • Всичко пречело на Жан да стане аслан... или казано по народному: дойде като аслан, тръгна си като посран (в. „Новинар“, бр. 40, 1997, с. 7).

аслѐ (а̀съл) нареч. Разг. Наистина, действително, всъщност (тур. **asil**, **-sli** – основание, същност, от ар.). • То аслѐ тѝй ще направя (Ив. Петров). • Аслѐ нашите проблеми са от мозъчна недостатъчност, проличала във вялия дебат (в. „Сега“, бр. 115, 2000, с. 24).

асма̀ ж. Висока дворна лоза (тур. **asma** – 1. Висене; висящ; 2. Висока дворна лоза). • Костов е от Елхово, но лѝже, че е от Драгалевци..., важно отбелязва бай Ма-

рин под дебелата сянка на асмата си (в. „Труд“, 04.08.2001, с. 16). • Обесена на асмата в двора на къщата си в Сливен пък била намерена на 1 май сутринта сливналийката... (в. „Нощен Труд“, бр. 84, 2000).

астарджия м. *Остар*. Тъкач на тънки платове (от тур. *astarcı* – същото значение). • Някои лежаха по становеите му, защото беше *астарджия*. (Ив. Вазов).

ат м. 1. Буен, здрав кон. Жребец. 2. Прен. Човек, заемащ висок обществен пост (тур. *at* – добре гледан кон). • Тогава лошо ѝ се пише на държавата и на ония, които плащаме от джоба си ритането на *атовеите* (в. „Труд“, бр. 104, 2000, с. 9).

атлазен прил. Нещо, което се отнася до атлаз, вид лъскав коп-ринен плат (от тур. *atlas* – същото значение). • Това била така Пена от горния край на града, навила се срещу един *атлазен* елек да излезе с момъка, който ѝ го подарил (в. 24 часа, Неделя, бр. 216, 2001, с. 1).

атлия прил. неизм. *Остар*. Човек, който е с кон, конник (от тур. *atlı* – същото значение). • Тежко е да чакаш, а то сичките *атлии* ще преминат (П. Р. Славейков).

атпазар м. Разг. Пазар за покупко-продажба на коне (тур. *at* – добре гледан кон и *paazar* – място за купуване и продаване на различни стоки). • Тука не е *атпазар*! (Д. Талев).

аферим междум. Разг. Браво! Хвала! Отлично! (тур. *aferim* – същото значение). • *Аферим*, Весо, машала! (в. „Труд“, бр. 94, 1998, с. 3). • *Аферим*, Марков, машалла! (в. „24 часа“, бр. 211, 2000, с. 14).

афиё м. Диал. Доносник (от тур. *hafi* – таен, скрит, секретен, от ар.). • Малкият очилат човек декламираше. Но беше строго вторачен в новия си познайник. Не е ли той *афиё*? (А. Страшимиров).

афиф прил. неизм. Разг. Слаб, нездрав, несериозен, лек, лекомислен (от тур. *hafif* – лек). • Няма какво да говорим – това си е *афиф* работа (БРР).

- ахмак** м. Разг. Грубо Глупак, дръвник (тур. **ahmak** – същото значение, от ар.). • Мюнх изскача на удобна позиция. Цюрюк, цюрюк бе, **ахмак** (в. „24 часа“, бр. 211, 2000, с. 14).
- ахтар**, -ин м. Дуал. Дребен търговец на бакалски стоки (тур. **aktar** – същото значение, от ар.). • ...и бунарите бяха общи, и козите стада смесени, и **ахтаринът** един за всички (А. Христофоров).
- ахчак** м. Дуал. Ястие със сгъстено след изваряване овчо мляко (от тур. **aş** – ядене). • И всякога зимно време покрай другото ядене тя ще извади все и по един сахан гъстък и мазен **ахчак** (Т. Влайков).
- ахчийница** ж. Готварница (от тур. **ahçı** – готвач). • Знае се, че във всеки град на султановата държава кафенетата са много – повече и от ахчийниците, и от хановите (В. Мутафчиева).
- ахчийя** м. Готвач (от тур. **ahçı** – готвач). • В сарая си той държеше двама **ахчийи** (Д. Талев).
- ачигьоз** прил. неизм. Разг. Отракан, отворен, буден, хитър; който не се стеснява (тур. **açıkgöz** – същото значение). • Ех, добра е иная, ...ама е много **ачигьоз** (Т. Г. Влайков).
- ачик** прил. неизм. Разг. Ясен, неприкрит, явен (тур. **açık** – светъл, ясен, отворен). • Защо не се обърнат, ако им е нужно към специалните служби, на които това им е работата да следят не текат ли наляво и надясно прани, недопрани и **ачик** мръсни капитали (в. „Новинар“, бр. 216, 1997, с. 7). • Демек работата намирисва на ред, на права и на правосъдие и то **ачик** си е така, защото султанът с тия два слож-ноназвани китана решава да въведе буржоазен правов ред (в. „Континент“, бр. 278, 1995, с. 6).
- ачик-одая** ж. Остар. Стая на гостоприемница (от тур. **açık** – светъл, ясен, отворен и **oda** – стая). • В **ачик-одая**-та трябва да има нарочен прозорец, с преграда и с поставка, която се върти (Ан. Дончев).

- ачиклѣк** м. Диал. Открито, голо място (*açıklık* – простор, яснота). • Вечерно време елените излизат по ачиклъка (П. Росен).
- ашик** м. Разг. 1. Кокалче от агнешки крак за игра. 2. Певец на любовни песни (тур. *aşık* – 1. Кокалче от глезена на добитък; 2. Влюбен човек). • Спомням си като бяхме малки си играехме често на топчета и ашици (БРР). • Понасяше се чудно маане, сякаш някой майстор ашик бе отпуснал глас (Д. Немиров).
- ашикерѐ** нареч. Разг. Явно, очевидно (тур. *aşikâre* – същото значение). • Виждаше се ашикере, че им не е по сърце (Мих. Георгиев).
- ашколсун** междум. Разг. Браво! Отлично! (тур. *aşkolsun* – същото значение; от *aşk* – любов, браво). • Евалла, ашколсун, моето момче, давай така! (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 9). • Ашколсун, сюртюк! (в. „24 часа“, бр. 211, 2000, с. 14).
- ашладѣсан** прил. 1. Присаден, облагороден. 2. Ваксиниран (от тур. *aşılamak* – 1. Присаждам дърво, лоза, растение, за да облагородя. 2. Облагородявам. 3. Ваксинирам). • В нашенския вариант обаче апенинската традиция е ашладисана по следния начин... (в. „Труд“, бр. 38, 1997, с. 14).
- ашладѣсвам** несв. (ашладѣсам св.). 1. Присаждам дърво, лоза, растение, за да облагородя. 2. Облагородявам. 3. Ваксинирам (от тур. *aşılamak* – същото значение). • Тая фиданка я ашладисах лани... (БРР).
- ашламѧ** ж. Разг. 1. Клонче за присаждане. 2. Присадено дърво или неговият плод. 3. Ваксина. 4. Прен. Смес от топла и студена вода; хладка вода (от тур. *aşılamak* – същото значение). • Тази година ашламата роди (БРР).
- ашурѐ** ср. Диал. Варено жито със захар и сухо грозде (тур. *aşure* – същото значение). • По Архангеловската задушница хапваме у дома ашуре (БРР).
- ашъмѧ** ж. Диал. Изхабяване, ръждясване (тур. *aşınma* – изтъркване, изхабяване). • Тука пак се запалиха коле-

лата на един вагон! Хай да ви земе ашъма с майстори! (А. Константинов).

аянийн м. *Истор.* Турски областен управител (тур. *âyan* – същото значение). • *Нейното хайдутуване било да покровителствува изложениите на опасност жители от околните села... в междуособните борби на бейовете и на аяните по това време (П. Р. Славейков).*

Б

бабаджан м. *Разг.* Едър и силен човек; здравеняк (тур. *babacan* – добродушен, симпатичен, обаятелен). • *Двуметровият бабаджан пристъпил мълчешком... (Н. Хайтов).*

бабайт, -ин м. *Разг. Неодобр.* Едър и силен мъж, готов за бой; юнак (от тур. *babayıġit* – същото значение). • *Пищеше сръбска музика за верните му бабаити (в. „Демокрация“, бр. 46, 1995, с. 24).* • *Бабаитите съборили човечеца на земята и го бяхтали, след което опитали да избягат (в. „24 часа“, бр. 100, 1996, с. 29).* • *Преди това бабаитът бил арестуван от полицаи, след като заспал в леглото на последната изнасилена жертва, разказаха криминалистите от Лом, издирващи беглеца (в. „Труд“, бр. 121, 2000, с. 24).* • *Уплашена от бабаита, пенсионерка не посмяла да съобщи в полицията за станалото (в. „Труд“, бр. 121, 2000, с. 24).* • *Ритникът на Благоев обаче бе преме-рен до сантиметър и само спря пишман-бабаита, без да го нарани или контузи (в. „24 часа“, бр. 116, 2000, с. 32).*

бабаитлък м. *Неодобр.* Юнащина, готовност за бой (от тур. *babayıġit* – силен; храбър, смел, мъжествен). • *Не се навирайте много в куршумите, не продавайте баба-*

- итлъци** (Г. Караславов). • ...Тъкмо във връзка със свободата на словото онзи ден Каналът покани в най-гледаното време да върти моабет не друго, а господинът, дето до вчера продаваше **бабаитлък** за сплашване на пресата (Из столичния печат, 2001). • Но едно е престъпникът да получи заслужено наказание за **бабаитлъка** си (в. „Труд“, бр. 223, 2001, с. 1).
- бабайко** м. Диал. Татко, баща (от тур. **baba** – същото значение). • Скоро, деца, ще имате хляб. **Бабайко** и батю ще ви донесат (Л. Стоянов).
- бабалък** м. Разг. Неодобр. Баща на съпругата, тъст (тур. **babalık** – същото значение). • Когато умря **бабалъка** ти, ти му открадна кесията с парите изпод главата му (Мих. Георгиев).
- бабам** междум. Разг. Израз за радост, вълнение, желание (тур. **babam** – татко мой). • „Балкана, **бабам**, Балкана!“ (М. Кремен).
- бабанка**, -о м. Разг. Неодобр. Едър, силен мъж, храбрец, юнак (от тур. **babayigit** – същото значение). • **Бабанка** си ти! Не те ли знам каква хала беше през войната! (Й. Йовков).
- баглама̀** ж. Диал. Резе на врата или на прозорец (от тур. **bağlama** – връзване). • Сложих **багламата** още вчера (БРР).
- бадана** ж. Разг. Разтвор от гасена вар за белосване на стени (тур. **badana** – белосване, измазване). • Минахме я цялата къща с **бадана** (БРР).
- баданарка** ж. Разг. 1. Разтвор от гасена вар за белосване на стени. 2. Жарг. Нов. Лаская някого, подмазвам му се, обикн. във фразеол. „С голямата **баданарка**“ (от тур. **badana** – белосване, измазване). • Абе, като му удариш „**голямата баданарка**“, и той ще кандиса (БРР).
- бадева̀** нареч. Разг. Неодобр. Даром, на вятъра; без заплащане, напразно (от тур. **badihava** – същото значение, от перс.). • Да налага наред, пък да видим дали ще остане здраво място по гърбината на тези, които цяла го-

дина ни харчат бадева вноските за здраве (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 3). • В противен случай излиза, че ядете народния хляб бадева (в. „Труд“, бр. 276, 2000, с. 1). • Профука ли бадева времето за учение, язък за харчлъка (в. „Труд“, бр. 213, 2001, с. 3).

бадѐм м. 1. Южно овощно дърво с бели цветове. 2. Плод на това дърво (тур. **badem** – същото значение). • **Добавете брашното, нишестето, ароматизатора и бадемите** (в. „Всичко за всеки“, бр. 17, 2000, с. 8).

бадемлия прил. неизм. Остар. Който има форма на бадемова ядка; продълговат (тур. **bademî** – същото значение, от перс.). • **И на ключа висеше по една бадемлия венедишка жълтичка** (Ц. Гинчев).

бадѐм-шекѐр м. Захаросан бадем (от тур. **badem** – плод на овощно дърво с твърда черупка и **şeker** – захар). • **Иди по-скоро и донеси ми мастика и бадем-шекер** (Л. Каравелов).

баджак м. Жарг. Грубо Бедро, крак на животно или човек (тур. **bacak** – същото значение). • **Баджаци е точната дума...** (БТВ, Шоуто на Слави, декември 2000). • **Ще цункам тия хубави баджачета, закани се колекционер № 1** (в. „Нощен Труд“, бр. 16, 2000, с. 11).

баджà м. Диал. 1. Комин. 2. Огнище (тур. **basa** – комин). • **Коя дума е синоним на думата „баджа“?** (НТВ, Стани богат, 26.05.2003).

баджанàк м. Всеки един от съпрузите на сестри по отношение на другия (тур. **bacanak** – същото значение). • **С него-вия баща си викаме баджанак, защото водим две силистренки и приятелки, които ни запознаха тогава** (в. „24 часа“, 31.03.2000, с. 11). • **С имената на всички доктори, в суматохата останали без баджанацы или тем подобна рода в общинските управи и по висините на родната икономика** (в. „Труд“, бр. 130, 2000, с. 1).

бадън м. Диал. Бъчва (от тур. **badya** – същото значение, от перс.). • **А виното, доживяло до честити румени**

старини в дъбовия **бадън**, щеше след малко да разлее своята благодат (Т. Харманджиев).

ба̀зба̀я прил. Диал. Доста голям, важен, значителен (от тур. **başağı** – доста, достатъчно). • И то големи хора, **базбая хора!** (М. Ягодов).

базиргян м. Остар. Търговец, търгаш (тур. **bazirgian** – същото значение, от перс.). • А когато е виждал разни **базиргяни** да осквернят божия храм – грабвал е камшик в ръка и е шибал кого де свърне по мръсния сурат (П. П. Славейков).

байр м. Хълм, височина, рид. (тур. **bayır** – същото значение). • Виното – назад към **баира** (в. „24 часа“, 06.11.2000, с. 16). • Викаше ми мама да не бързам да порасна, ама аз като магаре на **баир** – не, та не! (в. „Вестник за жената“, 31.07.–06.08.2000, с. 9). • Широколистните ще погнат иглолистните по **баира** (в. „24 часа“, бр. 231, 2000, с. 10).

байгън нареч. Разг. Неодобр. Нещо, което идва в повече. Досада (тур. **baygın** – немощен, припаднал, посърнал). • Ако това е демокрацията ви, мерси! **Байгън**, както се казва простичко (в. „Труд“, бр. 138, 2000, с. 12). • И ако трябва да бъда точен, както казват хората от ДПС – **байгън** от сладко! (БТВ, Шоуто на Слави, 03.03.2002, повторение).

байламà ж. Диал. Тамбура (тур. **bağlama** – същото значение). • Над всичката тая глъч се разнасяше еднообразното дрънкане на струнните **байлами**... (Ст. Загорчинов).

байра̀к м. Остар. Разг. Знаме (тур. **bayrak** – същото значение). Фразеол. „развявам си байрака“ – водя свободен, безотговорен живот; правя каквото ми скимне. • Тъжната картина в селото се допълва от сваления от върха на пилона на покрива на кметството и обърнат обратно национален **байрак** (в. „24 часа“, бр. 31, 1997, с. 9). • Рано е още да се развява **байрака** на победата (в. „24 часа“, 09.01.1999). • **Байракът** на

победата върху къщата на Мина (в. „Труд“, бр. 57, 2001, с. 1).

байрактър м. 1. Остар. Знаменосец. 2. Прен. Разг. Главатар, водач (тур. **bayraktar** – същото значение). • БСП си отчува байрактари за показ с капиталисти в сянка и на припек (в. „Дневен Труд“, 04.08.1996).

байрам м. 1. Голям мохамедански празник. 2. Прен. Тържество, гуляй (тур. **bayram** – същото значение). • Президентът честити Байрама на турците за сефте (в. „24 часа“, бр. 8, 2000, с. 5). • Върбанов провалял Байрама (в. „24 часа“, бр. 8, 2000, с. 6). • Нова година съвпадна с Рамазан Байрама и повечето мюсюлмани по селата спазват Уруча... (в. „Труд“, 06.01.2000, с. 13).

бакъл, -ин м. Разг. Търговец на стоки за домакински нужди (тур. **bakal** – същото значение, от ар.). • А не всеки е склонен да си казва името и адреса – дори и на познатия бакалин (в. „Труд“, бр. 205, 2000, с. 8). • Бакали бяха сбъркани с шпиони (в. „24 часа“, бр. 49, 1997, с. 7).

бакалия ж. 1. Остар. Стока, с която търгуват бакалите. 2. Разг. Магазин за хранителни и други стоки (от тур. **bakkaliye** – същото значение). • Той не се свени да отмерва кила кашкавали и салами в собствената си бакалия. (в. „Труд“, бр. 307, 2000, Арт Труд, с. 21). • Крадлата сама се издаде пред ченгетата, понеже през час притичвала да си купува лакомства от бакалията (в. „24 часа“, бр. 50, 1997, с. 32). • Безработни се организират в свирепи патрули и се юрват да дебнат из бакалиите (в. „Труд“, бр. 13, 1998, с. 1).

бакалъм междум. Разг. Да видим! (Означава подкана, насърчение, очакване). (тур. **bakalim** – същото значение). • Дур бакалъм бре, „Позитано“ 20! (в. „Труд“, бр. 157, 2000).

бакàря несв. Разг. Гледам, зачитам (от тур. **bakiyagam** – същото значение). • Не го бакари за човек като другите (Мих. Георгиев).

- бакатя** *несв.* *Диал.* Изморявам очите си от взиране (от тур. **bakmak** – гледам, виждам). • ...момиченцата цял ден си **бакатеха** очите над чорапа (Ил. Блъсков).
- бакйи** *мн.* *Разг. Неодобр.* 1. Неблагополучна, неприятна, тежка ситуация, от която трудно може да се излезе. 2. Неизплатен, невърнат паричен дълг. 3. Незавършена, заплетена работа (тур. **baki** – неуредени сметки и дългове, от ар.). • Ти *оправи* своите си **бакии**, пък сетне *оправяй* хората (Ив. Петров). • Да не стане така, че след служебното премиерстване на Софийански да не са му останали сили да се бори отново със столичните **бакии** (в. „24 часа“, бр. 36, 1997, с. 12).
- баклавà** *ж.* Силно подсладена и напоена с гъст захарен сироп баница (тур. **baklava** – същото значение) • Духовниците обаче не спазиха традицията да почерпят с **баклава** (в. „24 часа“, бр. 8, 2000, с. 5). • Домакините му в село Жълтуша – Сашо и Райме Александрови, го гостиха с качамак, пилешка супа, пиле с картофи, пататник (баница с картофи), **баклава** и айран за десерт (в. „Труд“, бр. 287, 2000, с. 3). • ...и с голям кеф *идеше* да му *пийне* *соса* и *бозата* и да му *хапне* **баклавата** (в. „24 часа“, бр. 211, 2000, с. 14). • *Залагам на отговор с – баклава* (НТВ, Стани богат, 20.11.2002).
- бакрач** *м.* *Остар.* Котел, меден съд (тур. **bakraç** – същото значение). • На *печката* *къкреше* *черното бакраче* (Ст. Ц. Даскалов).
- бактисвам** *несв.* (**бактисам** *св.*) Омръзва ми, писва ми, дотяга ми, изморявам се (от тур. **bikmak** – същото значение). • *Бактисах*, *госпожице*, *вече от теб!* (Хр. Смирненски).
- бакшийш** *м.* 1. *Разг.* Нещо, което се дава за извършена услуга над официалната цена. 2. *Остар.* Дар, подарък. 3. *Жарг.* Таксиметрова кола; такси. 4. *Жарг.* Таксиметров шофьор (тур. **bahşış** – *почерпка, подарък*, от перс.). • *Кубрат Панагюрски* *беше гост* и *затова* *не той* *се брък-*

на за сметката, казаха от „Грозд“, съжалявайки, че са пропуснали „княжески“ бакшиш (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 5). • ...това ще е келнерът, защото съм забравила да му платя бакшиша (в. „Труд“, бр. 142, 2000, с. 16). • Бакшиши пречат на видимостта на шофьори (в. „Труд“, Софиянец, 24.01.2003, с. 3). • Бакшишите са спрели на кръстовището на метър от пешеходната пътека (в. „Труд“, Софиянец, 24.01.2003, с. 3). • „Как ще си кажа името! Та после колегите да ме псуват. А и това мое изказване противоречи на интересите ми“, сподели още „бакшишът“ (в. „Труд“, Софиянец, 24.01.2003, с. 3).

бакър м. 1. Остар. Металът мед. 2. Диал. Голям меден съд за течности (тур. *bakır* – същото значение). • Ехей! Полека! Ще продупчиш бакъра, полека! (Д. Талев). • Кой ще изяде калая от бакъра? (в. „24 часа“, бр. 100, 2000, с. 9). • Караме я с каци и бакъри от селската чешма, макар че повечето хора се запасиха, като видяха, че на 31-и вали силно (в. „Труд“, 06.01.2000, с. 13).

бакърджия м. 1. Разг. Човек, който произвежда бакърени изделия или търгува с тях. 2. Мн. Прен. Неодобр. Нов. Хора от кръга на министър Евгений Бакърджиев или негови съмишленици (от тур. *bakırcı* – човек, който произвежда бакърени изделия или търгува с тях). • И ето един ден научих, че някакъв бакърджия, отчаян от лошите си сметки и пр., заявил на всеослушание на съседите си занаятчици, че ще се самоубива (Ем. Станев). • И както винаги бакърджията, вместо да изпишат везди, вадят очи (в. „24 часа“, 07.01.2000, с. 11). • Как работят бакърджията (в. „24 часа“, 07.01.2000, с. 10).

балабан м. Разг. Едър и голям човек (тур. *balaban* – огромен, гигант, великан; дресирана мечка). • Това се казва мъж... балабан! (БРР).

балама ж. и м. Разг. Пренебр. Наивник, будала; човек, когото лесно биха могли да излъжат; глупак (от тур. *bala* –

- младо глупаво същество, от татар.). • Супермаркетите са пълни с хитрости, създадени от психолози за балами (в. „Жълт Труд“, бр. 9, 1994, с. 20). • Още много преди покрива ние ще бъдем в чужбина с парите на баламите (в. „Труд“, бр. 193, 2000, с. 32).
- баламòсвам** несл. (**баламòсам** св.) Заблуждавам, залъгвам някого (от тур. **bala** – младо глупаво същество, от татар.). • Нас ни баламосваха с някакъв мирен преход (по време на управлението на БСП – б. р.), при който всеки новоизлюпен бизнесвампир правеше каквото си иска (в. „Труд“, бр. 134, 2000, с. 9).
- балдъза** ж. Сестра на съпругата (тур. **baldız** – същото значение). • Но излязоха наяве и потресаващи подробности за последните минути на Джон, съпругата му и балдъзата (в. „Вестник за жената“, бр. 30, 2000, с. 18).
- балдър** (**бълдър**) м. Жарг. Грубо Дебело, грубо бедро или крак, обикновено на жена или момиче (тур. **bildir** – минала година; нещо от миналата година). • Ей, какъв балдър има тая мома! (БРР).
- балдър** (**бълдър**) неизм. Диал. Минала [година] (тур. **bildir** – същото значение). • В горите и отколе, от балдър години шетал Момчил добър юнак (З. Сребров).
- балтия** ж. 1. Диал. Брадва, секира. 2. Жарг. Неодобр. Нов. Силно, грубо ритане през краката или блъскане, обикн. по време на футболен мач или друга спортна игра. 3. Жарг. Неодобр. Нов. Грубо Унищожаване, пречка за нещо, някой. (тур. **balta** – брадва, секира). • Закон от 1948 г. удря балтия на киното ни (Столичен вестник).
- балък** м. Жарг. Обидно Простоват, наивен, глупав човек (тур. **balık** – риба). • И онзи балък Зигфрид дал джентълменската си дума (в. „24 часа“, Неделя, бр. 216, 2001, с. 1).
- балъкчийя** м. Диал. Рибар (от тур. **balıkçı** – същото значение). • Турчинът със сивия кон една нощ, като уловил над Свищов при блатото едни балъкчийи власи, накарал ги насила да го превезат... (Ц. Гинчев).

бамбашка прил. Диал. Особен, необикновен, причудлив (тур. *bambaşka* – същото значение). • Няма що, **бамбашка** е твоят джелепин (А. Христофоров). • – **Бамбашка** свят – оплакваше се бай Ганьо. – Студен свят (Ал. Константинов).

бамя ж. Вид зеленчук с мъхести, месести шушулки, пълни с дребни зърна (тур. *batya* – същото значение). • **Бамята**, ако е прясна, се почиства от дръжките и се измива с вода, с оцет и сол, като леко се претрива (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 29).

барабар нареч. Разг. Неодобр. Пренебр. Заедно, редом (тур. Диал. *barabar* от *beraber* – същото значение, *barabar* – рамо до рамо, от перс.). • На делото в Софийски градски съд, тия дни Печев хвърли в тъч присъстващите **барабар** със съдиите (в. „Нощен Труд“, бр. 239, 1995, с. 7). • Европа потърси късмета си в еврото. България и тя „**барабар** Петко с мъжете“ (в. „Дума“, бр. 5, 1999, с. 5). • Гергьовден отмина та се не видя. **Барабар** с агнетата и софрите, ако сте могли да си ги позволите, разбира се (в. „Луд Труд“, бр. 19, 2000, с. 2).

барбут м. Вид комарджийска игра със зарове (от тур. *barbut* – същото значение). • Играехме на **барбут** в кръчмата на Илийчо Миразчийски (А. Гуляшки).

барем нареч. Разг. Неодобр. Поне, надали (от тур. *bari* – същото значение, от ар.). • И юнаците обещаваат ли да шитнат два парахода със захар, или да телепортират **барем** половината спирт от Украйна у нас, та да се захване газетата както трябва (в. „Труд“, бр. 121, 2000, с. 10). • А, **барем** една юбилейна монета сигурно ще ни дадат вътре... (в. „24 часа“, бр. 184, 1999, с. 5).

басма ж. Тънък памучен плат с печатани върху него шарки (тур. *basma* – стъпкване, притискане, шамповане, шампован плат). Фразеол. „не цепя басма“ – казвам истината в очите, не се спирам пред нищо. • Чау-

шинът с благодарност прие подаръка, като обеща на челебията, че ще разкаже на децата си кой им е купил такъва хубава, шарена басма (Ст. Заимов).

• *Не цепеше басма никому, но беше справедлив човек* (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 3).

бастисвам *несв. (бастисам св.)* Разг. Грубо 1. Досажда ми, дотяга ми, омръзва ми. 2. Унищожавам (от тур. **basmak** – настъпвам, натискам; печатам; тъпча, газя с крака). • *В хор със средновековния гадател Мишел дьо Нострадам, посочил юлий месец, лято 1999-о, сетний миг, припяха днешни предсказатели ударници, решили да бастисат човечеството в съкратени срокове – още през февруари или март* (в. „Труд“, 20.12.1998, с. 9). • *Човечецът я бастисал с добри намерения* (в. „Шок“, бр. 21, 2000, с. 3). • *По-интересно е, че всички свидетели скачат от радост, че са претрепани гаднярите, които бастисват фасадите и им пилеят данъците* (в. „24 часа“, 03.09.2000, с. 7).

бастисан *прил.* 1. Разг. Грубо Унищожен, затрит. 2. Жарг. Грубо Убит (от тур. **basmak** – настъпвам, натискам; печатам; тъпча, газя с крака). • *В момента школото, чийто единствен сайбия най-после е вдовецът на бастисаната директорка, се е ситуирало в експерименталната детска градина на Людмила Живкова* (в. „Шок“, бр. 31, 2000, с. 5).

батак *м.* 1. Разг. Кално място, тиня, блато. 2. Прен. Разг. Неразбория, бъркотия, хаос. 3. Остар. Паричен дълг, който е несъбираем. 4. *собств.* Батак Родопски планински язовир. 5. *собств.* Батак Град в България (тур. **batak** – тресавище, блато). • *В същото време футболният батак работеше с пълна сила край тържището на „Илиянци“ и по други места в страната* (в. „Демокрация“, бр. 127, 2000, с. 1). • *В Министерството на икономиката усилено продължава да се бистри батакът около мътната приватизация на столичната „Софарма“ и нейния злополучен ку-*

пувач „Нова технолоджи“, регистриран в Дъблин (в. „Банкеръ“, бр. 17, 2000). • Не знам как ще излязат от батака, който Златев им прави (в. „Труд“, бр. 126, 2000, с. 8). • ...да се надяваш армията да оправя батаците на една държава, която се срина до дъното на Европа (в. „Труд“, 09.05.2000, с. 9). • Ела, ти казвам пак, защото все сме в един батак (БТВ, Шоуто на Слави, 07.08.2001). • На язовир „Батак“ в момента излизат добри каракуди на тежко с подхранваща спирала (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 21). • Протести заради дървесина плюс братовчеди в Батак (в. „24 часа“, бр. 123, 2000, с. 6).

бахар м. 1. Ароматни зърна, които се употребяват за подправка на ястия и колбас. 2. Жарг. Студ (тур. *bahar* – 1. Пролет. 2. Ароматична подправка, от ар.). • ...прибавя се нарязаният на полумесеци лук и след като омекне, се ръси брашното, червеният пипер, зърната бахар и черен пипер... (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 30). • В средата презграждате с пръчка стар копър, един дафинов лист и 4 зърна бахар (в. „Капитал“, 11.11.–17.11.2000, Бакхус, с. 26). • Черният пипер се съчетава добре с всички зелени подправки – тарос, магданоз, целина, девисил, понася се с дафиновия лист и бахара (в. „Семеен вестник“, бр. 16, 2002, с. 8).

бахча ж. Зеленчукова градина (от тур. *bahçe* – същото значение). • От Тилликая селянинът слезе в бахчата, която днес (1898 г.) е преобърната в прекрасна градска градина (Ст. Заимов). • Зеленчука измивате добре, защото не се знае кой с кого е шетал из бахчата (в. „Капитал“, 11.11.–17.11.2000, Бакхус, с. 26).

баш прил. Неизм. Остар. Главен, пръв (тур. *baş* – глава, главен, главатар). • Според поверието, щом има луд някъде, значи всичко ще тече по вода, допълни баш касиерът на Плевен (в. „Новинар“, бр. 29, 1997, с. 16). • На брилянтен френски език един от баш воеводите Анато-

лий Величков поздрави с месеца на франкофонията (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 5). • *Прави са от СДС – срамота е баш депутатите и висши държавници да не декларират доходи и имущество по закона за публичния регистър* (в. „Труд“, бр. 289, 2002, с. 1).

ба̀ш нареч. Неизм. Разг. Тъкмо (тур. **baş** – глава, главен).

• *Именникът (агент Тенев), изтупан баш по модата в графитеносиво, получи две вратовръзки „Валентино“* (в. „Нощен Труд“, 08.01.–09.01.1999, с. 5).

• *„Ма какво е това да ме дигат от масата баш на Цветница“, възропта понаквасен млад мъж и развеселено с шише в ръка, отпраши към близкото кафене* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 24). • *В наказателното поле на „Левски“ се разрази тайфун, аха-аха Пажин да пристигне с гръм, а то дойде Тайфур и го набута баш-баш* (в. „24 часа“, бр. 211, 2000, с. 14).

башибозук м. 1. *Истор.* Нередовна турска войска през XVIII–XIX в., разюздана и свирепа. 2. *Истор.* Войник в тази войска. 3. *Прен.* Лице или група лица извършващи произвол, безчинства и жестокости (тур. **başıbozuk** – същото значение; от **baş** – глава и **bozuk** – развален). • *Турското означение на сборна войска е башибозук. При новата коалиция то е уместно само в мирен и демократичен електорален смисъл, а не като сбор от черкези, турци и албанци* (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 12). • *Казаха, че циганите клисурци изгорили селото, запалили черквата, училището и свирили с гайди, цигулки, с башибозука наедно* (в. „Труд“, бр. 117, 2000, с. 3). • *Най-много е разсърдило народа това, дето намерили в къщата им 30 оки с газ размесени, за да палят селото, ако додат башибозуци* (в. „Труд“, бр. 117, 2000, с. 3). • *„За такова чудо не съм и чувала, башибозук така не ни е палил през турското робство“, редеше просълзена пред репортери 83-годишната баба Тона, която се спасила от огъня благодарение на внука си* (в. „Труд“, бр. 186, 2000, с. 12).

- башка** прил. неизм. Диал. Отделен, друг, различен (тур. *başka* – същото значение). • *Всеки си е башка* (в. „Луд Труд“, загл. на рубрика, бр. 19, 2000, с. 3).
- башка** нареч. неизм. Диал. Отделено, на всичко отгоре (тур. *başka* – отделен, друг, различен). • *Башка – знамената и песните* (в. „Жълт Труд“, бр. 5, 1995, с. 11).
- бай** нареч. неизм. Разг. Доста. В повече (от тур. *bayarı* – същото значение). • *Вече месец майсторите кърпят обувките на студентите от митингите, които бай си изтъркали подметките* (в. „Нощен Труд“, бр. 34, 1997, с. 6). • *Бая се заглеждах в ... едновременно с отвращение и възхищение* (в. „Нощен шок“, бр. 11, 2000, с. 2). • *Отначало бая се уплаших, но те по някакъв начин телепатически ми внушиха, че няма да ми направят нищо лошо* (в. „Шок свят“, бр. 1, 2000, с. 4).
- баялдѝсвам** несв. (баялдѝсам св.) Разг. Припадам, губя съзнание. Призлява ми (от тур. *bayılmak* – припадам, примирам). • *Бедната като да познала, че това са нейни синове, тя извикала, баялдѝсала и паднала на земята* (Ил. Блъсков).
- байт, -а** прил. неизм. Разг. 1. Непресен, остарял (обикн. за хляб или друг вид стоки). 2. Голям, дебел (тур. *bayat* – непресен, остарял; отживял). • *Хайванска работа, чадо! И баята е, да знаеш! Щото съдията ще съди що пише у дебелиите му книги, а те така са изпидепцани, че който най е крал, невинен излиза* (в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2002, с. 3).
- беглик** м. Остар. Данък за овце и кози (тур. *beğlik* – същото значение). • *Коя стока се е облагала с данъка беглик в Следосвобожденска България?* (НТВ, Стани богат, 29.11.2002).
- бей** м. 1. Истор. Титла на феодален владетел или на лице с висок чин, граждански или военен в Османската империя. 2. Богат човек в мюсюлманска страна. 3. Прен. Неодобр. Човек, свикнал да го обслужват другите, да получава всичко на готово (тур. *bey* – титла на феодален владетел или

на лице с висок чин в Османската империя). • От „бей“ е станал „баб“ („баща“) и разпалва народната любов с живописни речи и неуморни обиколки (в. „24 часа“, бр. 131, 2000, с. 28). • **Бял**, който бил във възторг от сладкодумния „американец“, му дава за гавезин един турчин, комуто заръчва да го закара до конака... (в. „Седмичен Труд“, бр. 22, 2000, с. 12).

бекрия м. Остар. Пияница, алкохолик (от тур. **bekri** – същото значение). • ...аз от стара майка крия, / тя от татко зъл бекрия (П. Яворов).

бекяр, -ин м. Разг. Пренебр. 1. Неженен мъж, ерген. 2. Мъж, който живее сам, без семейство (тур. **bekâr** – същото значение). • Той е бекяр по душа – дай му лек живот, хапване и пийване... (БРР).

бел м. Разг. Островръха лопата за копаене (тур. **bel** – същото значение). • Нели яростно забива бела в земята, но не ѝ спори (В. Бончева).

белки (белким) нареч. Разг. 1. Може би, вероятно. 2. Дано. 3. Нима, мигар (тур. **belki** – може би, възможно е). • Един приятел на Фильо му подари потника, с който е направил сина си, та белким и ние успеем, надява се Глория (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 9). • Въпреки че те отдавна са демоде, майки и бащи хвърлят луди пари, белким заприлича чедото им на холивудска красавица (в. „Нощен шок“, бр. 11, 2000, с. 4). • Белким през него турците заминат в Турция, циганите се върнат в Индия, а българите се заселят в Нагорни Карабах (в. „Труд“, бр. 135, 2000, с. 3). • И затова уволнява масово държавни служители – белким поспести нещо от заплатите им. И панически се преливат пари от едно бюджетно направление в друго – белким аборигените останат с впечатление, че нещо се прави и че това нещо е важно (в. „Демокрация“, 12.09.2001, с. 11). • Първата възможност е българите да се стреснат, да се свият в черупката си и да забравят за НАТО и Евро-

съюза, та белким ги отвинат бъдещите удари на фанатиците (в. „Труд“, бр. 281, 2002, с. 12).

беля ж. Пакост, зло, нещастие, неприятност, лошотия (тур. *belâ* – същото значение). • Още на летището Асен Христов заплаши управляващите, че може да направи „голяма циганска беля на СДС“ (в. „24 часа“, 22.01.2000, с. 14). • „Ще ми докара някоя беля с неговите щуротии“, добави Нинов (в. „24 часа“, 07.01.2000, с. 13). • Всички бяха инструктирани да угаждат всячески на бъдещата майка, за да не стане беля (в. „Нощен Труд“, бр. 84, 2000, с. 5). • Бивш морски пехотинец си търси белята (в. „24 часа“, бр. 88, 2000, с. 10).

бѐнка ж. Черна пъпка или петно върху кожата на човека (от тур. *benek* – малко петно). • Следете цвета на бенките (Столична преса, февруари 2001).

берба̀т прил. неизм. Диал. Лош, мръсен, неприличен, нечист (тур. *berbat* – същото значение, от перс.). • Един поглед стигаше, за да се разбере в какъв бербат живее... (БРР).

берекѐт м. Разг. Плодородие, изобилие (тур. *bereket* – същото значение, от ар. *baraḥa* – божия благословия, от ар.). Фразеол „берекет версин“ – благодаря на Бога за плодородието. • Берекетът на Аллах да е върху вас... (БНТ, Канал 1, 26.11.2000). • Такъв берекет акушерките не помнят за последните 10 години (в. „24 часа“, бр. 58, 1997, с. 3). • Берекет ще има по полята (в. „24 часа“, бр. 136, 2001, с. 64). • За всичко казвам: „Имам си. Дал Господ берекет версин“ (в. „Труд“, бр. 52, 1997, с. 10). • Когато след 12 години време влизаши във властта, избирателите на Доган с основание биха казали берекет версин (БТВ, В десетката, 22.07.2001). • Берекет версин, Соколе, ама и 10% стигат! (в. „Труд“, бр. 256, 2002, с. 3).

бетѐр нареч. Неодобр. Разг. По-лошо, по-зле (тур. *bedter* – същото значение, от перс.). • Костов да си ходи – прикрива корупцията, приятелският кръг „Олимп“ е бетер „Орион“... (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 4).

- бешѝк** м. Диал. Дървена бебешка люлка (тур. *beşik* – същото значение). • Въз люлките и бешиците много е писано и викано... (Й. Груев).
- бешлѝк** м. Остар. Турска монета от пет гроша (тур. *beşlik* – същото значение). • Земи тоя бешлик да си купиш тютюн (З. Стоянов). • Грубо направените бешлици не грубо повлияха върху грубата душа на ключаря (Ст. Заимов).
- биз-бизѐ** нареч. Разг. Интимно, насаме (тур. *biz bize* – между нас; *bizzat* – сам, лично). • Аз нарочно за това съм дошел да се поразговорим и утешим братски, биз-бизе. (З. Стоянов).
- билюкбашѝя** м. Остар. Главатар на чета; водач (от тур. *bölük* – 1. Множество, хора, тълпа. 2. Част. 3. Рота и *baş* – първи; глава). • ...тук Вълчан войвода уби Ешреф бея, сливенския билюкбашия. (Й. Йовков).
- бинлѝк** м. Разг. Стъклен съд за вино и ракия; дамаджана (тур. *binlik* – същото значение). • Той седеше по турски в левия ъгъл – от едната му страна голям плетен бинлик (М. Кремен).
- бирлѝк** м. Разг. Единица, асо при игра на карти (тур. *birlik* – същото значение). • Падна ми се бирлик (БРР).
- бирник** м. 1. Остар. Длъжностно лице, което събира данъци, такси и др. 2. Разг. Неодобр. Нов. Данъчен инспектор (тур. *birnik* – събирач на данъци). • Искаме бирник с човешко лице! (в. „24 часа“, 01.02.2000, с. 6). • Бирниците са посетили ресторанта на 3 април т. г. (в. „Труд“, бр. 104, 2000, с. 6). • „Да не искате и кафе да им правим?“, би попитал ехидно някой бирник (в. „24 часа“, 01.02.2000, с. 6). • 5,1 млн. лв. ДДС източени с помощта на бирници (в. „24 часа“, бр. 105, 2000, с. 7). • По 1000 лв. премия взимали бирниците (в. „Труд“, бр. 222, 2001, с. 9).
- бир парчѐ** нареч. Разг. Донякъде, малко (тур. *bir parçe* – същото значение; от *bir* – един). • Делийски, я виж тука, оправя тая бумага, ти си бир парче писател (Е. Манов).

- бѝтпазàр** м. Пазар за стари вещи (тур. *bitpazarı* – същото значение). • *Нацията като битпазар* (в. „Труд“, бр. 129, 2000, с. 44).
- бичмѐ** ср. 1. Четвъртита дървена гредка с дължина няколко метра, която се използва цяла или нарязана на дъски в строителството. 2. *Жарг.* Едро парче (обикн. за риба). 3. *Жарг.* Як, здрав, силен човек (тур. *biçme* – дървена гредка, която се използва в строителството). • *Когато сполуката ги споходи, те вадят „бичмента“ по един лакът дълги* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 21).
- бозà** ж. 1. Гъсто безалкохолно питие от просо. 2. *Жарг.* Нещо блудкаво, без качества (тур. *boza* – същото значение, от перс.). • *Ама аз вече пих много голяма боза – не искам още една!* (в. „24 часа“, бр. 94, 2000, с. 13). • *На чаша боза ще си четем агентите* (в. „Труд“, бр. 330, 2000, с. 41).
- бòзав** прил. *Разг.* Сив (от тур. *boz* – същото значение). • *Бай Ганю беше облечен в бозави шаечни дрехи* (Ал. Константинов).
- боздугàн** м. *Истор.* Старинно бойно оръжие, тежка желязна топка с шипове на къса дръжка (тур. *bozdoğan* – круша). • *С името на кое древно оръжие футболните коментатори сравняват централния нападател на футболен отбор? ... д) боздуган* (НТВ, Стани богат, 10.04.2003).
- бой** м. *Разг.* Ръст, телесна височина на човек или животно (тур. *boy* – същото значение). • *По вънкашният вид тия се отличават със среден бой, с широко телосложение и с весел характер, когато жителите на Софийският, Пиротският, Кюстендилският и Трънският окръзи биват високи и мълчаливи* (Л. Каравелов). • *Мисли до нивото на бòя си и никога не надскачай летвата, която ти е поставена – дотук ни докара либерализираната икономика* (в. „Труд“, бр. 333, 2002, с. 1).

боклу̀к м. 1. Отпадъци, нечистотия, смет. 2. *Жарг. Грубо. Обидно Лице, жена с осъдително поведение.* 3. *Жарг. Грубо. Обидно Мръсник.* 4. *Жарг. Грубо Мръсна, нечиста работа (тур. bokluk – нечистотия, мръсотия, смет; от bok – изпращания).* • *Джсейми Лий Къртис се смятала за боклук, а сега е на върха на славата (в. „Жълт Труд“, бр. 5, 1995, с. 12).* • *Таксата смет – според боклука (в. „24 часа“, 23.02.2000, с. 10).* • *Защо госпожа Масларова отново се опитва да бърника в боклука, може би ръцете ѝ са бронирани (в. „24 часа“, бр. 109, 2000, с. 6).* • *Депутатите не са боклуци (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 3).* • *Юлия Берберян: Журналистите приличате на пълни боклуци! (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 4).* • *Преди 6 години, когато Стоичков, Сираков, Лечков и Балъков мачкаха из САЩ и Европа, в София пак имаше масови явления, но тогава хората се прегръщаха и черпеха вместо да бият и викаха „Българи – юнаци“ вместо „червени боклуци“ и „сини говеда“ (в. „24 часа“, бр. 80, 2000, с. 9).* • *Боклуците от Локо ме чакаха пред блока, за да ме бият (в. „Меридиан мач“, бр. 206, 2000, с. 11).*

боклукчий м. Мъж, назначен да събира и изхвърля боклука от населено място (от тур. boklukçu – същото значение). • *Малкият Петьо мечтаел да е боклукчия (в. „24 часа“, бр. 123, 2000, с. 32).* • *Боклукчи с мобилни телефони (в. „Труд“, бр. 61, 2001, с. 38).*

боклукчийка ж. Жена, назначена да събира и изхвърля боклука от населено място (от тур. boklukçu – същото значение). • *Добре, добре, става от тебе боклукчийка! (в. „Нощен Труд“, бр. 228, 2000, с. 8).*

бол нареч. Разг. Много, предостатъчно (тур. bol – същото значение, от ар.). • *Имали бол ризи – дали едната (износената) на близкия си (в. „Дума“, бр. 257, 1995, с. 8).* • *Пък и странични мераклии да се докопат до билета – бол (в. „Демокрация“, бр. 126, 2000, с. 18).* • *Параноя – бол, здрав разум – хич (в. „Труд“, бр. 135, 2000, с. 6).*

борсук (бурсук) м. 1. Язовец. 2. Жарг. Неодобр. Грубо Необщителен, неконтактен, затворен човек; вечно намръщен, неприветлив човек (от тур. *poruk* – язовец). • **Борсукът** Ласал станал засмян сладур (сп. „Хай клуб“, януари 1998). • *Аз не съм много претенциозен, но много мразя някой да ми се сърди, да ми се прави на борсук* (в. „Вестник за дома“, бр. 30, 2000, с. 14).

борч м. Разг. Дълг, заем (тур. *borç* – същото значение). • *Парите на Пампорово гасят борч към Италия* (в. „24 часа“, 09.11.2000, с. 8). • *Закон ще управлява държавния ни борч* (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 6). • *Вероятно КЦМ е продаден от Международната банка за търговия и развитие заради неизплатен от „Булметал“ борч за \$ 1,5 млн* (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 2). • *Москва ще погаси борча си до края на 1999 г.* (в. „Труд“, 08.12.1998). • *В стратегията за управление на борча са включени защитни мерки при промяна на конюктурата на международните пазари...* (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 6). • *Паника за мляко обзе Плевен, след като държавната фирма „Сирма“ спусна кепенци заради борчове* (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 3). • *Борчовете могат да се събират от съдия изпълнител по съдебен ред, обясни той* (в. „Новинар“, бр. 219, 1997, с. 4). • *Борчовете на Дончо* (в. „24 часа“, 04.01.1999, с. 10). • *Голям е и борчът ни към Япония и Австрия* (в. „24 часа“, бр. 225, 2000, с. 3).

борчлия м. Разг. Длъжник (от тур. *borçlu* – същото значение). • *Борчлии се правят на благодетели* (в. „Труд“, бр. 4, 2001, с. 4).

бостан м. Място, засадено с дини и пъпеша (тур. *bostan* – същото значение). • *Цигански бостан* (в. „Демокрация“, 14.08.2001, с. 12). • *„Балкан“ – като пъпеш на бостан* (в. „Труд“, бр. 298, 2002, с. 1). • *И икономиката ни не е бостан, на чийто гръб „Балкан“ вместо да лети, вечно да лежи* (в. „Труд“, бр. 298, 2002, с. 1). • *Гражданите на Силистра са напуснали домовете*

- си и са отишли да пазят градините си, лозята си, бостаните си (в. „Демокрация“, 14.08.2001, с. 12).
- бостанджия м.** Човек, който отглежда или продава дини и пъпеши (от тур. *bostancı* – градинар). • *Вярно, че особена заслуга за това състояние има „бостанджията“ Гад Зееви, който не само че източил „Балкан“, но иска да се изкара и кредитор* (в. „Труд“, бр. 298, 2002, с. 1).
- бохча ж.** Разг. 1. Четвъртито парче плат за опаковане на дрехи за вързоп. 2. Вързоп с дрехи (тур. *bohça* – същото значение). • *Един ден в края на 1868 г., когато той отсъства от Търново, Венета грабва бохчата с най-необходимите вещи...* (в. „Седмичен Труд“, бр. 18, 2000, с. 12).
- бохчалък м.** Разг. Комплектовани сватбени дарове, предназначени за едно лице (от тур. *bohça* – вързоп с дрехи). • *Стегнаха ме за път и ми връчиха тържествено, както си му е редът, бохчалка...* (БРР).
- бошлаф прил.** Разг. Пренебр. Празни приказки (от тур. *boş* – празен, свободен, безсмислен и *lâf* – дума, слово, говор, от перс.) • *Любов, професия, деца – бошлаф!* (в. „24 часа“, бр. 66, 2000, с. 16).
- бой ж.** 1. Вещество за оцветяване, багрило. 2. Жарг. Нов. Политическа принадлежност, симпатия към определена политическа партия или формация (тур. *boya* – багрило, вещество за оцветяване). • *За направата му пък ще бъдат изразходвани 300 кг боя, като поръчалата портрета фирма ще се охарчи с \$ 9 000* (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 30). • *...и се поставят в панера, наречен Парламент, те веднага се превръщат в запъртъци. От боята ли, от кво ли – не знам...* (в. „Труд“, 03.05.2000, с. 12).
- бояджия м.** 1. Човек, който работи в бояджийница или има такава; човек, който боядисва нещо. 2. Жарг. Нов. Човек, който лесно мени убежденията си, политическата си принадлежност (от тур. *boyacı* – човек, който работи в бояджийница или има такава; човек, който боядисва нещо). • *Като погледнете, направили сте една шаре-*

ния, уеднаквена с носната кърпичка на бояджия (в. „Капитал“, 11.11.–17.11. 2000, Бакхус, с. 26). • Остава да тръгнете по уличните трудови борси да си търсите изгодно бояджии, фаянсаджии и прочие (в. „Нощен Труд“, бр. 34, 1997, с. 10). • Народен избраник стана бояджия (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 37).

будалà м. и ж. Разг. Грубо Глупак (тур. **budala** – същото значение, от ар.). • Земай им по пет цента бе, нали ги виждаш какви са будали! (Ал. Константинов). • Будали, абсолютно анархистични... (БНТ, Канал 1, Добро утро, 24.02.2001). • А ние, будалите, все още обладани от надежда за талантливи творби на държавния тв екран смятахме, че напъните ще свършат с „печалбата“ на клипаджията Халваджиян, но не би... (в. „Труд“, бр. 270, 2001, с. 20).

буламàч м. Разг. Неодобр. Пренебр. 1. Безвкусно ястие, неприемлива смесица от продукти и аромати в едно ястие. 2. Резултат от лошо свършена, нескопосана работа (тур. **bulamac** – лепкаво тесто). • Всеки ден ми готви буламач... (БРР).

булгүр м. Счукано или едро смляно жито за варене и приготвяне на ястие (тур. **bulgur** – същото значение). • Булгур в листа от алабаи (в. „Семеен вестник“, бр. 16, 2002, с. 8). • Булгурът се сварява добре и се отцежда (в. „Семеен вестник“, бр. 16, 2002, с. 8).

бунàк м. Жарг. Грубо 1. Тъп, малоумен, ограничен човек, глупак. 2. Старец, изпаднал във вдетеност (тур. **bunak** – изкуфял). • Тия червени бунаци да вземат да се разкарат! (БРР).

бунàр м. Диал. Кладенец, извор (тур. **bunar** – същото значение). • ...продава копривщенска къща, 75 кв. м., чардак, водопровод, ток, бунар... (в. „Национален куриер 5“, бр. 168, 2000, с. 10).

бурия ж. Разг. 1. Кюнец. 2. Тръба за свирене (от тур. **boru** – същото значение). • Откъм юг ми се чу нещо като турска бурия (П. Росен).

- бурма** ж. Разг. Винт (тур. **burgma** – същото значение). • Гвоздеят, сърдит, че все го бият по главата, / запита един ден бурмата: / Кажу ми тактиката своя! Защо на мен се струва боят, / а тебе тука, дори не те погалват с чука. / Бурмата, чието първо име бе Илиа, отвърна: / „Защото аз се вия!“ (В. Петров).
- бут** м. Част от крака на животно от коляното до хълбока кълка (тур. **but** – същото значение). • Така че изненади от сорта на: „...Вземете средно голям бут от носорог...“, няма да има (сп. „Жената днес“, Рецепти от цял свят, декември 1988, с. 1). • Продукти: 600 г говеждо от бута, 2 глави кромид лук, 2 скилидки чесън, олио, сол, черен пипер, червен пипер... (в. „Ние жените“, бр. 30, 2000, с. 11).
- бюлюк** (билиук) м. Остар. 1. Стадо. 2. Прен. Множество, дружина, куп, тълпа (тур. **bölük** – 1. Множество, хора, тълпа. 2. Част. 3. Рота). • Цял билиук / хашлаци със зурли и със тупани / крещат и пеят, до един пияни (Д. Подвързачов). • Цял бюлюк певци излезе от „не-легалност“ през последните 5 години (в. „Нощен Труд“, бр. 230, 1998, с. 9).
- бурек** м. Вид баница със сирене или месо (тур. **börek** – същото значение). • Миризма на топъл бурек изпълва цялата махала (БРР).

В

- вазгеч** повел. Дуал. Откажи се, остави, забрави (от тур. **vazgectek** – отказвам се, изоставям). • Вазгеч, ар-кадаш! Не му мисли... (БРР).
- валия** м. Остар. Управител на област в Османската империя; губернатор (от тур. **vali** – същото значение, от ар.). • Българите са щастливи с валиите: най-напред им изпроводиха из Цариград касалин, после говедарин,

на бозаджия, халваджия, катърджия, а най-после нищо и никакво (Л. Каравелов). • Последният протест на гърците до валията е че българите во главе с руския консул са направили бунтовническа демонстрация пред елинската църква... (в. „Седмичен Труд“, бр. 21, 2000, с. 12).

варак м. *Остар.* Съвсем тънки листчета от злато или сребро, използвани за украса (тур. *varak* – същото значение, от ар.). • Последното, което видя, беше таванът: изкусно издялан таван от потъмняло дърво, в средата позлатен с варак (В. Мутафчиева).

везир м. 1. Висше административно лице в мюсюлманските държави, министър. 2. *Прен.* Верен слуга (тур. *vezir* – министър в мюсюлманските държави, от ар.). • Новият велик везир веднага се досеща кой стои зад продаденото изложение (в. „Жълт Труд“, бр. 15, 2000, с. 12). • Като изцепи премиерът „Няма да си ходя“, пострада единствено верният му везир Мишо Михайлов (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 1).

вересиджия м. *Разг. Пренебр.* Купувач на кредит, на вересия (от тур. *veresici* – същото значение). • Окъснелият мющерия или е вересиджия, или парите му калпави (Народна пословица).

вересия ж. *Разг. Пренебр.* 1. Покупка или продажба на доверие (на изплащане). 2. Сума, сметка по покупко-продажба на доверие (от тур. *veresiye* – купуване на кредит). • Тръг-на борбата за вересиите (в. „24 часа“, бр. 58, 1997, с. 12). • Не си прибра и вересиите от други страни (в. „24 часа“, 09.01.1999, с. 13). • Предварително не били купили нищо за бебето, но от магазините в Труд им дали на вересия (в. „24 часа“, бр. 63, 2000, с. 12).

вер-селям неизм. *Диал.* Много му здраве (тур. *ver selâm* – същото значение, от ар.). • ...напсувайте опозицията, па вер-селям (А. Константинов).

вилаёт м. Голяма административно-териториална единица, управлявана от валия в Османската империя и днеш-

на Турция (тур. *vilâyet* – същото значение, от ар.).
• Известният с омразата си към българите Мидхат паша, дългогодишен управител, валия на Дунавския вилает, през юли 1872 г. е назначен за велик везир на Турция... (в. „Седмичен Труд“, бр. 21, 2000, с. 12).

Г

гавазин м. Остар. Неодобр. Въръжен pazач или телохранител в легация, консулство, облечен в национална носия (от тур. *kavas, havas* – същото значение, от ар.). • Белят, който бил във възторг от сладкодумния „американец“, му дава за гавазин един турчин, комуто заръчва да го закара до конака... (в. „Седмичен Труд“, бр. 22, 2000, с. 12). • Гавазите му сбраха хората на големия площад пред палата: мъже и жени, деца и старци (в. „Сега“, бр. 71, 2000). • „Гавазии!“ – вика шефът на НИЕ към гардовете на „Оборище“ (в. „24 часа“, бр. 102, 2003, с. 6).

гага ж. Разг. 1. Клюн, човка. 2. Прен. Кука, резе (тур. *gaga* – клюн, човка). Фразеол. „Вре си гагата“ – за човек, който се бърка там, където не му е работа. • Вържете им газите, извика той, че ще направят някой сакатлък. (Ц. Гинчев).

гайлè ср. Диал. Неодобр. Грижа, тревога (тур. *gaile* – същото значение, от ар.). • Но това е най-малкото гайле за армията, която по взводно и по ротно по график се топи, за да стане след 4 години „малка, но боеспособна войска“ от 45 000 щика (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 10). • На многая лета, по-малко гайлета и повече каймета... (в. „Труд“, бр. 205, 2000, с. 12). • Тоя син апартамент изплаща, оня син продава Моск-

вич, та да купи Мицубиши, абе гайлета имат ората (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 22).

гайтан м. Вид плетена връв, плетеница (тур. *gaytan* – същото значение, от ар.). • Пригответе си още: стопен в кутия от консерва парафин или восък, тънка четка... мотивчета от дантела, гайтани, вълнени конци... (в. „Всичко за всеки“, бр. 17, 2000, с. 8).

гайтанджия (гайтанлия) м. Производител или търговец на гайтани (от тур. *gaytan* – плетеница). • Освен това надява на новия си фрак елече гайтанлия (в. „Седмичен Труд“, бр. 21, 2000, с. 8).

галиба нареч. Диал. Вероятно, навярно, като че ли (тур. *galiba* – същото значение). • Аудиенцията пред царя, за която се домогвал, галиба няма да получи (Ив. Вазов).

гевгир м. Метален кухненски съд или лъжица с дупки за отцеждане (от тур. *kevgir* – същото значение). • Капакът работи и като гевгир (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 13). • Почистете гъбите и ги измийте със студена вода. Оставете ги да се изцедят в гевгир (в. „Вестник за жената“, бр. 29, 2000, с. 11).

гевезе ср. Диал. Разглезен човек, глезльо, лигльо (тур. *geveze* – бъбрица, дърдорко). • Голямо гевезе е! (БРР).

гевезя несв. Диал. Глезя (от тур. *geveze* – бъбрица, дърдорко). • Тази си мома, както и другите си две момиченца, е гледала и отгледала като очите си; но не тъй да ги гевези и да ги държи в полата си (Ил. Блъсков).

геврек м. 1. Тънък и сух кравай от варено и изпечено тесто. 2. Жарг. Подигр. Волан, кормило на автомобил (тур. *gevrek* – крехък, чуплив). • Насреща имало павилион, в който се продавали закуски – гевреци, банички, кифли (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 4). • Моята одисея започна преди повече от 8 месеца, когато в Скопие ми разбиха камиона и откраднаха стоката – разказва Георги, който върти „геврека“ за пазарджиската фирма „Вили“ (в. „24 часа“, бр. 184, 2000, с. 5).

- гевшѐк** прил. неизм. Диал. Мек, мекушав, отпуснат (тур. *gevşek* – същото значение). • Той знаеше да пророкува, дали зимата ще бъде сарп или гевшек (Мих. Георгиев).
- гезмѐ** ср. Диал. Разходка (тур. *gezme* – същото значение). • Най ми допада гезме по вечерно време (БРР).
- гѐлеп** м. Голямо чиле, гранче прежда (тур. *kelep* – същото значение). • ...със задоволство ми подава свития като кравай гелеп (Т. Г. Влайков).
- гемия** ж. Неголям кораб с платна, ладия (от тур. *gemi* – същото значение). Фразеол. „потънаха ми гемияте“ – отчайвам се, обезнадеждавам се, нямам желание за нищо. • На руснаците им потънаха гемияте (в. „24 часа“, бр. 225, 2000, с. 8).
- гемиджия** ж. 1. Моряк от неголям кораб с платна, гемия. 2. Жарг. Човек, който постоянно е в лошо настроение, отчаян, песимист (от тур. *gemiçi* – моряк, матрос). • Ей, голям гемиджия е, няма да видиш усмивка на лицето му! (БРР).
- гергѐф** м. Разг. Дървена рамка за бродирание (тур. *gergef* – същото значение, от ар.). • Най-широки възможности предлага специализираният бродировъчен автомат с 200 вградени операции, работа с гергѐф и сканиране на мостри (в. „Жълт Труд“, 18.11.–24.11. 1994, с. 21).
- гердaн** м. Огърлица (тур. *gerdan* – огърлица; врат, шия – на заклан добитък, от перс.). • Екзекутираха жена с гердан от експлозиви (в. „Нощен Труд“, бр. 94, 2000, с. 1). • Хит за сезона са герданите, които стават и за колани (в. „Труд“, бр. 308, 2000).
- герджик** прил. неизм. Остар. Хубав, строен, напет (тур. *gersik* – същото значение). • Доне ле, вов Загоре съм вечерял / и пак съм бързал да дода / на ваша герджик седянка (народна песен).
- герджик** нареч. неизм. Диал. Хубаво (тур. *gersik* – същото значение). • Ей че герджик ти стои! (Ст. Чилингиров).

- герен м.** 1. Ниско място край река, което понякога се залива от вода. 2. Ливада, поляна край село (тур. **geren** – същото значение). • *Яла ми, вакло, яла ми, / на Дунав вода да пиеш, / на герен трева да пасеш!* (Народна песен).
- горгорбашия м.** Диал. Главатар, водач на банда (от тур. **gorgor** и **baş** – главатар). • *Дори Кабакчиоглу, човекът, когото имаха за горгорбашия, не смогваше да смири глъчката* (В. Мутафчиева).
- гурбет м.** Разг. Работа в чужбина за печалба или препитание (тур. **gurbet** – същото значение, от ар.). • *Връщат наши от гурбет* (в. „24 часа“, 11.11.2000). • *Атанас Узунов заминава на гурбет в Япония* (в. „Демокрация“, бр. 288, 2000, с. 2). • *Според полицаи голямата криза в страната принуждавала хората да обръщат спестяванията си във валута и тръгвали на гурбет* (в. „Новинар“, бр. 39, 1997, с. 3). • *Тя прибрала обичния си потомък, когато синът ѝ Димитър и снахата Румяна заминали на гурбет в Либия през втората половина на 90-те години* (в. „Труд“, бр. 117, 2000, с. 13). • *Той започна да мълчи на телефона, а аз заминах на гурбет в Атина* (в. „Лична драма“, бр. 18, 2000, с. 2). • *Крадецът отишъл пиян в апартамента на доктора, който в момента е на гурбет, събрал всичко, което си харесал, и го завързал в чаршаф* (в. „24 часа“, бр. 202, 2000, с. 5). • *Общо за гурбета отвъд океана Стоичков ще припечели около 2,8 милиона долара* (в. „24 часа“, бр. 63, 2000, с. 31).
- гурбетчий м.** Разг. Работник на гурбет (от тур. **gurbetçi** – същото значение, от ар.). • *Гурбетчия се теши с голи снимки на съпругата си* (в. „Новинар“, бр. 217, 1997, с. 16). • *Гурбетчий се клаха в Москва* (в. „Труд“, 21.11.2000). • *Нарушителите били кандидат-гурбетчий* (в. „Новинар“, бр. 217, 1997, с. 16). • *Гурбетчийте – жертва на бригада рекетъори* (в. „Черномо-

рие“, 16.12.1998). • С тях гурбетчиите ще се представяли за репресирани от синята власт (в. „24 часа“, бр. 116, 2000, с. 2). • Берлин чака да го залеем с гурбетчи (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 1). • Маларията плъзва откъм Варна. Моряци, гурбетчи, бременни и деца са най-заstraшени (в. „24 часа“, бр. 132, 2000, с. 23). • ЕС реже пътя на наши гурбетчи (в. „24 часа“, бр. 274, 2000).

гъобек м. 1. Остар. Пъп, корем. 2. Разг. Подигр. Характерно извъртане и подхвърляне на корема при ориенталски танц (тур. *göbek* – 1. Пъп. 2. Сърцевина. 3. Средище, център. 4. Поколение). • Авторът назовава пет групи, които мятят гъобек – „хора“, „мацки“, „политици“, „бизнесмени“, „умници“ (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 16). • Зеленооката кръшна девойка досущ като пластичните източни кючекени върти гъобеци (в. „Нощен Труд“, бр. 55, 2000). • Верният отговор е D: гъобек (НТВ, Стани богат, 16. 01. 2002).

гъозлемй (гюзлемй) мн. Диал. Мекици с плънка от сирене (от тур. *göz* – око, поглед). • Щото в крайна сметка гъозлемите са едни специализирани мекички... Тези гъозлеми се пържат в дълбок съд... (БНТ, Канал 1, Чай, 22.10.2000).

гъоз-гъорё нареч. Диал. Явно, очевидно (тур. *gözgöge* – същото значение). • Крадяха гъоз-гъоре, насила, аджемийски, па си позволяваха и чапкълъци (А. Константинов).

гъозум м. Диал. Джоджен (тур. *gözüm* – тревисто растение, използвано за подправка). • ...посолява се на вкус, добавят се черен пипер, ситно нарязан магданоз и гъозум (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 11).

гъол м. 1. Разг. Локва. 2. Жарг. Язовир (тур. *göl* – блато). • Минералният басейн в Банкя стана гъол (в. „Нощен Труд“, 20.05.–21.05.1997, с. 3). • След като десетки автомобили затънаха в огромния гъол, полицаи, които също затънаха в него, отцепиха района и

пуснаха да минават само камиони и автобуси от градския транспорт (в. „Нощен Труд“, бр. 113, 2000, с. 16). • *Най-добре е по язовирите в Родопите, а „най-сигурно“ е в платените гьолове* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 21). • *В крайградските гьолове: бягайте по-далеч от водовъртежите* (в. „Вестник за дома“, бр. 30, 2000, с. 2).

гьон м. 1. Обработена дебела кожа за подметки. 2. *Жарг.* Грубо Глупав, прост човек. 3. *Жарг. Неодобр.* Непукист (тур. *gön* – подметка от обработена дебела кожа). • *Между гьоновите и вътрешната подплата на обувката ще намерим книжни ивици, изпъстрени с дребно, често, красиво ръкописно писмо.* (Ст. Заимов). • *Ей, голям гьон е, пълен непукист!* (БРР).

гьонсурат Прил. неизм. Неодобр. Обидно Безчувствен, безразличен към всеки или всичко (от тур. *gön* – подметка от обработена дебела кожа и *surat* – лице, образ). • *Ама тоя гьонсурат... Гьонсурат... Защото е цапнат* (БТВ, Шоуто на Слави, 19.12.2002, повторение).

гьонсуратлък м. *Жарг. Неодобр.* Грубо Състояние, при което човек не се чувства виновен от неприятностите, които е създал или от лошите си постъпки (от тур. *gön* – подметка от обработена дебела кожа и *surat* – лице, образ). • *Как постъпват цивилизованите страни, когато имат насреща си подобен гьонсуратлък* (в. „24 часа“, бр. 149, 2000, с. 5). • *Тормози ме гьонсуратлъкът – ти му казваш в очите, той те гледа и се усмихва, и не му дреме* (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 11).

гьотере (гьотуре) нареч. Вкупом, всичко заедно (от тур. *götürü* – изцяло). Фразеол. „Едно към гьотере“ – небрежно, неprecизно свършена работа. • *Ударил го е едно към гьотере, не ти е работа!* (БРР).

гюбрè ср. 1. Тор. 2. Диал. Грубо Измет; долен човек (тур. *gübre* – тор, от гр. *korpos* – тор, смет). • *...разумът подобно на Антим ще намери място в бъдещото Народно*

събрание. Освен ако партията, вярна на себе си, не предпочете оцапани, но верни политически гюбрета (в. „Новинар“, бр. 38, 1997, с. 3). • Моят дядо казваше, че калугери стават само нехранимайковците, а аз ще ви кажа, че всичкото гюбре, което не е способно за нищо и за никакво, ще да пасе отсега българското стадо (Л. Каравелов).

гюведжър (гювечър) м. *Жарг. Нов. Грубо Човек, който получава наготово нещо, без да влага труд или средства (от тур. güveç – 1. Разлят глинен съд за печене на ястия на фурна. 2. Ястие на фурна, приготвено от месо със зеленчуци и картофи).* • **Беше голям гюведжар.** Идваше например у нас и казваше на жена ми: „Како, много съм гладен“ (в. „Шок“, бр. 31, 2000, с. 13). • **С пищен коктейл снощи в залите на централния военен клуб няколко стотици нашенски политици, чужди дипломати и традиционни гювечари на кърсофрите омешаха пиетета, хапки и атлантически мераци след годишната външнополитическа лекция на президента Ж. Желев (в. „Нощен Труд“, бр. 76, 1995).**

гювендия (гевендия, гивендия, гивендийка) ж. *Жарг. Обидно Жена с леко поведение; весела, закачлива жена (тур. güvende – същото значение).* • **Сърба ракия и пафка цигари като гювендия, пък едни дивотии плещи, да те е срам да я слушаш (Ив. Петров).** • **Тая ракия той беше се научил да пие още през ергенските си оргии с гевендии из бостаните и кованлъците (Й. Йовков).** • **Многоженството и харемският живот на турците им даваше пълна възможност да се удоволствуват от кьочека на гивендии – обикновено циганки (Ст. Чилингиров).** • **Какво се смееш като гевендия? (Л. Каравелов).** • **Каква е гивендийка тя, хвърля очи на четири страни! (Ив. Вазов).**

гювеч м. 1. Разлят глинен съд за печене на ястия на фурна. 2. Ястие на фурна, приготвено от месо със зеленчуци

и картофи. 3. Консервирани домати с чушки и други зеленчуци за готвене. 4. *Жарг. Неодобр.* Блъсканица, навалица. 5. *Жарг. Нов.* Грубо Нещо, което може да се придобие, да се постигне или спечели за чужда сметка. 6. *Жарг. Нов.* Разнородна смесица; от всичко по малко (тур. *güveç* – 1. Разлят глинен съд за печене на ястия на фурна. 2. Ястие на фурна, приготвено от месо със зеленчуци и картофи). • *Слага се в гювеч* и се покрива с едро нарязани домати (в. „Жълт Труд“, бр. 15, 2000, с. 7). • *Гювечи, стъклени фигурки* – 315-00... (в. „24 часа“, бр. 112, 2000, Малки обяви). • *Поставете гювеча във фурна на водна баня и печете на бавен огън* (сп. „Жената днес“, Рецепти от цял свят, декември 1988, с. 5). • *Гювечът – все по-недостъпен* (в. „Труд“, бр. 200, 2000). • *Спорт гювеч* (в. „Нощен Труд“, бр. 228, 2000, с. 19). • *За българина тава с гювеч е върхът на земното щастие...* (БТВ, Шоуто на Слави, 2003).

гюдерия ж. 1. Обработена по специален начин животинска кожа, която се използва за ръкавици, за почистване на стъкла и пр. 2. *Жарг. Подигр.* Слаба, съсухрена, грозна жена. 3. *Жарг. Грубо* Безинтересен, скучен, сух човек (от тур. *güderi* – обработена по специален начин животинска кожа, която се използва за ръкавици, за почистване на стъкла и пр.). • *Гюдерия на едро и дребно* – 429-0... (в. „24 часа“, Малки обяви, бр. 112, 2000).

гюзел прил. неизм. Остар. Хубав, красив (тур. *güzel* – същото значение). • *Кой ти купи герданчето, / гюзел Милке Тодоркина, / герданчето, сребърното?* (Ив. Вазов).

гюл м. Остар. Роза, трендафил (тур. *gül* – същото значение, от перс.). • *„Ив-Сен Лоран“ и „Шанел“ са немислими без нашия гюл* (в. „Труд“, бр. 37, 2001, с. 4).

гюлѐ ср. 1. Кълбовидна граната, изстрелвана от топ. 2. Спортен уред – желязна топка с определено тегло. 2. Силен, тежък удар с юмрук (тур. *gülle* – валчеста артиле-

рийска граната). • Рутят с гюлета моста в Зона Б-5 (в. „24 часа“, София, бр. 131, 2000, с. 1).

гюм м. Висок метален, бакърен съд за вода и мляко с тясно гърло (от тур. *güğüm* – същото значение). • Фермерите от селата се стекоха на блокадата и символично разляха мляко от гюмовете на наваджа (в. „24 часа“, бр. 103, 2000, с. 8). • Сега обаче обръщането на гюмовете подрани поради топлото време (в. „24 часа“, бр. 105, 2000, с. 7).

гюмѐ ср. Разг. 1. Полуподземна ловна къщичка край вода; ловджийско скривалище. 2. Питомна птица, поставена като уловка в такова скривалище. 3. Прен. Уловка (тур. *güme* – 1. Купчина. 2. Ловджийско скривалище). • Към другото гюме уж приближава самият Петър Стоянов (в. „24 часа“, бр. 139, 2000, с. 10). • Как да заложим гюмето? (в. „24 часа“, бр. 139, 2000, с. 30).

гюмеджия м. Жарг. Нодобр. Нов. Спортист, който стои на гюме (от тур. *güme* – 1. Купчина. 2. Ловджийско скривалище). • Че е гюмеджия, всички знаят, ама вкарва голове, нали? (БРР).

гюмрук м. 1. Мито. 2. Прен. Митница (тур. *gümruk* – митница). • От една страна наложи се на гайтанът от Австро-Маджарското правителство огромен гюмрук от 32 на сто (Ив. Вазов).

гюрүк (гюриок) м. Сгъваем покрив на кола-файтон (тур. *gürük* – същото значение). • Иванов, останал под вдигнатия гюриок на файтона, слушаше велявицата и шума на дъжда (Ив. Вазов).

гюрултия ж. Разг. Глъчка, врява, шум, свада (от тур. *gürültü* – същото значение). • Ако ѝ звъннеш вечер, ще чуеш, че се забавлява някъде сред гюрултия и смях (сп. „EVA“, юни 2000, с. 18).

гяур м. Остар. Немюсюлманин, неверник (от тур. *gâvur* – същото значение, от ар.). • Мехмед ни вика рая и гяури (в. „24 часа“, бр. 256, 2000, с. 6).

- даалия м.** *Диал.* 1. Член на размирническа мохамеданска орда по време на феодализма. 2. Планински жител в Родопите. 3. *Прен.* Разбойник (от тур. **dağlı** – *планинец*). • „Каталии“ или „Даалии“ (в. „Труд“, бр. 270, 2001, с. 20). • *Пазеха ги нефелните даалии от номер 20 на онази улица, които Балю беше кастрирал за евнуси собственоръчно* (в. „Демокрация“, бр. 46, 1995, с. 2).
- даваджия м.** *Остар.* Тъжител, ищец (от тур. **davacı** – *същото* значение). • *Когато кадия ти е даваджия, господ да ти е на помощ...* (П. Ю. Тодоров).
- давия ж.** *Остар.* Съдебно дело, процес (от тур. **dâva** – *същото* значение, от ар.). • *Ние ще дигнеме давия срещу вас!* (Д. Талев).
- даврандисвам несв.** (**даврандиса св.**) *Остар.* Неодобр. Подигр. 1. Съвземам се, оздравявам, добивам си предишното здраве или благосъстояние. 2. Замогвам се (от тур. **davranmak** – *действувам, постъпвам, прибягвам*). • *Ако скоро даврандиса, ще зацъка по чужбините – туй ОНД, Сърбия, Македония, Албания* (в. „Труд“, бр. 38, 1997, с. 11).
- дайрè (даарè) ср.** Музикален ударен инструмент под формата на обръч, с дрънкалки и опъната кожа от едната му страна (тур. **daire** – *същото* значение, от ар.). • *В този панаир ще видите целия свят... Шум, вик, музики, тъпани, зурли, даарета, зилове, чалми, шалвари, цилиндри, кринолини, фустанели, сияхлъци, американци...* (Ал. Константинов).
- далавèра ж.** *Разг.* Неодобр. Нечиста, съмнителна сделка; афера, интрига (от тур. **dalavere** – *същото* значение). • *На далавера сме да знайш. По два пъти срещаме Нова година* (в. „24 часа“, 15.01.1999, с. 32). • *Немска ТВ показва далавери в наш приют* (в. „24 часа“, бр. 90, 2000, с. 28). • *Далавери за 306 млн. лв. през 1999 г.*

(в. „Труд“, бр. 104, 2000, с. 1). • *Жан си правеше оглушки за далавери и корупция сред приближените му* (в. „Труд“, бр. 104, 2000, с. 1). • *Министърът на образованието: няма далавера* (в. „24 часа“, 20.01.2000, с. 12). • *Разкрита далавера с 1 млн. бандерола* (в. „24 часа“, 16.01.2000, с. 4). • *Безброй далавери създават на бизнесмена ореол едновременно на героичност и скандалност* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 19). • *В момента полицията рови далавера с бонови книжки* (в. „24 часа“, бр. 97, 2000, с. 5). • *Собствениците на фирмата мошеник в САЩ арестувани. Хората ѝ у нас отричат далаверата* (в. „24 часа“, бр. 112, 2000, с. 35). • *Далавера на Бакърджиев с военни имоти вади БСП* (в. „24 часа“, бр. 112, 2000, с. 5). • *Виновните не могат да бъдат наказани с изключение на няколко шофьори, които и хабер си нямат кой стои зад далаверата* (в. „Капитал“, 11.11.–17.11.2000, с. 20). • *Тренчев пак ще разкрива далавера* (в. „24 часа“, 09.11.2000, с. 4). • *Ако тръгнем натам с празен джоб и с нашенския манталитет за далаверка или келепир, бързо ще ни качат на обратния самолет* (в. „Труд“, бр. 329, 2000, с. 28). • *Теодосий Симеонов послъга за далаверите в Белене* (в. „Труд“, 08.11.2000, с. 10). • *Правилата за донорство са строги, далаверите са невъзможни* (в. „Семеен вестник“, бр. 16, 2002, с. 2).

далавераджия м. Разг. Неодобр. Човек, който прави нечисти, съмнителни сделки, далавери (от тур. *dalavere* – нечиста, съмнителна сделка; интрига). • *Ама че далавераджия!* (в. „Труд“, 24.12.1998). • *Далавераджията наел стая за 80 марки със закуска, казал, че ще плати при напускане на хотела, а се измъкнал тайно преди закуска* (в. „Нощен Труд“, 15.05.–16.05.2000, с. 23).

далак м. Орган в коремната кухина, тясно свързан с функциите на кръвоносната и лимфната система (тур. *dalak* – същото значение). • *При болки в далака е добре да се пие отвара от лайка* (БРР).

- дам м. Диал. Обор (тур. **dam** – същото значение). • Чичо Митуш излезе пак пред дама и потърси с очи кучето (Й. Йовков).
- дамаджана ж. Стъклен голям съд за течности, оплетен отвън с лико и с дръжки (тур. **damasana** – същото значение, от фр). • А ако пържолите са две и повече – укротителят трябва да е спретнат петлитров дамаджан (в. „Капитал“, 11.11.–17.11.2000, Бакхус, с. 26).
- дамазлѝк м. Разг. Отгледан въщи добитък, некупен (тур. **damızlık** – същото значение). • ...много кокоши свят измрял, че няколко от дамазлѝка ѝ не съществувал вече (Ст. Заимов).
- дамѝр м. Разг. 1. Жила. 2. Месеста част от животински стомах. 3. Чорба от тези части. (тур. **damar** – жила, жилка). • Любимата ми чорба е от дамѝрчета, ама такава, каквато само баба ми може да я прави (БРР).
- дамгѝ ж. Разг. 1. Печат. 2. Петно, белег, следа (тур. **damga** – същото значение). • Казват, че дамгѝта на челото му била по рождение (Радио „Експрес“, 15.09.1998).
- дамлѝ ж. Разг. Сърдечен удар (тур. **damla** – капка; лекарство, което се взема на капки; сърдечен удар). • Ей, дамла ще получи от тебе! (БРР).
- данѝк м. Разг. (данѝче, умал.) Отбито от бозаене теле, юнче, юница (тур. **dana** – теле до една година). • Юничката скочи пъргаво още като го видя... сивото данѝче се сепна, изпѝна се и понечи да се дигне (Г. Караславов).
- дангалѝк м. Диал. Обидно 1. Висок, слаб човек. 2. Глупав човек, будала, ахмак (тур. **dangalak**, -gu – недодялан, тѝпоумен, грубиян). • Беше хванала един дангалак за ръката и го избута напред (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 21).
- данданѝ (данданѝя) ж. Разг. Шум, крясъци, врява, неразбория (тур. **dandan** – същото значение). • Трагичният инцидент не остана незабелязан въпреки данданѝите около новия парламент (в. „24 часа“, бр. 180, 2001, с. 13).

- дарак** м. Диал. Уред за влачене на вълна, гребен, чесало (от тур. **tarak** – същото значение). • Каракон срещнал нощно време на улицата някого си, качил се на гърба му, дупчел го с **дарака** си и го карал да обикаля селото, докато пропели първи петли (Ив. Вазов).
- даракчийя** м. Лице, което работи на дарак (от тур. **tarakçı** – същото значение). • Говори, че бил един от най-сръчните **даракчи** (БРР).
- дармадан** нареч. Разг. Пренебр. Разхвърляно, разтурено, съсипано (от тур. **darmadağın** – разпръснато, разпиляно, в голям безпорядък). • Цялата ни работа – **дармадан...** (радио „Дарик“, 14.08.1999).
- даул** м. Тъпан (от тур. **davul** – същото значение). • Даулиите бият, казаните с месото врят, пък аз още не знам коя ще ми дойде за невеста (Н. Хайтов).
- дайк** м. 1. Дърво за подпора. 2. Прен. Бой (тур. **dayak** – дърво за подпора). • Заслужи си го **даяка...** (БРР).
- дайна** несв. (издайна св.) Диал. Неодобр. Издържам на всякакви трудности (от тур. **dayanmak** – подпирам се, облягам се; осланям се, държа се, трая). • Двеста хиляди тона пшеница няма да ни стигнат, за да издайним до новата реколта (в. „Видин“, бр. 94, 1995, с. 3).
- декиш** (дикиш) м. Диал. Шев, ръб на шев (тур. **dikiş** – линия на съшиване на две части, шеф, ръб). Фразеол. „Не хвана дикиш“ – несполучлив опит, нещо не става. Фразеол. „хвана декиш“ – успех в нещо. • Формулата на бохема Николай Василев „Йосифов пие, защото е истински пич“ не хваща **декиш** (в. „Труд“, бр. 268, 1995, с. 9). • За да хванат **дикиш** такива твърдения, се жертвали сал девет по дванадесет лева (в. „Нощен Труд“, октомври 1995). • Вече е правено и хвана **дикиш** (в. „Стандарт“, бр. 1148, 1995, с. 24).
- делибашия** м. Диал. 1. Луда глава. 2. Нередовни турски войски; насилница (от тур. **deli** – буен човек и **baş** – главатар). • Котел е един от първите градовце, гдето населението не пропусна да влязат **кърджали** и

делибашии (З. Стоянов). • ...в младостта си той ходел по шумата и изтребял турците, а после се съединил с турците, ходил с кърджалиите, делибашиите и орнаутите и клал християните... (Л. Каравелов).

делия м. Остар. Буен човек, луда глава (от тур. **deli** – същото значение). • Прочуло се е Търново, с Панарета делия, делия, делибашия (П. Р. Славейков). • Приличаше на загубено дете между снажните си арнаутски делии, облечени в червено (А. Дончев).

дембел, -ин м. Диал. Неодобр. Мързелив човек, ленивец, лентяй, безделник (от тур. **tembel** – същото значение, от перс.). • Знам го аз как пази, тоз дембелин, и деня спи, и нощя спи (Й. Йовков).

демек част. Разг. Неодобр. Значи, тоест, сиреч (тур. **demek** – говоря, изказвам; наричам; означава). • Демек работата намирисва на ред, на права и на правосъдие и то ачик си е така, защото султанът с тия два сложна-ноазвани китана решава да въведе буржоазен правов ред (в. „Континент“, бр. 278, 1995, с. 6). • Демек, мани го (в. „24 часа“, 24.12.1998). • Не става ясно обаче – как така политиците ни наблягат на частната инициатива, а пък ламята си остава държавна, демек тяхна?! (в. „Луд Труд“, бр. 19, 2000, с. 2).

демир м. Желязо (тур. **demir** – същото значение). • Артиса ми малко вар и демир (БРР).

дѐнк м. Разг. Голям вързоп със стока, покъщнина, различни вещи (тур. **denk** – същото значение). • Много тежат тия денкове, бре!.. (БРР).

дервиш, -ин м. Мюсюлмански монах (тур. **derviş** – 1. Мохамедански монах. 2. Беден. 3. Прен. Скромен, добродушен, от перс.). • „Ако рече господ, може; ако не рече, не може – отговори бай Иван със спокойствието на един дервишин, който вярва, че против божата воля никакви природни закони не могат да устоят“ (Ст. Заимов). • Не съм дервиш, та да се вторача в

пъна си (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 2).
• *Дервишите му показват друго дете и твърдят, че то е било снимано* (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 10).

дерё ср. 1. Дълбок дол със стръмни брегове. 2. Поток, малка река (тур. **dere** – същото значение, от перс.). • *Убиват лейтенант, хвърлят го в дере* (в. „24 часа“, бр. 123, 2000, с. 5). • *На 7 май в затънтено дере на 500 м над мотел „Шато Арпия“ край Сливен турист намерил малко встрани от горска пътека полуразложеният труп на млад мъж* (в. „Труд“, бр. 126, 2000, с. 13). • *Даде се заповед от главатарите... да се извадят и закарат посред нощ в дерето Чердашко и заколят* (в. „Труд“, бр. 117, 2000, с. 3). • *Сигурно детето се е търкуло по брега и е паднало в дерето* (в. „Труд“, бр. 298, 2002, с. 13).

деребей (дерибей) м. 1. Разг. Непокорен на султана турски управник. 2. Разг. Неодобр. Потисник, тиранин (тур. **derebey** – турски самовластен управник). • *Човек няма начин да се отърве от глоба, ако дерибеите са решили да го оберат, алармира Петър Жеков от София* (в. „24 часа“, бр. 275, 2000, с. 2).

дередже ср. Разг. Неодобр. Положение, състояние (тур. **derese** – 1. Степен. 2. Градус, от ар.). • *Гласгоу Рейнджърс е на същото дередже* (БТВ, Шампионска лига, 07.11.2000). • *И собствените политици обаче не подобриха дереджето на четата* (в. „24 часа“, бр. 45, 1997, с. 11). • *С това нерадостно дередже му става добре, като го пързаят в розово* (в. „Нощен Труд“, бр. 154, 1997, с. 3). • *Но това важи не само за художниците – на същото дередже са писатели, музиканти...* (в. „24 часа“, бр. 65, 2000, с. 12). • *На това дередже дори оставката на изпълнителния директор няма да реши проблемите, смятат протестиращите* (в. „Добруджанска трибуна“, 03.01.1999). • *Познавам и много наши изселници, които са на*

- същото **дередже** (в. „24 часа“, 07.01.2000, с. 15). • **Истинска еуфория** облада финансовия министър **Муравей Радев** при получаването на последните данни за икономическото **дередже** в страната (в. „24 часа“, бр. 94, 2000, с. 13). • **Хем ги третирали като кучета, хем са гладни, хем Темида отказва да им погледне дереджето** (в. „Труд“, бр. 223, 2001, с. 1).
- дѐрт м.** Разг. Неодобр. Грижа, болка, мъка, проблем (тур. **dert** – същото значение, от перс.). • ...защото явно целият им **дерт** е да си извоюват депутатското място (в. „Демокрация“, бр. 86, 1995, с. 8). • **Дертовете на премиера и те не са малко** (в. Труд“, бр. 312, 2002, с. 1).
- джадия (джидия) ж.** Разг. 1. Дърта жена, вещица. 2. **Жарг.** Обидно Лоша, проклета, лека жена (от тур. **cadı** – вещица, от перс.). • **Дъщеря ти искат, джадийо, ти нямаш работа там!** (Ц. Гинчев).
- джам м.** Разг. Пренебр. Прозорец; стъкло на прозорец (тур. **sam** – същото значение, от перс.). • **Щатски полицаи спрели шофьор, защото от задния джам на колата му стърчели подозрителни клони** (в. „Нощен Труд“, 20.11.2000). • **Корейската кола беше със строшен преден джам и помляна предница** (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 16). • **Бдителни съседи скоростно викнали полицаите, та щетите на собственика приключили с поломени джамове** (в. „Нощен Труд“, 09.10.1995).
- джама̀л м.** Дуал. Зидана печка (тур. **samal** – същото значение). • **Няма такива печки по полето, сочи той белосания джамал** (в. „24 часа“, бр. 240, 2000, с. 8). • **Белосаният джамал с огнеупорни тухли топли в студените зимни нощи цялата къща** (в. „24 часа“, бр. 240, 2000, с. 8).
- джамада̀н м.** Дуал. 1. Мъжки елек, нашарен с гайтани и сърма (тур. **camadan** – къса мъжка горна дреха без ръкав, от перс.). • ...наш Лазо му измоли червен **джамадан** от **Асен Тъпанджията**, – говореше една (Ел. Пелин).

джамбаз, -ин м. 1. Разг. Търговец на добитък, обикновено на коне. 2. Разг. Въжеиграч, циркаджия 3. Жарг. Неодобр. Нов. Крадец на автомобили (тур. **cambaz** – 1. Акробат, въжеиграч. 2. Търговец на коне. 3. Хитър, дяволит, от перс.). • За пръв път старецът съгрешил със съпругата на джамбазина Петранка преди 25 години (в. „24 часа“, бр. 33, 1997, с. 5). • Гръмнаха колата на джамбазин (в. „24 часа“, бр. 45, 1997, с. 5). • Джамбазин отвлъкъл 61 овце (в. „Труд“, 11.12.1998). • Колата на виден търговски джамбазин е била взривена миналата нощ, съобщиха от полицията (в. „24 часа“, бр. 45, 1997, с. 5). • Арестуваха трима джамбази, откраднали животни за над 30 млн. лева (в. „Труд“, 14.11.1998).

джамджия м. Разг. Стъклар (от тур. **camci** – търговец или продавач на стъкла). • След подобни стълкновения да си джамджия си е чиста далавера в днешно време... (БРР).

джамия ж. Мюсюлмански молитвен дом (от тур. **camî** – същото значение, от ар.). • Папа влиза в джамия за сефте (в. „24 часа“, бр. 122, 2001, с. 55). • Двегодишният Хак от източен Тиймор с интерес участва в молитва в джамията в Дили (в. „Труд“, бр. 54, 2000, с. 23). • В последния ден на визитата си по светите места той посети Площада на джамииите в Стария град (в. „24 часа“, 27.03.2000, с. 41). • Повредени били най-малко две джамии (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 24).

джамлѝк м. Разг. 1. Балкон, тераса със стъклени стени. 2. Витрина на магазин, шкаф със стъклени стени (тур. **camlik** – остъклен балкон). • Често на джамлѝка си правим моабета... (БРР).

джанабѝт, -ин м. Диал. Неодобр. Обидно Зъл, проклет човек (тур. **cenabet** – 1. Нечист, мръсен 2. Гнусен, отвратителен 3. Мръсник, от ар.). • Джанабѝт хора имало в моя мемлекет. (Ив. Вазов).

джандар, -ин м. 1. *Остар.* Полицай, стражар. 2. *Прен.* Човек, който обича да командва другите, да налага волята си (от тур. *candar* – полицай, заптие, от перс.). • *Бил е джандарин две-три години; разбира от всичко...* (Т. Г. Влайков).

джанфес м. Вид копринен плат, тафта (тур. *canfes* – същото значение, от перс.). • *Бялата риза с махрама, двата елека от кадифе и джанфез* (Л. Стоянов).

джанъм ж. Разг. Душо моя; обръщение към някого за подсилване на подкана или за изразяване на недоволство (от тур. *сап* – душа; живот). • *Не стига това, ами някои се обявиха за обединена опозиция – на кого бе, джанъм, си рекоха хората...* (в. „Видин“, бр. 94, 1995, с. 4). • *Защо бе, джанъм? Поради что, българино, се срамиш да се наречеш богат?* (в. „Труд“, бр. 10, 1999). • *Защо бе, джанъм? Попитах директно шефа на федерацията Недялко Донски* (в. „Шок“, бр. 31, 2000, с. 13). • *Защо бе, джанъм, да се троши народна пара?* (в. „Труд“, бр. 218, 2000, с. 3). • *Но защо бе, джанъм, сините се сетиха за това, когато минаха в опозиция* (в. „Труд“, бр. 289, 2002, с. 1).

джебчийка ж. Разг. Неодобр. Жена джебчия (от тур. *сер* – 1. Вшита в ръб или пришита върху дреха част с форма на малка торба за носене на дребни вещи. 2. Парични средства). • *Джебчийката била от Червен бряг и често гастролирала в София* (в. „Труд“, бр. 126, 2000, с. 32).

джебчия м. Разг. Неодобр. Уличен крадец на дребни вещи (от тур. *сер* – 1. Вшита в ръб или пришита върху дреха част с форма на малка торба за носене на дребни вещи. 2. Парични средства). • *На улицата върху двама джебчии налетява опръскан в кръв тип, който стиска черно куфарче* (в. „24 часа“, бр. 114, 2000, с. 32). • *Поне по 15 джебчии отиват в пандиза поради опити за кражба* (в. „Нощен Труд“, бр. 84, 2000, с. 15). • *Полицията в Смолян посъветва мъжете да не*

слагат портфейлите си в задния джоб, а жените да не носят чантите си през рамо, за да се опазят от джебчи (в. „24 часа“, бр. 231, 2000, с. 7). • *Полша ни върна 40 проститутки и джебчи* (в. „Труд“, 10.08.2001, с. 40).

джеврè ср. Диал. Кърпа с извезани краища (тур. *çevge* – същото значение). • *Мюфтията помисли малко и, като си отри челото с бялото джевре, каза: „Да посвирят“* (Ц. Гинчев).

джезвè ср. Метален съд с дълга дръжка, който се използва за варене на кафе и др. (тур. *cezve* – същото значение). Фразеол. „Джезве кокали“ – слабо, хилаво същество. • *Бе, такъв скакалец е едно джезве кокали – с два пръста да го удариш и е паднал* (в. „Труд“, 05.11.1999, с. 13). • *В един момент през нощта скочи, стана единият брат от сн. Стана, разпали огън, сложи джезвето на огъня* (Ел. Марушиакова).

джелàт, -ин м. 1. Истор. Лице, което изпълнява смъртни присъди палач. 2. Прен. Разг. Жесток човек, грубиянин (тур. *cellat, -di* – същото значение). • *Явно се закали на хората от Централния комитет в Ловеч, че ще ги избие като кучета, ако продължават да гледат на него като на вагабонтин – да крият от него комитетските тайни; да го употребяват като джелатин, а после това да обсъждат делата му и в обсъжданията си да го наричат „голям вагабонтин“* (Ст. Заимов).

джелèпин м. Остар. Човек, който купува добитък за клане (тур. *celèp* – същото значение, от ар.). • – *Мене кафе и наргиле – отговори джелепинът през носа... Владишкият дякон набързо сви нова цигара, затъкна я в цигарето си, няколко пъти хвърли любопитствующ поглед на пътника джелепин – поизгледа го от главата до краката, като че ли ще го купува...* (Ст. Заимов).

джендèм м. 1. Остар. Ад, пъкъл. 2. Разг. Отдалечено пустинно място. 3. Жарг. Грубо Затвор. 4. Жарг. Нов. Грубо

Училище (тур. **сeһeппeт** – пѣкъл, ад, от ар.). • *В дѣжендема да идат, кяфирите му, отговори сърдито белят* (Ц. Гинчев).

джепане ср. 1. Остар. Муниция за огнестрелни оръдия – патрони, гранати и др. 2. Жарг. Нов. Похищение (тур. **сeрһaпe** – боеви припаси, снаряжения, муниционен склад, от ар.). • *Авдѣжиите тѣкмат дѣсепане за пѣдпѣдѣк, гривѣци и гургулицы* (в. „Труд“, бр. 207, 2001, „Петѣчник“, с. 6). • *Душмани (овѣргазцы) готвѣт дѣсепане за падишаха* (столичен ежедневник, 1999). • *...у дѣдо игумена има дѣсепане за цѣла войска* (Ив. Вазов).

джереме ср. 1. Остар. Глоба. 2. Диал. Нежелани разноски. 3. Прен. Пренебр. Хитрец, тарикат, шмекер (тур. **сегете** – обезщетение, глоба). • *Мани го това дѣсереме! Не ме занимавай с него!* (БРР).

джибри мн. Остатѣци от ферментирало грозде или от други плодове, които се използват за варене на ракия (тур. **сiбре** – сѣщото значение). • *Дали магарето е било раздражено от нещо, или е хапнало от шумата, напоена с изхвѣрлените през този сезон гроздови дѣжибри, не се знае. То сѣборило и зарѣфало Методи* (в. „24 часа“, бр. 122, 2001, с. 6). • *Дѣх на дѣжибри в либийската пустиня* (в. „24 часа“, 11.01.2002).

джигер м. Разг. Бѣл или черен дроб (тур. **сiгeг** – бѣл или черен дроб). Фразеол. „Играе (разигра) ми се дѣжигера“ – хваща ме страх, умирам от страх, много се плаша от нещо. • *...Сладѣк печен дѣжигер!* (Св. Миларов).

джине м. Род, потекло, произход (тур. **сiпs** – 1. Род; порода. 2. Раса 3. Пол, от ар.). • *Уверѣвам ви, че всичко си е Божѣ работа или както обичат да казват бѣлгарите, такѣв ми е дѣжинсѣт* (в. „Нощен Труд“, бр. 230, 1998, с. 5). • *Аз сѣм потомѣк на стар бѣлгарски дѣжинс вампири* (в. „24 часа“, бр. 204, 2000, с. 14).

джихад м. Свещена война на мохамеданите (тур. **сiһat** – сѣщото значение, от ар.). • *Нострадамус вѣщае ислямски дѣсихад* (в. „Труд“, бр. 246, 2001, с. 30).

джоб м. 1. Вшита в ръб или пришита върху дреха част с форма на малка торба за носене на дребни вещи. 2. *Прен. Разг.* Лични парични средства (обикн. в словосъч. „*вадя от джоба си*“). 3. *Прен.* Вид сандвич с плънка от месни и зеленчукови продукти. *Фразеол.* „Бъркам в джоба на някого“ – крада (от тур. **сер** – 1. Вшита в ръб или пришита върху дреха част с форма на малка торба за носене на дребни вещи. 2. Парични средства, от ар.).

- Обран доцент заши вътрешния си джоб (в. „Нощен Труд“, бр. 228, 2000, с. 11).
- В джоба на ризата на бащата са открити и 16 000 долара (в. „24 часа“, бр. 46, 2000, с. 4).
- Защо трябва парите за преработка на гумите точно шофьорът да ги вади от джоба си? (в. „24 часа“, 07.01.2000, с. 10).
- Самият той и жена му вадят от джоба си 700 000 марки (в. „24 часа“, бр. 65, 2000, с. 28).
- Правим много видове – бял, типов, ръжен, франзели и джобове (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 21).
- Истината обаче е, че всичко отива в джоба на посредника, твърди Д. Р. от Шумен (в. „24 часа“, бр. 112, 2000, с. 35).
- Не може да се бърка в джоба на гражданите за повече пари и в същото време да ги заставяш да висят по спирките (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 6).

джоджен м. Многогодишно тревисто растение, използвано за подправка поради приятния си аромат (от тур. **gözüm** – същото значение).

- По предложение на шефа на икономическата комисия Никола Николов от билките, за чието бране ще се плаща, отпадат синап, лайка, репей, хвойна, шипка, кестен, джоджен, коприва и маточина (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 7).
- ...1 с. л. начукани орехови ядки и няколко стръкчета джоджен (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 16).
- Наш топготвач ще омайва швейцарците с джоджен (в. „Демокрация“, бр. 191, 2001, с. 24).

джолан м. Долна част на говежди крак (тур. **colan** – същото значение).

- В менюто на „Камбаната“ целогодишно

присъствуват блюда от „Охлюви с бургундски сос върху гъба печурка“ до задушено свинско **джоланче** в кимионов сос и смилянски фасул (в. „Жълт Труд“, бр. 13, 1994, с. 14).

джубе ср. 1. Горна дреха от дебел плат, подплатена с кожа. 2. Кожух. 3. Прен. Дреха на духовник (тур. **cübbe** – кожух, от ар.). • Шешми бей беше облечен както се носеха в онова време мюфтиите, с дълго **джубе** от тъмно-зелено липицко сукно (Ц. Гинчев).

джудже ср. 1. Съвсем дребен човек, естествено недорасъл; дребосък, пигмей 2. Прен. дребно и незначително нещо (тур. **cüce** – дребен човек). • Едно онеправдано от природата момче-джудже, влюбено в живота и красивите му форми, търси утеха в изкуството (в. „Жълт Труд“, бр. 8, 1994, с. 14). • Един ден се появил дух – **джудже** с брада и чалма, който я попитал дали приема да гледа на хората (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 10). • Там премиерът в петък ще види как се гледат северни елени във ферма и къде работливите **джуджета** правят подаръци (в. „24 часа“, бр. 124, 2000, с. 4). • Борисовата градина вече акостира 21-годишният Стефано Джилио, който обаче е от футболното **джудже** Малта (в. „24 часа“, София, бр. 131, 2000, с. 8). • **Джуджета** се дупят по GSM-ите (в. „24 часа“, бр. 348, 2001, с. 47).

джумбуш м. Разг. Жарг. Веселба, забава, майтап (тур. **cümbüş** – същото значение, от ар.). • Плацикането било голям **джумбуш** за софиянци (в. „Жълт Труд“, 27.04.2000, с. 6).

джунджурия ж. Разг. Непотребно нещо, дреболия, дрънкулка (от тур. **çingirak** – дрънкалка, дрънкало, звънче). • Не трябва да се размотаваме прекалено много, да мерим и оглеждаме всяка **джунджурия**, която ни харесва (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 2). • Паркирахме колите пред входа и започваше едно дрънкане на тигани, кафеници и всякакви **джунджурии**, а

съседите ни стояха по балконите – абе не ми се говори за това (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 10).

• ...сергии, отрупани с всевъзможни **джунджурии**, звън на чанове и мирис на кебапчета и, разбира се, автентичен фолклор (в. „Труд“, бр. 219, 2000, с. 4).

• Първо бяха решили да погнат богатшите за неплатени данъци, ама щели да ги съдят уж по същия закон, дето с него по бай Тошово време се опитаха да обрулят Пешо Манифактурата, който мааше на една преса разни ми ти там пластмасови **джунджурии**. (в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2001, с. 3).

дйбидюс м. 1. Диал. Напълно, съвсем, изцяло. 2. Разг. Ирон.

Съвсем гол човек (от тур. **dib** – дъно и **düz** – равен).

• ...той ѝ заръчал да му изпрати свои снимки **дйбидюс**, за да гаси носталгията си, като ги гледа (в. „Новинар“, бр. 217, 1997, с. 16). • Дядо Коледа остава **дйбидюс** по шапка и чувал с подаръци (в. „Черноморие“, 09.12.1998). • Зашеметяващата Кимбърли пак хвърли баща си в ужас, след като реши за втори път да се снима **дйбидюс**, съобщи сп. „Мегастар“ (в. „24 часа“, бр. 225, 2000, с. 28).

диван м. Тапицирано канапе (тур. **divan** – същото значение, от перс.). • Кучката Джили предпочита да мързелува и да се излежава върху пухкавия китеник на **дивана** в хола на Валентина Иванова от Варна (в. „Труд“, бр. 119, 2001, Петъчник, с. 7).

диване ср. Разг. Обидно Глупав човек, дивак, наивник (тур. **divane** – безумен, смахнат, неразбран, от перс.). • Ей, голямо **диване** излезе, не успя да проумее истината... (БРР).

диванчапраз (**диван-чепраз**) нареч. Разг. Неодобр. Ирон. Прав човек с ръце, скръстени на пояса или на престилката, готов да направи някаква услуга (от тур. **divan** – стол почтително пред някого със скръстени ръце; съд, съдилище и **çarğaz** – нашивка от гайтани или ширити; вид горна дреха с два реда кръстосани копчета,

от перс.). • „Искам да дойда и утре, и в другиден като играете, да ви гледам, за да видя аджеба дали и утре така ще ви седят хилядо души диванчапраз на крака цели 15 минути и ще ви плескат с ръце!...“ (Столичен вестник, 2000г.).

дилаф м. Дълги щипци за хващане на горещи предмети (тур. **dil** – маша и **lâvô** –хващам). • Дилафът обикновено е до камината... (БРР).

дилбѐр прил. неизм. Дуал. Хубав, красив, пленителен, прелестен, очарователен. (тур. **dilber** – същото значение, от перс.). • Дилмано, дилбѐро, кажи ми как се сади пиперо... (Народна песен).

дингил м. Дуал. Висок и слаб човек (тур. **dingil** – същото значение). • Всички се дразнят от този дингил... (БРР).

дирѐк м. Разг. Дървен стълб, гредя, подпора (тур. **direk** – същото значение). • Уж беше приятелски мач, пък те ни биха кат' маче у дирек (в. „24 часа“, бр. 225, 2000, с. 15).

догѐн м. Сокол (тур. **doğan** – същото значение). • А там далече де страшната пирамида от оглозгани черепи влачеше на кървава стръв врани, псета и догани – беловлас бард повличаше бяла мантия (Н. Райнов). • Тази държава, за която говори Соколът (на турски означава доган), няма бъдеще (Столичен всекидневник, 2000).

дограма ж. 1. Съвкупност от дървените части на постройка. 2. Алуминиеви или дървени рамки на прозорци (тур. **doğrama** – съвкупност от дървени части на постройка; дърводелска работа). • Изберете PVC дограма с добра топлоизолация (в. „168 часа“, Имоти, бр. 32, 2001, с. 6). • Съпругът на шефката на новините в БНТ явно има вроден талант към алуминиевата дограма, тъй като преди 2 години фирмата му отличник се класирала първа в надпреварата за черчеветата на Булбанк, новата сграда на Раков-

ски (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 3). • **Алуминиева дограма**, щори – 048 9043... (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • **Дървена дограма и мебели от масив** – 0751/2... (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • **В случай че дограмата е деформирана от времето, повикайте дърводелец да ѝ направи корекция** (в. „Вестник за дома“, бр. 30, 2000, с. 3). • „...Последното, което сложиха, е дограмата, казаха петърчани (в. „Нощен труд“, бр. 203, 2002, с. 11).

доксан-докъс нареч. Разг. Много, в голямо количество (тур. **doksan-dokuz** – *деветдесет и девет*). • **Три месеца му работих, но накрая доксан-докус си плати** (БРР).

долан м. Голям шкаф в стена с прегради за дрехи, завивки, съдове и др. (тур. **dolap**, -bi – *голям шкаф в стена с прегради, долан*). • **Самоизписал се затворник от зан-дана в Плевен беше открит в таен долан в дома му на ул. „Скопие“ в Търговище** (в. „Нощен Труд“, бр. 225, 2000, с. 3).

дондурма ж. Сладолед (тур. **dondurma** – 1. *Сладолед, ледено*. 2. *Замразен, леден*). • **Независимо от калориите, Стоянови ще ближат дондурма, защото температури-те в Кемер през август обикалят около 36-те гра-дуса. Дондурмата всъщност си е прост сладолед** (в. „24 часа“, бр. 203, 2000, с. 12).

достлук м. Разг. Приятелство (тур. **dostluk** – *същото значе-ние, от перс.*). • **Но ето че се пръкнали Николчо и неговите събратя, за да разбият на пух и прах илю-зията на бащите си – илюзията, че можеш да забра-виш най-хубавите традиции на народа си, без да се обърне животът ти наопаки; че можеш да пазиш достлука си с турците, без да те намрази този народ** (К. Кенарова). • **Няма достлук за управници-те** (в. „Труд“, бр. 312, 2002, с. 1). • **Ако е истина, че царистите калесват СДС за достлук след Прага, май Доган с право се притеснява** (в. „Труд“, бр. 312, 2002, с. 1).

- дубара** ж. Разг. 1. При игра на табла и двата зара показват двойка. 2. Прен. Измама, хитрина (тур. **dubara** – същото значение, от перс.). • *И чувам от всички страни: Шеш – беи!... дубара!* (А. Константинов).
- дувар** м. Разг. Зидана ограда, стена (тур. **duvar** – същото значение, от перс.). • *Замаскираха строеж с дувар* (в. „Нощен Труд“, бр. 154, 1997, с. 4). • *Огромен двуметров дувар от камъни опасва бъдещия мотел с битов ресторант* (в. „Нощен труд“, бр. 203, 2002, с. 11). • *Нагли хайдуци разбиха и ограбиха 14 павилиона на столичния битак, отмъквайки де що видят и каквото могат да прехвърлят през дувара на известното тържище, оплакаха се в „Труд“ търговци вчера* (в. „Труд“, бр. 205, 2000, с. 4).
- дуда** ж. Диал. Плод на дървото черница (от тур. **dud** – същото значение, от ар.). • *Той пристига, нарамил един кош, в който има краставици, череши, ягоди, дуди като бял корал* (А. Каралийчев).
- дудак** м. Устна, бърна (тур. **dudak** – същото значение). • *Погледна ме накриво и изду дудак* (БРР).
- дудук** м. Дървена свирка (тур. **düdük** – същото значение). • *А нашите политикани, завалиите, които не умеят и на един прост дудук да баят, са живи за оплакване от гнетящото ги безпаричие* (Столичен ежедневник, 2000).
- думан** м. Диал. 1. Мъгла, дим, пушек. 2. Прах (тур. **duman** – същото значение). • *Каква мъгла, какъв гъстък думан беше паднал оная есен във Ветрен!* (Ив. Вазов).
- думбаз**, -ин м. Остар. Богаташ, селски или градски чорбаджия (от тур. **tumbadiz** – нисък и дебел човек, от перс.). • *Как ли биха чествали тази годишнина наследниците на Киряк Стефчов и на онези думбази, които са правели метани в турските конаци* (в. „Труд“, бр. 174, 2000, с. 9).
- дур** междум. Диал. Стой! Не мърдай! (тур. **dur** – същото значение). • *Дур бакалъм бре, „Позитано“ 20!* (в. „Труд“, бр. 157, 2000).

душмaн, -ин м. Разг. Грубо Враг, противник, неприятел (тур. **düşman** – същото значение). • По тоталитарно време, когато Джеймс Бонд, агент 007, беше подъл классов душманин, от целия соцлагер само един българин му намери цаката – Авакум Захов (в. „Труд“ бр. 335, 2000, с. 1). • Палавникът бе заплашен с иллийчмънт, а душманинът му Садам отнесе крилати ракети томахоук (в. „Нощен Труд“, 19.12.1998). • У нас в ролята на душмани на Костов се вживява лидерът на „Подкрепа“ д-р Тренчев и бившият вътрешен министър Богомил Бонев (в. „24 часа“, бр. 113, 2000, с. 14). • \$ 1 милиард възбудиха душманите на синята власт (в. „24 часа“, бр. 116, 2000, с. 9). • Всеки съюзник срещу душманите му е вече нужен (в. „24 часа“, бр. 116, 2000, с. 9).

дѹбеш м. Разг. 1. При игра на табла двата зара показват числото пет. 2. Прен. Голяма сполука, голям успех (тур. **dübeş** – при игра на зарове: пет и пет; от **dü** – две и **beş** – пет). • ...метна един дѹбеш, метна след това още един чифт и спечели играта (Чудомир).

дѹкя̀н м. 1. Разг. Магазин 2. Жарг. Цип отпред на мъжки панталон, цепка с копчета (тур. **dükkân** – магазин). • Целата махала нахранил с тия три риби, на останала още риба и са сушене, и за саламура, даже един циганин, братов син на Витлеем, отвори и рибарски дѹкя̀н (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 22). • Архитектурният бисер на града е бил опожаряван, но никога вода не е заливала дѹкя̀ните (Столичен всекидневник, 1998). • Идеята да е с разкопчана риза хрумнала на премиера, след като разбрал, че президентът Клинтън често организираше в Щатите срещи под мотото „С разкопчани дѹкя̀ни“ (в. „24 часа“, 24 хѹша, 2000).

дѹкя̀нджѹя м. Разг. Човек, който работи, продава в магазин (от тур. **dükkân** – магазин). • За 170-те дѹкя̀нджѹи, разположили се под ажурните колони, той имал си-

лата на закон (в. „24 часа“, София, бр. 131, 2000, с. 7).

• Това нещо са го използвали дюкянджииите в миналото (БНТ, Канал 1, 15.10.2002).

дюлгѐр, -ин м. Разг. Строител, зидар (тур. **dülger** – същото значение, от перс.). • С 20% е намаляла продукцията на дюлгерите, отчита статистиката (в. „24 часа“, бр. 36, 1997, с. 16). • Завлеченият с \$10 000 габровски дюлгерин, който донася вести за Дончо от Украйна, беше категоричен, че цяла Одеса знае къде е ексдепутатът (в. „24 часа“, 04.01.1999, с. 10). • При многото безработни в момента дюлгери може да намерите такива, които да склонят и за 3000 лв. на ден (че и за по-малко) (в. „Нощен Труд“, бр. 34, 19.02.1997, с. 10). • Дюлгерите ще строят и болница в израелската столица (в. „Новинар“, бр. 39, 1997, с. 4). • 300 дюлгери от ГУСВ вдигат най-високата сграда в Тел Авив, съобщи в Плевен шефът на Строителни войски, Радослав Пешлеевски (в. „Новинар“, бр. 39, 1997, с. 4). • Той наел дюлгери да бутнат едновременно бакалница на баща му и... (в. „Новинар“, бр. 40, 1997, с. 16). • Наши дюлгери вземат по 2300 DM в Германия (в. „24 часа“, 07.08.1999, с. 6). • Всяка вечер те трябва да дърпат завесите си, за да не правят безплатен стриптийз на дюлгерите, докато се преобличат (в. „Нощен Труд“, 13.11.–14.11.2000, с. 24).

дюлюм (дюнюм) м. Мярка за повърхнина, равна на един декар (тур. **dönüm** – същото значение). • Има не знам колко си рала ниви, има коджа дюлюми ливади, има стотина брави овци (Ел. Пелин).

дюнмѐ (дъонмѐ) ср. Диал. Християнин, приел мохамеданство (тур. **dönme** – 1. Приел мохамеданството друговерец. 2. Въртене около оста си. 3. Който се върти). • Разбира се, особеностите на вярата, благородното презрение на турчина към „Дюнмето“ (рenegата) и неговият традиционен народностен респект към вода-

ча формират някои от изначалните психологически предпоставки за стабилността на Доган върху партийния връх (в. „Труд“, 03.05.2000, с. 8).

дюс прил. неизм. Разг. 1. Равен, гладък. 2. Едноцветен, еднообразен (тур. **düz** – същото значение). • *Останах по комбинезон, ама дюс голо* (в. „Вестник за жената“, бр. 30, 2000, с. 9).

дюстабан м. Плоско стъпало на човешки крак (тур. **düztaban** – същото значение; прен. Злополучен). • *Имам дюстабан и затова не съм служил в армията (БРР).*

дюстабанлия м. Човек с плоско стъпало (от тур. **düztaban** – плоско стъпало на човешки крак; прен. Злополучен). • *Не съм ходил войник, защото лекарите ме изкараха дюстабанлия (БРР).*

дюшѐк м. 1. Напълнена с вълна, памук, пух, парцали долна постелка. 2. Надуваема гумена постелка за плаж (тур. **döşek** – същото значение). • *Дюшек – че имаши вълнен – добрина от приятел; че е стар и мръсен – материални затруднения и неприятности; чист и хубав – ще се повиши благосъстоянието ти (К. Петров).* • *Според Георги Стоев това означава, или че в страната е влязла нелегална валута, или че са извадени пари от дюшеците* (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 6). • *Тя стои пред таблата със снимки, запечатали горчивия спомен от мрачната обстановка в дома преди ремонта – мухлясали тавани, изгнили дюшеци, вонящи тоалетни* (в. „Труд“, бр. 128, 2000, с. 10). • *Това не пречело на созополските малчугани с плуване и с надувни дюшеци да стигнат до него и да се крият зад скалите му* (в. „Труд“, бр. 193, 2000, с. 11).

дюшеклък м. Здравео платно за дюшек (от тур. **döşek** – същото значение). • *Всичко беше изтърбушено, барабар с дюшеклъка (БРР).*

дюшекчийи мн. Жарг. Нов. Играчите във футболния клуб „Атлетико Мадрид“ (от тур. **döşek** – напълнена с вълна, памук, пух, парцали долна постелка). • *За 16 кръга*

с поставен от Темида управител, „дюшекчиите“ стигнаха до 19-о място в испанската Примера дивисион и сега само чудо може да ги спаси от изпадане (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 19). • Почетното попадение за „дюшекчиите“ отбеляза Джими Хаселбанк (в. „24 часа“, бр. 96, 2000, с. 37).

дюшекчий м. Човек, който изработва дюшеци (от тур. **döşek** – напълнена с вълна, памук, пух, парцали долна постелка). • Не можеш да намериш вече дюшекчий в София. Ако откриеш такъв, ще е чудо (БРР).

дюшемè ср. Дъсчен под (тур. **döşeme** – същото значение). • ...редене, циклене и лакиране на паркети и боядисани дюшемета... (в. „Национален куриер 5“, бр. 168, 2000, с. 21).

дюшеш м. Разг. 1. При игра на табла или зарове – 6 + 6. 2. Прен. Много добра, много сполучлива ситуация, дошла обикновено неочаквано. Полза, печалба (тур. **düşüş** – същото значение). • Дюшеш ще ни дойдат тия 5 милиарда долара, които царски хора са уредили от арабските монархии (в. „24 часа“, бр. 179, 2001, с. 10). • Дюшеш! Още един час (или 0,41 от един ден) се прибавя към оставащите 347 дни от обещаните 800! (в. „Труд“, бр. 289, 2002, с. 1).

Е

евала (евалла) междум. Разг. Поклон, хвала (от тур. **eyvallah** – същото значение, от ар.). • И всичко това ще стане с твоята народна благословия, защото те са там, с твоите „много важни“ гласове. Въобще – евала! (в. „24 часа“, 09.01.1999, с. 13). • Но пък всички шофьори в България ще му направят евала, ако поизринне авгиевите обори на пътната полицейщина (в. „Труд“, 05.12.1998, с. 3). • Евала, ашколсун, мое то момче, давай така! (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 9).

- екмек** м. Диал. Хляб (тур. **ekmek** – царевичен хляб; прехрана, препитание). • *Имаш ли екмек, комшу?* (БРР).
- емир** м. Княз (тур. **emir** – същото значение). • *Арабия има различни владетели, които се назовават шейхове, емири и имами* (Г. Икономов).
- емйш** м. Диал. Овошки, плодове (тур. **emiş** – същото значение). • *Донеси. Може ли се без емиш?* (Л. Каравелов).
- ербан** м. прил. неизм. Разг. 1. Сръчен, способен, годен. 2. Оперен, надут (тур. **erbar** – компетентен, от ар.). • *А вчера двама клонирани ербани от Пазарджик доказаха, че трудно ще се избавим от генетичното наследство на Дочоолу* (в. „Труд“, 04. 1998). • *Като са толкова ербан защо те не ги избесиха* (в. „24 часа“, бр. 69, 2000, с. 11). • *„Ние сме свободни граждани и можем да се печем където искаме и както искаме“, изрепчи се ербан мъжага със закачливото име Гошо Хубавец* (в. „Труд“, Софиянец, бр. 189, 2001, с. 1).
- ергелè (хергелè)** ср. Остар. Стадо коне (тур. **hergele** – същото значение). • *Той събирал в къщата си цяло стадо хрътки и копои, цели ергелета коне и цяла тайфа измекяри, оръженосци (ясакчис), чубукчи и така нататък* (Л. Каравелов).
- ерген, -ин** м. Неженен, юноша (тур. **ergen** – същото значение). • *В Сливен Събев живеел на квартира в района на битпазара. Бил ерген* (в. „24 часа“, бр. 123, 2000, с. 5). • *Младият циганин бил безработен ерген* (в. „Труд“, 08.12.1998). • *Откак най-старите му жители се помнят, малкото китно градче Тречани... носи славата на селището с най-закоравелите ергени и моми* (в. „Вестник за жената“, бр. 30, 2000, с. 14). • *Ергените живеят по-малко* (в. „Жълт Труд“, бр. 1, 1997, с. 17). • *Ако трябва да си признаем честно, най-добрият семеен лекар е не семейният, а ергенът* (в. „24 часа“, бр. 66, 2000, с. 15). • *У наше време ергенин мома не цаливаше* (в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2001, с. 9).

- ергенлък** м. Разг. Безбрачност, юношество (тур. *ergenlik* – същото значение). • Секретарят на съвета по сигурността към Министерски съвет къса с **ергенлъка** в събота (в. „24 часа“, бр. 124, 2000, с. 40).
- есап** м. Остар. Сметка (тур. *hesap* – същото значение). • Ти сам си направи **есап**, кое е по-харно за тебе (Д. Талев).
- ескиджия** м. Остар. Вехтошар (от тур. *eskici* – същото значение). • Българите от Галац и Браила провозждат един **ескиджия** в България да събере всички ръждиви български понятия, които не струват на сегашното време пари (П. Р. Славейков).
- еснаф** м. 1. Истор. Местна организация на хората от един занаят. 2. Остар. Занаятчия, дребен собственик. 3. Неодобр. Човек, затворен в кръга на битовите си интереси; духовно ограничен човек (тур. *esnaf* – 1. Местна организация на хората от един занаят. 2. Остар. Занаятчия, дребен собственик, от ар.). • Накрая решили, че в общия дар трябва да покаже майсторлъка си всеки от отделните софийски **еснафи** (в. „Жълт Труд“, бр. 21, 2000, с. 12).
- ефенди** м. Истор. Учтиво назоваване на мъж след името или титлата в Османската империя (тур. *efendi* – господин, господар, от гр.). • За тази услуга на **Шекир ефенди** са му обещани 200 хиляди пиастра (в. „Седмичен Труд“, бр. 21, 2000, с. 12). • **Станков ефенди** напуска играта с тежка контузия след сблъсък с турски играч... (в. „24 часа“, бр. 211, 2000, с. 14).
- еш** м. Разг. Втори подобен или свързан с първия (тур. *eş* – същото значение). • ...нашия **Белчо** умря, а **еша** му продадохме (Г. Караславов). • Няма си **еша** тоя човек! (БРР).

завалия м. Разг. Подигр. Достоеен за съжаление, нещастен, клет, жалък човек (от тур. *zavallı* – клет, безпомощен, от ар.). • Инак беше много дискретен любовник. Ама какво му се случи на *завалията*! (в. „Нощен шок“, бр. 11, 2000, с. 11). • *Завалията* е закъсал дотолкова, че счетоводителят му е и сценарист, а операторът му е момче по поддръжката в холивудско студио, откъдето краде камерата (в. „Демокрация“, бр. 126, 2000, с. 18). • Тя, Ленчето, искаше да е на четири, Мина искаше да е на пет, а зетят, *завалията*, искаше да е на шест (в. „24 часа“, бр. 190, 2000, 24 хъша). • И решиха, *завалиите*, че вече хептен са ослепели (в. „Труд“, бр. 193, 2000, с. 3).

завѐра ж. 1. Истор. Гръцко въстание (1821–1828), борба против турците, в която са участвали много българи (видоизменено от тур. *sefer* – 1. Поход, война. 2. Пътуване, пътешествие, от ар.). 2. Заговор, съзаклятие (от „дума за вѐра“ – завера). • *Генералска завера* ще сваля СДС (в. „Нощен Труд“, бр. 240, 1998, с. 1).

зайрѐ (заерѐ) мн. Диал. Зърнени храни (от тур. *zahire* – същото значение, от ар.). • *Неговите хамбари пращят от зайре, а нашите са празни* (Ст. Ц. Даскалов).

закѹм м. Храст или малко декоративно дърво с продълговати дебели листа и розови, бели, червени или жълти ароматни цветове, олеандър (тур. *zakum* – същото значение, от ар.). • *Отстрани на входа клечаха двете половинки на пресеченото буре с ухаещ силно, до премаляване пембен закум* (М. Грубешлиева).

замбѐ ж. 1. Железен печат, щемпел за поставяне на белег върху твърд предмет. 2. Ръчен метален инструмент за пробиване на кръгли дупки на кожа, тенекия и др. (тур. *zamba* – ръчен метален инструмент за пробиване на кръгли дупки на кожа, тенекия и др.). • *Продупчи го със замбата, най-добре ще стане...* (БРР).

- замбак м.** Градинско цвете с високи стъбла и големи бели цветове, крин (тур. *zambak* – градинска лилия). • **Илачът** за рани от изгаряне се приготвя, като нарежете на ситно цветовете на замбак и ги смесите с гъша лой (Столичен печат, 1999).
- занаят м.** 1. Дейност за ръчно изработване на изделия, която се владее професионално. 2. Професия, занятие. 3. Професия, практикувана без творчески дух. 4. **Жарг.** Проституция (от тур. *zapaat* – професия, занятие). • **Види се работата, и подлец да бъдеш, не е лесен занаят, все трябва да имаш някоя дарбица: кураж ли да го наречеш, характер ли да го наречеш, или просто трябва да имаш зализана физиономийка** (Ал. Константинов). • **Пестелив в думите си, той разказва за занаята си с любов** (в. „Труд“, бр. 296, 2002, с. 18). • **През последните години занаятът замира, защото никой не купува медни съдове** (БТВ, Новините, 07.12.2002).
- занаятчий м.** Дребен производител на стоки (от тур. *zapaatçı* – същото значение). • **Занаятчи от цялата страна показаха свои произведения пред НДК в столицата** (в. „Стандарт“, бр. 3767, 2003, с. 8).
- зандан м.** Разг. Неодобр. Затвор, тъмница (от тур. *zindan* – същото значение, от перс.). • **...не заплашвайте нашите работници с турските зандани...** (Ст. Заимов). • **Войска нахлу в зандан** (в. „Труд“, бр. 6, 2001, с. 25). • **Американец разследва зверства в турски зандан** (в. „24 часа“, бр. 31, 1997, с. 29). • **За целта бизнесменът е наел бивш зандан** (в. „Жълт труд“, бр. 46, 1995, с. 12). • **Силите на реда преброили 511 красавици с пищни форми, промъкнали се незнайно как в мъжкия зандан** (в. „Труд“, бр. 117, 2000, с. 30). • **Уроци по пеене за затворници ще бъдат организирани в зандан с особено строг режим в Бейрут, Ливан, предаде Ройтерс** (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 30). • **Мъка, мъка, мъка зад вратите на зандана** (в. „Демокрация“, бр. 45, 1997, с. 17). • **В един ресторант се запоз-**

- нава с „красива студентка“, към която изпитва не-
удържимо привличане след толкова месеци в тур-
ските зандани (в. „24 часа“, бр. 8, 2000, с. 10). • **Зан-**
дани като за „свои“ люде (в. „Труд“, бр. 58, 2001, с. 3).
- заптие** ср. *Истор.* Турски стражар у нас преди Освобождението
(тур. **zaptiye** – същото значение). • **Левски** стигнал до
града, поискал да се срещне с поп Кръстьо, но домът
му бил охраняван от **заптиета** (в. „Труд“, бр. 128,
2000, с. 20). • При задържането оказал силна съпро-
тивя, убил и ранил няколко **заптиета** и накрая за-
губил съзнание и бил арестуван (в. „Седмичен Труд“,
бр. 7, 2000, с. 12).
- заптисвам** несов. *Остар* (**заптисам** св.) Разг. 1. Задържам. 2. Сла-
гам ръка на нещо, завладявам. (от тур. **zaptetmek** – обуз-
давам, овладявам). • **Каза ми Илия Койнов**, че видял
как са те **заптисали** тук... (А. Гуляшки).
- зар** (зàрче умал.) м. 1. Пластмасово или кокалено кубче, по
чиито страни са отбелязани точки и се използва в раз-
лични игри. 2. *Прен.* Късмет, орисия (тур. **zar** – пласт-
масово или кокалено кубче, по чиито страни са от-
белязани точки и се използва в различни игри). • **Го-**
ворещите зарове (в. „Феномен“, бр. 19, 2000, с. 5). • **Как**
ще се обърне зарът в българския футбол, не зависи
от куклите дори в мач като „Левски“ – ЦСКА (в. „24
часа“, бр. 131, 2000, с. 9). • **Мъж се гътва от зарче**
(в. „Шок“, бр. 21, 2000, с. 4).
- зарар** м. *Диал.* Загуба, вреда, пакост, щета (тур. **zagar** – същото
значение). • **Всичкият зарар** ще се покрие! (П. Незна-
комов).
- зарзала**, ж. 1. Дърво кайсия. 2. Плодът на дървото кайсия (от
тур. **zerdalli** – същото значение). • **Град като зарзали**
в Бавария, 1 загина (в. „24 часа“, бр. 209, 2001, с. 6).
- зевзек** м. *Разг. Ирон.* Смешен човек, шегобиец (тур. **zevzek** – човек
с лек характер; смешен; глупак; лекомислен. • **Зевзеци**
ще ни веселят (в. „24 часа“, бр. 211, 2000, с. 14). • **Зевзе-**
ците веднага погнаха Франк Уилямс, че в бокса му едва

ли ще се говори за жени... (в. „24 часа“, бр. 41, 2000, с. 22).
• ...Не знае нищо за кражбата и вероятно зевзеци са подхвърлили куфара в камиона му... (в. „24 часа“, 09.11.2000, с. 5). • Тъкмо преполовил юзчето с ракия и на вратата на кръчмата се показал друг селски зевзек... (в. „Луд Труд“, бр. 19, 2000, с. 2). • Нова телевизия търси зевзеци (в. „Жълт Труд“, бр. 43, 1995, с. 14).

зедè (зейдè) нареч. Остар. Излишно, повече, отколкото е необходимо (от тур. *ziyade* – същото значение, от ар.).
• Тук дъжд паднало зейде, там пък сушата зейде дошла... (Д. Немиров).

зекят м. Парична помощ, милостиня, задължителна от страна на замогналите се мюсюлмани (тур. *zekât* – предвидена в корана парична помощ в размер на една четиридесета част от дохода на всеки мюсюлманин, определена помощ за бедните). • Зекятът тази година се дава в България от хора, които освен дом, кола, необходими вещи и пари за нормален живот разполагат и с над 1425 лева спестени пари. Те следва да дадат на мизерстващи зекят в размер на 2,5 на сто върху сумата от 1425 лева нагоре (Столичен печат, 2000).

зембил м. Остар. Платнена торба за продукти (тур. *zembil* – същото значение). • Прокъса се тоя зембил от мък-нене... (БРР).

земпарè ср. Диал. Женкар, похотливец (от тур. *zampara* – същото значение). • Да го разкараш туй земпаре! (БРР).

зенгйн м. Диал. Богат, имотен човек; богаташ (тур. *zengin* – същото значение). • Дядо Цино Топузът беше зенгин човек (Мих. Георгиев).

зенгйя (зингйя) ж. Диал. Приспособление за поставяне на краката при езда; стреме (от тур. *üzengi* – същото значение). • Зингиите му бяха турски, но малки и от чисто сребро (Ц. Гинчев).

зер част. Разг. Нима, та (тур. *zer* – същото значение). • Или ти имаш някой гяурин любовник? / С т о я н к а. Имам зер (Л. Каравелов).

- зефет** м. *Остар.* Гощавка, гуляй, пир, веселба (от тур. *ziyefet* – същото значение, от ар.). • *Боже мой, моят син, Неновият син, синът на Нена чорбаджии, ходи по кръчмите, напива се пиян, ходи по жени, свирят му цигани, прави зефети* (Л. Каравелов). • *Ако някой от копривщенските чорбаджии дава зефет или ако повика гости в къщата си, то без хаджи Генча се не може – Хаджи Генчо трябва да е на селото* (Л. Каравелов).
- зехир** (зейр) м. *Отрова* (тур. *zehir* – същото значение, от перс.). • *По-добре сух хляб с мир, а не много есте със зехир* (Народна пословица).
- зехтин** м. *Маслинено масло* (тур. *zehtin* – същото значение, от ар.). • *Вкусът на салатата е съвсем различен, като я залееш със зехтин* (БРР).
- зйлове** мн. 1. Медни или бронзови кръгове, които при удряне произвеждат музикален звук, чинели. 2. Метални кръгчета на дайре. 3. Метални кастанети (от тур. *zil* – звънец). • *В този панаир ще видите целия свят... Шум, вик, музики, тъпани, зурли, даарета, зйлове, чалми, шалвари, цилиндри, кринолини, фустанели, сияхлъци, американци...* (Ал. Константинов). • *Кларнетите, тънките кеманета и зйловете на двете дайрета ту се втурваха всички наедно, ту почваха да се гонят едно след друго* (Д. Калфов).
- зор** м. *Разг. Неодобр.* 1. Трудност, напрежение; усилие. 2. Насилие, настояване 3. Голяма нужда (тур. *zor* – напрежение, трудност; сила, мощ). • *„Общо взето съм много доволен, ама беше голям зор“, каза Симеон Кобургготски пред „Труд“, след като приключи визитата си във Франция* (в. „Труд“, бр. 129, 2001, с. 60). • *Вече без зор може да се реши простата задача: колко още медийни закона в колко парламентарни часа трябва да се приемат, колко още членове трябва да се избераат в НСРТ...* (в. „24 часа“, 09.01.1999, с. 13). • *„Сократ“ не си дава зор* (в. „Труд“, 18.12.1998).

- зор-заман** неизм. Разг. Усилно време, тежко положение, крайна нужда (от тур. *zog* – *напрежение, трудност; сила, мощ*, от пер. и *замап* – *време*, от ар.). • Докторът, дето има една дума, при зор-заман и в женската баня влиза (Г. Караславов).
- зорлем** (зорлен) нареч. Насила, едвам, с трудност (от тур. *zorlamak* – *принуждавам, насилвам, правя големи усилия*). • Върти, суче човекът, мъчи се да е мотивиран и историческите справки вкарва в употреба, но си личи, че е зорлен работа (в. „Демокрация“, бр. 30, 1997). • Зорлем ни карат да дирим щастие в чужбина (в. „Труд“, 24.12.1998). • Зорлем затворници (в. „Труд“, бр. 153, 2000, с. 1).
- зулѹм** (золѹм) м. Разг. Неодобр. Безчинство, обир, насилие, несправедливост (тур. *zulüm* – *насилие, тирания, пакост, безчинство*). • Кое накара министър-председателя почти да оневини армията за предполагаемия зулум? (в. „24 часа“, бр. 188, 2000, с. 12). • Возилата ми стоят отключени навън – само кубинците-емигранти правят зулуми (в. „Жълт Труд“, бр. 32, 1994, с. 20). • Жената щракнала челюсти, защото ченгето закончало децата за золуми (в. „24 часа“, бр. 70, 1997, с. 4). • „Ремоут експлорър“ бележи нова ера в електронните зулуми (в. „24 часа“, 24.12.1998). • За днешния си ден и за золумите на кмета терминатор галичани предпочитат да мълчат (в. „Труд“, бр. 149, 2002, с. 13).
- зулумджия** (золумджия) м. Човек, който прави зулуми (от тур. *zulüm* – *пакост, безчинство*). • Долу Дочо Войновски! Долу тоя золумджия (Т. Г. Влайков).
- зѹрла** ж. Предна част от главата на животно, където се намират устата и ноздрите; муцуна (от тур. *zigna* – *дървен музикален инструмент; поради прилика с инструмента*). • Лицето му е като свинска зурла (БРР).
- зурла̀** (зурна̀) ж. Дървен музикален инструмент с писклив звук, обикновено в турска или циганска музика (тур. *zigna* –

същото значение, от перс.). • В този панаир ще видите целия свят... Шум, вик, музики, тѣпани, зурли, даарета, зилове, чалми, шалвари, цилиндри, кринолини, фустанели, сляхлъци, американци... (Ал. Константинов). • Свистят зурни, цвърчат кебанчета, народът се кефи (в. „Шок“, бр. 9, 2000, с. 8–9).

зюмбюл м. Градинско цвете, хиацинт (тур. *zūmbül* – същото значение). • **Зюмбюл** – че късаи – практическо знание ще добиеш, ще хванеш добро приятелство (К. Петров). • Приятната миризма на зюмбюлите, смесена с миризмата на млякото, пълни с априлски радости сърцата на беседующите другари (Ст. Заимов). • **Зюмбюлът** има толкова силен мирис, че не трябва да се държи в спални, за да не причини главоболие (С. Николаева).

зян м. Разг. Неодобр. Загуба, вреда, съсипване (от тур. *ziyan* – същото значение, от перс.). • Оттогава мелни чарят Иван ходел винаги с чифте на рамо, а съпругът на пострадалата го дебнел, за да изпреваря сина си и да не отиде зян момчето (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 5). • Добичето струва 1500 лв. Представяте ли си, ако беше отишло зян заради тия шашкѣни, дете не спазват правилата на движение – кахъреха се собственикът Янко и жена му Иванка (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 16).

И

ибришим м. Вид тънки копринени или други конци (тур. *ibrişim* – същото значение, от перс.). • Когато дядо Либен поседи малко, то обикновено туря на главата си бяло платнено фесленце, което е поръбено с ибришим, и съблича ситният си контош (Л. Каравелов).

- ибрик** м. *Диал.* Меден или глинен съд, който има чучурче за поливане, подобно на лейка (тур. *ibrik* – същото значение). • *Ще взема ибрика, да освежа зарзавата...* (БРР).
- изет** м. *Остар.* Труд, мъка (тур. *izzet* – същото значение). • *Види се, че е нужно да се доказва на всяка стъпка, че българина е роден само за изет* (А. Константинов).
- изкяря** гл. св. *Жарг.* Грубо Спечелвам (от тур. *kâr* – печалба, облага, сметка, от перс. *kağ* – занятие, труд). • *Стойне пак е изкярил една пендара* (В. Ченков). • *Изкярвам по нещичко от някол и друга делаверка* (БРР).
- измекяр, -ин** м. *Грубо* Човек, който слугува; слуга прислужник (от тур. *hizmetkâr* – същото значение, от ар. *hizmet* – служене и перс. *kjardân* – правя). • *Той събирал в къщата си цяло стадо хрътки и копои, цели ергелета коне и цяла тайфа измекяри, оръженосци (ясакчи), чубукчи и така нататък* (Л. Каравелов).
- измет** м. *Остар.* Прислужване, слугуване (тур. *izmet* – същото значение, от ар. *hizmet* – служба, занятие). • *Всеки иска да го слушаш, на неговия акъл измет да правиш, за тебе не остава време* (Д. Талев).
- икиндия** ж. *Диал.* 1. Привечер, надвечер. 2. Мохамеданска следобедна молитва между пладне и залез слънце (от тур. *ikindi* – същото значение). • *Къс е пътят на есенното слънце и по икиндия то вече се спуща ниско над баирите* (Н. Тихолов).
- икрам** м. *Остар.* Чест, почит, уважение (тур. *ikram* – същото значение). • *Нощуваше гъдуларят у дома, и баща ми му правеше много икрам...* (П. Р. Славейков).
- илач** м. (обикн. мн.). *Остар.* Разг. Иронич. Лек, лекарство (тур. *ilâç* – същото значение, от ар.). • *За негово учудване обаче при рутинна проверка след мача „Селта“ – „Валядолид“ 0:2 в кръвта му бил открит забраненият стероид нандролан, който се съдържа в илача* (в. „24 часа“, бр. 45, 1997, с. 46). • *Софиянски пуска цените на илачите от понеделник* (в. „24 часа“, бр. 57, 1997, с. 4). • *Болни от рак гаснат без*

илачи (в. „24 часа“, бр. 50, 1997, с. 4). • **Новите родни илачи спират** (в. „24 часа“, 11.01.1999, с. 8). • **За илачи се пътува 100 км до Благоевград** (в. „Новинар“, бр. 42, 1997, с. 1). • **Досега само на бебетата и децата до 4 г. се полагаха илачи без пари** (в. „Новинар“, бр. 216, 1997, с. 2). • **8 1000 и 2000 CHF дават екологите за храна и илачи за животните, които умират от системно недохранване** (в. „Новинар“, бр. 216, 1997, с. 16). • **Илачи нямало, консумативи нямало, а всичко струвало скъпо, и то много** (в. „Новинар“, бр. 217, 1997, с. 7). • **Само да не ми разправя телевизорът, че нямало за зърно, за зоб, за илачи, за даскали** (в. „Новинар“, бр. 219, 1997, с. 7). • **Накрая той си признал, че понеже не се чувствал добре, се лекувал с бренди, а приятелката му на няколко пъти му доливала сериозни дози от „илача“** (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 30). • **Пускат илачите за диабет** (в. „24 часа“, Варна), бр. 202, 2000). • **Адска миризма се носеше от напечените от слънцето илачи** (в. „Труд“, Софиянец, бр. 217, 2001, с. 1).

илдъз (йълдъз) ж. 1. Звезда. 2. Градинското цвете гергина (тур. yıldız – звезда, прен. щастие). • **Очите ѝ са като илдъз!** (БРР).

имам м. Мохамедански духовник (тур. imam – същото значение, от ар.). • **За двамата мюсюлмани сред кълнящите се не бе повикан имам** (в. „Труд“, бр. 138, 2000, с. 3).

имамбаялдъ (имамбайълдъ) м. и ж. Вид ястие, приготвено от запържени с много мазнина чушки, лук, червени и сини домати, (тур. imambayıldı – същото значение, от ар.). • **Във всяко меню присъстват бюрек, пържола, но агнешка, гювеч, кебап, кюфтета, имамбаялдъ и всякакви средиземноморски риби и деликатеси** (в. „24 часа“, бр. 203, 2000, с. 12).

имарет м. Истор. Дом, предназначен за благотворителни цели, приют за бедни и странници при джамия (тур. imaret – същото значение, от ар.). • **Той направи мно-**

го джамии, имарети и медресета, изгради три знаменити мостове, раздаде големи суми за милостиня (П. Р. Славейков).

имзак м. Хранене през нощта, докато трае постът при рамазана (от тур. **imsak** – същото значение, от ар.). • **Рамазанът** продължава един месец, през който всеки мюсюлманин, по-възрастен от 10 години, е задължен да не приема храна от изгрев до залез слънце, а само през нощта (**имзак**), да не пуши, да не вдъхва благовония и да не се отдава на удоволствия (Столичен печат, 2000).

инат м. Разг. Безсмислено упорство (тур. **inat** – твърдоглавие, безсмислено упорство, от ар.). • А самият той ще се нареди сред своите предшественици – неудачници, които къде от глупост, къде от **инат** сдадоха властта (в. „24 часа“, бр. 113, 2000, с. 10). • **Инатът** на опозицията може да се окаже пагубен за страната (в. „24 часа“, 06.12.1998). • Добичето нападнало дядо Байрям преди Великден, след като старецът го набил заради **ината** му (в. „24 часа“, бр. 116, 2000, с. 36). • Някои може да си мислят, че това е форма на типично балканския синдром – **ината** (в „Труд“, бр. 119, 2000, с. 24).

инат прил. неизм. Разг. Твърдоглав човек (от тур. **inat** – твърдоглавие, безсмислено упорство, от ар.). • Ей, **инат** човек си! (БРР).

ислям м. Религия, разпространена в Близкия изток, основа на учението за единен Бог Аллах (тур. **islâm** – същото значение, от ар. **islam** – издигнатост над всичко земно). • В затвора Майк си направи някоя и друга татуировка, прие **исляма**, подготви се за бъдещите битки (в. „Всичко за всеки“, бр. 17, 2000, с. 12). • **Радикалният ислям** може да взриви религиозния мир у нас (в. „Труд“, бр. 218, 2000, с. 12).

ичкйя ж. Алкохолно питие (от тур. **içki** – същото значение). • Зарзаватът имаше цвета на трикольора, но както и да се обърнеш след това бурканът – нямаше

да се получи знак за война срещу ичкията (в. „Капитал“, 11.11.–17.11.2000, Бакхус, с. 26).

ишала̀х (ишалла̀х) междум. Дай Боже! (тур. *işallah* – същото значение). • **Ишалах**, сине, **ишалах!** (БРР).

ишарèт м. Знак, направен с ръка, очи и др. (тур. *işaret* – същото значение). • **На всяка по нещо пришепне, по нещо направи с ръка ишарет** (М. Георгиев).

ишлемè ср. Разг. Изработване на нещо с материали на клиента и заплащане на парче (тур. *işleme* – същото значение; от *iş* – работа). • **Две страници на ишлеме** (в. „24 часа“, бр. 108, 2000, с. 13). • **Глей сега, ..., правя тази страница на ишлеме, щото който чите – ни пичели, който пише – пичели...** (в. „24 часа“, 15.04.2000, с. 14). • **Фирма „Дариос“ търси шивашки цехове за предоставяне работа на ишлеме – ушиване на памучни трикотажни изделия** (в. „Труд“, бр. 117, 2000, Малки обяви VT). • **Държавата на ишлемето** (в. „24 часа“, бр. 280, 2002, с. 5)

ища̀х м. Разг. Желание (тур. *iştah* – апетит, от ар.). • **С еднакъв ищах те усвояват и задължителните програми, и забавните игри** (в. „Труд“, бр. 128, 2000, с. 10). • **Обикновено ищахът ми идва към 7 часа сутринта** (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 15).

Й

йок част. Диал. Неодобр. В никакъв случай; не (тур. *yok* – няма, нямаме, немотия; който отсъствува; не). • **С тази престъпност, с мутрите, сраснали се с властта, с блеещата прокуратура и автоджамбазлъка като национален спорт – йок визи** (в. „Монитор“, 13.11.2000, с. 6). • **Ток и вода – йок, селото примряло в преспите, училищата затворени – даскалите не могат да пристигнат** (в. „24 часа“, 06.01.2000, с. 13).

- каба̀** прил. неизм. Неодобр. Пълен, отпуснат (тур. *kaба* – 1. Дебел и мек. 2. Отпуснат, мекушав. 3. Прост, недодялан. 4. Просташки). • Половин час по-късно пък „Рожен'2000“ ще бъде тържествено открит с родопска песен в изпълнение на Валя Балканска на фона на 100-те каба гайди (в. „Труд“, бр. 186, 2000, с. 2).
- ка̀бар** м. Къс и лек гвоздей с голяма глава за закрепване на хартия и други леки материали (от тур. *kaбага* – същото значение). • Наковаха кабарите по дивана и стана като ново (БРР).
- кабардисвам** несв. (кабардисам св.) Разг. 1. Бухвам, набъбвам, шупвам. 2. Ставам готов (от тур. *kaбагмак* – същото значение). • От дума на дума работата кабардисала... (А. Константинов). • Картофите кабардисват за 30 минути (БТВ, Бон апети, юни 2003).
- кабахат** м. Разг. Вина, грешка (тур. *kabahat* – същото значение, от ар.). • Д. го обади на турското правителство и то го фанало, но после го пак пустило... Не намерили кабахат (Ив. Вазов).
- кабахатлия** м. Разг. Човек, виновен за нещо; виновник (от тур. *kabahatli* – същото значение, от ар.). • Ти си кабахатлия, каурин проклети! (Н. Хайтов).
- кабил** нареч. Остар. Възможно (тур. *kabil* – същото значение, от ар.). • – Утрепаха го нашия Жълтурко – казваше чичо Митуш. – Кабил не е... мърсува... трябва да са го убили. Изпълни той някой трап (Й. Йовков).
- кава̀к** м. 1. Топола. 2. мн. Черноморски курорт „Каваците“ (тур. *kavak* – топола). • Тогава той се качи на върха на кавака и дълго я вика (Ел. Пелин). • Сред долината има буйна и красива китка от стройни брези, високи каваци, ели, стари лески, млади буки и две тополи. (Ел. Пелин). • Взоръжени завардиха към пинг „Каваците“ (в. „24 часа“, бр. 139, 2000, с. 4).

- кавал м.** Дървен духов музикален инструмент с форма на тръба и дупки по нея пищял (тур. *kaval* – същото значение). • Засвиреше ли с кавала, и птиците замлъкваха. Истински свирач! (БРР).
- кавалджия м.** Човек, който свири на кавал (от тур. *kaval* – духов музикален инструмент). • Венци душевадецът свири с кавалджията Теодоси Спасов, с Васил Пармаков, с Христо Йоцов (в. „24 часа“, бр. 115, 2000, с. 22).
- кавардисвам несв. (кавардисам св.)** Запържвам, препържвам, препичам (от тур. *kavurmak* – същото значение). • Че постои още малко, како Кичо, има време да го кавардисаш (Г. Караславов).
- кавга ж.** Разг. Шумна караница, разправия, свада (тур. *kavga* – същото значение). • Три минути кавга решават брака (в. „24 часа“, 01.04.2000, с. 16). • Убиецът заплашил съпругата Галина Хаджийска и се опитал да инсценира смърт след семейна кавга (в. „24 часа“, 10.10.1999, с. 19).
- кавгаджия м.** Разг. Неодобр. Човек, склонен към кавги (от тур. *kavgacı* – същото значение). • Познавах го като голям кавгаджия и побойник (БРР).
- кавърма ж.** Диал. Ястие с парчета месо и праз лук (от тур. *kavurma* – същото значение). • Кавърма от агнешки дреболии (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 11).
- кадайф м.** Изсушени нишки от тесто, които се заливат със захарен сироп след изпичането им (тур. *kadayif* – същото значение, от ар.). • Взема се половин килограм кадаиф и се разделя на две части (в. „Всичко за всеки“, бр. 17, 2000, с. 7).
- кадем м.** Разг. Успех, щастие, сполука (тур. *kadem* – 1. Успех, щастие, сполука. 2. Стъпка. 3. Мярка за измерване, от ар.). • Бонев става кадем на ресторант (в. „Нощен Труд“, бр. 232, 2000, с. 5). • Бекенбауер си отнесе за кадем химикалката на „НТ“ (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 12). • Малки листчета с арабски букви носят за кадем отскоро живущите на столичния

комплекс „Младост“, разужна „НТ“ (в. „Нощен Труд“, бр. 90, 2000).

кадемлия м. прил. неизм. Разг. Човек, който носи щастие, късмет, успех, сполука (от тур. **kademli** – същото значение, от ар.). • *Дай – казват – да тръгне и на нас. Кадемлия човек си* (К. Кръстев).

кадифе ср. Вид мек копринен или копринено-памучен плат (тур. **kadife** – същото значение). • *Ако искате ръцете ви да са меки като кадифе, поглезете ги с маслена баня* (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 15). • *Материите, които се използват за абитуриентските облекла са кадифе, коприна, шифон* (в. „Труд“, бр. 121, 2000, с. 12). • *Във витрината, чиято задна стена е драпирана с червено кадифе, е положена част от череп, голямо колкото юмрук* (в. „24 часа“, бр. 123, 2000, с. 25).

кадия м. Остар. Съдия (от тур. **kadı** – същото значение, от ар.). • *Тия писма повеляват на каймакамина, на кадията и на агата Сюлейман, син на Дауд, с всички сили да помогне на мене, Караибрахим, да разсея заблудата на неверниците* (Ан. Дончев). • *Ако би бил аз кадия или ага, то на всичките млади момченца би ударил по петдесет тояжчици по табанците и да им дам „слобода или смърт“* (Л. Каравелов).

кадъна ж. Мюсюлманска туркиня, ханъма, съпруга на турчин (от тур. **kadın** – същото значение). • *Жените заедно с арапките и харем-кехаята отиват: остават само три кадъни* (Л. Каравелов).

кадърен прил. Разг. Способен, годен (от тур. **kadir** – 1. Стойност, цена. 2. Способност, достойнство, от ар.). • *„Честен е и кадърен“, добави тя. Друга обаче я поправи: „Ще го подкрепим, ама нека седесето го издигне.“* (в. „24 часа“, бр. 265, 2000, с. 3). • *Според немските лекари в България има кадърни специалисти и достатъчно техника, за да се правят подобни операции* (в. „24 часа“, бр. 231, 2000, с. 6). • *Миланов ще се провали на финала, ако изхвърли кадър-*

ните спецченгета от екипа на Кирил Радев, вместо да ги вземе за навигатори (в. „Труд“, бр. 126, 2000, с. 11). • **Знам кадърни хора за поста на Абрашев** (в. „24 часа“, бр. 341, 2001, *Анализи*, с. 14).

кадърност ж. Разг. Способност, годност (от тур. *kadir* – 1. Стойност, цена. 2. Способност, достойнство, от ар.). • **Отде тая кадърност у него, един господ знае!** (Столична преса, 2000).

казъртма ж. Вид ястие, приготвено от месо, овча лой, лук и сос от червени домати (тур. *kizartma* – същото значение). • **Хапнахме казъртма. Облизах си пръстите** (БРР).
кайш м. Ремък (тур. *kauiş* – същото значение). Фразеол. „опъвам кайша“ – мъча се, върша непосилен труд. • **Цял живот опъвам кайша...** (БРР).

кайма ж. Смяно или накълцано месо (тур. *kaupa* – същото значение). Фразеол. „правя на кайма“ – пребивам от бой, размазвам от бой някого. • **Прасето се разстила, осолява се и се пълни с: нарязаното на ивици и начукано бонфиле, кайма, измесена с черен пипер, сол...** (в. „Труд“, Коледни празници, 24.12.2000 с. 4). • **Датчанин смила жена си на кайма, за да напише криминале** (в. „Шок свят“, бр. 1, 2000, с. 2).

каймак м. 1. Сметана. 2. Прен. Нещо, което е най-отбрано, най-хубаво (тур. *kaupak* – 1. Сметана, крем. 2. Тиня, кал. 3. Прен. Най-хубавата част). • **Когато искаме да добием каймак, загряваме суровото мляко и веднага след това го изстудяваме в съд със студена вода** (сп. „Вечен календар“, 1991, с. 140). • **...сакам трапезата да е готова, а кафето да е с дебел каймак** (в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2002, с. 9). • **Те са духовните избраници на народа, каймакът, а другото е простолюдие** (К. Попов). • **Янките, изглежда, искат да изсмучат и малкото интелектуален каймак, останал у нас** (в. „Труд“, бр. 311, 2000, с. 3). • **Каймакът на съсловието се беше стекъл в обвитата с пушечи зала** (в. „24 часа“, бр. 139, 2000, с. 32).

- каймака̀м, -ин м.** 1. *Истор.* Околийски управител в Османската империя. 2. Заместник на по-висок началник (тур. **каутака̀м** – същото значение, от ар.). • *Каймаками-нът* седеше сам в стаята си, реизът също, заптиите се разтакаха по двора на конака (Д. Талев). • *Тогава, по неговите собствени спомени, каймаками-нът* стана, удари ме с бастуна по главата и го строши (в. „Седмичен Труд“, бр. 22, 2000, с. 12).
- каймѐ ср.** *Остар.* Банкнота, книжни пари (тур. **каѝме** – 1. Книжни пари, банкнота. 2. Официален документ, от ар.). • *По-рано* бях им дал три *кайма̀та* кола да си купят, а сега за виличка ме врънкат (Ив. Петров). • *Репортерска проверка по институциите* показва, че *никой* не *знае* (или *се прави, че не знае*) *съдбата на кайметата* (в. „Труд“, *Софиянец*, бр. 83, 2002, с. 4). • *На многая лета, по-малко гайлета и повече каймета...* (в. „Труд“, бр. 205, 2000, с. 12).
- кайна̀к м.** *Диал.* Извор, кладенец (тур. **каупак** – 1. Извор, източник. 2. Място за спойка, за заваряване). • *Гостенчетата* ще *слязат до хайдушките сборища и кайна̀ци* (в. „Нощен Труд“, бр. 203, 1995, с. 5).
- кайсѝя ж.** 1. Овощно дърво с ароматни оранжеви плодове с костилка. 2. Плодът на това дърво, зарзала (от тур. **каѝѝ** – същото значение). • Някои учени смятат, че *боронът* – минерал, срещан по-често в морковите, ябълките, *кайсѝите*, *прасковите*, *гроздето*, и *фъстѝците* – има всъщност основна роля в човешкия организъм (в. „Жълт Труд“, бр. 8, 1994, с. 20). • *Ако са по-големи, например кайсиѝ, праскови, смокини* (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 13).
- какава̀н, -ин м.** Глупак, разсеян човек, заплес (тур. **какаван** – глупак, простак). • *Какво можеш да очакваш от тоя какаван?* (БРР).
- калабалѝк м.** *Разг. Неодобр.* Много хора, събрани заедно; навалица (тур. **kalabalık** – същото значение). • „*Пак ще ви изберем*“ – *викаше в калабалѝка пенсионерката*

Тодора Сакутова (в. „24 часа“, бр. 265, 2000, с. 3).
• *Абе в калабалъка кой ша ти разбере?* (в. „Сега“, бр. 127, 2000, с. 24). • *Ще има и нова размяна на ролите в политическия калабалък* (в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2002, с. 2).

калай м. 1. Сребристобял ковък метал за подшиване на медни съдове. 2. Прен. Разг. Хокане, мъмрене, укор (тур. *kalay* – 1. Сребристобял ковък метал за подшиване на медни съдове. 2. Грубо мъмрене. 3. Псуване). Фразеол. „отнасям калая“ – получавам незаслужено хокане. • *Чак до гърмежи се стигнало, но и екипажите трябвало да отнесат калая, защото предлагали корабно гориво за пари* (в. „Жълт Труд“, бр. 14, 1996, с. 3).

калауз, -ин м. Остар. 1. Търговски посредник. 2. Водач. 3. Прен. Голяма часовникова стрелка (от тур. *kılavus* – водач). • *Конят ми беше готов. Аз тръгнах с калаузин* (Т. Шишков).

калайджия м. Занаятчия, който калайдисва съдове (от тур. *kalay* – 1. Сребристобял ковък метал за подшиване на медни съдове. 2. Грубо мъмрене. 3. Псуване). • *„Гледайки несъкрушимите калайджии през този ден, не беше трудно да разбере защо те са мразени от своите съседи българи“, отбелязва Зенга Лонгмор* (в. „Труд“, бр. 192, 2000, с. 10).

калдъръм м. Каменна настилка на улици, пътища и др. (тур. *kaldırım* – същото значение, от гр.). • *Из Атила чифт бричка излезе и с шум и трясък по калдъръма се затъркаля по пътя Казанлък – Стара Загора* (Ст. Заимов). • *Защото пътят към университета у нас е ориенталски калдъръм* (в. „24 часа“, бр. 185, 2000, с. 9). • *Спецбетон имитира калдъръми* (в. „Труд“, бр. 114, 2001, с. 5). • *Калдъръм с цигулка* (в. „Нов Семейен вестник“, бр. 21, 2002, с. 8).

калè ср. 1. Остар. Крепост, укрепление. 2. Разг. Развалина от селища или сграда. 3. Прен. Непоклатим (тур. *kale* – 1. Крепост. 2. Врата, от ар.). • *Качихме се до Калето, ама голям зор видехме* (БРР).

калѐвра ж. Диал. 1. Плитка кожена обувка. 2. Стари, протрити обувки (тур. *kalevra* – същото значение). • След няколко минути се изправи пред стълбата един... циганин... с чер силяф и бели гащи, червени калеври с опашки... (Ц. Гинчев). • В парламента избират калеври за футболния мач срещу румънските депутати, който ще се играе утре... (в. „Стандарт“, бр. 3767, 2003, с. 5).

калѐм м. 1. Остар. Тръстика. 2. Истор. Специална пръчица за писане върху плоча; 3. Прен. Молив, писалка, химикалка. 4. Прен. Сметка, изчисление (тур. *kalem* – 1. Молив, писалка химикалка. 2. Канцелария, бюро. 3. Тънка четка за рисуване, от ар. *qalam*, или от гр. *kalamos* – тръстика). Фразеол. „удрям (тегля) калема“ – правя сметки и изчисления; приключвам със сметките. • ...доживяхме да видим на наша фиданка чер калем да се прихване (в. „Жълт Труд“, 06.–12.01.1995, с. 20). • Тъкмо да теглим калема и дошло време данъчно (в. „Черноморие“, 28.12.1998).

калкѐн м. 1. Вид морска риба с елипсовидно тяло. 2. Външна стена без врати и прозорци, на границата с друг парцел (тур. *kalkan* – 1. Вид морска риба с елипсовидно тяло. 2. Щит). • Калканът се разделя на две половини, като се махат хрилете, перките, главата и по-меките части (в. „24 часа“, 17.02.2000, с. 10). • Гранични катери засекли чужденците при незаконен улов на калкан (в. „Труд“, бр. 305, 2000, с. 32).

ка̀лпав прил. Разг. Неодобр. Лош, некачествен, подправен, недобър (тур. *kalpav* – лошо, некачествено изработено, от перс.). • Държавата е калпава (в. „24 часа“, 09.01.1999, с. 13). • Системата е калпава, но просветниците нарочно я крепят (в. „24 часа“, бр. 185, 2000, с. 9). • Здравната каса вечно ще е жадна за пари, това е заложено в калпавия модел на осигуряване (в. „24 часа“, бр. 139, 2000, с. 9). • Да се стигне до

забраната на калпавите подобрители в колбасите (в. „Седмичен Труд“, 16.12.1998). • На калпави политици и космосът им пречи (в. „Труд“, бр. 135, 2000, с. 3). • По-късно със самоирония ще признае, че държи рекорда на 2–3 от най-калпавите записи в музикалната история на страната (в. „Вестник за жената“, бр. 29, 2000, с. 17).

калпазѐн, -ин м. Разг. Неспособен, мързелив човек, негоден за сериозна работа, калпав човек (тур. *kalpazan* – същото значение). • А най-после пази, боже, / от шарлатани, / от Ивана Найденова – / от калпазани! (Л. Каравелов). • В гимназията имахме един калпазанин, той веднъж получи шестица... Случаят с калпазанина повторих аз, когато попаднах сред колежаните (в. „Труд“, бр. 226, 2001, с. 12).

калпѐк м. 1. Мъжка кожена шапка с косъма навън. 2. Прен. При броене – глава на население (тур. *kalpak* – мъжка кожена шапка с косъма навън). • Калпак – висок – ще ти оценят мнението; че имаш астраганен – мечта за слава; че е рунтав – разкош; ако ти падне на земята – уволнение, премеждие (К. Петров). • Намажете ги със сместа. Сложете калпачето върху пънчето (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 11). • Консумацията за 1998 година е била средно 50 литра на калпак, а преди десетина години беше стигнала 75 литра (в. „Труд“, бр. 149, 2000, с. 12). • Около 50 лева на калпак ще излезе един ден на събора „Рожен 2000“. (в. „24 часа“, бр. 231, 2000, с. 7).

калтѐк м. Жарг. Грубо 1. Подъл, нечестен, непочтен човек. 2. Жена с леко поведение, неморална жена (тур. *kaltak* – проститутка). • Голям калтак излезе този човек, да му се ненадяваш (БРР).

ка̀лфа м. Помощник при майстор занаятчия, който работи срещу заплащане (тур. *kalfa* – същото значение, от ар.). • Той очукваше с дървен чук един голям гюм и Стоян се наведе, за да вижда по-добре, наведе се

още по-близо и неочаквано, уж на шега, **калфата** посегна с чука и го цапна по носа (Д. Талев).

калъп м. 1. Твърда форма за отливане на еднакви предмети. 2. Приспособление за обтягане на обувки. 3. *Прен.* Строго установени правила и норми; нещо стандартно (тур. *kalıp* – форма, модел, от ар. *kalub*). • *Първо правел скица, след това на ръка оформял калъпа* (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 8). • *Да бъдем непокорни срещу калъпа!* (в. „24 часа“, бр. 149, 2000, с. 7). • *Сложих ѝ чипс, стана калъпът и скулптурата се закрепи героично* (сп. „EVA“, юни 2000, с. 86).

калъф ж. Специално изработена обвивка от плат, кожа, мукава и др., която служи за предпазване на предмет (тур. *kılıf* – същото значение, от ар.). • *Сламени възглавници, в басмени калъфи, редом се редят над миндерлъците край стената* (Ст. Заимов). • *За да го увери в майсторлъка си, той наскоро му подарил уникална сабя с рязана дантела в калъф от орехово дърво* (в. „Труд“, бр. 135, 2000, с. 22).

калъчка ж. *Остар.* Сабя (от тур. *kılıç* – сабя). • *Прибери червената калъчка! Не ти отива!* (в. „Демокрация“, бр. 290, 1994). • *Затуй, давайте да си крием сабите, да яхаме добичето и да размахаме калъчката* (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 3).

камѝ ж. Нож или меч, остър от двете страни (тур. *kama* – същото значение). • *Аспарух бе наредил върху миндерлика събраните през деня револвери и ками* (Ст. Заимов). • *Мъжете запасаха ками за Петровден* (в. „Стандарт“, бр. 3767, 2003, с. 8).

камшик м. Здрава дълга пръчка, с която обикновено се удрят впрегнати животни (от тур. *kamçı* – същото значение). • *Камшик – че гледаш – ще бъдеш глобен; че държиш в ръка – голяма сватба ще направиш и ще добиеш наследство* (К. Петров). • *Единият препоръчваше царския камшик, другият народната самоуправа, народния суверенитет, казано по сегашному*

(Ст. Заимов). • *Да няма само белези и камшици, защото не си падам по садо-мазо изпълненията* (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 14).

канѝп м. 1. Здрава конопена връв. 2. *Жарг.* Мързел. 3. *Жарг.* Мързеливец (от тур. **kınpap** – конопена връв). • *Ей, голям канѝп ме хваща по време на сесия* (БРР).

канарѝ ж. Голяма и стръмна скала (от тур. **kenar** – бряг, от перс. **kanār**). • *Кой е този човек, дето все маха с шапка там от канарата?* (Ив. Вазов).

канарѝ прил. Разг. Голям, снажен човек (от тур. **kenar** – бряг, от перс. **kanār**). • *Как се разболя този канара човек, да се чудиш!* (БРР).

канѝт м. Диал. Крило на врата или на прозорец, дъсчен капак (от тур. **kanat** – същото значение, от перс.). • *Само че трябва да се държим всички заедно, за да не отлетим някой през канатите на колата* (Х. Русев).

кангѝл м. Остар. Разг. Свитък от тел, шина и др. железа (от тур. **kangal** – същото значение). • *В мазата има само едно руло кангал и някаква жлезария* (БРР).

кѝнджа 1. Кука. 2. Въдица (тур. **kanca** – кука с дълга дръжка). • *От широкия комин висеше желязна верига с кука на края – кѝнджа* (Г. Караславов).

кѝндѝсвам несов. (кѝндѝсам сов.) 1. Разг. Съгласявам се, скланям. 2. Диал. Омръзва ми (от тур. **kanmak** – убеждавам се; бивам доволен; бивам подмамен). • *Две неща поиска, и на двете Костов кѝндѝса тутакси – да се прочисти официозът „Демокрация“ и да се приеме законът за забрана на комунизма* (в. „24 часа“, бр. 116, 2000, с. 9). • *Стопанинът на магазина бързо кѝндѝсал и се заел да оформя родословните документи на кученцето* (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 14). • *Ще кѝндѝсат само тези, които няма къде да съхраняват зърното, каза арендаторът Иван Гочев* (в. „24 часа“, бр. 225, 2000, с. 8). • *От питейно-продавниците „Бай Генчо“ изпроводици най-отбрани български вина и ракии, та дано антинастовци кан-*

дисат (в. „Нощен Труд“, бр. 76, 1995). • *В началото на мандата си така се държеше и Йордан Соколов, но после кандиса* (в. „Труд“, бр. 189, 2001, с. 12).

кандърдисвам гл. несв. (**кандърдисам** св.) Убеждавам, придумвам (от тур. **kandyrdu** – същото значение). • *Ще знаеш, наборе, че не съм дошъл да те кандърдисвам, ами да чуя думата ти с ушите си* (Ив. Петров).

кандърмà ж. Увещание, придумване, кандърдисване (от тур. **kandyrdu** – убеждавам, придумвам). • *Така почнаха кандърмите в началото* (БНТ, Канал 1, 09.01.2001).

капàк м. 1. Приспособление за затваряне, захлупване на съд, сандък, похлупак. 2. Прен. На всичко отгоре (тур. **карак** – същото значение). • *Съхранява се в съдове, захлупени с капак* (в. „Всичко за всеки“, бр. 17, 2000, с. 3). • *За капак германски депутати поискаха разследване на „Подкова“* (в. „24 часа“, 2000, с. 9). • *Капакът работи и като гевгир* (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 13). • *За капак миналия петък прозвуча като закана речта на Муамар Кадафи в Нигерия* (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 10).

капàн м. 1. Диал. Място, където затварят заловен в чужд имот добитък 2. Уред, който се залага за ловене на животни, клопка. 3. Прен. Примка (тур. **карап** – клопка, прен. – примка, хитрина). • *Във военната доктрина са заложени три капана* (в. „24 часа“, 01.04.2000, с. 10). • *Вие сте попаднали в един невидим зловец капан, наречен „комфортна зона в секса“...* (в. „Лична драма“, бр. 18, 2000, с. 2). • *МВР заложило незаконно капан в дома на бившия вицепремиер* (в. „Труд“, бр. 119, 2000, с. 4).

капàнче ср. умал. 1. Малък капан 2. Разг. Малка кръчма (от тур. **карап** – уред, който се залага за ловене на животни). • *Собственикът на любимия ресторант на Костов от капанчето за лимонада в „Малашевци“ до Дунав мост III* (в. „24 часа“, бр. 94, 2000, с. 6). • *Защо не яхнете колата си и привечер не*

изведете семейството в някое **капанче** около населеното си място – ще се разсеете (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 14). • С не по-малък интерес очакваме традиционната съботна сбирка без вратовръзки на **капанчето** „Белведере“ (в. „24 часа“, бр. 190, 2000, с. 16).

капия ж. 1. Врата или прозорец, отвор на сграда. 2. Сорт месести дълги и прави чушки. 3. **Жарг.** **Ирон.** Интересен, забавен, смешен човек (от тур. **кари** – 1. Врата или прозорец, отвор на сграда. 2. Учреждение 3. Калъф за кама, ножница 4. Сорт месести дълги и прави чушки). • И ще направя за тебе / в градини нови сараи / със дванадесет **капии** / с триста прозорци джамлии (П. Р. Славейков).

кара прил. неизм. Черен (тур. **кага** – същото значение). • Ето и тоя изсъхнал **Кара Васил**, нявга мирен селянин в Кукушко, който възкликва: „С кремик да те дерам, турчине!“ – и без да го слуша някой, почва да разказва своята „жсална“ история (П. К. Яворов).

карабаш м. Диал. 1. Който е с черна глава; черноглавец. 2. Калугер (тур. **карабаш** – черноглавец). • Мене ми обади **карабашът** във Филибе! (Ив. Вазов).

карагьозчийка ж. Разг. Пренебр. Улична артистка (от тур. **кагагьозси** – 1. Уличен артист. 2. Прен. Палячо, фокусник. 3. Смехотворна комедия с кукли). • Но къде в Дупница ще ѝ разрешат да стане **карагьозчийка**! (в. „24 часа“, бр. 109, 2000, с. 7).

карагьозчия м. Разг. Пренебр. 1. Уличен артист. 2. Прен. Палячо, фокусник. 3. Смехотворна комедия с кукли (от тур. **кагагьозси** – същото значение). • Петър Сарафов обаче не искал синът му да стане „**карагьозчия**“, т. е. артист... (в. „Седмичен Труд“, бр. 21, 2000, с. 21).

караконджол (**караконджул**) м. Зъл нощен дух, вампир, таласъм (от тур. **кагасон-колос** – същото значение). • До герана само по тъмно ме пускаха, кога **караконджулите** скачат из водата (О. Василев).

- карашмалѣк** м. Диал. Навалица, множество, неразбория (от тур. *kağışık* – смесен, размесен, разнороден). • Не можеш разбра кой какво прави в този карашмалѣк (БРР).
- карашѣк** м. Диал. Смес (тур. *kağışık* – смесен, размесен, разнороден). • Посяваме есен едно малко ниве само с ченица – другите нивя сеем с рѣж и карашѣк (Т. Влайков).
- карашѣсвам** несв. (карашѣсам св.) Диал. Смесвам, разбърквам, меся (от тур. *kağıştak* – същото значение). • Тѣй викат на шефа на английския парламент, ама думата звучи някак нецензурно, особено като се карашѣса в заглавие „Бонев обвини спикера в смущаващи връзки.“ (в. „Сѣга“, бр. 94, 2000).
- кардаш** м. Разг. Близѣк другар (тур. *kardaş* – брат). • Диню спира при последната кола и участливо запитва: „За кѣдя, бе кардаш?...“ (К. Константинов).
- карѣз** м. Диал. Омраза, злоба (от тур. *garez* – същото значение, от ар.). • ...други път по карез записват и непровинени (Т. Г. Влайков).
- карезлия** прил. неизм. Диал. Зѣл, озлобен (от тур. *garezli* – същото значение, от ар.). • Карезлии са те... гонят се, че знаея ли? (Ц. Церковски).
- ка̀рма-карашѣк** ж. Голяма бъркотия (от тур. *kağma* – смесен, размесен и *kağışıklık* – безпорядѣк, смесица). • Голям карма-карашѣк се получи (БНТ, Канал 1, Мело TV мания, 18.11.2000).
- карпѣс** (карпѣз) м. Диал. Диня, любеница (тур. *kağriz* – същото значение). • Много е сладѣк карпѣсът, опитай! (БРР).
- каршилѣк** м. Диал. Огниво на кремѣклия пушка (тур. *kağışılık* – същото значение). • Натри каршилѣка с няколко зѣрна стрит между прѣстите му барут (Ц. Гинчев).
- карѣк** м. Разг. Неодобр. Ирон. 1. Човек, на когото не му спори в нищо, не му върви. 2. Липса на кѣсмет (тур. *kağık* –

леха, бразда). • Този път имате шанса да спечелите точно заради това, че сте най-големите каръци (в. „Труд“, бр. 345, 2000, с. 30). • Останалата част от народа обаче си е голям карък (в. „Труд“, бр. 45, 2001, с. 36). • Каръкът все някога свършва (в. „Труд“, бр. 45, 2001, с. 36). • „Ловеч“ си сменя името заради карък (в. „Нощен Труд“, 17.11.–18.11.2000). • На Нова година си пожелах жена и любов, ама нещо ме е налегнал любовен карък (в. „Нощен Труд“, бр. 77, 2000, с. 12). • След каръка си Мпенза дори махна златния ланец от врата си, но и това не му помогна (в. „Нощен Труд“, бр. 122, 2000, с. 2).

каръшки прил. Разг. Неодобр. Ирон. Неудачен, несполучлив (от тур. *kağık* – леха, бразда). • Миналата година ми беше много каръшка наистина. (БНТ, Канал 1, Добро утро, 24.02.2001). • На този ден ще станат известни числата от 16-и тираж, който ще е от така наречените „каръшки“ (в. Труд“, бр. 52, 2001, с. 35).

касaп, -ин м. 1. Човек, който транжира месо; месар. 2. Жарг. Хирург, който зле владее занаята; лош професионалист (тур. *kasap* – месар). • Мангъра оставял от вечерта в юзчетата вода да се измирисват, а сутрин ги напълвал с ракия и ги нареждал на тезгяха да пестят времето на касапите (Ив. Петров). • Калпавият касапин е бич за добичето – ветеринарите имат специална клауза всичко да е хуманно (в. „168 часа“, бр. 31, 2001, с. 3).

касaпница ж. 1. Кланица; цех за клане на животни и обработка на месото им. 2. Остар. Магазин за прясно месо. 3. Жарг. Кръвопролитие при въоръжен сблъсък между хора, групировки и др. (от тур. *kasap* – месар). • „Ще-ше да стане страшна касaпница, ако бомбата беше гръмнала, докато децата играят“, коментираха в Русе (в. „Труд“, бр. 217, 2001, с. 48).

касaтyра ж. Диал. Войнишки нож, щик (тур. *kasatura* – същото значение). • Те разказваха на четири страни за

бесението, смейха се, подиграваха се как плачели жените... как един от тях щял да ръгне една със своята касатура (З. Стоянов).

кат м. 1. Етаж на сграда. 2. Слой, пласт. 3. Комплект дрехи за едно обличане (тур. *kat* – 1. Пласт, слой. 2. Комплект). • А Маноловата къща беше голяма, с горен и долен кат, имаше прозорец и огнища с комин (Ан. Дончев).

катил м. Жарг. Обидно Грубо 1. Престъпник, човек, готов на всякакво престъпление. 2. Лош, зъл човек. 3. Глупав, прост човек (тур. *kâtil* – престъпник, убиец, от ар.). • Под влияние обаче на алкохола катилът заби ножа в месестия ѝ врат, вместо право в сънната артерия... (в. „Нощен Труд“, бр. 247, 1995, с. 3).

катмѐ ж. Вид тестено изделие, палачинка, която си пече върху специална плоча (от тур. *katmer* – слой, пласт; бюрек – вид баница). • Често си спомням за тях – качамак, царевична каша със саздърма, боб с пастърма, клин, катми и още много други (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 12).

катѝк м. Диал. 1. Прибавка към хляб (сирене, масло, сланина). 2. Варено със сирене прясно мляко. 3. Изцедено кисело мляко с чесън (тур. *katik* – прибавка на сирене, масло, сланина към хляб). • На масата бяха сложени баница, кльопоолу, катѝк, чеверме (в. „24 часа“, бр. 73, 2003, с. 2).

катѝр м. Домашно животно, хибрид от магарица и конски жребец, за разлика от мулето, което е мелез от кобила и магарешки жребец (тур. *katır* – същото значение). • След стадата се движел конски керван, от 150 коне и катѝри, натоварени с покъщината и децата (в. „Жълт Труд“, бр. 36, 1995, с. 11).

кауш м. Остар. Затвор; полицейски участък (от тур. *kovuş* – обща спалня в казарма, болница или затвор, килия). • Надзиратели взломявали возилата и ги докарвали в кауша... След това необезпокоявани внасяли дрога-

та в кауша по време на свиждане (в. „Труд“, бр. 136, 2000, с. 46). • Дивите фенове в кауша до 90-ата мин. (в. „24 часа“, 02.10.2001, с. 10).

кафа̀ междум. Неодобр. Омръзна ми, досадно ми е (от тур. *kâfi* – достатъчно, стига). • Ама после нали ще ме запознаеш със Слави? **Кафа!** (БТВ, Шоуто на Слави, 03.03.2002, повторение).

кафѐ ср. 1. Зърната на тропическо растение, които съдържат кофеин и служат за приготвяне на напитка. 2. Напитка, приготвена от изпечени смлени такива зърна (тур. *kahve* – същото значение, от ар. *kahvah*). • Депутатското кафе поскъпна с 5 ст (в. „Труд“, бр. 213, 2001, с. 3). • Новак буди Ицо с кафе (в. „24 часа“, бр. 88, 2000, с. 18). • Дадохме свобода на словото и започнахме да пишем кой къде си пие кафето, а същественото премълчаваме (в. „24 часа“, 01.02.2000, с. 9).

кафеджия м. Съдържател на кафене (от тур. *kahve* – същото значение, от ар. *kahvah*). • Кафеджиите имат и разход на ток, вода, наем за помещения и персонал (в. „24 часа“, бр. 50, 1997, с. 14).

кафѐз м. 1. Клетка за птици. 2. Жарг. Полицейски участък или затвор (тур. *kafes* – решетка на прозорец). • Чувствам се като птичка в кафез. (БРР).

кахър м. Разг. Неодобр. Грижа, печал, скръб, мъка (тур. *kahır* – същото значение, от ар.). • Неочакваните пробойни в магистратурата и Конституционния съд им отвориха нов кахър – кои са „правилните“ люде за овакантиени постове там (в. „Труд“, 26.10.2000). • Парични кахъри са причината В. П. от село Г. да пребие до смърт съпругата си (в. „Жълт труд“, 08.01.1999).

кахъря се несв. Разг. Неодобр. Угрижен, печален съм (от тур. *kahır* – грижа, печал, от ар.). • Жалко, ако беше гръмнала, нямаше да има сесия, кахъряха се студенти (в. „Труд“, бр. 285, 2000, с. 5). • Очаква се да присъстват 45 000 фенове на „Дарби Каунти“, кахъри се спортистът (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 1). • До-

бичето струва 1500 лв. Представяте ли си, ако беше отишло зян заради тия шашкѝни, дете не спазват правилата на движение – **кахъряха** се собственикѝт Янко и жена му Иванка (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 16). • Ние сме робите в малкия бизнес, защото обектите ни всѝщност носят приход само по осем дни в месеца, колкото е битакѝт, **кахъряха** се как ще избият загубите наемателите от останалите ударени обекти (в. „Труд“, бр. 205, 2000, с. 4). • Сбъркате ли дозировката, лютеничката ще стане мармалад, но дин не се **кахърете** (в. „Труд“, София-нец, бр. 281, 2002, с. 4).

кача̀к м. Диал. Беглец, дезертѝор (тур. **каѝак** – същото значение). • Мой пра̀дядо е бил заточен в турски затвор, откъдето е избягал. А на турски „**кача̀к**“ означава „беглец“. Оттам идва фамилията Качакови и тя няма нищо общо с тютюна (в. „Труд“, бр. 298, 2001, с. 9).

качама̀к м. Ястие от сварено на каша царевично брашно (тур. **каѝатак** – същото значение). • Често си спомням за тях – **качамак**, царевична каша със саздѝрма, боб с пастѝрма, клин, катми и още много други (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 12). • Домакините му в село Жълтуша – Сашо и Райме Александрови, го гостиха с **качамак**, пилешка супа, пиле с картофи, пататник (баница с картофи), баклава и айран за десерт (в. „Труд“, бр. 287, 2000, с. 3). • Самоковски зелник, **качамак** и прѝжски предложи вчера Симеон Сакскобургготски на гостите на сватбата на Калина и Китин в резиденция „Царска Бистрица“ (в. „Труд“, бр. 298, 2002, с. 1). • Пак ни гледат в **качамака** (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 3). • Не щеме ний US кукуруз, не щеме мамалига. Дайте **качамака**! (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 3). • Това важи за всички видове **качамаци** и кюспета, защото в студена вода те се разтварят много по-бавно и отделяните от

тях аромати не се разнасят надалеч (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 27).

кай ж. Диал. Вид риба (от тур. *kaça balığı* – същото значение).

• В няколко големи халвени кутии, запоеени с калай, бяха мариновани кая и едър морски кефал, ловен с бомби чак към залива зад Емине (П. Вежинов).

кайфет м. Външен вид, външност; облекло (тур. *kiyafet* – същото значение, от ар.). • Действителният проблем е, че хайдушкият му кайфет устройва не само него (в. „Стандарт“, бр. 1112, 1995, с. 13). • То нямаш и кайфет за политика: като те гледа човек все чака да запееш „шакадъм, шакадъм“ (в. „Демокрация“, бр. 43, 1997, с. 24).

кебап м. 1. Отбрани късчета месо, печено във фурна или на скара. 2. Ястие от малки задушени късчета месо със сос и подправки (тур. *kebab* – печено на шиш месо). • Левентите от военните клубове винаги са си похапвали с апетит телешко – задушено, кебап, кюфтенца – за да водят с успех нощните атаки при любовниците си (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 29).

кебапче м. Специално измесено с подправки кълцано месо, приготвено във формата на малки наденички и изпечено на скара (от тур. *kebabçı* – същото значение). • Защото Йълдъз поднесе мешана скара, а какво е мешана скара? Пържолка, шишче, кебапче, всичко, за да се нахраниш хубаво (в. „24 часа“, бр. 115, 2000, с. 22). • Фолклор и кебапчета на Копривщица 2000 (в. „Труд“, бр. 219, 2000, с. 24). • Тя се оправда, че не яде депутатски кебапчета и кюфтета, а само банички и кифли (в. „24 часа“, бр. 80, 2000, с. 3). • Свистят зурни, цвърчат кебапчета, народът се кефи (в. „Шок“, бр. 9, 2000, с. 8–9). • ...сергии, отрупани с всевъзможни джунджурии, звън на чанове и мирис на кебапчета и, разбира се, автентичен фолклор (в. „Труд“, бр. 219, 2000, с. 4).

- кѐл м.** Кожно заболяване по окосмените части на човек и на някои животни, от което опадват космите (тур. *kel* – *плешивост, плешив*, от перс.). • *Намажи го с олио! Главата му е цялата в кел* (БРР).
- келемѐ (келемлѐ) ср.** 1. Диал. Запустяла, изостанала нива (от тур. *kel* – *плешив*, от перс.). 2. Жарг. Неодобр. Нищожен човек. • ...достатъчно беше да се дигне пушилка от случайното запалване на някоя нива-келеме (З. Стоянов). • ...главният виновник на тържеството се пощи в това време в някое добруджанско келемле (З. Стоянов).
- келѐп м.** Диал. Гранка прежда, голямо чиле (тур. *kelep* – *същото* значение). • *Дай му памук от дванайсетте келепи, бай Гоце, казват, че бил много здрав* (Ст. Ц. Даскалов).
- келепѝр м.** Разг. Печалба, получена без труд (тур. *kelep̄ir* – *същото* значение). • *Келепир. Не съвсем. Посланикът се радва на добро жилище, шофьор и т. н.* (в. „Труд“, 04.08.2001, с. 11). • *Ако тръгнем натам с празен джоб и с нашенския манталитет за далаверка или келепир, бързо ще ни качат на обратния самолет* (в. „Труд“, бр. 329, 2000, с. 28). • *За дребен келепир наши киснат с часове на Стрезимировци* (в. „Жълт труд“, бр. 44, 1995, с. 3). • ...става дума не за келепирец, а за някакъв си там национален идеал (в. „Стандарт“, бр. 1133, 1995, с. 12). • *Финансовите келепири решават първенството ни* (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 1997, с. 14).
- келепирджѝя м.** Разг. Неодобр. Човек, който търси изгода, печалба, без да е вложил труд (от тур. *kelep̄ir* – *печалба, получена без труд*). • *Писнало ми е от келепирджѝи!* (БРР).
- келѐш м.** Разг. Неодобр. 1. Презрян, долен човек. 2. Неопитен, незрял човек. 3. Дребен, нисък човек. 4. Плешив човек (тур. *keleş* – 1. *Юнак, храбрец*. 2. *Крастав, плешив*). • *„Не съм очаквал, че ще излезе такъв невъзпитан келеш“*, сподели карикатуристът виновно (в. „24 часа“, 07.01.2000, с. 13).

кемѐр м. *Остар.* Вид тесен пояс, който служи за кесия (тур. **кемер** – същото значение, от перс.). • *Аз десет хиляди жълтички имам в кемерчето си и пак ми не трябват ни „природности“... (Л. Каравелов).*

кенàр м. 1. Ивица, втъкана в плат за украса. 2. Плат с такава ивица (тур. **кепаг** – 1. Край. 2. Краен. 3. Ръб). • *Отново са на мода фустии от кенар (БРР).*

кенѐф м. *Разг.* Грубо Отходно място, клозет, нужник (тур. **кепѐф** – същото значение). • *Гъбата била една за целия кенеф... (в. „24 часа“, бр. 60, 1997, с. 7).* • *По едно време, към полунощ, вече ѝ стана лошо и отиде в кенефа да драйфа (в. „Нощен шок“, бр. 11, 2000, с. 2).* • *Не че било трудно – те предпочели да си разменят ласки в стария кенеф на Борисовата градина, а само през един булевард отсреща сваткали загадъчно и прозорците на Георги Парцалев (в. „Шок“, бр. 18, 2000, с. 4).* • *Стиснат дядка се удави в кенеф, търсел си ченето (в. „Световни куриози“, бр. 19, 2000, с. 2).* • *Училищните кенефи под аренда! (в. „Труд“, Софиянец, бр. 256, 2002, с. 2).*

кепазѐ ср. 1. Безсрамен, безчестен. 2. Смешен, нищожен (тур. **керазе** – същото значение). • *Не ме занимавай с това кепазе! Не ме интересуват мераците му (БРР).*

кепазà несв. *Диал.* Срамя, безчестя (от тур. **керазе** – безсрамен, безчестен, от перс.). • *Няма да кепазииш чуждото момиче! (Ив. Петров).*

кепѐнци мн. *Разг.* Неодобр. Дървени или ламаринени капаци за затваряне на магазини, витрини, прозорци (от тур. **керепк** – същото значение). • *За да не рискува здравето на артист и публика, ръководството взело решение оперетата да спусне кепенци принудително, докато се намери нафта за парното отопление (в. „Куриер 5“, бр. 29, 1997, с. 48).* • *Павилиони за плодове и зеленчуци също пуснаха кепенците (в. „24 часа“, бр. 32, 1997, с. 1).* • *Властите в Йоханесбург хлопна кепенците на мисията миналия юни по финансови*

причини (в. „24 часа“, 15.01.1999, с. 1). • Паника за мляко обзе Плевен, след като държавната фирма „Сирма“ спусна кепенци заради борчове (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 3). • Енигматичният столичен клуб „Спартакус“ пуска кепенци на 15 август (в. „Нощен Труд“, бр. 154, 1997, с. 5). • Продавачите изчакваха нови цени и масово пуснаха кепенци (в. „Новинар“, бр. 29, 1997, с. 4). • Мърдок отвори кепенците (в. „24 часа“, 25.01.2000, с. 5). • Купят ли фирмите, или изхвърлят работниците, или продават машини и удрят кепенци (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 9). • Заведенията хлопвали кепенци след обществено гласуване с бюлетини, на които пишело „За затваряне“ или „Против затваряне“ (в. „24 часа“, бр. 65, 2000, с. 5).

кепче ср. 1. Голяма лъжица, гребалка. 2. Вид мрежа с обръч и дълга дръжка, предназначена за риболов (тур. **керсе** – същото значение). • ...изтичвам по крайбрежието и като грабвам кепчето на един рибар, дълбоко заспал в лодката си, показвам се над скалата (Д. Немиров).

керван м. Колона от коне, каруци камили, които пътуват заедно и пренасят товари (тур. **kervan** – същото значение, от перс.). • Търговските кервани, които търгували на Запад, ги подлагали на най-старателна проверка (в. „Жълт Труд“, 02.03.–10.03.1994, с. 13). • Наблюдателите си наблюдават, керванът си върви (в. „Сега“, бр. 127, 2000, с. 24).

керевиз (кервиз) м. Целина (тур. **kegeviz** – същото значение). • Така подготвен, се слага да ври в бульона, в който са сварени морковите, керевизът, заедно със зърната черен пипер, малко оцет и сол (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 29).

кересте ср. Остар. Дървен строителен материал (тур. **kereste** – 1. Дървен строителен материал. 2. Дебела кожа за обувки). • ...дърва и кересте ще ми носят; храната ще им прибирам (А. Страшимиров).

керкенез м. Вид ястреб (тур. *kerkenez* – същото значение).

- Орелът не трябва да слугува на ястреба и на керкенезите (Хр. Ботев).

керпеден м. Диал. Клещи (тур. *kerpeten* – същото значение).

- С керпеден няма да ти мъкна думите – разпрaviaй! (Н. Хайтов).

кеся (кесим) несв. Жарг. Чакам дълго време безрезултатно (тур. *kesim* – спиране, прекратяване). • Христов кесел в индвалидната количка и се пукал от яд, но не можел да мръдне (в. „Шок“, бр. 31, 2000, с. 5).

кеф м. Разг. Удоволствие, добро настроение, наслада (от тур. *keyif* – същото значение, от ар.). • Трудно е да вкараме графитаджииите в някаква общност. Едва ли е плод на вдъхновение или кеф от нощното творчество надписът „Мразим цигани! Ще ги убия всички!“ (в. „24 часа“, 03.09.2000, с. 7). • Кеф ти да ползваш безплатно тоалетна, кеф ти дори да вземеш и някоя баня (в. „Труд“, бр. 281, 1995, с. 3). • Каракудите „изучават“ с кеф формулата на стиропора (в. „Труд“, бр. 204, 1999, с. 27). • Лев след лев за държавата – кеф (в. „Нощен Труд“, бр. 239, 1995, с. 3). • В Казанлък пак зачеват с кеф (в. „Нощен Труд“, бр. 154, 1997, с. 6). • Но все пак я от недоимък, я от кеф решите да отидете в гората, на всяка цена си носете спестовната книжка (в. „Новинар“, бр. 217, 1997, с. 7). • Аржентинският идол Диего Марадона пафка с кеф пура, докато се вози на яхта в морето край кубинската столица Хавана. (в. „24 часа“, бр. 96, 2000, с. 37). • Кеф ти пълен стадион, кеф ти празен (в. „Труд“, Софиянец, бр. 281, 2002, с. 2). • Кефовеите на поезията (в. „Капитал“, 14.–20.10.2000). • Кръщавали сме се в ох, баня, ох, кеф (в. „24 часа“, 15.06.2002, с. 25).

кефя несв. (кефна св.) Жарг. Доставям удоволствие на някого или на себе си (от тур. *keyif* – удоволствие, добро настроение, от ар.). • Сигурно от пускането на първия трамвай преди 100 год. софиянецът никога не

се е кефил така на окаяните мотриси... (в. „Труд“, бр. 38, 1997, с. 14). • „Нощен Труд“ завари доскорошния шев да се кефи над ръкопис на Ивайло Петров (в. „Нощен Труд“, 8.– 9.01.1999). • Муравей се кефи на дефлация и дефлорация (в. „24 часа“, бр. 94, 2000, с. 13). • Въпреки плътното нежно присъствие до себе си през цялата нощ Сюлейманоглу се кефеше на три засукани кючекчийки, които не се отделиха нито за секунда от него (в. „Нощен Труд“, бр. 84, 2000, с. 12).

кехай м. Остар. 1. Селски глашатай. 2. Главен овчар. 3. Надзирател, пазач (от тур. *kâhya* – същото значение, от перс.). • *Маноле кехая, защо не ме вземеш?* (А. Дончев). • *Ами ако изскочи сега тук отнякъде бегът или някой от кехаите!* (Д. Талев).

кехлибър м. Вкаменена смола от някогашни иглолистни дървета, от която се изработват бижута (тур. *kehlibar* – същото значение, от перс.). • *Взема се костния мозък от десния крак на вълк и се смесва с кехлибар* (в. „Вестник за дома“, бр. 30, 2000, с. 8).

килим м. 1. Изделие от тежка тъкан, художествено оформено с различни шарки и фигури, предназначено обикновено за постилане на под, понякога за украса на стена черга, губер. 2. Слой, пласт (тур. *kilim* – черга, губер, от перс.). • *Входелите им са опасани с килим, върху който е изтъкан целият диалог от „Шофьор на такси“ с Робърт де Ниро* (в. „24 часа“, бр. 46, 2000, с. 25). • *А килимите бяха свити на рула* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 6). • *Ексвътрешният министър Богомил Бонев се маскира на бомбардировач и засипа медиите с килим от словесен напалм...* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 4).

ким м. 1. Вид тревисто растение. 2. Семената на това растение, използвани като подправка (тур. *kim* – същото значение). • *Докато кифличките са още топли, поръси ги с ким* (БРР).

- кир ж.** Наслоена нечистотия по кожата на човек или животно (тур. *kiğ* – същото значение). • Цели 20 дни кир и мръсотия (в „Труд“, бр. 119, 2000, с. 4).
- кирадѝя м.** 1. Наемател на стая, къща, дюкян. 2. Превозвач на стоки (от тур. *kiğacı* – същото значение). • Той сам даде писмото на познат **кирадѝсия**, който същия ден тръгваше към Битоля поръча го да го предаде на бадѝжанака му Кости (Д. Талев). • Най-напред се показал Хадѝжи Димитѝр, когото **кирадѝсият** добре познавал... (Л. Каравелов).
- кирѝч ж.** Вар (тур. *kiğec* – същото значение, от перс.). • Туй вар, туй кирѝч, туй майстори, а и тоз архитект, пезевенкѝт му с пезевенк, и той ми отрязва главата, тѝй както аз и на Божков не съм я рязал (в. „24 часа“, бр. 190, 2000, 24 хѝша).
- кирѝя ж.** Остар. 1. Превоз на пътници и товари с каруца срещу заплащане. 2. Сумата, която се плаща при превоз на пътници и товари с каруца (от тур. *kiğa* – наем, от ар.). • Де е Киро на **кирѝя** (Народна поговорка).
- кирпѝч м.** Непечена тухла (от тур. *kiğrik* – отломѝк). • Наш'та къща е от **кирпѝч** (БРР).
- китѝп м.** Разг. 1. Документ 2. Книга, писание (тур. *kitap* – книга, от ар. *kitab*). • И то ачик си е така, защото султанѝт с тия два сложно названи **китѝпа** решава да въведе бурѝжоазния правов ред (в. „Континент“, бр. 278, 1995, с. 6).
- кодѝѝ нареч.** Диал. Неодобр. Много, доста (тур. *kosa* – грамаден, огромен; възрастен, стар). • Попрѝминал **кодѝѝ** възраст (Ив. Хадѝжийски).
- кодѝш м.** Разг. Шега, подигравка (тур. *kodoş* – 1. Клеветник, доносник. 2. Сводник по отношение на собствената си съпруга; подстрекател). • Пѝлен **кодѝш** била краѝжбата на тѝмносиния „Опел“ на Красимир Райдовски, шеф на правителственият прѝсцентѝр (в. „Нощен Труд“, бр. 93, 1996, с. 2). • Друг популярен **кодѝш** е да се използва услугата „прѝнасочване на

разговор“, за да се прати звънящият за зелен хайвер (в. „24 часа“, бр. 221, 2001, с. 48).

кодѝша несв. Разг. Подигравам, подкачам, задявам (от тур. *kodoş* – 1. Клеветник, доносник. 2. Сводник по отношение на собствената си съпруга). • „Ти, госпоице, ще ни вземеш хляба след 2–3 дни бачкане!“, **кодоши** се Димитър Емилов (38), един от хигиенистите (в. „Нощен Труд“, бр. 228, 2000, с. 8).

кодошлия м. Разг. Подигравчия, шегобиец (от тур. *kodoş* – 1. Клеветник, доносник. 2. Сводник по отношение на собствената си съпруга). • Голям **кодошлия** е, само вицове разправя (БРР).

колай нареч. Разг. Начин, леснина, средство (тур. *kolay* – същото значение). • Побърза да се зарадва бедният българин, че му е намерил **колая** на глада (в. „Новинар“, бр. 217, 1997, с. 7). • Дружеството засрамено отнесло **колая** и бързичко оправило нещата (в. „Седмичен Труд“, бр. 30, 2000, с. 21). • Намира му се **колая** и на това, но е повече хамалогия (в. „Труд“, София-нец, бр. 281, 2002, с. 4)

комар м. Различни видове хазартни игри (от тур. *kumar* – същото значение, от ар.). • Певицата дала хонорар за **комар** (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 20).

комарджия м. Човек, който обича да играе **комар** (от тур. *kumarcı* – същото значение). • Напуснах го, защото всичките ни пари пропиля. **Комарджия** и пияница беше (БРР).

комшия м. Разг. 1. Съсед. 2. Съседна държава на България, обикн. Турция (от тур. *komşu* – съсед). • След новината, че виладжииите ще имат за **комшия** Путин, селцето било обхванато от паника (в. „Труд“, бр. 307, 2000, с. 25). • Невръстна крадла от Никопол ще връща риба вместо пари на **комшии**, които обра до шушка, съобщиха плевенски ченгета (в. „24 часа“, бр. 50, 1997, с. 32). • „Нефтохим“ блокира износьт за **комшиите** (в. „24 часа“, бр. 64, 1997, с. 4). • Петко – син грабнал ловна пушка

и тръгнал към комшиите, но наред битката се намесил Божко Илиев (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 5). • Палестинецът напуснал работа и не смее да излезе от дома си, тъй като комшиите го скъсвали от подигравки (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • Комшиите и дъщеря му Иванка, при която живеел от 3 г., не взели на сериозно думите му.“ (в. „Новинар“, бр. 222, 1997, с. 2). • Бдителни комшии се натъкнали на зловещата находка и сигнализирали полицията (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 16). • Комшиите плашат с глоби играчите на Стойчо Младенов (в. „24 часа“, 25.01.2000, с. 28). • У комшиите му обаче свети крушка, включена в акумулатор от ЗИЛ (в. „Труд“, 06.01.2000, с. 13). • Трус у комшиите (в. „24 часа“, бр. 152, 2000, с. 1). • Ако видиш мечката на комшията в лозето, чакай я и в твоето (в. „Труд“, 05.11.2000, с. 10).

комшулук м. 1. Разг. Съседство по местоживееене, добри отношения между съседи. 2. Разг. Вратичка между два съседни двора 3. Разг. Ирон. Съседна държава на България, обикн. Турция (от тур. *komşuluk* – същото значение). • „Аз им слагам и по малко пудра захар, топла вода и мас“, черпи щедро с идеи комшулука леля Кирилка от с. Долна Диканя (в. „Нощен Труд“, 21.04.–22.04.1997, с. 6). • Калкан комшулук разваля (в. „Труд“, бр. 13, 1998). • Омбашии от комшулука, юруш към аркадашлък! (в. „24 часа“, бр. 154, 1997, с. 6).

конак м. 1. Истор. Турско полицейско и административно управление. 2. Остар. Място за преспиване при пътуване в друго селище (тур. *konak* – голям дом, дворец; подслон за нощуване). • Двама войници свалят от покрива на конака турското знаме (в. „Седмичен труд“, бр. 51, 1999, с. 21). • Даде са заповед от главатарите 58 цигани, които са намират затворени от преди 5–8 дни в конака, да се извадят и закарат посред нощ в дерето Чардашко и заколят (в. „Труд“, бр. 117, 2000, с. 21).

копòй м. 1. Вид ловджийско куче, което има силно обоняние.
2. *Жарг. Неодобр.* Доверено лице, доносник (от тур. **körek** – куче). • Той събирал в къщата си цяло стадо хрътки и копои, цели ергелета коне и цяла тайфа измекари, оръженосци (ясакчии), чубукчии и така нататък (Л. Каравелов).

Корàн м. Свещена книга на мюсюлманите, която съдържа религиозното учение на Мохамед (тур. **Куган** – същото значение, от ар.). • Тя се съгласила мислено, но след това цяла година лилипутът я учил да чете **корана** на арабски (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 10).

кория ж. Диал. Малка гора, горичка в равно място (от тур. **коги** – същото значение). • ...той сам лично ли трябва да изпълни решението на хасковските съзаклетници, или за тая цел да проводи хората на Бойча Русев, същите ония, които съсякоха злите турци табаци в **корията** на куция Петка? (Ст. Заимов).

кофа ж. 1. Ламаринен или пластмасов цилиндричен съд.
2. Прен. само мн. ч. Нещо в голямо количество (от тур. **кова** – ламаринен или пластмасов цилиндричен съд). • Четирима работници яхат ултрамодерен камион за смет „Мерцедес“ шофьорът Ивайло Попов го подкарва, а прилеповият екип се настанява до него на седалката. Но само до първата **кофа** (в. „Нощен Труд“, бр. 228, 2000, с. 8). • В края на десетия ден обаче находчив съсед се сетил да пусне пожарникарните кранове, а 84 семейства се юрнали с туби и **кофи** към мазето (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 4). • Ако абонат от БТК надплати сметка или плати телефона си два пъти за един месец, трябва да изпише **кофи** мастило, за да си вземе парите, разбра НТ във вторник от абонати на компанията (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 4).

кофàр м. Катинар (тур. **kofar** – същото значение). • След това дебелата дъбова врата на дебоя се силно притвори и голям желязен **кофар** увисна на мандалото ѝ.

(Ст. Заимов). • *На другата сутрин, когато отидохме на училище, ръждясалият кофар се мъдреше в шкафа с няколко препарирани пожълтели риби и с халките от вратата* (Ем. Станев).

кофти 1. прил. Разг. Неодобр. За човек – лош, неприятен. 2. прил. За предмет или произведение на изкуството – лош, грозен, слаб, с ниска естетическа стойност. 3. нареч. Лошо, неприятно, недобре (от тур. *kof* – 1. Кух, празен. 2. Невежа, непросветен). • *Имах готини моменти, имах кофти изненади, имах куп аплодисменти, неполучени награди...* (в. „24 часа“, 08.02.2000, с. 13). • *Не напразно казват, че когато на човек му е най-кофти, това било блус* (в. „24 часа“, 08.02.2000, с. 13). • *Един запис кофти, втори...* (в. „Труд“, бр. 128, 2000, с. 5).

коч м. Нескопен овен (тур. *koç* – същото значение). • *Имаме си две овци и един черен коч* (БРР).

кубѐ ср. 1. Изпъкнала част на купола на църква; свод. 2. Прен. Теме без коса (тур. *kubbe* – свод, купола, от ар.). • *...и дано дошлите на Рождество в „Св. Ал. Невски“ не бъдат посрещнати от забулените му в найлон кубета* (в. „Труд“, бр. 307, 2000, с. 11). • *Джим Кери се подвизава с голо кубе* (в. „Тийнейджър Love“, 1999). • *Като се наведе, му лъсва темето, абсолютно кубе* (в. „Труд“, бр. 128, 2000, с. 5). • *Любимецът на девойките Владо Ампов – Графа се подстрига в стил Слави Трифонов за новия си клип „Глава“, без да се притеснява, че няма да го харесват кубе* (в. „Нощен Труд“, бр. 123, 2000, с. 16).

курабийя ж. Вид печени сладки от брашно, захар и яйца (тур. *kurabiye* – същото значение, от ар.). • *Икономични курабии* (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 11). • *Младият Пласидо Доминго се подсилвал с нашенски курабийки* (в. „Жълт Труд“, бр. 43, 1995, с. 22).

курбан м. 1. Животно, заклано като жертва за здраве. 2. Гощавка с животно, заклано като жертва за здраве. 3. Яс-

тие, което се приготвя за такава гощавка. 4. *Прен.* Невинна жертва (тур. **kurban** – животна, заклано като жертва за здраве, от ар.). • Две овце курбан ще подсилват страстите от спортните състезания и концерта (в. „24 часа“, бр. 94, 2000, с. 2). • На този ден се прави курбан от агнета, който се изяжда от цялата общност (в. „Демокрация“, бр. 120, 2000, с. 24). • Вчера сутринта все още живо агнето Белка вече бе обречена да стане курбан за Гьоргьовден (в. „Труд“, бр. 121, 2000, с. 5). • Доганово стори курбан за светеца си (в. „Труд“, Софиянец, бр. 298, 2002, с. 3).

курдисвам несв. (**курдисам** св.) Разг. Неодобр. 1. Натъкмявам, нагласявам, разполагам се. 2. Навивам часовник (от тур. **kurmak**, турско мин. вр. **kurdu** – създавам, основавам, нагласявам). • Туй човещина ли е? Защо ме мъчат тъй, какво бива санким и на мойта маса един звънец да курдисат, голяма работа ли е? (Ал. Константинов). • Задават се предсрочни парламентарни избори, а затова още отсега българският народ следва да курдиса кантара си възможно най-прецизно (в. „Демокрация“, бр. 50, 1997, с. 11). • Сега пък курдисаха някаква си бяла книга (в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2001, с. 3).

курна̀з м. прил. Разг. Смел, решителен (тур. **kurпаз** – хитър, лукав). • Много курназ ергени одобриха странното ѝ хрумване за търсене на жених и се явиха на конкурса (Столичен печат, 2000).

куршѐм м. Късче олово или друг метал, което се поставя в гилза с избухливо вещество, за да се изстреля с пушка, пистолет и др. (от тур. **kurşun** – патрон). • Столичанин ранен от куршум (в. „Труд“, 08.11.2000, с. 40). • Рекетъорски куршум едва не уби пеленаче (в. „Нощен Труд“, бр. 4, 1995). • Бивш пожарникар затри млекар с два куршума в главата (в. „Нощен Труд“, бр. 77, 2000, с. 7). • Убитият с три куршума бизнесмен дори вързал апартамента си към СОТ, разказаха снощи

пред „НТ“ потресените от случилото се съседи на мъртвия мъж (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 8).
 • Щом Маслев изкачил първата стълба, трите поредни куршума са го покосили на място (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 8). • Куршумите на стрелеца пробиха стъклото на лесничейската „Нива“, единият от тях влязъл и излязъл от дясното рамо на 35-годишния горски Валентин Желязков (в. „24 часа“, бр. 90, 2000, с. 4). • Той се прострелял от упор в сърцето, куршумът е едни, починал е веднага, съобщиха осведомени (в. „24 часа“, бр. 112, 2000, с. 12).

кусур м. Разг. Неодобр. 1. Недостатък, лоша черта на характера. 2. Вина, грешка. 3. Количество, което е в повече; и нещо отгоре (тур. **kusur** – недостатък, дефект; вина, небрежност, от ар.). Фразеол. „Не връзвам кусур“ – не обръщам внимание на нечи недостатъци.
 • Толкова много факти за далавери, грешки и некадърност бяха изнесени, че няма нужда някой специално да посочва кусурите на СДС (в. „24 часа“, бр. 107, 2000, с. 9). • Тази амбициозна розова картина има два кусура... (в. „24 часа“, 20.12.1999, с. 16). • Че има такъв закон за възмездието, можах да открива едва след 70 и кусур години живот на тая грешна, но прекрасна земя (К. Попов).

кутсуз (куцүз) м. неизм. Разг. Неодобр. Липса на късмет (тур. **kutsuz** – същото значение, от **kut** – съдба, щастие).
 • Кутсуз подгони Севда и Вальо Спасови (в. „24 часа“, бр. 225, 2000, с. 28).

кутсуз, -ин (котсуз, -ин) м. Разг. Човек, който не носи късмет и причинява нещастие (тур. **kutsuz** – същото значение, от **kut** – съдба, щастие). • То да ги ловиш, нейсе, ами само плашиш животинките... – Като ходя с такъв котсузин като теб! (Ел. Пелин).

кутсузли м. Разг. Неодобр. Човек без късмет, нещастен, злочест (от тур. **kutsuz** – който няма или не носи късмет).
 • Той е известен сред колегите си с прякора Вълшеб-

ния стрелец като най-запален, но и най-голям кутсузлия сред министрите (в. „Труд“, 11.12.1998). • **Военният министър е щастлив кутсузлия** (в. „Труд“, бр. 271, 1998, с. 14).

кутсузлѝк м. Разг. Неодобр. Липса на късмет (тур. kutsuzluk – същото значение). • **Кутсузлукът на годината** може да е тестено топче с форма на футболна топка (в. „Труд“, 29. 11. 1998).

кушия ж. 1. Надбягване с коне на празник. 2. Суматоха. 3. Жарг. Шега, подигравка, веселба (от тур. кошу – препускане, надбягване с коне). • **А тези, които имат голяма амбиция да яхнат една кушия и да се понесат напред, нека да го направят** (БНТ, Канал 1, Добро утро, 03.03.2001). • **Забележете – все едно, че става дума за някаква конска кушия на Тодоровден с награден фонд една юница и едно буре вино** (в. „Труд“, бр. 133, 2000, с. 12).

куюмджия м. Златар (от тур. кiuуиtси – същото значение). • **И се разпоредили. На куюмджиите – някогашните бижутери-възложители да накитят руската царица с „един чифт обици и едно гребенче за отзад на главата“** (в. „Жълт Труд“, бр. 21, 2000, с. 21).

къна ж. Вид растителна кафяво-червена боя за коса и за нокти при някои народи (тур. kına – вид растителна кафяво-червена боя за коса). • **С къна „Нефертити“ косата ви става здрава и лъскава...** (Реклама).

къно̀свам несв. (къно̀сам св.) Боядисвам с къна (от тур. kına – вид растителна кафяво-червена боя за коса). • **...и в крак с последния писък на модата е къносал в червено русите си къдрици** (Из столичния печат, 1999).

кър м. Ниви, ливади, поле (тур. kır – същото значение). • **Кърът беше пуст, пътищата безлюдни** (К. Константинов).

кърмѝз м. Червена боя, добивана от изсушени насекоми, кармин (от тур. kırmızı – червен, ален, румен). • **...и целият червен, сякаш кърмѝз е полял на главата си...** (БРР).

- кърсердър** м. *Остар.* Турски началник на полска или селска стража (от тур. *kır* – поле, ниви и от перс. *serdar* – главатар, войвода). • *Ген. Василев: Взоръжават се като кърсердари* (в. „Труд“, бр. 294, 2001, с. 2).
- късмѐт** м. 1. Съдба, сполука, щастие. 2. Щастлива случайност. 3. Листчета, които се теглят при жребий и носят някаква печалба (тур. *kismet* – същото значение). • *А описницата им – първата дама Антонина Стоянова да им донесе късмет, поне като своя* (в. „Труд“, бр. 345, 2000, с. 3). • *Късмет извадиха нашите моряци от кораба „Водолей 1“* (в. „24 часа“, 22.01.2000, с. 10). • *Този камък, наречен още бернщайн, се носи като амулет за късмет срещу всички злини* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 14). • *Десетина години носих един червен конец, който някаква баба ми върза за здраве и късмет* (в. „Всичко за всеки“, бр. 17, 2000, с. 3). • *Чуних се от къщи да търся късмета* (в. „Лична драма“, бр. 18, 2000, с. 2). • *Дърпаха късмети от музикална кутия* (в. „Демокрация“, бр. 120, 2000, с. 24). • *Късметът е решаващ* (в. „Сега“, 24.10.2000, с. 22).
- късметлийка** ж. *Разг.* Жена, на която ѝ върви в живота; щастливка (от тур. *kismetli* – щастлив). • *Радвам се, че не съм умряла в клиниката за аборти. Голяма късметлийка съм* (в. „Всичко за всеки“, бр. 17, 2000, с. 4). • *Това е голям късмет за нея, тъй като отдавна мечтаеше да отиде в Париж*, сподели госпожа Снежина Чирпанлиева, майка на късметлийката (в. „24 часа“, бр. 112, 2000, с. 40). • *Аз съм най-голямата късметлийка на земята* (сп. „EVA“, юни 2000, с. 80).
- късметлийски**, -а *прил.* *Разг.* Който се отнася към нещо, свързано с неочаквана сполука; щастлив (от тур. *kismetli* – щастлив). • *Новата 2002 година задължително ще е по-късметлийска от старата* (в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2001, с. 2).
- късметлия** м. *Разг.* Щастливец. Човек, на когото му върви в живота (от тур. *kismetli* – щастлив). • *Козирозите –*

късметлии в любовта (в. „24 часа“, 07.01.2000). • След томбола **късметлиите** ще получат една голяма награда (в. „Нощен Труд“, бр. 77, 2000, с. 3). • **Новият късметлия** забогатя с 950 000 долара (в. „24 часа“, 23.02.2000, с. 32). • **Късметлия е Батето, късметлия!** (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 37).

кът прил. неизм. Недостатъчен, в недоимък, дефицитен (тур. *kıt* – същото значение, от ар.). • **Чужденките** по нашите курорти били вече **кът** и не се ръсили за нашите момчета (в. „24 часа“, 12.12.1998).

къч м. 1. Задната част от тялото на кон, магаре. 2. Прен. Неочакван удар (тур. *kıç* – задната част от тялото на кон, магаре). • **Не, това не е тенекия, а отпечатък от къч** по челото на нашата атлантическа солидарност (в. „24 часа“, 01.04.2000, с. 9). • **Магарето и журналиста по къчове** ще ги познаеш (в. „Вестник за жената“, бр. 30, 2000, с. 3).

къок м. Диал. Корен, род (тур. *kök* – корен, основа, начало, произход; брой). • ...нишан няма да остане от **къока** ти – всички ги изтурчвам – чу ли? (Ц. Гинчев).

къопоолу ср. Салата от печени и нарязани патладжани с чесън, оцет и олио (тур. *köroğlu* – 1. Подлец. 2. Хитрец). • **Князът избрал маса до витрината на заведение-то и опитал малко къопоолу, след което хапнал салатата „Грозд“...** (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 5). • **Гостът газил кал, за да опита катък и къопоолу в Чукурово** (в. „24 часа“, бр. 73, 2003, с. 2).

къорав прил. Разг. Човек, който не довижда, сляп човек (от тур. *kör* – 1. Сляп. 2. Задънен. 3. Неостър, тъп, от перс.). • **Попрогледнах, ама след шест месеца пак съм си къорав** (в. „Седмичен Труд“, бр. 22, 2000, с. 4). • **Можеш да си осакатен от природата плужек изпълзял отгоре – в парламента, и помъкнал след себе си пълчища къорави и къопави братовчеди, мафиоти, дегенерати, маймуни към Ханаана на благоденствието** (в. „Нощен Труд“, 2000, с. 6).

къоравото нареч. Винаги членувано. Разг. Ситуация на неочаквана печалба, придобивка (от тур. *kör* – 1. Сляп. 2. Задънен. 3. Неостър, тъп, от перс.). Фразеол. „Удари (да удари) къоравото“ – голям, неочакван късмет.
• Фирма „Куцо и сакато“ търси да удари къоравото (БНТ, Канал 1, НЛО, 05.05.2001). • Частният канал удари къоравото (в. „24 часа“, бр. 2, 1997, с. 9).
• Обаче докато държавата потъваше, Темида се правеше на сляпа, за да може шепна наши другари да ударят къоравото (в. „Труд“, бр. 38, 1997, с. 1).

къоркютук прил. Като дърво, вдървен (от тур. *kör* – 1. Сляп. 2. Задънен. 3. Неостър, тъп, от перс. и *kütük* – 1. Място с книги при Високата порта, където се записвали документите; главен нотариат. 2. Пън, дънер).
• Иначе новият век няма да ни пусне в пределите си дори да посрецнем 1 януари 2000 година с всичката тържественост, на която сме способни или по стар балкански обичай къоркютук „трезви“ (Халис Окан).
• Любомир Стоянов (28 г.), къоркютук пиан, ругаейки ченгетата, отказа да даде документите си (в. „Труд“, Софиянец, бр. 203, 2001, с. 8).

къорсофра ж. Разг. Неодобр. Гощавка на аванта, за чужда сметка (от тур. *kör* – 1. Сляп. 2. Задънен. 3. Неостър, тъп, от перс. и *sofra* – 1. Ниска, кръгла маса за хранене. 2. Прен. Трапеза, гощавка). • Една общоградска къорсофра вдига рейтинга, особено при мажоритарен избор (в. „24 часа“, бр. 330, 1995, с. 8). • С пищен коктейл снощи в залите на централния военен клуб няколко стотици нашенски политици, чужди дипломати и традиционни гювечари на къорсофрите омешаха питиета, хапки и атлантически мераци след годишната външнополитическа лекция на президента Ж. Желев (в. „Нощен Труд“, бр. 76, 1995).

къорфишек м. Разг. 1. Заблуден патрон. 2. Прен. Неодобр. Лъжа, блъф (от тур. *kör* – 1. Сляп. 2. Задънен. 3. Неостър, тъп, от перс. и *fişek* – саморъчно приготвен патрон,

който се пълни с барут, сачми). • Оказа се, че „поверителната информация“ е кърффишек за лековерните родители (в. „Труд“, бр. 108, 1997, с. 32). • Два кърффишека – една цел (в. „24 часа“, бр. 80, 2000, с. 10). • Червена крава се оказа кърффишек (в. „Труд“, бр. 13, 1998, с. 26). • Нищо чудно новината за преврата да излезе кърффишек (в. „24 часа“, бр. 80, 2000, с. 9). • Операциите „Комар“ още по времето на Бонев се оказаха кърффишек (в. „24 часа“, бр. 80, 2000, с. 10). • Опозиционно сини кърффишеци (в. „Труд“, бр. 200, 2001, с. 1).

кървам несв. (кърв св.) Жарг. Гледам (от тур. *köğ* – 1. Сляп. 2. Задънен. 3. Неостър, тъп, от перс.). • Вместо това о. з. министърът се изживя като началник – осветление на спектакло, в което ние кървихме с мигане (в. „Нощен Труд“, бр. 88, 1996, с. 7).

кърсè ср. Човек без брада и мустаци (тур. *köse* – същото значение, от перс.). • Не се бърсне, щото е кърсè. (БРР).

къртèк (къртèк) м. Разг. Неодобр. Ирон. Бой, побой (тур. *kötek* – същото значение). • Мощен къртек пред „Свети Георги“ (в. „Нощен Труд“, бр. 154, 1997, с. 16). • Голям къртек си спретнаха „Септември“ и „Слънчев бряг“ тази събота на стадиона в Красна поляна (НТВ, Спортен свят, 19.11.2000). • Отрядът бил наясно точно кого да издирва и кой да изяде къртек (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 5). • „Со кроце, со благо и со малко къртек“ – поучителен филм за футбола у Бургаско (в. „24 часа“, бр. 108, 2000, с. 13). • Спихах я и такъв къртек ѝ метнах, че ще ме помни цял живот (в. „24 часа“, 16.01.1999, с. 13). • Защото българинът достатъчно го бие животът, та и на екрана да има къртеци (в. „Нощен Труд“, бр. 154, 1997, с. 3). • Подстъпите към Шампионската лига бяха завардени от комшиите, които се бяха зарекли, че без къртек няма да се дадат (в. „24 часа“, бр. 211, 2000, с. 14). • Къртекът на „Герена“ е безспорният номер 1 (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 37).

- кьошѐ (кюшѐ)** ср. Разг. Ъгъл (тур. *köşe* – същото значение, от перс.). • Клуб се прави в къща на кьоше (в. „Жълт труд“, бр. 14, 1997, с. 32). • Много пияници, омаяни от алкохола, умират от студ по кьошетата в града (в. „24 часа“, бр. 36, 1997, с. 8). • Враждата на Сокола (Доган) предвещава буре не толкова в пленарната зала, колкото в пленарните кьошета... (в. „Труд“, 02.04.1997). • Някогашната мома се трудела във „вечната“ и денонощна аптека на кьошето на улиците „Алабин“ и „Витоша“ (в. „Шок“, бр. 18, 2000, с. 4). • Веднъж го бех натиснал в кьошето, щеха да му изгорят бушоните (в. „Седмичен Труд“, бр. 22, 2000, с. 4).
- кьошка** ж. Остар. Издадена част на къща; лека дървена кръгла или четвъртита постройка в градина или др.; павилион (от тур. *köşk* – лятна къща, вила, от перс.). • Седяха в кьошка, пиеха кафе и говореха за корана (А. Дончев).
- кюлчѐ** ср. Къс претопен метал – мед, злато, сребро или др. (тур. *külçe* – пръчка, буца от метал). • От мини Перник му пращаха кюлчета, получени в лабораторията (в. „Вестник за жената“, бр. 30, 2000, с. 5).
- кюмбѐ** ср. Остар. Ламаринена печка на дърва и въглища (тур. *kümbet* – същото значение). • Кюмбето палеха самите дежурни... (П. Здравков).
- кюмјор** м. 1. Разг. Въглища. 2. Жарг. Обидно Негър (тур. *kömtür* – въглища). • Но скарата си е скара, а дали огънят пламва от събрани в гората клони или от купешки кюмјор, е все едно (в. „Вестник за жената“, бр. 19, 1995, с. 11). • Кюмјорът и дървата – спасителната алтернатива на парното (в. „Труд“, Софиянец, бр. 283, 2000, с. 3). • Божидар не загуби и минутка – тутакси купи 7 тона кюмјор и един камион дърва (в. „Труд“, бр. 226, 2001, с. 12).
- кюнец** м. 1. Ламаринена тръба за отвеждане на дима от печка. 2. Широка тръба за канализация. 3. мн. Жарг. Ирон.

Вид панталони с тесни, прилепнали по краката крачо-
ли (от тур. *künk* – глинена водопроводна тръба).

• Трябва да почистим от сажди кюнците (БРР).

• Какви са тия кюнци, дето си обула? (БРР)

кюп м. Делва, бъчва, голям глинен съд (тур. *kür* – същото
значение). • Именно защото всички са в кюпа, чер-
вените не си отварят устата да кажат какво ста-
ва по митниците (в. „Сега“, бр. 127, 2000, с. 13).

кюспѐ ср. Остатъци от семена на маслодайни растения (тур.
küspe – същото значение, от перс.). • Това важи за
всички видове качамаци и кюспета, защото в сту-
дена вода те се разтварят много по-бавно и отде-
ляните от тях аромати не се разнасят надалеч
(в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 27). • В цеха се произвежда
олио и кюспе (БТВ, Новини, 01.11.2002).

кютюк (кютук) м. 1. Сух пън, дънер. 2. Прен. Обидно Недодя-
лан, тъп човек (тур. *kütük* – 1. Място с книги при Ви-
соката порта, където се записвали документите; гла-
вен нотариат. 2. Пън, дънер). • Направи от този
кютюк една кукла... (в. „Демокрация“, бр. 49, 1997, с. 24).

кюфтѐ ср. 1. Мляно месо, объркано с подправки, оформено
като питка и изпържено. 2. Нисък и дебел човек (тур.
köfte – мляно месо, объркано с подправки, оформено
като питка и изпържено). • Алисия Силвърстоун
прилича на подскачащо кюфтѐ (сп. „Хай клуб“, бр. 3,
1998). • Тя се оправда, че не яде депутатски кебап-
чета и кюфтета, а само банички и кифли (в. „24
часа“, бр. 80, 2000, с. 3). • Тесните помещения, които
приютяват желаещите да изпълнят важния си
граждански дълг, ухаят на чесън и кюфтета (в. „24
часа“, 01.02.2000, с. 6). • Майка Тереза на тениса у
нас иска журналистите да си затворят очите за
народните кюфтета на депутата (в. „24 часа“, бр. 80,
2000, с. 10).

кючѐк (кьочѐк) м. Вид турски танц с характерни извивки на
тялото и щракане с пръсти (тур. *köçek*, -ği – млад тан-

цъор в женски роли). • „Аз не играя кючек за опиване и попиване. Аз правя изкуство“, разясни пред „НТ“ Надя (в. „Нощен Труд“, 13.11.–14.11.2000, с. 24). • Обичам да кърша кючек сред боляри... (в. „Нощен Труд“, бр. 230, 1998, с. 9). • Следователно можем да допуснем, че „политиците“, пристрастени към кючека, са либерали, но не обикновени, а от Радикал-либералната партия (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 16). • Аз не знам дали има нещо по-гнузнаво и нещо по-отвратително от гореспоменатите кючеци (Л. Каравелов). • „Един полицаи уби най-добрия си приятел, като стреля, докато играеше кючек, и куршумът рикошира“, спомни си ром (в. „24 часа“, бр. 283, 2002, с. 6).

кючекчийка ж. Разг. Подигр. Неодобр. Изпълнителка на кючек (от тур. *köçek*, -ği – млад танцъор в женски роли). • Дъжд от пари за кючекчийка от НАТФИЗ (в. „Нощен Труд“, 13.11.–14.11.2000, с. 24). • Въпреки плътното нежно присъствие до себе си през цялата нощ Сюлейманоглу се кефеше на три засукани кючекчийки, които не се отделиха нито за секунда от него (в. „Нощен Труд“, бр. 84, 2000, с. 12).

кючекчийя м. Разг. Неодобр. Танцъор; човек, който изпълнява кючек (от тур. *köçek*, -ği – млад танцъор в женски роли). • Не мога да понясам кючекчиите! Виж кючекчийките хващат око... (БРР).

кючекчийски прил. Разг. Неодобр. Който се отнася до кючек (от тур. *köçek*, -ği – млад танцъор в женски роли). • После започват да кършат тела в кючекчийски ритми (в. „24 часа“, Неделя, бр. 283, 2002, с. 1).

кяр м. Разг. Печалба, облага, сметка (тур. *kâg* – същото значение, от перс. *kağ* – занятие, труд). • В суматохата в евро-България ще е на кяр (в. „24 часа“, 04.01.1999, с. 15). • Друг кяр явно няма да има, но поне ще спасим здравната реформа (в. „Труд“, бр. 130, 2000, с. 1).

- лакърдия** ж. Разг. 1. Дума, приказка. 2. Новина, клюка (от тур. *lâkirdi* – дума, реч, слово, говор, разговор). • *Шикозното заведение н Съюза на българските художници беше пълно с пиячи на кафе и черна бира, които разпускаха с лениви лакърдии* (в. „Нощен шок“, бр. 11, 2000, с. 2). • *Дрън-дрън, президентски лакърдии около кървавото кладенче, дете заклали нявга Бенковски* (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 2).
- лаладжия** м. Шут, смешник, бърборко (от тур. *lala* – бавач, възпитател на дете; прен. смешник, бърборко; от перс.). • *Тоз лаладжия ще изтърси пред всички: лежи си човекът и не ще да знае, че имаме годишно събрание* (Ив. Петров).
- лалє** ср. Пролетно цвете от семейство лилиецветни с едър чашковиден цвят в жълто, червено и др. (тур. *lâle* – същото значение, от перс.). • *Лицето му е обърнато към запад, нашарено е с разни шарилки: синкави гроздове, червени карамфили, трендафили, бели и жълти лалета, изрисувани по дебърски вкус* (Ст. Заимов). • *Лале* – искрено обяснение в любов (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 21).
- лаф** м. Разг. Дума, приказка (тур. *lâf* – същото значение, от перс.). • *Първият заместник на Черномирдин си има коронен лаф, който му помага в трудни моменти* (в. „Жълт Труд“, бр. 29, 1997, с. 10). • *Пак се канят да управляват със стари лафове* (в. „24 часа“, бр. 39, 2000, с. 10). • *И тъй, в началото съдбата ни събра на баскетболното игрище и от лаф на лаф, ето ти то: началото на едно велико приятелство* (в. „Лична драма“, бр. 18, 2000, с. 3).
- лафаджия** м. Разг. Пренебр. Човек, който говори празни приказки (от тур. *lâf* – дума, приказка, от перс.). • *Не се махнаха и яките пиячи и лафаджии като Янко Ста-*

ноев и Дончо Цончев (в. „24 часа“, София, бр. 131, 2000, с. 7).

лаф-моабет м. Разг. Ирон. Весели, сладки приказки, раздумки (от тур. *lâf* – дума, приказка и *muhabbet* – 1. Обич, приятелство. 2. Интимна беседа, от перс.). • Той обаче не трябва да бърка международните срещи с добре известните дружески трагедии и сладките **лаф-моабети** след успешни ловни излети (в. „Демокрация“, бр. 292, 2000, с. 7).

леблебия ж. Печени зърна нахут (от тур. *leblebi* – същото значение). • Чуждестранна фирма купува (изкупува) българска **леблебия** – ядлива, реколта 2000, диаметър 7–7,5 мм... (в. „24 часа“, Малки обяви III, бр. 206, 2000).

левент прил. Висок и здрав, силен млад мъж (тур. *levant* – строен, здрав човек, първоначално пленник от Близкия изток). • Хаджи Ставревите синове са родопски **левенти**... (Ст. Заимов).

леке ср. 1. Петно върху дреха или предмет, което не се изпира или премахва лесно. 2. Жарг. Обидно Непочтен, долен човек, подлец, мерзавец (тур. *leke* – петно върху дреха или предмет, което не се изпира или премахва лесно). • Някои мислят, че съм **леке** (в. „Труд“, 05.11.2000, с. 5).

лекелив прил. Разг. Изцапан с лекета (от тур. *lekeli* – същото значение) • В групичката беше и Комков в своя стар, износен и **лекелив** балтон (М. Кремен).

лобут м. Диал. Бой като наказание, пердах (тур. *lobut* – къса дебела тояга). • Освен скъсани гащи щели да изядат и як **лобут** (в. „Нощен Труд“, бр. 202, 1995, с. 2).

локум м. 1. Сладкарско изделие, приготвено от нишесте, захар и др. 2. Порция от това изделие (тур. *lokum* – същото значение, от ар.). 3. Само мн. ч. Прен. Дълги, несъществени празни приказки. • За да бъде удоволствието пълно, заедно с кафето можеш да хапнеш бяло сладко, **локум** на клечка, а после и халва (в. „Жълт Труд“, бр. 15, 2000, с. 3). • Във всяко триъгълниче се

слага по парченце локум и се завива (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 29). • ...и целият наш електорат е убеден в едно – че е цар на локумите (Столичен печат, 2000).

лула́ ж. Извита тръбичка с фуниевидно разширение за поставяне на тютюн, с което се пуши (от тур. *lüle* – същото значение). • От задържаните са иззети машинки за свиване на цигари, хартия за тях, цигари, канабис и лула за пушене на хашиш (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 32). • Затова е най-добре претендентите за трона да запушат лулата на мира (в. „Труд“, бр. 307, 2000, с. 1). • Койките са оправени, на масата лежат недопушени лули (в. „Феномен“, бр. 19, 2000, с. 4).

М

маане́ ср. Разг. Неодобр. Турска народна песен с бавна мелодия и извивки (от тур. *manî* – вид турска народна песен, четиристишие, припевка; от ар.). • БТК маане (в. „24 часа“, бр. 211, 2000, с. 14). • Не е и подозирала, горката, че мракобесни чиновници ще цензурират този бисер на Ерато. Ни братя Кулинови тогава, ни „Боц маане“ (в. „Труд“, 06.01.2000, с. 14). • Поради мюсюлманските порядки, които забраняват употребата на алкохол, веселбите вървят само с кръшни танци и протяжни маанета (в. „Нощен Труд“, бр. 123, 2000, с. 5).

мада́н м. Съоръжение за обработка на желязна руда стара железодобивна пещ (от тур. *maden* – съоръжение за обработка на желязна руда стара железодобивна пещ). • Ми-нахме из място, покрито със сгурия, следа от стари мадани, и се изкачихме на гола полянка (Ив. Вазов).

маджу́н м. Тестообразна маса за прилепване на стъкла към дървена рамка или за запълване на пукнатини (тур.

масин – същото значение). • Много е важно да добиете оптималната плътност на **маджуна**, преди да маджунирате, за което също може да се използва някакъв ограничен разтворител (в. „168 часа“, **Имоти**, бр. 32, 2001, с. 7).

мазè (мазà) ср. Приземно помещение, изба (от тур. **mahzen** – същото значение, от ар.). • Взривиха **мазе** на къща в Дупница (в. „24 часа“, бр. 93, 2000, с. 32). • 57-годишният Славчо И. Заявил пред ченгетата в районното полицейско управление, че в средата на юли миналата година убил в дома си 59-годишната Миглена Курбанколева, след което я заровил в **мазето** (в. „24 часа“, бр. 46, 2000, с. 4). • Комунизмът също гние в **мазето** (в. „24 часа“, 31.03.2000, с. 9).

майтàп м. Разг. Закачка, подигравка, духовита шега (тур. **maytap** – същото значение). • То пък **майтàп** – на един часовника напред, на друг назад, кога е дошъл милениума точно така и не разбрахме, но весело да става (в. „Труд“, 06.01.2000, с. 13). • Няма **майтàп**, такива цветни памуци вече има в опитните полета на концерна „Монсанто“ (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 12). • „Голям **майтàп** пада“, казал вицепрезидентът и кандидат за президент от страна на Демократическата пария, който притичал задъхан покрай репортерите, отразяващи предизборната му кампания (в. „Труд“, бр. 307, 2000, **Планета**, с. 25). • **Радина** обаче понякога не си дава сметка, че зимата си е зима и човек с природата **майтàп** не бива да си прави (в. „24 часа“, 09.01.1999, с. 13). • Малко по-късно се разбра, че Иванчо не е измислил нито дума от **майтàпите**, с които весели народа всеки ден (в. „24 часа“, 07.01.2000, с. 13). • Отново **майтàпи** с обратни мафиоти и откачени полицаи (в. „24 часа“, бр. 107, 2000, с. 24).

майтàпчийка ж. Разг. Жена, която обича да се майтапи с другите, да се шегува с тях (от тур. **maytap** – закачка, по-

дигравка, духовита шега). • *А и съм майтапчийка, това обезоръжава хората* (сп. „EVA“, юни 2000, с. 17). **майтапчийя м.** Разг. Човек, който обича да се майтапи с другите, да се шегува с тях (от тур. *maytap* – закачка, подигравка, духовита шега). • *За него се търсят всякакви чешийти, клоуни, майтапчиши, имитатори и други подобни* (в. „Жълт Труд“, бр. 43, 1995, с. 14). • *„Искам поне един слънчев ден, за да се топна в морето“, пожела си майтапчийята* (в. „24 часа“, 15.01.1999, с. 32). • *Мандев отговорил с половин уста, което тутакси давало основание на майтапчиите да мислят, че политикът е загубил чувството си за хумор в навечерието на предизборния маратон* (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 6).

майтапя несв. Шегувам се с някого, подигравам се (от тур. *maytap* – закачка, подигравка, духовита шега). • *Те и в Япония ме заглеждаха, и се майтапех, че японците си падат по „Кой е по-по-най“, ама то истината си беше, че им хванах окото, щото хем бял мъж, пък с коса до кръста и пребраден с кърпа...* (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 5).

макарà ж. 1. Товароподемен механизъм с просто устройство скрипец. 2. Калем или цев за навиване на конци. 3. Конците, намотани върху една цев (тур. *макага* – конци, намотани върху цев). • *Булке, дай една черна макара!* (БРР).

малак м. Малкото на бивол, биволче (тур. *malak* – същото значение). • *Из зелената целина пасяха овце и говеда и на нея ѝ се стори, че цялото поле е пълно с агънца, телета и малачета* (К. Петканов).

манаф, -ин м. 1. Малоазиатски турчин. 2. Турчин или азиатец изобщо. 3. Прен. Жарг. Обидно Сексуално извратен човек, активен педераст (тур. *тапач* – малоазиатски турчин). • *Едва беше сторил това и като хала върху му връхлетяха двама брадати манафи* (Ст. Дичев). • *Абе не е тайна за никого, че е манаф* (БРР).

- мангъл** м. 1. Железен или керамичен съд, в който се поставят разгорени въглища за отопление. 2. *Жарг.* Обидно Циганин (тур. **mangal** – железен или керамичен съд, в който се поставят разгорени въглища за отопление). • *Отбор мангали тарашили крайпътно капанче* (Столична преса, 1999).
- мангър** м. *Остар.* 1. Малка медна монета. 2. *Прен.* Без стойност, нищо (тур. **mangır** – пара, лепта). • *Десет години убиваш хората, и пак нямаш в кесията си нито два мангъра* (Л. Каравелов).
- мандало** ср. Заклучалка на врата, голямо резе, което държи вратата затворена (тур. **mandal** – същото значение). • *Портите им бяха заключени с дълги дървени мандала* ((К. Константинов).
- мандра** ж. 1. Работилница, в която млякото се преработва в млечни продукти – кашкавал, сирене и др. 2. Изобилие (от тур. **mandıra** – работилница за млечни продукти). • *Затварят 19 мандри заради лоша хигиена* (в. „Труд“, бр. 104, 2000, с. 6). • *Според експерти до 2 години ще останат половината колбасарници и кланици. Ще ги последват и мандрите* (в. „24 часа“, бр. 105, 2000, с. 7). • *Производството на мляко и млечни продукти у нас е ориентирано предимно за вътрешния пазар, защото само 3 мандри от 600-те в страната имат лиценз за износ на продукцията си в ЕС* (в. „24 часа“, бр. 105, 2000, с. 7).
- мандраджия** м. Собственик на мандра или този, който работи в мандра (от тур. **mandıra** – работилница, в която млякото се преработва в млечни продукти – кашкавал, сирене е др.). • *Баща ми беше мандраджия. Преди девети имаше малка мандра, но му я взеха* (БРР).
- мараба** междум. Здравей! (от тур. **merhaba** – същото значение, от ар.). • *Мараба, аскер!* (в. „24 часа“, бр. 178, 1999, с. 1). • *Мараба, Европа!* (в. „Труд“, бр. 1, 2000, с. 2). • *Мараба бе, комши* (БНТ, Канал 1, НЛО, 18.11.2000).

- марда̀ ж.** 1. Изостанала непродадена стока. 2. Нещо за изхвърляне, брак. 3. *Жарг.* Обидно Бавен, отпуснат, ленив човек (тур. *marda* – изостанала непродадена стока). • *Ти само мардата ни даваш* (Ст. Чилингиров). • *По цял ден лежи, пуши и „медитира“, голяма марда е, просто да не повярвате* (БРР).
- марку̀ч м.** 1. *Остар.* Черво на наргиле за пушене. 2. Гъвкава гумена тръба за течности или газове. 3. *Прен.* Висок човек (от тур. *mâr* – змия, от перс.). • *...че в покрития пазар не може да влезе водоноска. А какво ѝ пречи да спре на улицата и да влезе само дългият ѝ маркуч?* (в. „24 часа“, бр. 80, 2000, с. 10). • *Светеци маркучи от Videomax avs, цена от 1. 5 \$/м, тел...* (в. „Труд“, Малки обяви II, бр. 117, 2000). • *Да държим маркуча си в изправност* (в. „24 часа“, бр. 203, 2000, с. 10).
- мару̀ля ж.** Градинско растение с широки листа, употребявани за салата пролетно време (от тур. *marul* – същото значение). • *Измийте и нарежете 2 марули, по половин връзка пресен чесън и кромид и разбъркайте* (в. „Всичко за всеки“, бр. 17, 2000, с. 3). • *В голяма чиния наредете марулята, после краставицата и морковите и ги сложете в хладилника* (в. „Ние жените“, бр. 30, 2000, с. 11).
- маска̀ра м.** *Разг.* Обидно 1. Човек, който предизвиква подигравки. 2. Безчестник, безсрамник (тур. *maskara* – смешник, шут, от ар.). • *От цял сахат те диря бре, маскара!* (Ст. Чилингиров). • *От конфликта в БНТ хората си вадят единствения логичен извод – всички са маскири!* (в. „24 часа“, бр. 58, 1997, с. 11). • *Оставам с впечатлението, че както се казва, всички мъже са маскири* (БТВ, Искрено и лично, 30.10.2002)
- маска̀ря несв.** *Разг.* Грубо Подигравам, осмивам, очерням някого (от тур. *maskara* – смешник, шут, от ар.). • *Как да клеветим и маскирим безнаказано* (в. „24 часа“, 22.01.2000, с. 14). • *И женицата, която не искала да маскири доброто си име на аптекарка, веднага подала молба за развод* (в. „Шок“, бр. 18, 2000, с. 4).

масраф м. Разг. Неодобр. Разноски, разходи (тур. *masraf* – същото значение, от ар.). Фразеол. „да надвия над масрафа си“ – да превъзмогна финансови или други трудности; да си позволя да закупя нещо скъпо. • Ако сте си надвили над масрафа да си позволите наемането на майстори, знайте, че в сегашната ситуация единни тарифи няма (в. „Нощен Труд“, бр. 34, 1997, с. 10). • И реши масрафът за децата да е за сметка на бюджета, а не на пенсионните пари (в. „Труд“, 14.12.1998, с. 1).

масур м. 1. Цев за навиване на преди и навитите върху нея нишки. 2. Царевичен плод със зърната. 3. Дълга къдрица коса (от тур. *masura* – 1. Цев, тръба. 2. Цев с презда за тъкане. 3. Плитка коса. 4. Царевичен кочан със зърната). • Девойчетата ходеха да навиват масури по фабриките за един-два гроша надница. (К. Константинов). • „белим масури и отводът тогава гърми от смях и песни (Т. Г. Влайков). • Като момиче имах прелестни руси масури (БРР).

махалѝ ж. 1. Част от населено място, квартал 2. Малко селище, отдалечено от по-голямо селище (от тур. *mahal, mahalle* – място, местност, квартал, от ар.). • Хората се криели по махалите и заради страха да не се натъкнат на полицаи (в. „24 часа“, бр. 52, 1997, с. 7). • За да има ред и закон в циганските махали, в кметствата и полицейските участъци трябва да се назначават и роми, препоръчаха корбашиите (в. „Демокрация“, бр. 85, 1995, с. 8). • Без боязън минавали през турската махала и никой не смее да ги закача (в. „24 часа“, 07.01.2000, с. 10). • Неофициално обаче през последните години стотици цигани от различни региони са се заселили в махалата, без да се регистрират (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 32).

махмудѝя ж. Стара турска жълтица от времето на Махмуд II (тур. *mahmudiye* – същото значение). • Чичо Венко,

като му целува невястата ръка, даде ѝ нова **махмудия** (Т. Г. Влайков).

махмурлия м. Разг. Ирон. Човек, който не е достатъчно изтрезнял сутринта след пиене (от тур. **mahtur** – *неразположение след пиянство*, от ар.). • Около полунощ полицаите прибраха тримата **махмурлии** в Първо РПУ (в. „Нощен Труд“, бр. 148, 2000, с. 16).

махмурлук м. Разг. Ирон. Неразположение след пиянство (от тур. **mahtur** – *същото значение*, от ар.). • **Махмурлук** мъчи 201-килограмов мечок (в. „Нощен Труд“, бр. 232, 2000, с. 8). • Зелевият сок лекува редица болести и **махмурлук** (в. „Труд“, бр. 308, 2000, с. 1). • ...А за **махмурлука** зъб не обелват (в. „24 часа“, бр. 31, 1997, с. 8). • Съдържа фитонциди, които убиват стафилококите и туберкулозния бацил. А като трепач на **махмурлука** няма равен (в. „Труд“, бр. 308, 2000, с. 8). • Пиенето краси човека, **махмурлукът** го грози (в. „24 часа“, бр. 348, 2001, с. 21).

махна (махана) ж. Недостатък, търсене на лоша черта в характера на някого, кусур (тур. **mahana** – *недостатък*). • Едни на цар хвърлят **махна**, други на министри (Ц. Церковски). • Звукаря похвали за извънредната му пъргавина, ала му намери **махана**, че е голям присмехулко, дори обидник шегобиец (Ст. Заимов).

машала междум. За похвала: браво, много добре (от тур. **maşallah** – *същото значение*, от ар.). • Аферим, Весо, **машала!** (в. „Труд“, бр. 94, 1998, с. 3).

мая ж. 1. Подкваса за тестени изделия или сирене. 2. Произход, вродени качества (тур. **maua** – *квас*, от перс.). • Корсак от яре е баш **маята** за кашкавала (в. „24 часа“, бр. 240, 2000, с. 8). • Трябва да спазвате точно съотношението между продуктите: брашно, **мая**, течност и ядки (в. „Всичко за всеки“, бр. 17, 2000, с. 3). • **Маята** се разбива на кашица в малко прясно мляко, отделно от дозата (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 10).

- мегдан** м. Разг. Широко, незастроено място, площад (от тур. *meýdan* – площад, кръгозор, от перс.). • Саудитски принц дели мегдан с Бил Гейтс (в. „Седмичен Труд“, бр. 40, 2000). • По обяд на мегдана, където има обхват, идва ред на разговорите по мобифона (в. „24 часа“, бр. 240, 2000, с. 8).
- меджия** ж. Остар. Безплатна колективна помощ на селянин от неговите съселяни (от тур. *imêse* – обща работа). • ...едно лято чорбаджията извика на меджия всичките момци и моми от махалата да му жънат (Ив. Петров).
- меджидия** ж. (меджидиѐ ср.) Остар. Стара сребърна турска монета от 20 гроша (тур. *mecidiye* – същото значение). • Дадоха ми една меджидийка и си отидоха (Ив. Петров). • Тогава в турската империя се разплащали само с меджидиета... (в. „Труд“, бр. 133, 2000, с. 12).
- мезѐ** ср. Разг. Студена закуска за хапване при пиене на алкохолни напитки, най-често месо, сирене, туршия (тур. *meze* – същото значение). • Сътрапезниците се ядосали, че гостът им прибира мезето (в. „Труд“, бр. 342, 1999, с. 40). • Добре направихте, че се поправихте – вече питате за мезетата и питиетата (в. „24 часа“, 04.01.2000, с. 15). • Твоите прасета на мезета станаха невероятен хит (в. „24 часа“, бр. 114, 2000, с. 22). • Менюто на бала беше според празника – вино, водка и кока-кола, а за мезе – козунак и яйца (в. „24 часа“, бр. 116, 2000, с. 5).
- мекерѐ** ср. Разг. Обидно Подлизурко, подлец (тур. *mekkâge*, ар. *mekîage* – товарно животно, от ар.). • Те не са станали такива, а са се родили такива. Те са бивши мекерета (в. „Нощен шок“, бр. 11, 2000, с. 9). • Стамболов... смятал Каравелов за страхливец и руско мекере (в. „Седмичен Труд“, бр. 18, 2000, с. 12). • Към Шута „Какъв Киркегор бе, мекере?... Ти коя буква си, може би ъ-ъ-ъ или гъ-ъ-ъ, за да стигнеш най-сетне до Гъджи... (в. „Демокрация“, Новите варвари II, 03.05.2001).

мерак м. Разг. Силно желание за нещо, страст за нещо, стремеж, копнеж (тур. **merak** – 1. Любознателност, любопитство. 2. Интерес. 3. Желание). • Какво обаче да правят ония, дето нито са имали акъл да изкласят, нито мерак... (в. „Труд“, 10.11.2000, с. 3). • Зачинател на благото дело е Иван Георгиев, мъж на средна възраст, с незабележимо име и със занаятчийски мерак (в. „Демокрация“, бр. 291, 2000, с. 16). • Македонци с мерак за Мартин Зафиров (в. „24 часа“, бр. 57, 1997, с. 28). • Ще ни накаже ли Русия за натовския мерак (в. „24 часа“, бр. 49, 1997, с. 12). • Мъжете, избрали по неволя или мерак тази професия, даже се следели кой кога ще светне лампата вкъщи, за да не закъснеят (в. „Жълт труд“, бр. 14, 1996, с. 3). • Младите непокорници не отрекоха мерака си за изборно участие, но има достатъчно време дотогава, за да изчислят най-печелившата за намеренията им формула (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 10). • Нищо не им е пораснало на производителите освен мерака за печалба, за да растат цените нагоре (в. „Новинар“, бр. 219, 1997, с. 7). • Меракът на Клинтън може да го свали от власт (в. „Добруджанска трибуна“, 02.01.1999).

мераклийски прил. Разг. Коего се отнася до нещо, свързано със силно желание, страст, стремеж, копнеж (от тур. **merak** – 1. Любознателност, любопитство. 2. Интерес. 3. Желание). • Опарете мераклийски червените красавици (б. р. чушките) с новата си придобивка. (в. „Труд“, Софиянец, бр. 281, 11.10.2002, с. 4).

мераклия м. Разг. Човек, който има мерак за нещо (от тур. **merakli** – същото значение). • Мераклия за телешко месо бе спипан от служители на кремиковския участък в ниви около Враждебна към 01. 15 ч (в. „Нощен Труд“, 13.11.–14.11.2000, с. 24). • Кире Либерало е мераклия за държавен глава отново (в. „Труд“, бр. 280, 1995, с. 2). • За мераклии домакини (в. „Всичко за всеки“, бр. 17, 2000, с. 3). • Мераклии за депутати

обсаждат СДС (в. „Труд“, бр. 52, 1997, с. 3). • Завлечени били десетки **мераклии** (в. „24 часа“, бр. 49, 1997, с. 5). • „Още същия ден откликнали мнозина **мераклии** (в. „Нощен Труд“, бр. 77, 2000, с. 7). • **Мераклиите** да поработят на черно могат жестоко да съжаляват (в. „Труд“, бр. 329, 2000, с. 28). • **Кът са мераклиите** за временни министри (в. „24 часа“, бр. 36, 1997, с. 12). • **Мераклиите** са направили списъци, според които графикът е запълнен за 10 дни напред (в. „Труд“, бр. 52, 1997, с. 4). • 4448 **мераклии** се борят днес за 240-те депутатски места (в. „Труд“, бр. 108, 19.04.1997). • **Мераклиите** за това трябва да умеят да общуват с хората (в. „Труд“, бр. 13, 1998). • Дано **мераклиите** да орат общинската нива като препрочетат 10-те Божии заповеди (в. „Труд“, бр. 203, 1999, с. 1). • **Вълненията на мераклиите** за висше продължават... (в. „Новинар“, бр. 218, 1997, с. 3). • **Мераклия** гони баби (в. „Седмичен Труд“, бр. 44, 2000).

мераци мн. Разг. Неодобр. Пренебр. Силно желание за нещо, страст за нещо, стремеж, копнеж (от тур. **meğak** – 1. Любознателност, любопитство. 2. Интерес. 3. Желание). • **Българинът си прибра корема, но мерациите** за власт – не! (в. „24 часа“, 09.01.1999, с. 13). • **КНСБ** нямало да се трансформира в партия, хората му с **мераци** в политиката щели да си вземат отпуска (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 3). • **Мерациите** на Доган – утопия или реалност (в. „Труд“, бр. 106, 17.04.1997). • **Бритни Спийрс** отрязва **мерациите** на принц Уилям (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 2).

механа ж. Питейно заведение, обикновено с битово обзавеждане; пивница, кръчма (от тур. **meyhane** – кръчма, в която се пие вино; кръчма, от перс. **māj** – вино и **hanā** – кръчма). • **На другия ден се уговорихме да отидем на механа** (в. „Лична драма“, бр. 18, 2000, с. 12). • **След механата** тръгнах да я изпратя (в. „Лична драма“, бр. 18, 2000, с. 12).

- механджия** м. Кръчмар (от тур. *mehane* – къща, в която се пие вино, кръчма). • Мъжът ми е механджия, има малка кръчмица в края на селото (БРР).
- мехлём** м. Лекарствен препарат във вид на каша за мазане; крем, вазелин, помада (тур. *mehlem* – лекарствен препарат във вид на каша за мазане). • Сложи му малко мехлем на изгорялото и ще ти мине (БРР).
- милёт** м. Остар. Народ, хора (тур. *millet* – народ, нация, религия, от ар.). • Натиснете здраво към земята тоя български милет, да не може да дига повече глава! (Д. Талев).
- минарè** ср. Висока кула на джамия, от която ходжата призовава за молитва (тур. *minare* – същото значение). • Къщата са вапцани с всевъзможни вапцилки, джамии и минаретата се белеят, дърветата по гробищата се зеленееят, а бистрата и широката хубавица Марица отражава в своите води градските здания и копира още един град (Л. Каравелов). • В тъмнината повече от 15 минарета се белеят в източната част на града (Ст. Заимов).
- миндёр**, -лък м. Предназначено за седане издигнато място покрай стена в жилищно помещение (тур. *minder* – същото значение). • Насядаха свати, една до друга на миндера, като чавки на стряха, засмени, а очите им шарят... (Д. Талев).
- мискйн**, -ин м. Разг. Обидно Жалък човек, мръсник, подлец (тур. *misikin* – досаден, отегчителен; жалък; прокажен). • Продава, мискининът, продава даренията! (в. „Труд“, бр. 226, 2001, с. 12).
- михлюз**, -ин м. 1. Недодялан, прост човек. 2. Мързеливец, готованец (от тур. *müflüs* – изпаднал търговец, който не си плаща дълговете, обеднял, разорен). • Хей, михлюзино, какво си зяпнал по тях? (А. Христофоров).
- моабёт** м. Разг. Подигр. Веселба, сладки приказки (от тур. *muhabbet* – 1. Обич, приятелство. 2. Интимна беседа). • Испания се хвали с „Барса“, а Ямбол – с „Моабет без парса“ (в. „Жълт Труд“, бр. 5, 1995, с. 22).

• Имам си ямболци БДМ – „Бъдещи дейци на моабета“ (в. „Жълт Труд“, бр. 5, 1995, с. 22).

моабетчийа м. Разг. Подигр. Веселба, сладки приказки (от тур. *muhabbet* – 1. Обич, приятелство. 2. Интимна беседа). • Пръкнало се дружеството на моабетчиите (в. „Жълт Труд“, бр. 5, 1995, с. 22). • На пленума моабетчиите от Елхово и Стралджа доказвали напоително верността си към директивата „Пълна моабетизация на страната“ (в. „Жълт Труд“, бр. 5, 1995, с. 22).

мукава ж. Дебела хартия, картон (тур. *muکاva* – същото значение). • ...а на прозорците вместо стъкла има мукава (БРР).

мурафет м. Разг. Неодобр. Умение за правене на шашми, тарикатлък (от тур. *marifet* – умение, майсторство, сръчност, от ар.). • Не е мурафет да хванеш някого, а да го удържиш (Л. Каравелов). • Има ли някаква тънкост, някакъв мурафет, както се казва (НТВ, На кафе с Гала, 08.11.2002). • Нашенски мурафети в Ню Йорк (в. „Труд“, бр. 72, 1997, с. 3).

муска ж. Малка кесия, в която се поставят заклинателни текстове или други предмети за предпазване от беда (тур. *muska* – същото значение, от ар.). • Не бяха помогнали нито знахарски баяния, нито ходжовски муски, нито попски молитви (П. К. Яворов). • В едната муска намерили писмо, подпечатано с мехюра на аджемския шах: чунким, на мехюра имало изписано разярен лъв (Ст. Заимов).

мускал м. 1. Малка стъклена опаковка за розово масло. 2. Същата опаковка заедно с налятото розово масло (от тур. *miskal* – същото значение). • Пред него на масата са разположени няколко тъмносини ялджъзлии мускали, от които половината празни, останалите запълнени с терше (Ал. Константинов).

муфта ж. Даром, безплатно (от тур. *müft* – същото значение, от перс.). • За мен това си е чиста муфта... (БРР).

- муфтаджийски** прил. Който се отнася до муфтаджия (от тур. *müft* – даром безплатно, от перс.). • *Не може да се изкорени у българина муфтаджийският му нрав* (БРР).
- муфтаджийски** нареч. Без труд, на чужда сметка, с изгода (от тур. *müft* – даром, безплатно). • *Кара го муфтаджийски, каквото падне!* (БРР).
- муфтаджия** м. Разг. Неодобр. Човек, който се старае да получи нещо муфта (от тур. *müft* – даром, безплатно, от перс.). • *Страшно е лицемерен. И е муфтаджия* (в. „Шок“, бр. 18, 2000, с. 9).
- мушамà** ж. 1. Материя, покрита с непромокаемо вещество. 2. Покривка за маса от такава материя. 3. Дъждобран (от тур. *muşamba* – материя, покрита с непромокаемо вещество, от ар.). • *За традиционна покривна конструкция – таван с гредоред, дъски и мушама плюс керемидите, фирмата ще ви вземе около 30 лева на квадрат* (в. „Труд“, бр. 219, 2000, с. 8). • *Без да искате, сте разрязали мушамата на кухненската маса. Не е беда* (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 13).
- мюждè** ср. Диал. Подарък за вестоносец, който носи добра, радостна вест. 2. Радостна вест (тур. *müjde* – същото значение, от перс.). • *Стига си ми носила мюждета, ами иди, та посрещни бача си...* (Ив. Вазов).
- мюзевîр** м. Остар. Неодобр. Клеветник, доносник, подстрекател, интригант (тур. *müzevir* – същото значение, от ар.). • *Има още един лошав обичай... да хули и клевети неприятните нему, когато тях ги няма и да прибира при себе си само клюкарите и мюзевирите* (в. „Седмичен Труд“, бр. 7, 2000, с. 21).
- мюлк** м. Истор. Недвижим имот, който може да се предава по наследство, в границите на населено място в пределите на Османската империя (тур. *mülk* – собственост, богатство, недвижим имот, от ар.).
- мюрè** ср. Разг. При лов на диви патици – патица, която се връзва пред гюмето за примамка (тур. *müre* – същото значение). • *Мюрето ми уби!... Хаймана!* (Й. Йовков).

мюсюлманин м. Мохамеданин (от тур. *müslüman* – същото значение, от перс. *musliman*). • **Мюсюлманинът** може да лъже, ако има заплаха за живота му (в. „24 часа“, 13.01.2000, с. 10). • Разликата е, че в нея вярват майсторите на четката от цял свят – и католици, и **мюсюлмани**, и православни, и будисти... (в. „Труд“, бр. 307, 2000, Арт Труд, с. 21). • Обаче при преброяването през 1992 г. се отчете, че в регион Сливен цели 33 на сто от **мюсюлманите** са се самоопределили като шиити... (в. „24 часа“, 22.01.2000, с. 10). • **Мюсюлмани** от Бангладеш се тълчат върху влак, с който се връщат от тридневно поклонение в град Тонги (в. „24 часа“, 01.02.2000, с. 28). • Нова година съвпадна с Рамазан Байрама и повечето **мюсюлмани** по селата спазват Уруча... (в. „Труд“, 06.01.2000, с. 13).

мюсюлманка ж. Жена мохамеданка (от тур. *müslüman* – мохамеданин). • Сред тях е Конджа Кюриш, която се бореше за повече права на жените **мюсюлманки** (в. „24 часа“, бр. 41, 2000, с. 16).

мюсюлмански прил. Нещо, което се отнася до мюсюлманство (от тур. *müslüman* – мохамеданин, от перс.). • В. „Московские новости“ публикува преди три дни информация, че ДПС и Висшият **мюсюлмански** съвет са сред международните организации, които пращат пари на сепаратистите в Чечня (в. „24 часа“, бр. 46, 2000, с. 27). • Ахмед Доган обеща, че ДПС има натрупан опит и кадри, за да поиска вече решение на проблема с хляба и препитанието на **мюсюлманското** население (в. „24 часа“, 27.03.2000, с. 5). • Четирима заложници бяха убити, а други пет, сред които и деца, са ранени при нападение на войници срещу **мюсюлмански** бунтовници на остров в южната част на Филипините (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 25). • Голямата балканска криза (1875–1878 г.) донесе неизброими страдания и за **мюсюлманското** население на полуострова (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 9).

мюфтийство ср. 1. Длъжност и звание на мюфтия. 2. Канцелария на мюфтия. 3. Сградата, в която се помещава канцеларията на мюфтия (от тур. *müfti* – мохамедански съдия и богослов от висшето духовенство, който съди според Корана, от ар.). • По същото време Алиев направи скандал пред сградата на мюфтийството (в. „24 часа“, бр. 225, 2000, с. 2).

мюфтия м. Мюсюлмански богослов и съдия, който съди въз основа на Корана (от тур. *müfti* – същото значение, от ар.). • Бивш мюфтия печели дело срещу България (в. „24 часа“, 28.10.2000). • Човек на бившия главен мюфтия на България Недим Генджев е сред главните спонсори на чеченците, съобщи източник от спецслужбите вчера (в. „24 часа“, бр. 46, 2000, с. 5). • Бившият главен мюфтия на България е заместник на Хасанейн в регистрирания през 1992-а във Виена Източноевропейски ислямски съвет (в. „24 часа“, бр. 46, 2000, с. 5). • Подозират мюфтии в афера тип „Сапио“ (в. „24 часа“, бр. 346, 2001, с. 8). • Така президентът обясни честитката, която прати по мюфтиите (в. „24 часа“, бр. 8, 2000, с. 5). • Мюфтията на Русия казал, че се надява до няколко часа всички чужденци да бъдат освободени от чеченските терористи (в. Труд“, бр. 296, 2002, с. 3).

мющерия м. Разг. Клиент, купувач (от тур. *müşteri* – същото значение, от ар.). • ...нелепото му кръвотечение прокудило от магазина поне трийсетина мющерии (в. „Шок свят“, бр. 22, 2000, с. 4). • Това ще му навлече много мющерии и много алъш-вериш (БНТ, Канал 1, 15.10.2002).

Н

- нал м.** Малко желязно парче с форма на дъга, което се поставя върху подметка или ток на обувка, за да ги предпазва от изтъркване (тур. *nal* – същото значение). • *Едно налче струваше пет лева стари пари* (БРР).
- налбант, -ин м.** Разг. Занаятчия, който подковава домашни копитни животни (тур. *nalbant* – същото значение). • *Беше дълги години налбантин, ама днес няма файда от тоя занаят* (БРР).
- налъм м.** 1. Дървен чехъл с кожена каишка. 2. Жарг. Обидно Прост, глупав човек (от тур. *nalın* – дървен чехъл с кожена каишка, от ар.). Фразеол. „Тъп (прост) като налъм“ – глупав, прост човек. Фразеол „когато цъфнат налъмите“ – никога; напразни надежди. • *В това няма нищо сензационно, ако не се смята, че типовете са прости като налъми* (в. „24 часа“, бр. 107, 2000, с. 24). • *Казал, че вече когато играта не върви, няма да им дава тактически указания, а ще им носи по една торба с налъми* (в. „Шок“, 28.04.–05.05.2000, с. 13). • *Ако надаваме ухо на думите на Методи Андреев, шефа на комисията, четяща досиетата в МВР и МО, имената на агентите на бившата ДС ще лъснат по сладкарниците, когато цъфнат налъмите* (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 10).
- наргиле ср.** Специална ориенталска лула за пушене, при която димът минава през съд за вода да се прочисти (тур. *nargile* – същото значение). • *Зад театрите има турско кафене, с наргилетата му, с чибуците му, с таблите и с всички познати принадлежности* (А. Константинов). • *Наргиле имаме, ако обичате, да го приготвя* (Ст. Заимов).
- нахът м.** Вид бобово растение и неговият плод, който се пече като леблебия (от тур. *nohut* – същото значение). • *Предлагам на едро фъстъци, бадеми, нахут, стафиди...* (Обява).

- нейсе** част. неизм. Неодобр. Както и да е, както и да било, така да бъде (тур. **neise** – същото значение). • *Хайде нейсе, тури още две-три дървета в печката* (Ал. Константинов). • *Е, президентът не признава, че инициативата е наша. Нейсе, читателят знае* (в. „Труд“, 18.01.2000, с. 9).
- низам** м. Истор. Войник от редовната армия на Османската империя (тур. **nizam** – ред, устройство, система, строй, положение, правило, от ар.). • *За една минута всичкото село изскокнало на улицата и всеки припнал към Хаджи-Генчовата къща: кой с фенер, кой със свещ... чегато всички тия юнаци се събирали да се бият със султанските низами или да избият побеснелите кучета* (Л. Каравелов). • *Само една чета през 1882 г. дръзко се разхождала из Търновско в износени сини униформи на турски низами* (в. „Седмичен труд“, бр. 7, 2000, с. 21).
- нишан** м. 1. Знак, белег. 2. Цел, мишена. 3. Прен. Знамение, известие. 4. Истор. Вид орден, издаван от османската власт (тур. **nişan** – 1. Знак, белег. 2. Белег по тялото. 3. Гodeжен или сватбен дар. 4. Знамение. 5. Прицел за стрелба, от перс.). • *Нишан до всички избиратели, че след втория тур, ако спечели изборите, ще разиграе богата томбола, изпрати тези дни до избирателите си независимият кандидат-кмет от село Острово* (в. „Дума“, бр. 266, 1995, с. 8). • *А София се е сгушила в уплаха – четири бесилки се люшват в четирите краища на града, всеки случайно попаднал на улицата християнин е нишан за куршум и ятаган* (в. „Седмичен труд“, бр. 51, 1999, с. 21).
- нишесте** ср. Скорбяла (от тур. **nişaste** – същото значение, от перс.). • *Добавете брашното, нишестето, ароматизатора и бадемите* (в. „Всичко за всеки“, бр. 17, 2000, с. 8). • *Изпържва се в сгорещеното олио, добавят се лукът, соевият сос, фъстъците, захарта, залива се с разтворено в хладка вода картофено нишесте* (в. „Ние жените“, бр. 30, 2000, с. 11).

- одалийска ж.** *Истор.* Наложница в харем (от тур. **odalyk** – същото значение, от **oda** – стая). • *Тайната на одалиските* (в. „Демокрация“, бр. 127, 2000, с. 9).
- одай ж.** *Остар.* Стая (от тур. **oda** – същото значение). • *Повечето къщи имаха само един кат и една одая за добитъка и хората, а огънят се кладеше по средата на одаята и излизаше през дупката по средата на покрива* (Ан. Дончев).
- оджак м.** *Остар.* 1. Огнище, обикновено с комин. 2. Стая с огнище (тур. **osak** – огнище). • *...Край буйния оджак разправяше се там за дните неотдавна,...* (П. П. Славейков). • *Тия думи рече дядо, тия негов думи ме затиснаха в оджака и не шавнах* (Н. Хайтов). • *Ястието се слага от вечерта в оджака* (БНТ, Канал 1, Вкусно, 27.12.2001).
- ока ж.** *Остар.* Стара мярка за тегло, равна на 1283 г (тур. **okka** – същото значение). • *Едни цървули и три оки тютюн* (в. „Сега“, бр. 112, 2000, с. 26). • *Най-много е разсърдило народа това, дето намерили в къщата им 30 оки с газ размесени, за да палят селото, ако додат башибозуци* (в. „Труд“, бр. 117, 2000, с. 3).
- окаушвам несв. (окауша св.)** *Жарг. Неодобр.* Вкарвам в затвор някого (от тур. **kavuş** – стая в затвор, килия). • *Съдът не ще да окауши корумпиран ексдиректор* (в. „Нощен Труд“, 20.01.1998).
- окумуш прил.** *Разг.* Отракан, нахакан, способен (тур. **okumuş**, от **okutak** – 1. Чета, уча. 2. Бая. 3. Псувам). • *Наш'те борчета – по-окумуш от братушките* (в. „24 часа“, бр. 86, 1997, с. 10).
- олук (улук) м.** Водосточна тръба (тур. **oluk** – същото значение). • *PVC улуци от Франция...* (в. „24 часа“, Малки обяви X, бр. 206, 2000).
- онбашия (омбашия) м.** *Остар.* Началник на военно или полицейско отделение от десет души (от тур. **onbaşı** – еф-

рейтор). • **Омбашии** от комшулука, юруш към аркадашлък! (в. „24 часа“, бр. 154, 1997, с. 6).

орда ж. 1. Истор. Обединение, племенен съюз сред тюркско-монголски номадски племена. 2. Прен. Тълпа, банда (от тур. *ordu* – голяма дружина, множество от скитнишко и войнствено племе). • Възможно е да има терористи, орда диваци или инквизитори, но и много от пътниците не са цвете за мирисане (в. „24 часа“, 01. 02. 2000, с. 10). • ...на човек може да му се завие свят от обилието на тази богата орда (в. „Седмичен Труд“, бр. 30, 2000, с. 10).

ортак м. Разг. Съдружник (тур. *ortak* – същото значение). • Търсят ортаци за купуване на пиле (в. „24 часа“, бр. 37, 1997, с. 2). • Татарчев и Бонев – ортаци в борбата срещу престъпността (в. „24 часа“, 10.12.1998). • Това е циганският живот – вечен празник, похвали се млад ром, който явно бе изпреварил с няколко ракии ортаците си (в. „24 часа“, 15.01.1999, с. 32). • Зетят на премиера – Георги Христов, и собственикът на ресторанта Славчо Христов стават ортаци три месеца след сватбата (в. „Труд“, бр. 104, 2000, с. 8). • По битаците има дори псевдопродавачи, които ни карат да мерим пръстени, гривни или други дребни неща, а през това време техни ортаци „прослушват“ портмонето и покупките ни (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 2). • Посъветвах го друг път да се обръща към своите ортаци по шкембе-чорба в големия дом (в. „Шок“, бр. 31, 2000, с. 13).

орталък (ортаклък) м. Разг. Неодобр. 1. Съдруничество. 2. Множество хора от един район (тур. *ortalik, ortaklik* – околност, свят, хора). • Досега с други ортаклък си правил, отсега нататък с нас ще го правиш (Ив. Петров). • Проглушихме орталъка, че уж качваме пенсията нависоко (в. „Труд“, бр. 193, 2000, с. 3). • Лидерката на партията на жените буквално окряка медийния орталък с факсове и съобщения (в. „Труд“, бр. 106, 2002, с. 10).

османлийя (османец) *м.* *Остар.* Османски турчин (от тур. *osmanlı* – същото значение, по собств. име Осман).
• *Османлиите избили с измама жителите на Силистра* (в. „Жълт Труд“, бр. 21, 2000, с. 21).

османлийка *ж.* *Жарг. Неодобр.* Жена с деспотичен нрав (от тур. *osmanlı* – същото значение, по собств. име Осман).
• *Има един израз – османлийка, което означава жена диктатор* (БНТ, Канал 1, *На кафе с Гала*, 04.05.2001).

ошаф (ошав) *м.* 1. Сушени плодове на слънце – сливи, ябълки, дюли, круши и др. 2. Варени сушени плодове; компот (тур. *hoşaf* – същото значение).
• *А жените готвят постните манджи: сарми, ошаф, боб, варено жито, зелник или тиквеник* (в. „Труд“, *Коледни празници*, 24.12.2000 с. 4).
• *Традиционно присъстват орехи, ошав, туршии* (в. „Нов Семейен вестник“, бр. 25, 2002, с. 4).

П

падишах *м.* Титла на владетел в Турция и в други източни страни (тур. *padişah* – монарх, владетел).
• *Душмани (овъргазци) готвят джепане за падишаха!* (Столичен печат, 1999).

пазар *м.* 1. Открито място, на което се търгува. 2. Потребители купувачи. 3. *Прен.* Страна, в която се търгува. 4. Пазаруване. 5. Пазарен ден (тур. *paazar* – открито място, на което се търгува, от перс.).
• *На пръв поглед цената от 120 лева е смущаваща – това е една от най-скъпите нови книги, появили се на българския пазар...* (в. „Труд“, бр. 307, 2000, с. 5).
• *Спорът между Петров и Панайотов е имуществен и е от дълго време, но превратът бе осъществен именно сега, когато в целия вестникарски пазар се извършват про-*

цеси на концентрация на капитала (в. „24 часа“, бр. 112, 2000, с. 30). • *Инвеститорите бягат от европейските пазари* (в. „Труд“, бр. 103, 2000, с. 6). • *Ако някой се надява на преразпределение на пазари по този начин, значи е сбъркал в очакванията си* (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • *Книжен пазар на открито* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 3). • *Костов разчита, че след сключването на големите приватизационни сделки в българския пазар ще се вляят около един милиард долара* (в. „24 часа“, бр. 116, 2000, с. 9). • *Напоследък във федерацията на потребителите зачестиха обажданията на недоволни граждани, пазаруващи от Женския пазар* (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 2).

пазарлък м. Разг. Уговаряне на цена между продавач и купувач; уговорки, опити да се получи отстъпка от нещо (тур. *pazarlık* – уговаряне на цена между продавач и купувач, от перс.). • *Не се стискайте при пазарлък с иманяр* (в. „24 часа“, 11.11.2000). • *София започва пазарлъка по 6 теми, а Букурещ – по 5* (в. „24 часа“, бр. 65, 2000, с. 27). • *Вадят пазарлък на корумпиран* (в. „24 часа“, бр. 80, 2000, с. 1). • *Тренчев вади пазарлък на корумпиран* (в. „24 часа“, бр. 80, 2000, с. 3). • *Преди време казах на кметовете в Дупница – няма да търпя никакви пазарлъци* (в. „24 часа“, бр. 98, 2000, с. 10). • *Вадят пазарлък на корумпиран* (в. „24 часа“, бр. 80, 1995, с. 2). • *Големият пазарлък на парите на алианса* (в. „Труд“, бр. 322, 2002, с. 2).

пазвант, -ин м. Остар. Неодобр. Пазач, нощен пазач (тур. *razvant*, от перс. *rasban*, *razvand* – пазач; страж, часовей, от перс.). • *Иззето е оръжие от пазванти* (в. „Демокрация“, бр. 86, 1996, с. 12). • *Остриетата от обкръжението на синия кандидат за кмет няма да се спрат пред нищо, в това число да ползват услугите на пазванти и каналджии в крайграничните села* (в. „Труд“, бр. 133, 2000, с. 10).

пай м. Разг. 1. Дял, който се пада на някого. 2. Част, която принадлежи на всеки участник (тур. **pay** – същото значение). • Депутатски пай от всяка блага (в. „24 часа“, бр. 109, 2000, с. 10).

пала ж. Остар. Широка, закривена сабя (тур. **pala** – същото значение). • ...и ходжата го подкарваше отзад с **пала**, от която преди това сам той отхвърли главата на войводата (П. П. Славейков).

памук м. 1. Влакнодайно растение, чиито семена са обвити във влакнест пашкул. 2. Влакното, което се извлича от това растение и произведеното от него. 3. Обработени влакна за използване в медицината (тур. **ramuk** – влакно, което се извлича от растение, чиито семена са обвити във влакнест пашкул). Фразеол. „Вадя на някого душата с памук“ – убеждавам, „обработвам“ деликатно някого. • Тайната разкрил погребалният агент, комуто дали подплънките, но той не ги използвал, а сложил вместо тях **памук** (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • Шарени яйца можете да наредите и в купа, пълна с цветен **памук** или постлана с атлазена или кадифена тъкан (в. „Всичко за всеки“, бр. 17, 2000, с. 8). • Музикантът **вади душата** на слушателя с **памук** (в. „24 часа“, бр. 115, 2000, с. 22). • Няма майтап, такива цветни **памуци** вече има в опитните полета на концерна „Монсанто“ (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 12).

пастърма ж. 1. Сушено, осолено месо. 2. Жарг. Обидно Грубо определение за момиче (тур. **pastirma** – сушено, осолено месо). • Често си спомням за тях – качамак, царевична каша със саздърма, боб с **пастърма**, клин, катми и още много други (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 12). • „В бъдеще обмисляме идеята за признаването и на други хранителни продукти като мляко, сирене, луканка, **пастърма** за редовно заплащателно средство“, заяви управителят на телефонната компания Геннадий Савчук (в. „24 часа“, бр. 90, 2000, с. 32).

патакламà ж. 1. Диал. Бой, побой. 2. Жарг. Неодобр. Ирон. Блъсканица. 3. Жарг. Неодобр. Нов. Стрелба (от тур. **pataklamak** – бой, сбиване). • Цялата тренировъчна **патаклама** трая 15 минути (в. „Нощен Труд“, бр. 202, 1995, с. 2). • Шампионите от Левски вдигнаха здрав купон в събота вечер за шестата поредна **патаклама** над вечния съперник ЦСКА (в. „Стандарт“, бр. 1145, 1995, с. 24). • Уморен от **патакламите** на десетки американски филми, посветени на честните ченгета, с наслада се отдадох на една романтична история (в. „Новини +“, Провадия, бр. 30, 1995, с. 22). • В **патакламата** е ранен случаен минувач (в. „24 часа“, бр. 115, 2000, с. 28).

патладжàн м. Вид зеленчуково растение с едри тъмносини продълговати плодове, както и самият плод син домати (тур. **patlıcan** – същото значение). • Нагостиха ги със салата „Букет“, зеленчукова супа, бюрек от **патладжан**, чушки и тиквички, пиле... (в. „Труд“, бр. 307, 2000, с. 5). • Такова подхранване е полезно и за пипера, **патладжана** и други зеленчуци (в. „Демокрация“, бр. 127, 2000, с. 14). • **Патладжаните** се режат на филийки с дебелина 1 см, посоляват се и се оставят да им се изцеди горчивият сок (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 29).

патлàк м. Жарг. Пистолет (тур. **patlak** – взрив, избухване). • ...а охраната се изправяла на пръсти и се похващала за **патлаците** (в. „Нощен Труд“, 27.11.–28.11.1995).

патърдìя (патардìя) ж. Разг. Врява (от тур. **patırdamak** – тракам, тропам, шумя). • Ще захванем с оногова, от когото ще вземем най-много лири, с оногова, когото без шум, гюрултия и **патардия** най-лесно ще можем обра и уби... (Ст. Заимов). • Ний искаме да кажем, че тая е всичката причина на всите гюрултии и **патардии**, които напоследне станаха... (П. Р. Славейков).

пачà ж. 1. Бульон от варени животински крака, глава и др., който след охлаждане се превръща в пихтиеста маса,

наподобяваща желе. 2. Безволев, безхарактерен човек. 3. Слабоват, безсилен, кекав човек (тур. *раџа* – 1. Долни гащи на панталони, гащи или шалвари, крачол. 2. Крака на заклан добитък; ястие, приготвено от варени крака на добитък). • Нямаха много хорицата, бедни години бяха, и все пак, нагостиха ме с пача и сух хлебец (БРР).

паша м. Истор. Почетна титла на висш военен управител на област, носена до първото десетилетие на XX век в Османската империя (тур. *раџа* – същото значение). • Запознатият със станалото митрополит Григорий също се оплаква пред пашата (в. „Седмичен Труд“, бр. 21, 25. 05 – 31. 05. 2000, с. 12).

пезевенк м. Разг. Грубо. Обидно Сводник (тур. *pezevenk* – същото значение, от перс.). • Туй вар, туй киреч, туй майстори, а и тоз архитект, пезевенкът му с пезевенк, и той ми отрязва главата, тъй както аз и на Божков не съм я рязал (в. „24 часа“, бр. 190, 2000, 24 хъша).

пейка ж. Приспособление за сядане на няколко човека, обикновено дървен плот върху подпори, скамейка (от тур. *реуке* – същото значение). • Асен Чинков всяка сутрин си купувал вестник и сядал на една пейка в градинката срещу гарата да го прочете (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 4). • Често изнасях концерт на бабите, насядали по пейките на улицата (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 14). • Новите велможи залепиха местните на пейката и отново вербуваха наемници (в. „Шок“, бр. 31, 2000, с. 13).

пелтè ср. Сгъстен сок от варени плодове и захар, който след охлаждането си става желе (тур. *pelte* – същото значение). • Какво пелте само прави тъщата – да си оближеш пръстите! (БРР).

пелтèк м. Човек, който при говорене пелтечи, заеква (тур. *peltek* – същото значение). • Говорят, че като малък бил пелтек, но след като отишъл при Ванга, която

му препоръчала лечение при виден столичен доктор, изгладил речта (Столичен печат, 1997).

пелтѐча несв. 1. Заеквам, запъвам се при говорене поради говорен дефект, силно вълнение или незнание. 2. Говоря объркано, несвързано (от тур. **pelteklemek** – заеквам, запъвам се при говорене поради говорен дефект, силно вълнение или незнание). • Не е обяснимо обаче защо в точно определени моменти започва да **пелтечи**... (Столичен печат, 1997).

пембѐн (пембѝн) прил. Бледочервен, розов (от тур. **rembe** – същото значение). • Има широко чело, нос орлов клон, **пембени** (червено-бели) бузи, здрави бели зъби... (Ст. Заимов). • Издържва на червени, сини и **пембени** политици, които го тупат по рамото... (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 30).

пѐнкилер м. 1. Разг. Лекарство за всички болести. 2. Прен. Ирон. Човек, който разбира от всичко (от тур. мн. ч. от собств. име... – мнимо лекарство за всички болести). • Семейният лекар не е **пенкилер**. Той ще се занимава предимно със здрави жени, обясни д-р Семерджиев (в. „24 часа“, бр. 124, 2000, с. 6). • Работи като **пенкилер** (БНТ, Канал 1, Трампа, 04.06.2001). • Бирниците удрят **пенкилера** на народа (в. „Труд“, бр. 298, 2001, с. 3).

пердѝх м. Разг. Бой, набиване (тур. **perdah** – 1. Полировка. 2. Бръснене, от перс.). • Царицата на **пердах** (в. „24 часа“, 11.11.2000). • То какво беше досега – ходиш, гледаш, ядосваш се, псуваш и накрая за довиждане ти треснат един **пердах** (в. „Труд“, бр. 125, 2000, с. 3). • В най-добрия случай неволният нарушител ще се отърве с натрошени стъкла и надупчени гуми, а в най-лошия ще отнесе такъв **пердах**, че ще го помни цял живот (в. „Седмичен Труд“, бр. 30, 2000, с. 10).

пердѝша несв. Разг. 1. Нанасям побой, бия някого. 2. Оглаждам мазилка на стена (от тур. **perdah** – 1. Полировка. 2. Бръснене, от перс.). • Кали: Никой не ме е **пердашил** по дупето (в. „24 часа“, бр. 225, 2000, с. 23).

пердѐ ср. 1. Завеса на прозорец или ниша. 2. *Прен.* Катаракт на окото. 3. *Жарг.* Човек, когото нищо не го тревожи, не го интересува, не го вълнува (тур. **perde** – 1. Завеса. 2. Действие, от перс.). *Фразеол.* „Пада ми пердето“ – *Не мога да търпя повече, нищо не ме интересува; реагирам остро.* • *Ефирните пердета са хит на пазара* (в. „24 часа“, 11.10.2000, с. 5). • *Данданията откъм улицата ще заглушите и с помощта на плътни пердета* (в. „Вестник за дома“, бр. 30, 2000, с. 3). • *Всички мокети и килими в сградата са махнати. Пердетата са свалени* (в. „24 часа“, бр. 88, 2000, с. 8). • *Ами за тая работа първо трябва да ти падне пердето* (в. „Труд“, бр. 133, 2000, с. 10).

перушан прил. Смахнат, печален, жалък човек (от тур. **perişan** – безредие, разпръснат; жален, печален, отпаднал дух). • *Сигурно затова го отбягват, защото е малко перушан* (БРР).

пестил м. 1. Варени плодове, които се изсушават на ивици. 2. Безформена маса (тур. **pestil** – същото значение; **pestilini çikarmak** – смазвам от бой). • *Направили го на пестил, горкичкият!* (БРР).

петмѐз м. Гъсто сварен сок от грозде, захарно цвекло или захарна тръстика, рачел (от тур. **pekmez** – същото значение). • *Много гъст стана петмезът...* (БРР).

пехливан, -ин м. 1. Човек, който може да се бори добре, борец. 2. Силен човек (тур. **pehlivan** – същото значение, от перс.). • *В родното село на няколко поколения народни пехливани сега са останали само стари хора* (в. „24 часа“, бр. 31, 1997, с. 9).

пешкир м. Кърпа за избърсване на лице и ръце (тур. **peşkir** – кърпа за избърсване на лице и ръце, от перс.). *Фразеол.* „опирам пешкира“ – *получавам незаслужено наказание.* • *...показната екстрадиция от Украйна на бившия депутат от БББ-четата на Жорж Ганчев не навява изконно българската мъдрост за човека, който опира пешкира...* (в. „24 часа“, 04.01.1999, с. 10). • *Сега*

- обаче тях ги няма, а ние сме от година и половина и трябва да опираме пешкира (в. „24 часа“, бр. 113, 2000, с. 11). • То са дарувания, то са **пешкири**, то са **сълзи** (в. „Нощен шок“, бр. 11, 2000, с. 4). • Бившият посланик **опра пешкира в Либия** (в. „Труд“, бр. 114, 2001, с. 29).
- пилаф** м. Източно ястие от варен ориз, полят с масло (тур. *pilâv* – същото значение, от перс.). • Бивш турски министър нагости село в Ардинско с **пилаф** (в. „Труд“, бр. 136, 2000, с. 46).
- пискюл** м (пюскюл) Завързани за снопче ресни, конци и др (от тур. *püskül* – същото значение). • Ветрецът лъха, трепетликата трепти, а в кьошето край кладенеца хърхъри наргиле; в кьошето на скамейката седи хаджи Ставри, пие си майската мастика... надува си шареното наргиле, накитено с червени **пюскюли**, подарено му от пловдивския владика... (Ст. Заимов). • Тежко пристъпяха мъжете в черни потури и бели ризи, младежите с белоснежни фустанели и калцуни с огромни **пискюли** (в. „Жълт Труд“, бр. 36, 1995, с. 11).
- пинтия** ж. и м. Стиснат, свадлив човек (от тур. *pinti* – скъперник, стиснат човек). • Виж тоя дрът **пинтия** – вариклечко, за две пари свещ запали... (Ив. Вазов).
- пинтилък** м. Голямо скъперничество (тур. *pintilik* – скъперничество). • На голям **пинтилък** го е ударил! (БРР).
- пискюл** м. Завързани за снопче ресни, конци и др. (от тур. *püskü* – същото значение). • Тежко пристъпяха мъжете в черни потури и бели ризи, младежите с белоснежни фустанели и калцуни с огромни **пискюли** (в. „Жълт Труд“, бр. 36, 1995, с. 11).
- пич** м. 1. Разг. Грубо Извънбрачно дете. 2. Жарг. Нов. Момче, мъж. 3. Жарг. Одобр. Нов. Особен, интересен, странен човек. 4. Жарг. Одобр. Нов. Сериозен, стабилен, сигурен човек, на когото може да се има доверие (тур. *piç* – израстък; от перс. – извивка). • Формулата на бохема Николай Василев „Йосифов пие, защото е истински **пич**“ не хваща декиш (в. „Труд“, бр. 268, 1995, с. 9).

пишкін прил. неизм. Диал. Опитен, сръчен, пъргав (тур. *pişkin* – същото значение). • Само нашите юнаци – **пишкин** (в. „Стандарт“, бр. 1226, 01. 11. 1995, с. 24).

пишмѐн прил. Разг. Неодобр. Разкайване за нещо след размисъл (тур. *pişman* – който се разкайва, който съжалява за нещо, от перс.). • Утре пак съм тук“, заканил се **пишман** рибарят пред Асошейтед прес (в. „24 часа“, бр. 36, 1997, с. 32). • Иманяри мамят **пишман** меценат (в. „Нощен Труд“, бр. 75, 1997). • Не обичат днешната опозиция гражданите на Видин, а пък още повече недолюбват **пишман**-политиците си и го показват категорично с вота си (в. „Видин“, бр. 94, 1995, с. 3). • Старец убива **пишман** крадци от страх (в. „Нощен Труд“, 12.10.1998). • **Пишман** атентатори гинат заради сирийска война (в. „24 часа“, 01.04.2000, с. 12). • **Пишман** жених задържан след опит за изнасилване (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 7). • Пише ви една 24-годишна снаха, която като много други е **пишман** снаха (в. „Лична драма“, бр. 18, 2000, с. 7). • **Пишман** атентатори гинат заради сирийска война (в. „24 часа“, 01.04.2000, с. 12).

пищѐв м. 1. Разг. Огнестрелно оръжие; пистолет. 2. Жарг. Нов. Предварително подготвен, скрит лист за преписване по време на изпит (тур. *piştov* – пистолет). • Нашенец спипан с **пищови** в Македония (в. „Труд“, 22.12.2000, с. 30). • Водолази търсят **пищов** от убийство (в. „Труд“, бр. 61, 2001, с. 40). • Подариха **пищов** на Кайзер Франц (в. „24 часа“, бр. 348, 2001, с. 46).

помѐк м. Българин мохамеданин (тур. *romak* – същото значение). • Спогаждахме се с **помаците**, години наред не е имало вражди помежду ни (БРР).

потѹри мн. Широки мъжки горни гащи от домашен плат с голямо дъно (тур. *potur* – 1. Набран, надиплен, на гънки. 2. Широки мъжки горни гащи от домашен плат с голямо дъно). • Тежко пристѣляха мъжете в чер-

ни потури и бели ризи, младежите с белоснежни фустанели и калцуни с огромни пискюли (в. „Жълт Труд“, бр. 36, 1995, с. 11).

пусия ж. Засада, клопка (от тур. *pusu* – същото значение).

• Това чудо е подходящо за авджии, защото, като висят на пусия, и те мръзнат яко (в. „Труд“, приложение, 10.11.2000). • Депутат застреля вълк след петчасова пусия (в. „Семеен вестник“, бр. 7, 2003, с. 1).

Р

ракиджия м. 1. Човек, който произвежда ракия. 2. Който обича да пие ракия (от тур. *gâkici* – производител на ракия).

• Всеки, уважаващ себе си ракиджия, мезва, докато пие (БРР).

ракиджийка ж. Жена, която обича да пие ракия; която има слабост към ракията (от тур. *gâkici* – производител на ракия). • Никой не отвори дума за свинското. Тази туршия не е ракиджийка. Тя е за тежки пържоли (в. „Капитал“, 11.11.–17.11.2000, Бакхус, с. 26).

ракия ж. 1. Алкохолно питие, получено след ферментация и дестилация на плодове. 2. Порция от това питие (от тур. *gâki* – същото значение, от ар.). Фразеол. „слаба ракия“ – без стойност. • Той бил толкова пиян, че когато униформените пробвали да го разпитат, поискал да му наляят още една ракия (в. „Труд“, бр. 342, 1999, с. 40). • Това е циганският живот – вечен празник, похвали се млад ром, който явно бе изпреварил с няколко ракии ортаците си (в. „24 часа“, 15.01.1999, с. 32). • Строги правила за етикети на ракия (в. „24 часа“, бр. 65, 2000, с. 7). • От белите вина си пада по мускат, от ракиите – „Сливенска перла“ (в. „24 часа“, 27.03.2000, с. 13). • А хората на инвеститора да

престанат да пробутват приказки, които са слаба ракия (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 10).

рамазан (рамадан) м. Месец на мохамеданските пости, през който не се яде и не се пие денем, а само през нощта (тур. *ramazan* – същото значение, от ар. *ramadan*).

• Честит да бъде свещен **Рамазан**! (БНТ, Канал 1, 26.11.2000). • Стоянов поздрави мюсюлманите за най-тачения празник **Рамазан Байрам** (в. „24 часа“, бр. 8, 2000, с. 5). • Нова година съвпадна с **Рамазан Байрама** и повечето мюсюлмани по селата спазват Уруча... (в. „Труд“, 06.01.2000, с. 13).

рафт м. Лавица, полица (тур. *raf* – същото значение). • След като медикаментът изчезне от **рафтовете** им, фирмата производител... (в. „Труд“, 11.11.2000, с. 4).

рахат м. Спокойствие, блаженство, мир (тур. *rahat* – 1. Почивам, отпочивам. 2. Неудобен). • Бриджит Бардо и Жан Клод няма да видят **рахата** на четириногите в Белица (в. „Нощен Труд“, бр. 232, 2000, с. 8).

рахатлък м. Спокойствие, охолство, блаженство, безгрижие, рахат (тур. *rahat* – блаженство, мир, спокойствие). • Европейците са си уредили държавите и не прощават никому и за най-малкия смут на **рахатлъка** им (в. „Труд“, бр. 329, 2000, с. 28).

рая ж. Немохамеданско население, което е покорено от турците и включено в границите на турската империя (от тур. *geaya* – същото значение, от ар.). • Покорната **рая** се веселеше на скрито, по къщите – да не предизвиква душманите агалари, още повече дявола, който завижда на всяка човешка радост и праща зло (Д. Талев).

реване ср. Вид сиропиран тестен сладкиш (от тур. *revani* – същото значение). • Хапвахме си **реване** с боза за двајсет стотинки... (БРР).

резе ср. Ключалка, мандало на врата (тур. *reze* – същото значение). • Докато се навеждала да отвори **резе** на входната порта, кръчмарката била повалена от силен удар с тухла по главата (в. „24 часа“, бр. 224, 2000, с. 5).

резил м. Разг. Срам, посрамване (тур. *rezil* – 1. Подъл, низък. 2. Отвратителен, от ар.). • *Ахчиева отърва Киран Коларов от резил* (в. „Труд“, бр. 52, 1997, с. 17). • *Какво му е хубавото на църковния резил* (в. „Труд“, 21.04.1997). • *Германски резил наред Ротердам* (в. „24 часа“, бр. 167, 2000, с. 26). • *Резилите на журналистите – 2* (в. „Шок“, бр. 31, 2000, с. 8–9). • *Резилът за сметка на Лили беше отличието, което музикалното предаване на БНТ „Кречетало“ ѝ отреди – за най-безсмислен дебют* (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 4).

резиля несв. Правя за срам, за резил (от тур. *rezil* – 1. Подъл, низък. 2. Отвратителен). • *Управниците се резилиха през целия август* (в. „Труд“, 02.09.2000).

рушвет м. Разг. Неодобр. Подкуп (тур. *güşvet* – същото значение, от ар.). • *35% предпочитали рушвет почерпка* (в. „24 часа“, 11.11.2000). • *Рушветът за вицепремиера бил даден от друг алкохолен бос – Иван Иванов, посочи Косев и заяви, че има свидетели* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 4). • *Разорен бизнесмен ще топи Божков за рушвет от \$ 50 000* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 4). • *В политиката свирката и рушветът си приличат* (в. „24 часа“, бр. 112, 2000, с. 14). • *Днес рушвет за 10 хиляди долара за висш държавен служител и порой обвинения в корупция тресат властта на СДС у нас* (в. „24 часа“, бр. 112, 2000, с. 14). • *Нито за изпълнената със скандали бавна приватизация, нито за липсата на контрол след нея, нито за рушветите около нея* (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 1). • *Никсън предлагал лунни камъни като рушвет* (в. „Труд“, 03.05.2000, с. 26). • *Депутатите уредиха рушвети на военните* (в. „24 часа“, бр. 202, 2000, с. 10). • *Рушветите са поне 100 мил. лв.* (в. „24 часа“, бр. 289, 2000). • *Но явно има и други начини, още повече че става дума най-вече за жертви на измама, изнудване, искан рушвет* (в. „24 часа“, бр. 280, 2002, с. 9).

рушветчийство ср. Вземане на подкуп (тур. *rüşvet* – подкуп).

• *Вузовски преподавател обвинен в рушветчийство* (Столичен печат, 1999).

рушветчийя м. Човек, който приема рушвети (от тур. *rüşvetçi* – същото значение). • *Всички знаят, че е рушветчия, ама няма кой да го натопи* (БРР).

С

саба̀хле (саба̀хлен, саба̀хлем) нареч. Разг. 1. Утре. 2. Рано сутрин; сутринта, заранта (от тур. *sabahleyin* – същото значение, от ар.). • *Ти какво си се развикал, какво си се начумерил! От сабахлен се кара* (Ем. Станев). • *Ще правиш, ще струваш, кръв да има утре на сабахлем.* (Н. Хайтов).

саз̀дърма̀ ж. Консервирано свинско месо (тур. *sızdırma* – същото значение). • *Над главите висели големи мехове с масло, сирене и саздърма* (в. „Жълт Труд“, бр. 36, 1995, с. 11). • *Бабината манджа с дядовата саздърма* (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 12). • *Когато беше готова манджата, слагаше и една питка саздърма вътре и ни събираше на софрата* (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 12).

сай̀бия м. Остар. Неодобр. Собственик, притежател, стопанин (от тур. *sahip*, *-bi* – същото значение, от ар. *sahib*). • *В момента школото, чийто единствен сайбия най-после е вдовецът на бастисаната директорка, се е ситуирало в експерименталната детска градина на Людмила Живкова* (в. „Шок“, бр. 31, 2000, с. 5). • *Сайбията на столицата да се заеме с Княжеския дворец* (в. „Новинар“, бр. 29, 1997, с. 8). • *Съдиите ще се съберат тази седмица, за да поискат сметка от сайбиите на кръвожадното куче* (в. „Труд“, 13.11.2000, с. 56).

- сайвѐнт** м. Подслон, навес, сушина (тур. *saууап* – същото значение, от перс.). • Щял да извади от гаража, пардон, *сайванта*, старата си талига, и хубавичката да я попритегне (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 13). • Немската овчарка била вързана край *сайванта* (в. „Труд“, бр. 67, 2001, с. 5). • Животното е завързано със синджир на лебедка в нещо като *сайвант* (в. „168 часа“, бр. 31, 2001, с. 3).
- сакѐт** прил. Недъгав, инвалид (тур. *sakat* – същото значение). • *Сакат* е от десетгодишен. Паднал от една череши (БРР).
- сакатлѝк** м. Разг. Неодобр. Нараняване, недостатък, повреда, негодност (тур. *sakatlık* – същото значение, от ар.) • Станков ефенди напуска играта с тежка контузия след сблъсък с турски играч, вай, вай,... *сакатлѝк* голям... (в. „24 часа“, бр. 211, 2000, с. 14). • Ако е за главен преговарящ с Европа – Люtfи тича прѝв (ДПС му издигна кандидатурата след *сакатлѝка* с Божков). (в. „24 часа“, бр. 190, 2000, с. 9). • 24 часа след *сакатлѝка* руската военна дипломация поиска помощ от Англия и Америка, в резултат на което и едните, и другите изпратиха на местопроизшествието свои сонди... (в. „24 часа“, бр. 225, 2000, с. 8). • Убийствата и *сакатлѝците* вероятно не биха учудили мнозина... (в. „Шок“, бр. 21, 2000, с. 14). • То се оправда с опасността от *сакатлѝк* при полета на различните модели самолети на ниска височина над София (в. „24 часа“, бр. 122, 2001, с. 1). • Да гѝтнем Гошо без *сакатлѝк* (в. „24 часа“, бр. 348, 2001, с. 21).
- сакатѝ** се несв. възвр. Диал. Наранявам се, осакатявам се (от тур. *sakat* – същото значение). • Ако трѝгнеха нѝк нанякъде с колата, не смееше да се качиш – *сакатеше* се боса из камѝнаците след тях (Ил. Волен).
- саклѐт** (сѝклѐт) м. Разг. Състояние на нетърпение, притеснение (тур. *siklet* – 1. Тежест. 2. Притеснение. 3. Категория). • Хваща ме *сѝклет*, когато остана без рабо-

- та... (БРР). • Есенес, като стигна писмото ти, от съклет го не хващаше сън (Н. Марангозов).
- сакъз** м. Остар. Вид дъвка (тур. *sakız* – същото значение). • Пригответи благ мехлем от пчелен восък, сакъз, боров катран и зехтин (К. Петканов).
- сакън** част. Разг. Не бива, недей; по никакъв начин, в никакъв случай (тур. *sakın* – същото значение). • Виткова иска да лиши българина от едно от малкото му останали удоволствия. **Сакън!** (в. „Жълт Труд“, бр. 28, 1995, с. 3). • **Сакън**, гунке, **сакън**, гълъбичката ми!... (в. „Сега“, бр. 127, 1995, с. 24). • След тактиката на снискване – **сакън**, да не се обаждат либийците! (в. „Труд“, бр. 146, 2000, с. 3). • Накрая турците принудиха пътниците да слязат от самолета на пистата, за да си разпознават куфарите, **сакън** да не липсва нещо (в. „Труд“, 10.08.2001, с. 35). • Да речеш, че съм некой пияница – **сакън!** (в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2001, с. 9).
- сал** м. Плавателно средство, направено от сковани дъски или от свързани помежду си дървета (тур. *sal* – същото значение). • Сковали набързо **сал** и само господ им помагал в тоя водовъртеж (БРР).
- сал** (салт) нареч. Диал. Сѐмо (тур. *salt* – същото значение). • Изпод вежди я **сал** озърна и приведе чело (П. П. Славейков). • **Работях**, но **салт** за хляба (П. Р. Славейков).
- салкъм** м. Акация (тур. *salkım* – 1. Грозд. 2. Чепка. 3. Акация). • Липсва ми миризмата на **салкъма**... (БРР).
- салтамарка** ж. 1. Остар. Къса, горна дреха, обшита с кожа. 2. Прен. Разг. Старо, протрито палто (тур. *saltamarka* – същото значение). • Султана се готвеше за сватбата си... тя извади цял такъв шаячни дрехи – потури, джамадан, **салтамарка** (Д. Талев).
- салтанат** м. Разг. Церемония, която придава тържественост, показност (тур. *saltanat* – 1. Монархия. 2. Прен. Великолепие, разкош). • Пиеше ракия, зъбеше се и продаваше **салтанати** (Н. Хайтов). • Колкото до останалите **салтанати**, отказвам се от тях (БТВ, 27.10.2000).

- салтанатлия** прил. Разг. Който е свързан с тържествена, показна церемония, салтанат (от тур. *saltanatlı* – същото значение). • *Гостите бяха разположени в шест стаи... старите бееве и мюфтията с шаха – в първата, най-салтанатлията стая* (Ц. Гинчев).
- салца** ж. Доматено пюре (тур. *salça* – същото значение). • *Кисели краставички, грах, салца, на едро...* (Обява в печата).
- самар** (**семер**) м. Диал. Удобна възглавница за носачи на тежки предмети върху гърба на добитък (тур. *semer* – същото значение). • *Докторът и годеникът яхнаха на семери* (Ив. Вазов).
- самун** м. Остар. Разг. Отделна бройка хляб (тур. *samun* – същото значение, от гр.). • *Самуните свършиха в Русе, Пловдив и Монтана* (в. „24 часа“, бр. 33, 1997, с. 3). • *Пердахът бил заради пенсионер, който поискал 12 самуна* (в. „24 часа“, бр. 52, 1997, с. 1). • *От понеделник се очаква драстично повишаване на самуните, тъй като и Житомел вдигнал цената на брашното с 23 хил. лв.* (в. „Демокрация“, бр. 45, 1997, с. 2). • *За хляб обаче ще ни трябва международен паспорт, защото самуни има само при съсипани от югосанкции съседи* (в. „Труд“, бр. 52, 1997, с. 3). • *Самунът е тип „Селски“, произведен от ЕТ „РОС – Росица Табакова“ и е купен в събота в магазина на бул. „Патриарх Евтимий“* (в. „Труд“, бр. 229, 2002, с. 1).
- санджак** м. Остар. Административен окръг (тур. *sancak* – същото значение). • *Понеже мястото, дето ги хванали, било в границите на Софийския санджак, тях ги закарали да се съдят в София* (З. Стоянов).
- сандък** м. 1. Четвъртит съд от дъски или от метал, с капак или без капак, за пренасяне или съхраняване на вещи, зърнени храни и др. 2. Ковчег за погребване на мъртвец. 3. Дъсчена каросерия на каруца (тур. *sandık* – каса, ковчег). • *По времето, когато венецианският изследовател пътувал из Ориента, нотариус от*

Генуа подготвял завещанието на някой си Понцо Бастоне, в което наред с останалите вещи, разпределени между наследниците, имало и „сандък, пълен с макарони.“ (в. „24 часа“, 13.02.2000, с. 11). • Драго отключи катинар, който се намираше заедно с ключа в затворен сандък („Жълт Труд“, 18.11.–24.11.2000, с. 12).

сѐнким част. 1. В края на краищата. 2. Нима, да не би да (от тур. *sanki* – същото значение). • Все да ни оплюят, да ни очернят, сѐнким не са и те същите като нас (БРР).

сарай м. 1. Истор. Дворец, палат голяма и богата къща. 2. мн. Жарг. Нов. Футболисти от турския отбор „Галатасарай“, само мн. ч., членувано – „сараите“ (тур. *saray* – дворец, палат, от перс. *sarai*). • Правешки сарай на Тато обърнат на вертеп („24 часа“, бр. 100, 2000, с. 3). • Твърди се, че в момента текат преговори в Истанбул с президента на „сараите“ Фарук Сюрен (в. „Труд“, бр. 138, 2000, с. 25). • „Сараите“ молят „сините“ за още ВИП места (в. Труд“, бр. 226, 2001, с. 34).

сараф, -ин м. Човек, който се занимава с размяна, обмяна на пари, от което печели (тур. *sarrafi* – същото значение, от ар.). • Чанта с 13 млн. лв. отмъкнаха неизвестни апаши от бургаски сараф (в. „24 часа“, бр. 44, 1997, с. 5). • Убиха сарафин преди крупна сделка (в. „Труд“, бр. 113, 1997, с. 13). • Миналата нощ двама въоръжени нападнали съпругата на сарафа Денка Тинева (в. „24 часа“, бр. 31, 1997, с. 5). • Претарашването на сарафите било по сигнали за фалшива валута, но ментетата не били открити (в. „24 часа“, бр. 37, 1997, с. 5). • Доларът поскъпна навсякъде – на междубанковия пазар и при сарафите (в. „Труд“, бр. 38, 1997, с. 8). • Сарафите харчеха марката за 1850 лв. и я купуваха за 1500 – 1650 (в. „Труд“, бр. 38, 1997, с. 8). • Осъдиха сарафина Влади Ковачев за убийството на съпругата му (в. „Труд“, бр. 13, 1998, с. 3). • Викайте полиция и линейка! Аз съм Стоян. С Димитър сме онези, кои-

то снощи убиха в София сарафа... (в. „24 часа“, бр. 115, 2000, с. 12). • **Сарафите** в страх от нова серия разстрели (в. „Труд“, бр. 293, 2000).

сарахош, -ин м. Диал. Обидно Пияница, лъжец; нечист, несериозен човек (тур. *sarhoş* – пияница). • **Не му вържи кусур Бай Ганьо** – пошепна стопанина – нали го знаеш, Данко си е все Данко – **сарахошин** (Ал. Константинов).

сарач м. Занаятчия, който се занимава с изработването на седла, юзди, хамути и други за коне или магарета (тур. *saraç* – същото значение). • **Най отличени били обаче сарачите** – от тях общината искала да изработят „един камшик, едни дисаги и опинци за царя“ (в. „Жълт Труд“, бр. 21, 2000, с. 21).

сарма ж. Ястие от смляно месо и ориз с подправки, увито в лозови или зелеви листа, и сварено (от тур. *sarmak* – 1. Увивам, завивам, обвивам. 2. Обсаждам). • **Бате Данчо омаял Брежнев с постни сарми** (в. „24 часа“, 22.01.2000, с. 23). • **От цялото меню Брежнев харесал най-много зелевите сарми** (в. „24 часа“, 22.01.2000, с. 23). • **Това са сарми, приготвени с месо, ориз и гъби, поясни управителят на „Грозд“ Георги Гочев** (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 5). • **Правят се сарми и се нареждат в тенджерка** (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 2).

сарък м. Разг. Прът, тояга (тур. *sirik* – същото значение). • **И тук, в една от тия стаи, между низите и саръците със сухи тютюневи листа, беше домашният музей на хаджи Ибрахима** (Й. Йовков).

сарък м. Диал. Препаска за глава, панделка (тур. *sarik* – същото значение). • **На глава с морав фес, с тесен сарък наоколо** (П. Ю. Тодоров).

сатър м. Вид голям и широк кухненски или касапски нож за кълцане на месо (тур. *satır* – същото значение). • **Времето налага жесток касапски сатър върху желанието да деснеш и да прочетеш една книга** (в. „Труд“, бр. 307, 2000, с. 5). • **Освен законно регистрирания си**

пистолет Дончев-старши притежава и колекция от хладно оръжие – от обикновени ножове и ками до саби, мечове и сатъри. (в. „Труд“, бр. 293, 2002, с. 16).

сахан м. Остар. Малък меден бакърен съд за ястия; медно блюдо (тур. *sağan* – същото значение, от ар.). • Когато един грънчар завърти парче глина на грънчарското колело, неговата сръчност и фантазия превръщат безформената маса в десетки форми: я стомни, а ваза, **сахан** или бъклица, павурче или бѣдурче с главица на петле и песнопойно чучурче (сп. „Българска реч“, бр. 3, 1995, с. 39).

сахат (саат) м. Остар. 1. Час. 2. Часовник (тур. *saat* – същото значение). • От цял **сахат** те дия брѣ, маскара! (Ст. Чилингиров). • Седял съм една половинка от **саатчето** като вдървен, без да смея нито да гъкна, нито булото ѝ да сваля... (Н. Хайтов).

сачак м. Диал. Стряха (тур. *saçak* – същото значение). • На сгодно място, върху няколко тухли метнете една широчка, поцинкована ламарина и наредете пипера на този импровизиран **сачак** (в. „Труд“, Софиянец, бр. 281, 2002, с. 4). • Къщите бяха стари като самото градче – много от тях бяха строени още по турско време, с надвесени **сачаци**, с мъхлясали плочи (М. Марчевски).

сачма (съчма) ж. Кълбесто куршумче, дребно като зърно, за пълнене на патрон (тур. *saçma* – разпръскване; серкме, вид риболовна мрежа; куршумче за лов). • Марков работеше за българската секция на Би Би Си, когато на 7. 09. 1978 г. бе прострелян от **сачма**, съдържаща отровата рицин (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 24). • Пазачът бил улучен в дясната подмишница с около 20 **сачми** от ловна пушка и вероятно е починал от загуба на кръв (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 32). • Сноп **съчми** улучили в главата Даниел, който се строполил на пода и издъхнал на място (в. „Труд“, бр. 135, 2000, с. 24).

- сашисвам** *несв.* (**сашисам** *св.*) *Разг.* Слисвам, учудвам, обърквам, впечатлявам, смайвам (от тур. *şaşırtmak* – същото значение). • *Саших се, като видях въпросите, и всичко ми излезе от акъла* (БРР).
- саяджийка** *ж.* *Остар.* Жена обушар, която изработва кожената част на обувки (от тур. *sayacı* – същото значение). • *Фабрика за производство на дамски обувки търси опитни саяджийки...* (в. „Труд“, Малки обяви VI, бр. 117, 2000).
- саяджия** *м.* *Остар.* Майстор обушар, който изработва кожената част на обувки (от тур. *sayacı* – същото значение). • *Ще ги дам тия кондури на саяджия, да ми ги зашие* (БРР).
- себап** *м.* Добро дело, благодеяние, добрина (от тур. *sevar* – същото значение, от ар.). • *Ти си направила голям себап за мене* (Т. Г. Влайков).
- севда** *ж.* 1. Любов. 2. Любовник, изгора (тур. *sevda* – любов). • *Тя е моята изгора, моята севда* (БРР).
- севдалия** *прил. неизм.* *Диал.* Който буди любов, обич (от тур. *sevdalı* – същото значение). • *Конче имам, конче аджамия, / булче търся, булче севдалия* (М. Петканова).
- севдосвам** *несв.* (**севдосам** *св.*) Да възбудя любов (от тур. *sevda* – любов). • *...и в съдбовен час / избавницата си севдосал; във захлас / и самодивата овчарю се отдаде* (П. Р. Славейков).
- седѐф** *м.* 1. Бяло лъскаво вещество от вътрешната част на някои мидени черупки. 2. Мънисто от такова вещество (тур. *sedef* – същото значение). • *Веднџж открих в мида седѐф, голям колкото грахово зърно. Оттогава ми е талисман* (БРР).
- седѐфен** *м.* Който е направен от седеф (от тур. *sedefli* – същото значение). • *Едно чудесно допълнение към тоалета ѝ бе седѐфена огърлица.* (Столичен печат, 1995).
- сейз, -ин** *м.* *Диал.* 1. Коняр, конегледач. 2. Слуга (тур. *seyis* – коняр). • *Пред лебеницата се изправил млад и гиздав момък, който принадлежал в числото на ония*

нередки същества, които се наричат **сеизи** и които умеят да мълчат, да се въртят на пета, да се занимават с нищо и да ядат останките от чорбаджийския обяд (Л. Каравелов).

сейр м. Разг. Зрелищно събитие (тур. *seyir* – ход, движение; зрелище, от ар.). • Повечето от онези, които не са уволнени са си взели отпуск, основно по болест, стоят си на топло и гледат **сеир** (в. „Труд“, бр. 63, 1996, с. 10). • Къртят се стени, мачка се покъщина и инвентар за ужас на собствениците и за **сеир** на всички други (в. „24 часа“, 2000, с. 10). • Лошото е обаче, че социолозите казват, че и на тези, дето гледат **сеира** от страни и чакат да им дойде редът, също им падал рейтингът (в. „Труд“, бр. 126, 2000, с. 1). • Българинът къща ще си построи, ще строши магарето от бой, задето се е запънало на моста, но вечно гледа **сеира** на съседа си и държавата си (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 15).

сеирджия м. Зрител, наблюдател (от тур. *seyirci* – същото значение). • **Сеирджии**, фирмаджии и местен елит уважиха снощи откриването на дискотеката „Нерон“ (в. „Нощен Труд“, 06.–07.06.1995).

сеймѐнин м. Остар. Турски военен полицаи (от тур. *seğmen* – същото значение, от перс.). • Тук той в качеството си на младши **сейменин** е извършвал длъжността кафеджия и дежурний без смяна (Ст. Заимов).

селям м. Остар. Поздрав, приветствие (тур. *selâm* – същото значение, от ар.). Обикн. в словосъчетанията „чок селям“ – много здраве и „селям алейкум“ – мир вам; мир да има над вас. • **Чок селям Джейлан** (в. „Капитал“, 11.11.–17.11.2000, с. 20).

селямлък м. 1. Церемония по посрещането на турския султан в джамията за тържествена петъчна литургия. 2. Приеман мъжки салон в турска къща (тур. *selâmlık* – същото значение). • Това беше малко глухо дворче, близо до портата се гушеше ниска постройка от една или

две стаи, дето агата посрещаше гостите си – неговият „селямлък“ (Д. Талев). • Тия момченца се вземат още от малки в някоя турска академия, която се нарича **селямлък**, възпитават се в най-големия азиатски разврат, отурчват се окончателно... и стават паши, аяни и кадии (Л. Каравелов).

семерджия м. Дуал. Занаятчия, който прави и продава самари (от тур. **semercî** – същото значение). • Разиграло се магарето, че умрял **семерджията** (Народна пословица).

сербез прил. неизм. Разг. Дързък, смел (тур. **serbest** – свободен, независим; волен, непринуден, от перс.). • Хем се прави на **сербез**, но ако Бакърджиев му рече „Построй ми пак мавзолей, за да го разруша“ (в. „Сега“, бр. 127, 2000, с. 24).

сербезлък м. Дързост, смелост (тур. **serbestlik** – свобода, независимост, непринуденост). • По-добре да си трае, вместо да разчита на **сербезлъка** си... (БРР)

сергия ж. Щанд на открито за продаване на различни стоки (от тур. **sergi** – същото значение). • Висшистите – политици или продавачи на **сергия** (в. „Монитор“, 08.11.2000, с. 18). • От миналото лято Христина продава с майка си дрехи на **сергия** до хотел „Тримонциум“ (в. „24 часа“, бр. 109, 2000, с. 8). • Ако и в халите след откриването ще има само пустеещи **сергии**, то най-подходящата дата за откриването им май е 9 септември (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • На томбола ще се раздават **сергиите** (в. „Новинар“, бр. 217, 1997, с. 4). • ...**сергии**, отрупани с всевъзможни джунджурии, звън на чанове и мирис на кебачета и, разбира се, автентичен фолклор (в. „Труд“, бр. 219, 13. 08.2000, с. 4).

сердар м. Главатар, войвода (тур. **serdar** – същото значение, от перс.). • Хайде-де, ако носите бакшиши, като че идете при **сердари**, недейте ни прави съвсем турци: махвайте ръце от гърди и сядайте! (П. Яворов).

- серсѐм**, -ин м. Разг. Обидно 1. Глупак, будала. 2. Лош, недоброжелателен човек (тур. *sersem* – 1. Замаян, захласнат, зашеметен. 2. Оглулял. 3. Тиква, от перс.). • *Не знаех, че си имам работа с такива серсеми...* (БРР).
- серт** прил. неизм. Избухлив, сприхав, лют, дръпнат човек (тур. *sert* – твърд, корав). • *Знаем ги езиците... Цъцъцъцъ, тоз Агов много серт манекен излезе, бе...* (в. „Труд“, бр. 311, 2000, с. 8). • *А ти по душа добряк ли си или серт?* (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 11). • *В екшъна взела участие майката Милка Макова (61 г.), за която също се говори, че е серт човек* (в. „Новинар“, бр. 258, 2000, с. 8). • *Както казах в началото, са много серт тези хора* (БТВ, Искрено и лично, 30.06.2003).
- сефѐр** м. Остар. 1. Война. 2. Прен. Пътуване, път с определена цел, задача (от тур. *syfer* – война, от ар.). • *Отиде на сефѐр, та се не виде!* (БРР).
- сефтѐ** ср. Разг. 1. Първа покупка. 2. Нещо, което се върши за първи път (от тур. *syftah* – първа покупка, от ар.). • *Влакове спряха за сефте от 1919* (в. „24 часа“, бр. 29, 1997, с. 3). • *Папа за сефте посещава Ерусалим* (в. „24 часа“, 04.01.1999, с. 6). • *Насиленото момче обяснило, че учителят не го люби за сефте, но всеки път му плащал между 2\$ и 5\$* (в. „24 часа“, бр. 37, 1997, с. 8). • *Когато влязла за сефте в квартирата му, видяла, че е закачил на стената еротичен календар със свои фотоси* (в. „24 часа“, бр. 13, 2000, с. 24). • *След като Ицо направи сефтето в Щатите и набута цели два на противника, американската публика изпадна в екстаз* (в. „24 часа“, бр. 80, 2000, с. 13). • *Май за сефте той ще легне в двореца на Батенберг в Евксиноград* (в. „24 часа“, бр. 203, 28.07.2000, с. 4). • *Българин за сефте в Бутан* (в. „24 часа“, 05.11.2000).
- сефтòсвам** несв. (**сефтòсам** св.) Върша или опитвам нещо за първи път (тур. *syftah* – 1. Първа покупка. 2. Нещо, което се върши за първи път). • *Реших да сефтосам новото си сетре...* (НТВ, Стани богат, 03.04.2003).

сиджѝмка ж. Недебело въже (от тур. *sicim* – *въженце*). • *За какво служи сиджѝмката?* (БРР).

силя̀х (селя̀х) м. *Остар.* 1. Кожен пояс с прегради за нож, пищов и др. 2. Оръжие (тур. *silâh* – същото значение, от ар.). • *На пояса му черен силя̀х с четири преградки, у всяка нож, а у среднята пищов кремъклия* (Ел. Пелин). • *Докато един ден измъкнал пищова от силя̀ха на брата си Сюлейман и щракнал пред гърдите му* (А. Дончев).

симѝд (симѝт) м. *Разг.* Вид кифла, малко препечено хлебче, направено от бяло брашно (*simit* – същото значение). • *При дяда Либена седи Хаджи Генчо, а около тях подскачат дечицата на най-старият дядо Либенов син и Хаджи Генчо им раздава катърки, симѝд и мекички...* (Л. Каравелов).

синджѝр м. 1. Верига от метални халки. 2. Вид проста плетка 3. *Прен.* Неотлъчно, неразделно, от един на друг, в „синджѝр-марка“ (от тур. *zincir* – 1. Верига от метални халки. 2. Вид проста плетка). • *Синджѝрите се подават отново навън през илик, някъде около пъна на девойката се спускат чак до бедрата* (в. „Труд“, бр. 308, 2000, с. 25). • *Корупцията, или „синджѝр-марка“ по нашенски* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 4).

скѝле ср. 1. Метална или дървена конструкция, която позволява на строителните работници да се качват по-високо и да извършват работа на нея. 2. *Остар.* Пристанище (от тур. *iskele* – 1. Пристанище. 2. Скеля, от итал.). • *И за радост на о. з. офицерите на Н. В. ще удари днес една кирка зад скелите на недовършения „Хилтън“ за възстановяването на мемориала „Паметна плоча на Първи и Шести пехотен полк“, гътнат по Татово време заради НДК* (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 10). • *Готвят се тежки скелета и се опъват тенетове за 750 търговски обекта, всеки от които ще има по 64 места* (в. „24 часа“, бр. 203, 2000). • *За*

реставрацията се строи уникално скеле (в. „24 часа“, бр. 123, 2000, с. 2). • Строител падна от скеле и умря (в. „Нощен шок“, бр. 11, 2000, с. 5).

сой м. Разг. Произход, род, семейство (тур. *soy* – същото значение). • Магарето за баба Маруша е женско и явно е от **сой**, защото струва 220 лв (в. „Нощен Труд“, бр. 148, 2000, с. 3). • Днеска е тука, утре кой знай накъде ще хване. Ни **сой** му знам, ни село (Д. Талев).

сокак м. Остар. Неодобр. Улица (тур. *sokak* – същото значение, от ар.). • След 6 месеца препъване нощем по тъмните като турски **сокаци** улици габровлии ще се радват на грейнали крушки през уикенда (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 3).

солук м. Разг. Дъх, въздух (тур. *soluk* – същото значение, от ар.). • Не мога да си взема **солука** от работа... (БРР).

сопа ж. Разг. Тояга, голяма пръчка за бой (тур. *sopa* – тояга, кривак). • Кьор хаджи Иван, отивайки за аптеката на Георгия хекимчето, среща, свършено случайно, юзбашията, който с голяма **сопа** в ръка бе посетил Духлевата сватба... (Ст. Заимов). • На излизане от дискотеката Любомир се нахвърлил върху Петьо Б. И без причина го халосал със **сопата** по главата (в. „24 часа“, бр. 90, 2000, с. 5). • „Няма значение, пишете, че са ви ритали и били със **сопи**“, нарежда директорът (в. „24 часа“, бр. 88, 2000, с. 8).

софра ж. Разг. 1. Ниска, кръгла маса за хранене. 2. Прен. Трапеза, гощавка (тур. *sofra* – ниска, кръгла маса за хранене, от ар.). • Та паунът и без това е заврял човка и кълве яко на немската **софра** (в. „Труд“, бр. 38, 1997, с. 3). • Когато беше готова манджата, слагаше и една питка саздърма вътре и ни събираше на **софрата** (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 12). • Ако не в кулоарите на парламента или в чужбина на ползу роду нашенският народен избраник може да бъде намерен със сигурност само край **софрата**

(в. „Труд“, бр. 52, 1997, с. 10). • *Тогавашият вестник „Българин“ скромно отбелязва и разнообразието на първата в Ново Българско депутатска софра* (в. „Труд“, бр. 52, 1997, с. 10). • *Младите мъже предпочели компанията на изваяните девойки вместо дълги домашни софри* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 24). • *Софрата – работното място на политика* (в. „24 часа“, бр. 115, 2000, с. 10). • *Открай време българските политици решават проблемите на софра* (в. „24 часа“, бр. 115, 2000, с. 10).

спанак м. Вид зеленчук със зелени листа (от тур. *äsrapak* – същото значение, от перс.). • *Измитият и нарязан спанак се попарва* (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 2). • *Слагат се пюрето от спанака, смлените гъби и много ситно нарязаният магданоз* (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 10). • *За да запази спанакът хубавия си зелен цвят, трябва да се вари незахлупен.* („Вечен календар“, 1991, с. 135).

спахия м. Истор. 1. Войник – конник в Османската империя. 2. Турски феодал (от тур. *sipahi* – войник в Османската империя, от перс.). • *Спахите викаха и заплашваха агата, защото намериха трупа на един свой другар, а мома пленничка беше изчезнала* (Ан. Дончев). • *Както на турските спахии, тъй и на тия свободни войни правителството е отпущало земя за обработване...* (Б. Пенев).

суджук м. Вид сух колбас от смляно месо с подправки наденица (от тур. *sucuk* – наденица, луканка). • *Луканки, суджуци, сушеница, варено-пушени деликатеси и малотрайни колбаси на производствени цени с незабавна доставка...* (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • *Суджуците не се напукват при пържене, когато предварително се натопят в мляко и се овалят в брашно* („Вечен календар“, 1991, с. 141).

султан м. Истор. 1. Титла на монарх в някои мюсюлмански страни. 2. Титла на татарски първенци, обитавали

български области през османското робство (тур. **sultan** – мюсюлмански монарх, от ар.). • Абдул Хамид ни повече, ни по-малко по онова време е султан на Османската империя (в. „24 часа“, бр. 114, 2000, с. 9). • Момчетата били най-щастливи, че получили разрешение да покарат едно от поршетата на султана (в. „Труд“, бр. 133, 2000, с. 27). • Султанът на Бруней гощава с пълпълъци (в. „Труд“, бр. 313, 2000, с. 32).

сурат м. Човешко лице, образ (тур. **surat** – лице). • Брадата прави сурата (в. „Труд“, 30.03.2003, с. 9).

сусам м. Вид южно маслодайно растение и неговите семена, които се използват в кулинарията (тур. **susam** – същото значение). • В 1 пинта (0,56 л) неварено козе мляко се добавят по една чаена лъжичка сусам, царевично или бадемово масло, мед и парче авокадо (в. „24 часа“, бр. 240, 2000, с. 12).

сърма ж. Посребрени или позлатени медни жички, които се използват при бродерия или тъкане (тур. **sirma** – златен или сребърен конец). • Особено впечатление направиха везаните със златна сърма престилки (БРР).

сюнет м. Обрязване при мюсюлманите и евреите (тур. **sünnet** – същото значение, от ар.) • Сюнетът (обрязването) е религиозен обред при мюсюлманите и евреите (в. „Труд“, бр. 296, 2002, с. 18). • Доган възшебство – сюнет чорбасъ (БТВ, Шоуто на Слави, 05.11.2002, повторение).

сюнетчийя м. Лице, което извършва обрязването при мюсюлманите (от тур. **sünnetçi** – същото значение, от ар.). • Професия сюнетчийя (в. „Труд“, бр. 296, 2002, с. 18).

сюрия ж. Разг. 1. Стадо, множество, голяма група. 2. Прен. Неодобр. Множество хора от простолюдието (от тур. **sürü** – стадо). • Където е Армани, там е и „сюрията“ от видни хубавици: Катрин Денъов, София Лорен, Орнела Мути... (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 27).

- таба̀к** м. Лист хартия (тур. *tabak* – 1. Лист хартия. 2. Чиния. 3. Порция). • Обичам да изрязвам от зелен **табак** различни фигурки (БРР).
- таба̀н** м. 1. Долна част от ходило на крак, която се допира до земята при ходене. 2. Подметка. 3. Вид пещ за хляб (тур. *taban* – ходило на крак; подметка; подиум). • Ей, Велико, я надуй тулума, че тоз път ние със свата ще станем да ударим **табаните**! (Ив. Петров). • Хлебари на **табан** търси: бул. Хр. Ботев 24 (в. „Труд“, Малки обяви Х, бр. 97, 2002).
- табѝет** (табѝят) м. Разг. Характер, своеобразност, привычка (тур. *tabiat* – 1. Природа, натура. 2. Характер, нрав. 3. Привичка. 4. Вкус, усет, от ар.). • Банята заработила, ала столичани не се отказали от старите **табиети** къпането да става с „разни кефове“ (в. „Жълт Труд“, 27.04.2000, с. 6). • Ама сега ще стане дума за **табиетите**, за да ви покажа, че съм много светнат (БНТ, Канал 1, Чай, 03.06.2001).
- табѝетлѝя** м. Разг. Човек със своеобразен характер (от тур. *tabiat* – 1. Природа, натура. 2. Характер, нрав. 3. Привичка. 4. Вкус, усет, от ар.). • **Табиетлиите** могат да се снабдят и с различни други приспособления за правене на огън (в. „168 часа“, Имоти, бр. 32, 2001, с. 5).
- табѝетсайбѝя** м. Разг. Човек с изтънчен вкус (от тур. *tabiat* – 1. Природа, натура. 2. Характер, нрав. 3. Привичка. 4. Вкус, усет (от тур. *sahip, -bi* – стопанин, от ар. *sahib*). • Всичко сам беше направил и във всичко имаше пръста на майстор и стопанин. Тъй му и викаха в селото: **табиетсайбията** (Г. Караславов).
- та̀бор** м. 1. Турска военна дружина. 2. Дружина изобщо. 3. Стан, лагер, бивак (тур. *tabur* – дружина, батальон). • Докато чакаше отговор, нашата изпрати един **табор**

войска да се изкачи отвъд реката в манастирското лозе под момини скали (Д. Марчевски).

тава̀ ж. 1. Плосък, меден, бакърен съд, предназначен за печене. 2. *Жарг.* Голяма грамофонна плоча (тур. *tava* – плосък меден, бакърен съд, предназначен за печене). • Лорда купи цяла **тава** банички за Берберян (в. „24 часа“, бр. 80, 2000, с. 3). • Едната половина се разстила на равномерен пласт в намазана с масло **тавичка** и се поръсва с непълна чаша счукани орехови ядки... (в. „Всичко за всеки“, бр. 17, 2000, с. 3). • Всички хитове на босненеца от филмите на Костурица „Кралица Марго“, „Ъндърграунд“ и „Циганско време“ са включени в **тавата** (в. „Труд“, 1999). • Дони завърта първата си **тава** без Момчил (в. „Вестник за жената“, бр. 29, 2000, с. 3). • Когато **тавата** тръгне към хората и някой ти каже „Браво!“, чудесно е! (в. „Вестник за жената“, бр. 29, 2000, с. 5).

тай м. *Диал.* Конче (тур. *tay* – същото значение). • ...той избираше за себе си два **тая** – млади четири-пет годишни коне, от най-хубавите (Й. Йовков). • Той пък изкарваше едни **тайчета** по на три години, а високи, колкото боя ти (Й. Йовков).

тайфа̀ ж. Група хора, обикн. с лош характер, с лоши прояви (тур. *tayfa* – екипаж, свита). • Среднощна **тайфа** оставила будни жителите на комплекса (Столичен печат, 1998).

такъ̀ми мн. 1. *Разг.* Рибарски принадлежности; въдици и др. приспособления за риболов. 2. *Разг. Ирон.* Съвкупност от принадлежности с общо предназначение, комплект (от тур. *takım* – 1. Прибор, комплект. 2. Отбор, тим. 3. Екипаж). • Като се върнала от Германия, обзавела два апартамента на млади роми, купила един на други, отгледала три деца в продължение на 5 г., правела сватби и изпращала войници, давала пари за абитуриентски **такъми** (в. „24 часа“, бр. 66, 2000, с. 23). • Така ми довериха мом-

четата от отбора, когато ми връчваха **такъмите** (в. „Труд“, бр. 104, 2000, с. 36). • **Такъмите** за пролетното гонене на балканка и американка са три основни монтажа и съответното оборудване (в. „Труд“, бр. 119, 2000, с. 27). • „Хващам го и веднага го просвам на скарата“, отсече понапреднал фен на ракията на тефериц, явно недоразбрал, че за да получи награда от 1000 марки в **такъми**, рибокът не само трябва да се улови по най-спортният начин, но и трябва да остане жив и здрав (в. „Труд“, бр. 149, 2000, с. 3). • И докато нашите експерти си приготвят **такъмите**, ние ще видим един репортаж (БНТ, Канал 1, Чай, 03.06.2001).

таламбаз м. Дуал. Барабан, тъпан (от тур. *tulumbaz* – същото значение). • **Таламбази** като бият, / сърцето ми играй (Д. Чинтулов).

таласъм м. Според народните представи зъл нощен дух (тур. *tilisim* – същото значение). • Дадже и Тончо, това коприщенско кречетало или, по-добре да кажа, моя селски вестник, хъркал от дългият и сънувал за **таласъмните** (Л. Каравелов). • Стойо с детинска наивност разказа Узунову за разправията си със самодивите и **таласъмните** от Памуклука (Ст. Заимов). • Вярва се, че в периода от Бъдни вечер до Богоявление човек може да влезе в контакт с душите на мъртвите, с **таласъми**, вампири, върколаци, със змеѝове, орисници и самодиви. Може да заболее или да го сполети нещастие. Затова народът е нарекъл тези дни „мръсни“ (Столична преса, 1998).

талаш, **-йт** м. Отпадъчен материал при дървообработването (тур. *talaş* – същото значение). • В мрачината Берковски я донесе и спусна в дълбокия гроб; заровиха я без „опело“, утъпкаха отгоре пръстта, нахвърлиха пясък и **талаш** върху и около гроба (Ст. Заимов).

талимат м. Дуал. Документ, билет на добитък (тур. *talimat* – същото значение, от ар.). • Ти сега кравите да мо-

жеш да пипнеш, нали талиматите на кравите са на твоё име? (Ст. Ц. Даскалов).

таман (тамам) нареч. Разг. Тъкмо (от тур. *tamam* – 1. Готово. 2. Цял, цялостен. 3. Точен, от ар.). • И таман да осъществи тази идея, не щеш ли, иде Вичо и отдалече нещо маха с ръце... (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 13).

тамбура ж. Подобен на мандолината народен струнен инструмент с издут от едната страна корпус, с дълъг гриф, като свиренето става с помощта на перце (тур. *tambur* – същото значение). • Отдавна не съм хващал тамбурата (БРР).

тапия ж. 1. Остар. Документ за собственост на недвижим имот. 2. Разг. Документ, свидетелство, диплома (от тур. *tari* – крепостен акт, *тапия*, от ар.). • Пет дни по-късно *тапии* за завършена година ще вземат осмокласниците, които учат в профилираните паралелки на елитните училища и техникуми (в. „Труд“, бр. 345, 2000, с. 4). • Балъков взе *тапия* за треньор (в. „24 часа“, бр. 45, 1997, с. 46). • Съдът в Прага не призна на Барона нито медицинското за изкуствени зъби, нито *тапията* за увредени сиви клетки (в. „Новинар“, бр. 224, 1997, с. 7). • Няма пари за отпечатване на средношколските *тапии* (в. „Труд“, бр. 108, 1997, с. 4). • Наши остават в Турция с *тапии* мените (в. „24 часа“, 11.01.1999). • За старанието си дядото получи *тапия* с лика на единствената ни шампионка от зимна олимпиада Екатерина Дафовска (в. „24 часа“, бр. 27, 2000, с. 24). • На съд ще се ходи, макар да знаят, че той признава най-старата *тапия*, дори тя да е от времето на Митхат Паша (в. „Шуменска заря“, бр. 148, 1992, с. 2). • *Тапията* обаче не може да бъде взета, в случай че Министерство на отбраната прекрати едностранно договора си с мобилния оператор, казаха още от ДКД (в. „Труд“, бр. 117, 2000, с. 6).

- тарамà** ж. Разбит хайвер (тур. *tarama* – същото значение).
 • ...посича вразите на бойното поле, бори се с тигри в колизеума, взривява тълпите и превръща в **тарама** самия римски император (в. „Вестник за жената“, бр. 29, 2000, с. 17).
- тарамбѹка (тарабѹка)** ж. Диал. Ударен музикален инструмент с форма на гърне с опъната кожа на отвора му (от тур. *darbuka* – същото значение). • Вътре някой биеше **тарабука** и пееше (Й. Йовков).
- таратòр** м. Студена лятна супа от разрежено кисело мляко, ситно нарязани пресни краставици, чесън, копър (тур. *tarator* – вид салата с орехи, хляб и оцет, от перс.).
 • Много съм заета и добре, че приятелят ми ме отменя, той готви, прави страхотен **таратор** (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 20). • **Тараторът**, с който бяха нагостени принцове и принцеси, бил възпроизведен абсолютно точно по книга от 1977 г., в която на шега царят дал рецептата (в. „Труд“, бр. 129, 2001, с. 60).
- тарàш** м. Жарг. Грубо Претърсване, обиск (от тур. *taraz* – очистя, пречистя). • „Нулева толерантност“ започна тихо, но с тотален **тараш** (в. „Труд“, бр. 263, 1998, с. 11). • Масови полицейски **тараши** започнаха вчера в Русе и Пазарджик (в. „24 часа“, бр. 99, 1996, с. 5).
- тарàша** несл. Жарг. Грубо Търся, претърсвам (от тур. *taraz* – очистя, пречистя). • Данъчни **тарашат** бензиностанциите (в. „Труд“, бр. 320, 2000, с. 8). • Ченгетата **тарашили** офис на Карамански (в. „24 часа“, бр. 99, 1996, с. 5). • **Тарашат** мазета за олио, захар и брашно (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 5). • Ченгетата се натъкнали на държавната кореспонденция, докато **тарашили** жилището на свой колега (в. „24 часа“, бр. 50, 1997, с. 8). • Бедняшки групи в Кърджали **тарашат** мазета и магазини за храни (в. „Континент“, бр. 39, 1997, с. 2). • Хиляди натовци **тарашат** Митровица за оръжие (в. „24 часа“, бр. 49, 2000, с. 37).

тари́кат прил. Разг. Неодобр. Хитрец. Човек, който търси винаги изгода за себе си (тур. *tarikāt* прен. – религиозна секта). • Враговете му твърдят, че е вестникарски **тари́кат** (в. „Труд“, 18.12.1998). • **Тари́катът** дялял печалбата с еротичната фирма (в. „24 часа“, бр. 132, 2000, с. 5). • Да отсеем депутатите от **тари́кати-те** (в. „24 часа“, бр. 231, 2000, с. 9).

тари́катлъ́к м. Разг. Неодобр. Хитрина, леснина при постигане на някаква цел или работа, находчивост (от тур. *tarikāt* прен. – религиозна секта). • **Трудът** е много. И тази работа с **тари́катлъ́к** не става (в. „24 часа“, бр. 179, 2000, с. 9). • **Шопският тари́катлъ́к** край няма, та ето и някои „божии заповеди“ за оцеляване преди зимата, неписани, но проверени от днешния съвременник на Елин-Пелиновия герой (в. „Труд“, Софиянец, бр. 281, 2002, с. 4). • Враждата на Сокола (Доган) предвещава бури не толкова в пленарната зала, колкото в пленарните кьошета, където знаем, че бившият балансър е майстор на всякакви **тари́катлъ́ци** (в. „Труд“, 02.04.1997). • Той с нетърпение очаквал предаването, но вместо него изгледал вносен документален филм за **тари́катлъ́ците** в киното (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 1). • Затова **тари́катлъ́ците** трябва да се забравят (в. „24 часа“, бр. 179, 2000, с. 9).

тас м. Метален съд за гребане на вода, медна паница (тур. *tas* – металически съд, от перс.). • Производство: сахани, тасове, тенджеричи... (в. „24 часа“, 07.01.2000, с. 10). • Стоката е два ръждясали таса, един понов и няколко ремъка (в. „Труд“, бр. 293, 2002, с. 30). • Да се къпят в курни, като се обливат с вода, загребвана с тасове, е почти екзотично преживяване и направо непознат ритуал за младото поколение (в. „Нов Семейен вестник“, бр. 20, 2002, с. 2).

та̀скеба̀п м. Ястие от дребни парченца задушено месо и ситно нарязан лук със сос (тур. *taskebar* – същото зна-

чение, от **tas** – металически съд и **kebar** – 1. Отбрани късчета месо, печено във фурна или на скара. 2. Ястие от малки задушени късчета месо със сос и подправки). • **Таскебан** (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 30).

тахан-халва ж. Халва от тахан и захар (от тур. **tahyn-helva** – същото значение, **tahyn** – препечен млян сусам, от ар.). • На основание чл. 6, т. 2 от Наредбата за възлагане на обществени поръчки... открива процедура за възлагане на малка обществена поръчка за доставка на **тахан халва** (в. „24 часа“, Малки обяви I, бр. 153, 2000).

тахтаба ж. Остар. Дървеница (от тур. **tahtabiti** – същото значение, от **tahta** – дъска и **bit** – въшка). • ...изгладнял бях като **тахтаба** (Ал. Константинов).

тегел м. 1. Направен с конец от шевна машина линия, шев. 2. Жарг. Движение в относително права линия (тур. **tegel** – направен с конец от шевна машина линия, шев). • Направих няколко **тегела** дотам и обратно, но нея я нямаше (БРР).

тезгях м. 1. Специална маса в ресторант, закусвалня, магазин, от където се обслужват клиентите и където се осъществява плащането. 2. Специална маса, пригодена за дърводелска, обуцарска работа и др (тур. **tezgâh** – 1. Стан; бюфет; 2. Корабостроителница, работилница, от перс.). Фразеол. „уреждам под тезгяха“ – уреждам някаква работа скришом, по нечестен път, чрез подкупи • А съмненията, че брат му губернатор е уреждал нещо под **тезгяха**, ще се изпарят (в. „Труд“, бр. 307, 2000). • Новината се разчу малко след като тя беше изведена на **тезгяха** с надеждата да се продаде добре (в. „Стандарт“, бр. 2343, 1999).

тек м. Който е с нечетен брой (тур. **tek** – 1. Който е с нечетен брой. 2. Сам, единичен, единствен). • Чифт или **тек**? (в. „Виц парад“, 17.05.–31.05.2000, с. 10).

текме ср. Ритник (тур. **tekme** – същото значение). • Смуших го с гвоздея, но то вместо да прескочи водата, сни-

ши глава и със задните си крака почна ритмично да хвърля **текмета** (Г. Белев).

телалин м. Остар. Глашатай (от тур. **tellâl** – същото значение, от ар.). • И вярвам, всякой ще се съгласи с онзи гърлест **телалин**... (П. П. Славейков).

теляк м. Работник в обществена баня, който се занимава с измиване и изтъркване телата на посетителите (тур. **tellâk** – същото значение). • Да се къпят в курни, като се обливат с вода, загребвана с тасове, е почти екзотично преживяване и направо непознат ритуал за младото поколение. Доскоро това е било съчетавано и с ползване на **теляк** и масажист. Сега тази услуга е премахната, защото **теляците** пускали много от клиентите без пари, като им плащат на ръка за изтъркването и намачкването. В същото време в съседна Турция точно ползване на потилня и **теляк** е една от туристическите атракции, при това много печеливши (в. „Нов Семейен вестник“, бр. 20, 2002, с. 2).

темане ср. Мохамедански поклон за поздрав с доближаване на дясната ръка до челото, до устата и до сърцето (от тур. **temennâh** – същото значение, от ар.). • Как така Ботев не дръпна едно **темане** пред капитана на „Радецки“ и не му поиска кораба съгласно „европейските стандарти“?! (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 9). • То не бе „тиха дипломация“, то не бе предпазлив подход и слагачески **теманета** пред митичния либийски вожд, криещ се в палатки из Сахара (в. „Труд“, бр. 160, 2001, с. 1).

темел м. Остар. Основа на сграда (тур. **temel** – 1. Основа, база. 2. Основание). • Колко пари ми дадоха! Те едвам стигнаха **темеля** да изкопайме (П. Ю. Тодоров).

темерут, -ин м. Разг. Неодобр. Грубо Човек с необщителен, егоистичен, опърничав нрав мълчаливец (тур. **temerut** – необщителен, затворен човек, от ар.). • Апостолов предрече, че децата, които се раждат от тази нощ до края на зодия Телец (22 май), ще са особняци

хора, с постоянно чувство за раздвоение и малко темерути (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 16). • „Каза ми, че Анита няма да си губи времето с темерут като мене“, разказа Явор Иванов (в. Труд“, бр. 178, 2001, с. 13).

тенджер ж. Дълбок съд за готвене с похлупак (от тур. *tencere* – същото значение). • Освен него има само една печка чудо и котлон, на който къкри тенджерата (в. „24 часа“, бр. 63, 2000, с. 12). • Овладейте капризите на месото във фризера и тенджерата (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 12). • Най-последно безработният можел да бодне някоя мръвка, а не само да гони боба и картофите в тенджерата (в. „Нощен Труд“, бр. 247, 1995, с. 3).

тенеке ср. Тънък метален лист, тънка ламарина (тур. *teneke* – същото значение). • Ще му сложим едно тъничко тенеке и ще видиш, че ще тръгне пустата му машина! (БРР).

тенекеджия м. Занаятчия, който изработва изделия от тенекия (от тур. *tenekesi* – същото значение). • Търся добър тенекеджия за силно катастрофирал Голф... (в. „24 часа“, Малки обяви, април 2000).

тенекия ж. 1. Тънък метален лист, тънка ламарина. 2. Висок, четвъртит съд, направен от такъв лист. 3. Жарг. Измама. 4. мн. членувано Жарг. Известно софийско заведение „Тенекиите“ (от тур. *teneke* – същото значение). Фразеол. „връзвам тенекия“ – да излъжа, да измам някого. • Покривът бил покрит с медна ламарина... С тенекии от сирене е покрит (в. „Сега“, бр. 109, 2000, с. 24). • Още една тенекия ще дрънчи вече зад гърба ни заедно с българския чадър – българската „Подкова“ (в. „24 часа“, 01.04.2000, с. 9). • Уговорихме си среща в култовото заведение „Тенекиите“. Районът беше отцепен от хотел „Хемус“ до Околовръстното... (в. „24 часа“, 13.02.2000, с. 5). • Вместо тенекия ни вързаха подкова (в. „24 часа“, 01.04.2000, с. 9).

тензѹх м. Леко платно от преплетени бели памучни нишки (от тур. *tanzuk* – *рядка, скъпа вещ*). • Само допреди две лета дамите, обвити с парео, се сблъскаваха с реплики от рода на: „Какъв е този *тензух*, който си завързала около тялото си.“ (в. „24 часа“, бр. 216, 2001, с. 11).

тепѐ ср. Разг. 1. Хълм, възвишение, могила. 2. Връх на планина. 3. мн. член. Възвишения в град Пловдив (тур. *tere* – *връх, хълм, теме на глава; гребен на птици*). • В града на *тепетата* пълнят арестите (в. „Труд“, бр. 45, 2001, с. 36). • Филмов марафон под *тепетата* (в. „24 часа“, 05.08.1999, с. 24). • Три имота в Пловдив, собственост на бившите „Строителни войски“, са продадени на съмнително ниски цени, съобщи депутатът от БСП Свилен Димитров късно онази вечер в града на *тепетата* (в. „24 часа“, бр. 112, 2000, с. 5). • В селекцията под *тепетата* ще блестят Георги Славков, Марин Бакалов, Петър Зехтински, Костадин Костадинов (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 26). • Огнян Стефанов получава „оная“ награда за това, че успя в кратки срокове да обуздае буйния нрав на репортерите под *тепетата* и да пребори конкуренцията в града (в. „24 часа“, бр. 124, 2000, с. 40).

тепегьѹз м. Нахален, безочлив, безсрамен (тур. *tepegöz* – *същото значение*). • *Тепегьѹзът* Фред се играе от Марк Еди, а загубеният Барни – от Стивън Болдуин, известен актьор от видеолентите (в. „24 часа“, бр. 203, 2000, с. 24).

терезѹя (терзѹя) ж. Остар. Уред за уравновесяване, везна; невелир (от тур. *terazi* – *теглилки, везни, мярка*). • Всяка нейна дума е претеглена, сякаш на златарска *терезия* (Д. Немиров).

терзѹя ж. Остар. Шивач (тур. *terzi* – *същото значение*). • Всички треперяха от страх, освен един сиромас *терзия*, който отиваше в Пловдив да шие чуждо и който нямаше какво да изгуби (Л. Каравелов).

- тѐрк** м. Особняк човек със странно необичайно държание (тур. **terk** – изоставяне, напускане). • *Голям терк е моят комшия, спукваме се от смях с него!* (БРР).
- терлици** мн. неутр. Плетени или ушити от дебел вълнен плат домашни пантофи (от тур. **terlik** – същото значение). *Фразеол. „като по терлици“ – тихо, безшумно.* • *След три недели аз се намирах вече в Едирне, седях с напръстекът в ръка и с въдицата под коляно в един от абаджийските дюкяни и шиех (т. е. пробадах) чубуклуци, терлици и прости аши от старите аби (Л. Каравелов).* • *Английските журналисти бурно аплодираха, като видяха, че играят по терлици (в. „24 часа“, бр. 73, 2003, с. 2).*
- терсенѐ** прил. неизм. Разг. Неразбран, опак човек (от тур. **tersine** – наопаки, обратно). • *Печи го, вари го, терсене човек!* (БРР).
- терсенѐ** нареч. неизм. Разг. 1. Наопаки, напук. 2. Неудобно, лошо, некомфортно (от тур. **tersine** – наопаки, обратно). • *Не ме занимавай с тия работи, че нещо ми е терсене* (БРР). • *Всички наопаки, той на терсене!* (Народна поговорка).
- тертип** м. Разг. Маниер, начин, образец (тур. **tertip** – 1. Подреждане, нареждане. 2. Ред, порядък. 3. Подготовка, приготвление, от ар.). • *Научих моите хора да работят по мой тертип* (в. „АвтоТруд“, бр. 209, 2000, с. 5). • *Нещо повече – по холивудски тертип тя става рекламно лице на филма* (в. „Труд“, бр. 141, 2000, с. 14). • *Да приемем, че микрофоните в новия дом на г-н Филчев са били монтирани преди десетина години по тоталитарен тертип* (в. „Труд“, бр. 205, 2000, с. 1). • *И тук, и в далечна Сицилия властта уж е близко, но селото живее по свой тертип* (в. „Труд“, бр. 149, 2002, с. 13). • *Сега е моментът по същия тертип да изпълни обещаната на нацията социална програма* (в. „Труд“, бр. 296, 2002, с. 1).
- тескерѐ** ср. 1. Истор. Пътен лист за свободно движение в границите на Османската империя. 2. Разг. Неодобр. Пас-

порт (тур. **tezkerе** – 1. Документ. 2. Бележка, писъм-це. 3. Уволнителен билет, от ар.). • *Кръчмарят първо им иска тескеретата и четниците бързо се измъкват навън* (в. „Седмичен Труд“, бр. 22, 2000, с. 12). • *Задграничното тескере на Симеон е валидно до 11 юни* (в. „Новинар“, бр. 107, 1996, с. 3). • *5000 лв. ще струва продължаването на тескерето. Обикновенният паспорт ще се изважда срещу 500 лв.* (в. „24 часа“, бр. 86, 1997, с. 1). • *Само преди две седмици за червени тескерета на ден се подавали по няколко молби* (в. „24 часа“, бр. 49, 1997, с. 2). • *В централата на служба „Задгранични паспорти и визи“ се издават предимно експресни червени тескерета за 1 и 3 дни* (в. „24 часа“, бр. 52, 1997, с. 1). • *Фалшивите тескерета всъщност бяха основание за ареста на Дозу – 25.10.1925 г.* (в. „24 часа“, бр. 64, 1997, с. 6). • *120 000 нашенци се редят за тескерета в Турция* (в. „Стандарт“, бр. 1632, 1997, с. 14).

тесте ср. Множество еднакви предмети с определен брой, обикновено карти за игра, листове и други (тур. **teste** – същото значение). • *Размешай по-добре тестето, да няма шмекерлъци!* (БРР).

теферич м. Разг. Разходка на открито място на въздух, обикновено с угощение пикник (от тур. **tefergüc** – същото значение, от ар.). • *И душата се пълни в приятна компания на теферич* (в. „Вестник за жената“, бр. 19, 1995, с. 11). • *„Хващам го и веднага го просвам на скарата“, отсече понапреднал фен на ракията на теферич, явно недоразбрал, че за да получи награда от 1000 марки в такъми, рибокът не само трябва да се улови по най-спортният начин, но и трябва да остане жив и здрав* (в. „Труд“, бр. 149, 2000, с. 3).

токмак (тотмак) м. Разг. 1. Дървен чук, чукало за хаванче. 2. Жарг. Грубо Здрав, набит човек; здравеняк. 3. Прен. Глупав, недодялан човек (тур. **tokmak** – бухалка, дървен чук, валяк). • *Ръцете му големи, токмак!* (БРР). • „...а ти,

Хасане, знаеш ли, че вече е настанало такова едно време, в което даулите ще да станат *тотмаци*, а *тотмаците* – даули?“ (Л. Каравелов).

топ м. Тежко огнестрелно оръдие, артилерийско (тур. *top* – същото значение). • А дядо Йоцо цял час *разпитва* за българския сарай в София, за българските *топове*, за българския талим и за всичко (Ив. Вазов).

топòр м. Брадва (тур. *topor* – същото значение, от перс.). • Млъквай, че ще грабана *топора* и *тогава*... (БРР).

топтàн нареч. Разг. Всичко изведнъж, изцяло, наедро, колективно (тур. *toptan* – същото значение). • Тоз, който *данъците* си не може / да изплати – да бъде *той одран*, / Да се направи склад от всички *кожи* / и да се обявят на *търг* – *топтан* (Хр. Радевски).

торба̀ ж. Разг. Платнена чанта, кесия (тур. *torgba* – същото значение). • Купих *завчера* една *торба* с *картофи* (БРР).

торла̀к м. 1. Селянин от някои части на България. 2. Разг. Простак, селяндур (тур. *torlak* – неприучен за яздене *добитък*). • По червения *елек* се познаваше, че е от *торлаците*, *откъм Делиормана* (Й. Йовков).

тулùм м. 1. Остар. Торба, направена от овча кожа за съхраняване и узряване на сирене, масло и др. 2. Прен. Разг. Шкембе, корем (тур. *tulum* – *торба от овча кожа*). • Коремът му, от *застоял живот*, се е *обърнал в надут тулум*, *стърчащ под широките му гърди* – или *казано по любенкаравелонски*: „Хаджи Ставри има *конашко шкембе*.“ (Ст. Заимов).

тулùмба ж. Вид шприцован тестен сладкиш с продълговата форма и залят със сироп (тур. *tulumba* – *водна помпа*). • *Производител предлага сиропирани сладкиши*: *реване*, *кадаиф*, *тулумби* и др. (Обява).

тумру̀к м. Остар. Дървени *окови* за краката на човек (тур. *tomruk* – същото значение). • Били *турци итри* и *опаки* – / *връзаа му руке наопако*, / *туриа му ного у тумруци*, / а на *руке конски букагии* (Народна песен).

- тумрукчийа м.** *Остар.* Тъмничар (от тур. **tumrukçi** – същото значение). • ...двамата приятели застанаха пред втория **тумрукчийа** и искаха дозволение да влязат (П. Р. Славейков).
- турà ж.** 1. Султански монограм върху пари и документи. 2. Страна на монета с герб или друг символ (тур. **tura** – същото значение, от перс.). • Ще трябва май да хвърлят ези или **тура**, за да не носи никой от тях отговорност... (Столичен печат, 1996).
- туршийа ж.** Зеленчуци, запазени в саламура и оцет (от тур. **turşu** – същото значение). • Набиваше юнашки каквото ѝ попадне – лук, **туршийа**, боб, баница, тиквеник, чушки и обилно поливаше с ракия и вино (в. „Нощен шок“, бр. 11, 2000, с. 2). • Докато българските им връстници по това време слагат **туршии** за зимата или гледат внучета, австрийците правят спортни състезания (в. „Труд“, бр. 307, 2000, с. 8). • Сега балконите в т. нар. „зайчарници“... имат свършено прозаично предназначение: на остъклени кухни, миниоранжерии, складовчета за каци и бидони с кисело зеле, **туршии**, за стари, ненужни вещи (в. „Вестник за жената“, бр. 29, 2000, с. 18).
- тутка ж.** *Жарг.* Обидно Човек, който действа бавно, несръчно, мудро (от тур. **tutkun** – схванат, несръчен). • Ей, голяма **тутка** е, не мога да разчитам на него! (БРР).
- туткам се несв.** *Жарг.* Действам бавно, несръчно, пипкам (от тур. **tutkun** – схванат, несръчен). • И докато се **туткаме** и търсим чужди вини, съдбовният ден иде... (Столичен печат, 1995).
- тюрбан м.** 1. Чалма. 2. Кърпа, която се навива като чалма около главата (от тур. **tülbent** – същото значение). • Седи по турски с **тюрбан** на главата (БРР).
- тюрлюгювеч м.** 1. Ястие, приготвено от различни зеленчуци. 2. *Жарг.* Пъстра, неуместна смесица (тур. **türlü-güveç** – ястие, приготвено от различни зеленчуци). • Тюр-

люгювечът от Бурса залютя (в. „Труд“, бр. 313, 2000, с. 33). • Лютив привкус към забъркания „бурсенски тюрлюгювеч“ българо-турските отношения придават случаите със справедливото отзоваване на турския генерален консул в Бургас Бейза Юнтуна и нещастния инцидент с Махмуд Коза (в. „Труд“, бр. 313, 2000, с. 33).

тютюн м. 1. Едногодишно тревисто растение с големи листа, които съдържат никотин. 2. Листата от това растение, които се обработват и се използват за пушене (тур. *tütün* – същото значение). • При сключване на договор с фирмите производители на тютюн да получават авансово суми, с които да правят вноските си, предлага шефът на НОИ в Кърджали Валери Апостолов (в. „24 часа“, 13.02.2000, с. 3). • Тютюнът от една година не е плащан (в. „24 часа“, бр. 123, 2000, с. 9).

тютюнджия м. Разг. 1. Човек, който обича да пуши. 2. Продавач на тютюн (от тур. *tütünçü* – тютюнопроизводител). • Тютюнджии блокираха селски път с тела (в. „24 часа“, бр. 36, 1997, с. 4). • Финландци и американци открили, че съдържащия се в морковите бетакаротин спомага за рак на белите дробове при тютюнджии (в. „24 часа“, бр. 44, 1997, с. 7). • Тютюнджиите станаха жертва на небивала държавна измама, твърдят водачите на бунта (в. „24 часа“, бр. 45, 1997, с. 3). • 14-и ден протестират тютюнджиите от с. Вълкосел, Гоцеделчевско (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 6). • Тютюнджии от Арвен ще завардят границата с Гърция по примера на колегите им от Благоевградско (в. „24 часа“, бр. 49, 1997, с. 4).

тютюнев прил. Кое то се отнася за тютюн (от тур. *tütün* – растение, което съдържа никотин и чиито листа се използват за пушене). • Сделката за тютюневия холдинг се разсхва (в. „Труд“, бр. 86, 2003, с. 9).

- уйдѝсвам** *несв.* (**уйдѝсам** *св.*) *Разг.* Допадам, прилягам, съответствам, пасвам, съгласявам се (от тур. **uydurmak** – измислям, нагаждам; приспособявам се). • Всеки да си слага ударението, където му **уйдисва**, съветва киноактрисата (в. „24 часа“, 07.01.1999, с. 11). • Ако парламентът обаче не им **уйдисва**, арийските секс-гърли намекуват, че могат да разкрият близки лични познанства с някои от държавните мъже (в. „Стандарт“, бр. 1146, 21.11.1995, с. 24). • Е па, нали това ти думам, че нищо ми няма! **Уйдисах** на младите, кило ракия изжулихме и нищо ми няма – ни капата, ни цървулите, ни кесията... (в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2001, с. 9).
- уйдурдѝсвам** *несв.* (**уйдурдѝсам** *св.*) Натъкмявам, приспособявам, нагласям (от тур. **uydurmak** – измислям, нагаждам). • Не можеха да **уйдурдисат** и този закон... (БРР).
- уйдурмà** *ж.* Специално съчинена, измислена, натъкмена версия, машинация (тур. **uydurma** – същото значение). • Това си беше **уйдурма** на отец Тарапонтия, само и само да ме отърве от самотността и прочие (Г. Караславов).
- урсу̀з** *прил. неизм.* *Разг.* Лош, проклет, злобен, инат (от тур. **uğursuz** – нещастен, злополучен). • Те се изнесоха отделно, щото снахата е **урсуз** и не се имахме с нея (в. „24 часа“, бр. 265, 2002, с. 17).
- урсу̀злук** *м.* Проклетия, злоба, подлост (от тур. **oghursuzluk** – същото значение). • С неговия **урсузлук** надали има жена, която може да го изтрае толкова години, колкото аз... (БРР).
- устабашѝя** *м.* *Остар.* Първомайстор на занаятчийски еснаф (от тур. **ustabaşı** – същото значение, от **usta** – майстор и **baş** – глава, първи). • В сряда после сватбата

на Неда дотрябале пари и той заповядал на жена си да му даде оние кесии, които му биле донесени преди месец и половина от устабашията на балканският еснаф (Л. Каравелов).

усталък м. *Остар.* Майсторство, майсторлък (тур. *ustalık* – същото значение). • То се иска, джанъм, голям **усталък**! (Ст. Л. Костов).

Ф

файз (файс) м. *Остар.* Лихва (тур. *faiz* – същото значение, от ар.). • Да имаш овце, се едно да имаш пари в банката и да им теглиш **фаиза** (Й. Йовков).

файда ж. *Разг. Неодобр.* Полза, придобивка, изгода, печалба (тур. *faida* – същото значение, от ар.). • Голяма **файда** ще има българинът с намалянето на ДДС (в. „24 часа“, 11.01.1999). • А единствената **файда** да имаш такъв пес е, че можеш да си напълно сигурен за безопасността си... (в. „Шок свят“, бр. 1, 2000, с. 7).

факир м. 1. Човек, който прави фокуси. 2. Сръчен, обигран човек (тур. *fakir* – сиромаш, беден). • Само един **факир** може да ни поднесе такава изненада... (БРР).

фарфарà ж. и м. *Разг. Пренебр.* Лекомислен човек, дърдорко. (тур. *farfara* – същото значение, от ар.). • Моля Ви, Кънчев: той е едно **фарфара** момче (А. Страшимиров).

фереджè ср. Широко наметало у жените мюсюлманки, с което се покрива главата и част от лицето (тур. *ferace* – същото значение, от ар.). • Забулена във **фереджето** си, дамата не успяла да забележи навреме бясно ускорената кола (в. „24 часа“, бр. 124, 2000, с. 13).

ферман м. 1. *Истор.* Султански указ. 2. *Жарг.* Дълъг писмен текст – урок, писмо, бележка и др. (тур. *ferman* – султанска грамота, указ, от перс.). • Според издадения

от султана **ферман** за независимостта на българската църква Русенската община била под властта на Българската екзархия (в. „Седмичен Труд“, бр. 21, 2000, с. 12).

фес м. 1. Мюсюлманска шапка от червен плат с форма на пресечен конус и пискюл. 2. **Жарг.** Турчин (тур. **fes** – мюсюлманска шапка от червен плат с форма на пресечен конус и пискюл, от ар.). **Фразеол.** „клатя феса“ – движа нещата с оглед на някаква облага, заинтересованост. • Докато клеветата и обидата са криминализирани, родната Темида ще се кипри с **фес** на главата (в. „Труд“, 18.01.2000, с. 9). • Затова комшиите да не ни се сърдят: зер интереса клати **феса** (в. „Труд“, 10.11.2000, с. 3). • Но всички се досещат – интересът клати **феса** (в. „Труд“, бр. 136, 2000, с. 3). • Революционният футболен дух тогава изкара на улицата всички прослойки – цървулани и университанти, гугли и **фесове**, килимјавки и капели (в. „24 часа“, бр. 208, 2000, с. 30).

филджан м. Чашка за кафе, която няма дръжка (тур. **filcan** – същото значение, от перс.). • Имам още от баба ми останали **филджани**, но рядко ги използвам (БРР).

фишек м. 1. Саморъчно приготвен патрон, който се пълни с барут, сачми. 2. Завити в хартия еднакви монети, прилепени плътно една до друга, така, че да наподобяват цилиндрична форма. 3. **Прен. Разг.** Лъжа, измама (тур. **fişek** – саморъчно приготвен патрон, който се пълни с барут, сачми). • Освен, че беше на неподходящо място, – Пазарджик (можеше да е в Ямбол – хем роден град на Сашо Дончев и Радослав Ненов, хем стар анархистки център), **фишекът** гръмна и ненавреме. • Тренчев – **фишекът** (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 4).

фукара ж. и м. **Разг. Пренебр.** Сиромаш, бедняк, голтак (тур. **fukara** – същото значение, от ар.). • Взе **фукара**, ама на ръце я носи (БРР).

фурма ж. Сладък плод от финикова палма (тур. *fırta* – същото значение, от перс.). • Към сместа се добавят парченца от **фурма** или стафиди и орехи (БРР)

фъстѣк м. 1. Кореноплодно растение с черупчести ядливи плодове, ядки. 2. Плодът на това растение. 3. Прен. Дребен човек (тур. *fistik* – 1. Кореноплодно растение с черупчести ядливи плодове, ядки. 2. Плодът на това растение, от ар.). • Някои учени смятат, че боронът – минерал, срещан по-често в морковите, ябълките, кайсиите, прасковите, гроздето, и **фъстѣците** – има всъщност основна роля в човешкия организъм (в. „Жълт Труд“, бр. 8, 1994, с. 20). • **Пилешко филе с фъстѣци** (в. „Ние жените“, бр. 30, 2000, с. 11).

фъшкѣя ж. Разг. Грубо Пресни говежди изпражнения, конски тор (от тур. *fışki* – същото значение). • Сега трябва да изядем **фъшкиите**, натрупани през последните 4 години (в. „24 часа“, бр. 88, 2000, с. 6).

Х

хабѣр м. Разг. Вест, новина, известие, представа (тур. *haber* – същото значение). • Виновните не могат да бъдат наказани с изключение на няколко шофьори, които и **хабер** си нямат кой стои зад далаверата (в. „Капитал“, 11.11.–17.11.2000, с. 20). • Тя и **хабер** си нямала, че е легнала със спинозен, докато на бял свят не се прѣкнал Зак (в. „Шок свят“, бр. 1, 2000, с. 6).

хавà ж. 1. Остар. Време, състояние на атмосферата, климат. 2. Прен. Разг. Ситуация, положение, състояние, настроение (тур. *hava* – 1. Въздух. 2. Време. 3. Мелодия). • „Такава е **хавата** – отвърна Проичо. – Сега трябва да си даваш скромн вид, сестро“ (Б. Болгар).

- хаван** м. Дълбока здрава чаша (метална или дървена) с чук за начукване на бисквити, орехи, подправки и други (тур. *havan* – същото значение). • *Счукай семената в дървено хаванче, след което ги попарь с вода* (БРР).
- хавлия** ж. 1. Мека мъхеста кърпа за избърсване на памучна материя с изтеглени на клупове нишки. 2. Широка дреха за баня от такава материя (от тур. *havli* – същото значение). • *Чорапогащи, чорапи, хавлии, тел. 39-50...* (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • *300 шезлонга ще бъдат разпръснати по тревата, а хиляди души ще могат да проснат хавлии по останалата площ* (в. „Нощен Труд“, 15.05.–16.05.2000, с. 24).
- хаджй** неизм. 1. Титла на хаджия, която стои пред името му. 2. Обръщение към хаджия (от тур. *haci* – поклонник, хаджия). • *...и на хаджи Иванчо от Орхание да организират грабежа на пощенската кола, пренасяща парите, и то така, че да изглежда като разбойническо нападение* (в. „Седмичен Труд“, бр. 21, 2000, с. 12).
- хаджия** м. Човек, който е ходил на поклонение по светите за религията му места (от тур. *haci* – същото значение). • *Случката се разчула и близките на другите футболисти се разсърдили, че не са им донесли камък-хаджия* (в. „Шок“, бр. 18, 2000, с. 12).
- хазна** ж. Разг. Държавна парична съкровищница, трезор (от тур. *hazne, hazine* – държавно съкровище, трезор, хранилище, склад, от ар.). • *Що пари влизат в държавната хазна от нея, знаете ли?* (в. „Труд“, бр. 104, 2000, с. 11). • *Парите от хазната се харчат безконтролно, твърди Луджев* (в. „Труд“, бр. 313, 2000, с. 3). • *Ако сегашната цена на горивото от 312 лв. за хиляда куб. метра се запази и догодина, фирмата ще трябва да внесе в хазната 62 млн. лв. ДДС...* (в. „Труд“, бр. 307, 2000, с. 6). • *Този човек е нужен на хазната* (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • *Ако в хазната се съберат достатъчно приходи, възнагражденията за последните тримесечия на тази година ще се об-*

съждат отново (в. „Труд“, бр. 13, 1998, с. 23). • Той оцетил още хазната с 30 млн. долара при продажбата на „Интерпред“ на корейците според Тренчев (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 4). • Тренчев: Божков оцупа хазната с \$ 30 млн (в. „24 часа“, бр. 109, 2000, с. 2). • Хазната залата на 2-годишни бонове (в. „24 часа“, бр. 8, 2000, с. 8). • От забавянето губят всички – и „Ален мак“ и купувачът, който се харчи да води дела, и хазната, в която няма да влязат \$12 млн. (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 1). • Само 280 млн. лева в хазната (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 37).

хайр м. Добро, благодеяние, благополучие (от тур. *hayır* – същото значение). • „Гунчо, вика още от вратата, късмет си имал, късмет имала и Нонка. Хайде да е на хаир (Й. Йовков). • Голям хаир ти правя, да знаеш. Ако разберат в махалата, ще ме убият (в. „168 часа“, бр. 31, 2001, с. 3).

хаирлия нареч. На добро да е (от тур. *hayırlı* – добър, полезен; благотворителен, от ар.). • От известно време не фигурирам и в класациите на рейтинга на политиките – бях стигнал до четвърто място и изведнъж изчезнах... хаирлия да им е (в. „Седмичен Труд“, бр. 30, 2000, с. 6). • Дано да е на хаирлия и през новото хилядолетие нацията да се множи и да не старее (в. „Труд“, бр. 345, 2000, с. 3).

хаирсѝз, -ин (харсѝз, -ин) м. Разг. Грубо Непрокопсаник, негодник, безделник (тур. *hayırsız* – същото значение). • Хей, харсѝзин, защо отпаряш дѝската? (Ив. Вазов). • СДС са ислямисти, а Дон Цеци е невчесан хаирсѝзин (в. „24 часа“, бр. 202, 2000, с. 10).

хайвѝн, -ин м. (хайвѝнче ср. умал.) 1. Разг. Добитък. 2. Жарг. Подигр. Добродушно глупав, наивен човек (от тур. *hayvan* – живо същество, животно, добитък, говедо, от ар.). • Хайванчето се отделило от стадото и хукнало към чорбаджията си (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 7). • Във вилата му пѝк живеят сѝрнички и какви

ли не хайванчета (в. „Труд“, 21.12.1998). • *Хайванчетата усетили какво ги чака* (в. „Труд“, бр. 13, 1998, с. 23). • *Заобиколен от малчугани, стопанинът на хайванчето Стефан Тодоров от столичния квартал „Факултета“ го бе отделил за именния ден на снаха си Гергина* (в. „Труд“, бр. 121, 2000, с. 5). • *Кльопнали хайваните му с хайвани акцизни* (в. „24 часа“, бр. 31, 1997, с. 8).

хайвaн-пaзaр м. Разг. Пазар за добитък (от тур. *hayvan* – живо същество, животно, добитък, говедо и *paazar* – открито място, на което се търгува). • *Атанасов обикаля два дни хайван-пазарите из Хасковско с белия си служебен „Мерцедес“, докато го избере* (в. „Нощен Труд“, бр. 148, 2000, с. 3).

хайвaнски, -а прил. Наивен, добродушен (от тур. *hayvan* – живо същество, животно, добитък, говедо. • *Хайванска работа, чадо!* (в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2001, с. 3).

хайвeр м. 1. Яйца на риба. 2. Яйца на риба, използвани и приготвени като ястие. 3. Предястие от майонеза и грис, което по вид наподобява риби яйца (от тур. *havyar* – черен хайвер). Фразеол. „пращам за зелен хайвер“ – лъжа, мамя някого. • *Разгънете кърпата и върху изравнения слой мек кашкавал сложете плънката, приготвена от разбит хайвер, ситно нарязани маслини...* (в. „Всичко за всеки“, бр. 17, 2000, с. 7). • *Нашата държава обича да праща гражданите си за зелен хайвер* (в. „24 часа“, 17.02.2000, с. 10). • *Глезят похитител с хайвер* (в. „24 часа“, бр. 206, 2000, с. 34).

хайде (айде) част. За подбуда към действие или движение. Подкана (от тур. *hadi* – частица за подбуда към действие или движение; подкана). • *Хайде на бригада в 60 държави!* (в. „24 часа“, 27.03.2000, с. 6). • *Страна слава има и Богомил Райнов като любовта, хайде да го осветлим от ваша гледна точка...* (в. „Нощен шок“, бр. 11, 2000, с. 11).

- хайдѹк (айдѹк) м.** Разг. Неодобр. Разбойник, крадец, непрокопсаник, вагабонтин (от тур. *haydut* – същото значение).
 • Депутат пищолджия спаси мъж от айдуци (в. „Нощен Труд“, бр. 228, 2000, с. 7). • Хайдуците не се боят ни от полиция, ни от съд... (в. „Труд“, бр. 121, 2000, с. 13). • Немалко хайдуци били местни хора (в. „Сега“, бр. 112, 2000, с. 26). • Хайдуци удариха 14 навилiona на битака (в. „Труд“, бр. 205, 2000, с. 4).
- хайдѹт, -ин м.** 1. По време на турското робство борец за освобождаване на България 2. Прен. Неодобр. Разбойник, крадец, непрокопсаник, вагабонтин (от тур. *haydut* – разбойник, крадец, непрокопсаник). • Да вземем хайдутите, влезли и във фолклора ни – някой си подпалил снопите на чорбаджията, защото не му дал дъщеря си за булка, и става герой... (в. „Труд“, бр. 285, 2000, с. 9).
- хайдѹтка ж.** 1. Разг. Неодобр. Жена разбойник, крадец, непрокопсаник; хайдук. 2. Жена – борец, отмъстител на турците по време на османското владичество (от тур. *haydut* – разбойник, непрокопсаник, вагабонтин). • Непокорна съм като хайдутка (в. „Труд“, бр. 134, 2000, с. 9).
- хайка ж.** 1. Организирано преследване на дивеч. 2. Група, която организира такова преследване. 3. Прен. Преследване на хора заради техни убеждения (от тур. *haykigi* – вик, крясък; вопъл). • Ловната дружина на селото направила хайка за диви прасета в гъста акациева гора (в. „Монитор“, 13.11.2000, с. 6). • От 15 април тръгват масови хайки на инспектори и граничари (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 5). • Полицейски хайки хванаха измамници на столичния пл. „Славейков“ и в книжарници срещу пенсионното на бул. „Стамболийски“ (в. „Труд“, бр. 130, 2000, с. 4).
- хайлаз, -ин м.** Мързеливец, лентяй, безделник (тур. *haylaz* – същото значение). • Той беше седем години по-възрастен от мене и хайлазин (Н. Хайтов).

- хайманà** ж. и м. Разг. Непрокопсаник, негодник, безделник, нехранимайко скитник (тур. *haupa* – 1. Вдовец 2. Непрокопсаник, безделник, негодник, нехранимайко скитник). • *Софийският хаймана Сашо Гривната стана почтен американец!* (в. „Жълт Труд“, бр. 32, 1994, с. 20). • *...българските опълченци, които под командването на братски Сюлейман паша храбро отблъскват попълзновенията на руските хаймани под Шипка* (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 9). • *Това го каза една хаймана* (в. „Лична драма“, бр. 10, 2000). • *Да изгоним хайманите* (в. „24 часа“, 20.11.2000, с. 5).
- хайманòсвам** несл. Държа се като хаймана, безделнича, скитам (от тур. *haupa* – 1. Вдовец. 2. Непрокопсаник, безделник, негодник, нехранимайко скитник). • *Най ми допада да хайманосвам по цял ден...* (БРР).
- хак** м. 1. Заработка, заплата справедливо възнаграждение. 2. Така ми се пада – „хак ми (му, ти) е!“ (тур. *hak* – заработка, заплата). • *И тъй като често оставаше гладен и ходеше в дрипи, той помисли, че най-голямото зло, което беше му направил, е не дето го накара да убие, не дето го измами за дъщеря си, а дето не му плати хака за една година* (Й. Йовков). • *Хак ви са тревогите!* (А. Гуляшки).
- хал** м. Разг. Състояние, положение (тур. *hal* – решение, разрешение, от ар.). • *Новото правителство щяло да огласи какъв хал заварва* (в. „24 часа“, бр. 44, 1997, с. 2). • *Ние, дето се печем на днешния хал* (в. „Труд“, 18.12.1998). • *Доверих се на министъра и ето ме сега на какъв съм хал* (в. „24 часа“, 04.01.1999, с. 1). • *Мухльовци. Затова България е на такъв хал* (в. „Нощен шок“, бр. 11, 2000, с. 8). • *Снощи симпатягата Джони Пенков строго смъмри депутатите от ТВ екрана, че се возят в лъскави БМВ-та, вместо да се юрнат с електората в мърлявия градски транспорт, та да му видят хала. Да, ама не* (в. „Нощен Труд“, бр. 228, 2000, с. 6). • *Така той сам ще види как се възстано-*

вява собствеността по селата и ще се запознае на място с хала на стопаните, обясни замисъла си в *Монтана* народният представител от левицата (в. „Труд“, бр. 104, 2000, с. 5). • Идеята му дошла, след като прочел интервюто на Димовски за хала на българските интелектуалци във в. „24 часа“ (в. „24 часа“, бр. 116, 2000, с. 36). • Веднага заминах на село да видя хала на домашните си (в. „Труд“, бр. 149, 2000, с. 3).

халал нареч. Разг. Подарено от все сърце (от тур. *helâl* – законен, допустим, разрешен от религиозна гледна точка; *helâletmek* – дарявам, от ар.). • Ако Ганчев възнамерява отново да замине за жарка Кения, където беше миналата седмица, но за беля се върна – халал да му е климатът (в. „Новинар“, бр. 40, 1997, с. 1).

халва ж. Сладкарско изделие – гъста или втвърдена каша от разтопена захар, сусамово семе, тахан, ядки и др (тур. *helva*, *halva* – същото значение, от ар.). • За да бъде удоволствието пълно, заедно с кафето можеш да хапнеш бяло сладко, локум на клечка, а после и халва (в. „Жълт Труд“, бр. 15, 2000, с. 3). • Той по-напред ще хване Мохамеда за брадата, нежели Ясенова; той по-напред ще иде в Мохамедов рай да яде халва, нежели да погледа Ясенова в очите (Л. Каравелов). • При десертите разнообразието е също познато – халва, баклава и наста (в. „24 часа“, бр. 203, 2000, с. 12).

халваджия м. 1. Човек, който произвежда халва. 2. Лъжец, мошенник (от тур. *helva*, *halva* – сладкарско изделие – гъста или втвърдена каша от разтопена захар, сусамово семе, тахан, ядки). • Дето има една дума „халваджия за бозаджия“... (БРР).

халал неизм. Давам, подарявам от сърце (тур. *halâl* – същото значение). • Халал да са ви парите! (БРР).

халка ж. 1. Малко метално колелце, брънка. 2. Годежен или венчален пръстен без украшения. 3. мн. Вид спортен уред (тур. *halka* – звено, брънка, кръг, от ар.). • Ветеринар от австрийската фондация „Четири лапи“ вче-

ра свали с упойка желязните халки от носа на мечките от Белица, които доскоро живеяха в ромските катунни. (в. „Труд“, бр. 313, 2000, с. 3). • „Избрахме за Емо халка от бяло злато, за да му пасне на сребърните гривни“ обясни булката, която отстъпваше по бижута на младоженеца (в. „Ношен Труд“, бр. 228, 2000, с. 5). • Тайно обаче мечтае мъжът ѝ да ѝ подари халка в знак на любов (в. „24 часа“, бр. 225, 2000, с. 23). • 14 семейни двойки пиха шампанско и си спомняха размяната на брачни халки отпреди 25 години на специална церемония по случай сребърната им сватба в Централния младежки дом в Пловдив (в. „Труд“, бр. 129, 2000, с. 46). • Ще гоня медал в отборната надпревара, освен това на халки, земя или висилка (в. „Труд“, бр. 133, 2000, с. 26). • Сватбата според Кали има само две хубави страни – обличането на булчинската рокля и надяването на халката (в. „24 часа“, бр. 225, 2000, с. 23).

хамал, -ин м. 1. Разг. Носач. 2. Жарг. Грубо Брутален, груб спортист (тур. *hamal* – носач, преносвач, от ар.). • **Хамали**, студенти, транспорт, 25-14... (в. „24 часа“, Малки обяви V, бр. 116, 2000).

хамалувам несв. Пренасям на гръб багаж (от тур. *hamal* – носач, преносвач). • Свикнал съм да хамалувам... (БРР).

хамам м. Остар. Турска баня (тур. *hamam* – същото значение, от ар.). • ...но като човек религиозен искам да зная – ще знаем двама – де е и нашият попец опопен – в черковата ли, или в хамама? (Хр. Ботев).

хамбар м. Житница, склад на зърнени храни (от тур. *ambar* – същото значение). • Фана ме страх и се мушнах под рафта като куче под хамбар, кога види зор (Ив. Петров).

хан м. Остар. 1. Подобно на хотел градско заведение в миналото. 2. Крайпътно заведение за хранене и преспиване на пътници, староприемница (от тур. *kan, khan* – прабългарски, тюркски владетел). • Вечерта пренощувал в ханчето... (в. „Труд“, бр. 128, 2000, с. 20).

- ханджийка** ж. *Остар.* Съдържателка на странноприемница, хан (от тур. **handcı** – същото значение, от **kan, khan** – прабългарски, тюркски владетел). • Катерина Евро играе **ханджийка**, която разлива вино на фона на песните та Лена Брена (в. „Труд“, бр. 308, 2000, с. 7).
- ханджия** м. *Остар.* Съдържател на странноприемница, хан (от тур. **handcı** – същото значение, от **kan, khan** – прабългарски, тюркски владетел). • Двамата се отправят към хана, но и тук ханджията им задава въпроса... (в. „Седмичен Труд“, бр. 22, 2000, с. 12).
- ханъма** ж. Жена туркиня, кадъна (от тур. **hanım** – 1. Жена, съпруга. 2. Госпожа. 3. Божя кравица). • Фолкзвезди играят ханъми и махараджии (в. „Труд“, 07.03.1998).
- харам** нареч. *Остар.* Незаслужено, непростено (тур. **haram** – същото значение, от ар.). • Хайдете, бе! Нема кой да ви дава хлеб **харам!** (Ст. Ц. Даскалов).
- харамия** м. *Остар.* 1. Разбойник. 2. Бунтовник, хайдутин (от тур. **harami** – разбойник, обирник, от ар.). • Македонците-харамии в Кюстендил и Дупница въодушевено посрещат възванието и моментално се вливат в четите, които в тези два града са съществували (в. „Седмичен Труд“, бр. 7, 2000, с. 21).
- харем** м. 1. Всички жени на един мъж в страни с многоженство. 2. Женски помещения в къща на многоженец (тур. **harem** – забранен, непозволен, от ар.). • Рускиня държи **харем** от 18 мъже (в. „Нощен Труд“, бр. 84, 2000, с. 14). • Извънземни крадат жени, правят си **харем** (в. „Световни куриози“, бр. 19, 2000, с. 4).
- харемлък** м. Женски помещения в къща на многоженец (от тур. **harem** – забранен, непозволен, от ар.). • Това беше малко глуха дворче, близо до портата се гущеше ниска постройка от една или две стаи, дето агата посрещаше гостите си – неговият „селямлък“; беше „**харемлъкът**“, т. е. истинското жилище на турчина, дето живееше семейството му – жените (по две, три, понякога и повече), децата

му, – *дето чужд мъж не можеше да проникне дори и с поглед* (Д. Талев).

хардaл м. Синапово семе (тур. *hardal* – същото значение, от ар.). • *Синап или хардал, високо 30–40 см растение се среща изправено по угарите и край пътищата* (в. „Феномен“, бр. 19, 2000, с. 7).

хармaн м. 1. Равно, кръгло място, където се вършее с добитък. 2. Вършитба. 3. Овършени на един път снопи. 4. Прен. Отгпкано равно място (тур. *harman* – вършитба, от перс.). • *Мнозина от частните стопани правеха черни хармани, колежа добитък, или закопаваха зърно в земята, и нощната стража трябваше да провери дали не е извършено някое нарушение* (Ив. Петров).

харч м. Разг. Парични разходи (от тур. *harç* – 1. Разноски, разходи. 2. Смес от вар и пясък за мазилка. 3. Материали за дошиване и украсяване на дрехи, от ар.). • *Пътните харчове на тези, които идват от прованса ще се поемат от общинските съвети, каза Илияна Йотова* (в. „Нощен Труд“, бр. 84, 2000, с. 3). • *Нарастването е значително в сравнение с предишни периоди и много наблюдатели си запитаха на какво се дължат завишените правителствени харчове в условията на валутен борд* (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 6).

хaрчa несв. Изразходвам парични средства (от тур. *harçamak* – изразходвам, консумирам). • *Не е вярно, че „Бъдеще за България“ харчи 25% за себе си* (в. „Сега“, бр. 115, 2000, с. 24). • *Важно е да знаеш как да ги печелиш и да ги харчиш разумно* (в. „Луд Труд“, бр. 19, 2000, с. 3). • *Сарафите харчиха марката за 1850 лв. и я купуваха за 1500 – 1650* (в. „Труд“, бр. 38, 1997, с. 8). • *От забавянето губят всички – и „Ален мак“ и купувачът, който се харчи да води дела, и хазната, в която няма да влязат \$12 млн* (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 1). • *Да налага наред, пък да видим дали ще остане здраво място по гърбината на тези, които*

цяла година ни **харчат** бадева вноските за здраве (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 3).

харчлък м. Разг. Неодобр. Изразходване на парични средства (тур. *harçlık* – пари за дребни разходи). • Профука ли бадева времето за учение, язък за **харчлъка** (в. „Труд“, бр. 213, 2001, с. 3).

хàс м. Хубава работа, възможно ли е (тур. *haz,-zzı* – удоволствие, радост, вкус към нещо, от ар.). • Има си **хас** това да не е истина (БРР).

хастàр м. Лъскав плат за подплата (от тур. *astar* – подплата, от перс.). Фразеол. „обръщам (преобръщам) с хастара навън“ – правя основни, коренни промени, обновявам. • Ексцентрикът Морфов преобръща с хастара традиции и класика за радост на днешните сценични фенове (в. „Труд“, 28.11.1998, с. 21).

хаталія прил. неизм. Разг. Опасен. (от тур. *hatalı* – грешен, неправилен, от ар.). • ...това нещо, обвързването, е **хаталия** (Ц. Гинчев).

хатър м. Разг. Угода, удоволствие; воля, желание, изискване (тур. *hatır* – памет; *hâtıra* – спомен, възпоменание, от ар.). • За да не се скърши **хатъра** никому, отвърщал: „Няма да се возя...“ (в. „Жълт Труд“, бр. 14, 1996, с. 9). • То, ако река, лесно ще му изкарам мерака, ама нали ми е един, хайде, викам си, да не му чупя **хатъра** (Ив. Петров).

хекимин м. Остар. Лекар (от тур. *hekim* – същото значение, от ар.). • Нямаме **хекимин** в града, пусто да остане (Д. Талев).

хем част. 1. За усиление на предупреждение, молба. 2. За съединяване на изречения, чиито действия се извършват едновременно (тур. *hem* – за усиление на предупреждение или молба). • **Хем** ще са ви поддръка, **хем** помещението ще стане по-уютно (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 13). • Бесен, че **хем** почерпил яко авера си, **хем** оня го ограбил, пияният Венцислав отишъл през нощта у тях и го транжирал (в. „24 часа“, бр. 44, 1997, с. 5). • ...си-

реч лидерът хем да управлява синя София, хем да е заместник на Костов на върха (в. „24 часа“, 31.03.2000, с. 10). • Те и в Япония ме заглеждаха, и се майтапех, че японците си падат по „Кой е по-по-най“, ама то истината си беше, че им хванах окото, щото хем бял мъж, пък с коса до кръста и пребраден с кърпа... (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 5).

хептѐн (ептѐн) нареч. Разг. Съвсем, напълно, изцяло (тур. *hepten* – същото значение). • Новите цени хептен ще озъбят народа (в. „24 часа“, 06.11.2000, с. 10). • И решиха, завалиите, че вече хептен са ослепели (в. „Труд“, бр. 193, 2000, с. 3). • Кривата круша, чедо, изсърхна ептен (в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2001, с. 3).

хич неизм. Никак, ни най-малко (тур. *hiç* – същото значение). • Ама хич не си падат по род и родина (в. „24 часа“, бр. 31, 1997, с. 8). • Хич не им било лесно обаче да изцицат информация от напористата дама, която отскоро е назначена във Военномедицинска академия. Дамата, чието име полицаите не знаят, хич не си поплювала... (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 7). • И се юрна сънародникът ни по поляните, но хич и не помисли, че гъби всякакви, а някои могат да се окажат отровни (в. „Новинар“, бр. 217, 1997, с. 7). • Касиерът обаче хич не се уплашил, а направо извадил пистолет и го насочил към бандита (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 7).

хòджа м. Мохамедански свещеник (тур. *hoca* – 1. Учител. 2. Духовно лице). • Двете нови семейства сключили само религиозен брак при известен одрински ходжа (в. „24 часа“, бр. 63, 2000, с. 32). • Компания им прави третият туз – „ходжата“ Ербакан, водач на Ислямските легиони (в. „24 часа“, бр. 131, 2000, с. 28). • Пажин твърди, че молитвите на ходжите от джамииите в Истанбул не му пречели, защото там, откъдето произхожда, преди имало много мюсюлмани (в. „Меридиан мач“, бр. 206, 2000, с. 5).

хòлан *част. Разг.* За обръщение към някого (от тур. **oghlan** – момче). • ...идеи, които най-често предизвикват нервен смях. *Хайде, холан!* (в. „Жълт Труд“, бр. 28, 1995, с. 3).

хоросàн *м.* Разтвор от вар и пясък за зидария и мазилка (тур. **horasan** – същото значение, от перс.). • *Забърквам днес хоросана, от утре почвам с мазането* (БРР).

хъс *м.* Диал. Сила, устрем; настървение (тур. **hız** – скорост, бързина; стремителност, сила). • *Хъс е хубава, звучна турска дума* (БНТ, Канал 1, Суматоха). • *Другата обратна работа е българските синдикати да се предпришават като работодатели. При това работодателстват с по-голям хъс от баш директорите...* (в. „Труд“, 28.12.1998, с. 10). • *Беше енергичен и много емоционален, действаше с голям хъс и искаше да въведе нови неща, но много хора му пречеха* (в. „Жълт Труд“, бр. 43, 1995, с. 14). • *Млади висшисти-икономисти с чар, знания, отговорност, компютър, хъс за работа и успех се търсят от Консултантска къща* (в. „24 часа“, Малки обяви I, бр. 185, 2000).

Ч

чадър *м.* 1. Предмет с полусферична форма от опънато платно за предпазване от дъжд или слънце. 2. *Прен.* Съвкупност от клони на дърво, които имат такава форма. 3. *Прен.* Покровителство; закрила, прикритие; „политически чадър“ (тур. **çadır** – 1. Предмет с полусферична форма от опънато платно за предпазване от дъжд или слънце. 2. Палатка, от перс.). Фразеол. „български чадър“ – убийството, свързано със смъртта на писателя Георги Марков в Лондон, при което е използван чадър. • *Министърът на отбраната Бойко Ноев до*

края не сложи шапка, отказа и чадър (в. „24 часа“, бр. 122, 2001, с. 2). • Накрая намерили дамски сгъваем чадър, а в дръжката му – монтиран микрофон (в. „24 часа“, 31.03.2000, с. 12). • Над директора има политически чадър (в. „24 часа“, бр. 88, 2000, с. 8). • „Няма да допусна политически чадъри за когото и да е“ – каза за „НТ“ сутринта Муравей Радев (в. „Нощен Труд“, бр. 77, 2000, с. 1). • Бивш вицепремиер държи чадър над партиен лидер (в. „24 часа“, бр. 88, 2000, с. 8). • Тех-ни събратя от 80-те години ни сочиха с пръст като атентаторите на папата. А малко преди това стан-нахме известни на планетата с понятието „българ-ски чадър“ (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 11). • Още една тенекия ще дрънчи вече зад гърба ни заедно с българ-ския чадър – българската „Подкова“ (в. „24 часа“, 01.04.2000, с. 9). • Костов – чадър над корупцията (в. „24 часа“, бр. 107, 2000, с. 9).

чакма̀к м. Истор. 1. Средство за запалване на огън с кремък. 2. Ударник на пушка – кремъклия или пищов (тур. **çakmak** – огниво, кремък). • Започваше да удря **чак-мака** по твърдия кремък, докато се поднаби прахан-та. (К. Калчев).

чакъ̀л м. Речни дребни камъни, които се използват за настилка или като строителен материал (тур. **çakıl** – същото зна-чение). • Разгневената императорска фаворитка на-редила да я залаят с вода, да смъкнат обувките ѝ и да я гонят с бамбукови пръчки по застланата с ос-тър **чакъл** пътека (в. „Жълт Труд“, бр. 24, 1994, с. 6). • Божигробският **чакъл** (в. „Шок“, бр. 18, 2000, с. 12). • Съпругът ми започна да кара **чакъл** и пясък от „Враждебна“ за строежите, за ТЕЦ „Република“... (в. „Труд“, бр. 307, 2000, с. 9).

чакъ̀р прил. неизм. Разг. Сив или пьстър цвят на очите (тур. **çakır** – небесносин, гълъбов, синкав). • Зюмбюл Стан-ке, **чакър** Станке – занарежда дяволито Илдъръ-мът (Д. Немиров).

чакърест прил. Остар. Сивоок, пъстроок (от тур. *çakır* – небесносин, гълъбов, синкав). • Добичетата от нея бяха брезии и **чакърести** – коя с едното, коя с двете – а понякога бяха и белокраки (Ил. Волен).

чалвам несв. (**чална** св.) 1. Удрям, блъскам. 2. Жарг. Полудявам, побърквам се (от тур. *çalmak* – 1. Крада. 2. Звъня. 3. Хлопам. 4. Свиря. 5. Удрям). • **Чалнах** се от учене (БРР).

чалга ж. Разг. Неодобр. Вид музика с ориенталски елементи (от тур. *çalgı* – музика, свирене). • Годината 1999 „изпра“ негативния смисъл на думата „чалга“ (в. „24 часа“, бр. 3, 2000, с. 14). • **Чалгата** сама по себе си е нещо суперяко (в. „24 часа“, бр. 80, 2000, с. 10). • **Щастлив съм**, че през това лято отбелязваме залеза на **чалгата** (в. „Труд“, бр. 213, 2001, с. 7).

чалгаджия м. Човек, който изпълнява или слуша чалга (от тур. *çalgıcı* – свирач, музикант). • **Чалгаджии** свиреха, а около тях се извиваха нашенски хора (Кр. Григоров). • **Чалгаджията** е певец и музикант (ТВ 7 дни, ТВ Утрин, 20.05.2003).

чалгия ж. Разг. Неодобр. Вид музика, свирня, оркестър с инструментите (от тур. *çalgı* – музика, свирене). • **За пет пари ракия, / три гроша за чалгия** (К. Христов).

чалдисвам несв. (**чалдисам** св.) Разг. Ирон. Побърквам се, полудявам, откачам (от тур. *çıldırmaq* – същото значение). • ...взе да обикаля около контора ни и след малко умът му се **чалдиса**, и гледайте го на кой хал е! (Ц. Гинчев).

чалма ж. Дълъг, тънък плат, който се увива около фес (тур. *çalma* – същото значение). • Един ден се появил дух – джудже с брада и **чалма**, който я попитал дали приема да гледа на хората (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 10). • Очила от 70-те години, обувки от 30-те и 80-те, романтични костюми от 50-те и 60-те, дори **чалми** и **тюрбани** за главите от началото на века ще се обличат едновременно през есента (в. „Труд“, бр. 219, 2000, с. 11).

- чалмалія м.** Човек, друговедец, който носи чалма (от тур. *çalma* – дълъг, тънък плат, който се увива около фес). • През турско тук чалмалія нямал право да замръква – чест, оказвана на селото от султана, защото му давало „войнигани“ – хора, обслужващи обоза на аскера. (в. „Труд“, бр. 149, 2002, с. 13).
- чалнат прил.** Ирон. Смахнат, побъркан (от тур. *çalnak* – 1. Крада. 2. Звъня. 3. Хлопам. 4. Свиря. 5. Удряя). • Има там един май чалнат, / пътниците той тревожи (Хр. Радевски).
- чалъм м.** 1. Разг. Похват, умение, тайно присъщо на нещо действие. 2. Остар. Превземки (тур. *çalım* – придаване на важност). • Кокошката става носачка с чалъм (в. „Нощен Труд“, 21. 04.–22. 04. 1997, с. 6). • Дядо Стоян М. от кв. „Грите чучура“ сподели пред „24 часа“ чалъмите на рационализацията, до която били принудени да прибегнат (в. „24 часа“, бр. 68, 1997, с. 3). • Друг чалъм са намерили да се справят с конкуренцията в квартал Хладилника (в. „Нощен Труд“, 09.10.1995). • Изрязването на филе от риба си има чалъм (в. „Жълт труд“, бр. 47, 1995, с. 25). • Всички чалъми за улова му – в „Българска риболовна енциклопедия“ на издателство „Труд“ (в. „Труд“, бр. 313, 2000, с. 7). • Щом той може, ще трябва и да могат другите пенсионери. Правителството ще ги научи как, след като заложил чалъмите на Костов (Стефан) в Програмата 2001 на съфамилника му Иван (в. „Сега“, бр. 71, 2000). • Нулев план му е чалъмът (в. „Труд“, бр. 351, 2001, с. 3).
- чалтъкчийя м.** Остар. Оризар (от тур. *çeltikçi* – същото значение). • Куюмджия значи златар, а чалтъкчийи – оризари. Верният отговор е „а“ (НТВ, Стани богат, 05.04.2002).
- чам м.** 1. Иглолистно дърво. 2. Дървен материал от такива дървета (тур. *çam* – бор). • Чамът ще стане дефицитен, но ще има повече дъб и бук (в. „24 часа“, бр. 231, 2000, с. 10).

чамалюга ж. Диал. Топка (от тур. *çotak* – същото значение).

• Между краката си той изпречи голямата си тояга с чамалюга накрая... (Ст. Ц. Даскалов).

чамкория ж. Остар. Борова гора (от тур. *çam kogu* – същото значение). • Близо до селото има малка чамкория, дето е на дядо ми (БРР).

чамсакъз м. Остар. Борова смола (от тур. *çam sakızı* – същото значение). • Заре керемидчията понагря ръцете на печката, намаза лъка с чамсакъз и засвири „селското хоро“ (Кр. Григоров).

чампари мн. Кръгли, метални плочи, подобни на кастанети, които се удрят за ритъм при танци (тур. *çalpağa* – същото значение). • Чуват се звънтенията на кючешките чампари (А. Константинов).

чан м. Звънец, хлопатар, който може да се използва и като музикален инструмент (от тур. *çan* – камбана, хлопка). • И денем, и нощем гласът на чана се носи над планината (А. Дончев). • Замлъкнали чанове и лаят на каракачанските кучета (в. „Жълт Труд“, бр. 36, 1995, с. 11). • Виенската група стяга чанове и гайди за Рожен (в. „Вестник за жената“, бр. 30, 26. 2000, с. 3). • ...сергии, отрупани с всевъзможни джунджурии, звън на чанове и мирис на кебапчета и, разбира се, автентичен фолклор (в. „Труд“, бр. 219, 2000, с. 4). • Гостите дърпаха десетките окачени чанове, които озвучиха цялата резиденция (в. „Труд“, бр. 298, 2002, с. 8).

чапкън, -ин м. Развратник, уличник, женкар (тур. *çarkın* – 1. Коцкар, женкар, гамен. 2. Немирник). • Първокласните чапкъни носят название д е л и (луд), второкласните п е х л и в а н и (борец), третокласните д е л и б а л т а (луда брадва)... (Л. Каравелов). • В Разпоповци още беше жив споменът за моя дядо откъм баща, Станьо, чието име съм взел за свое презиме, един „чапкънин, кмет на селото“ в турско време, ловец и „лош човек“ според стари родопчани, за когото се мълвяха различни легенди (Ем. Станев).

- чапраз** (чопраз) м. *Остар.* Художествено украсена тока от метал, която служи за закопчаване на женски колан, пафти (тур. **çarğaz** – напречен, кръстосан, от перс.). • *Аз би желал да зная, отде си ти вземал пари да купуваш чопрази и копринени подрясници на калугерките?* (Л. Каравелов).
- чарѐ** ср. *Остар.* Цяр, лек, лекарство (тур. **çare** – средство, способ; цяр, лек). • *Ами... потърси някакво чаре!* (Д. Талев).
- чардак** м. Висока, покрита тераса на къща (тур. **çardak** – 1. Беседка на полски пѐдар. 2. Навес. 3. Асма. 4. Тераса, от перс.). • *Полека сякаш стѣпваше на прѣсти по снега, той се приближи и преметна чергата на разкованата ограда на чардака* (Д. Талев). • *...продава копривщенска къща, 75 кв. м., чардак, водопровод, ток, бунар...* (в. „Национален куриер 5“, бр. 168, 2000, с. 10).
- чарк** м. 1. Дѣскорезница или работилница за гайтани, която се задвижва с вода. 2. Разг. Част (тур. **çark** – колело, от перс.). • *Бронята, мигачите и други пластмасови чаркове бяха разпилени по цялата улица* (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 16).
- чаршаф** м. Плат, най-често хасе или крепон, с който се застила легло или друго място за спане; спално бельо (тур. **çarşaf** – спално бельо; връхна дреха, покривало у някои жени). • *Трупът на загиналия Трифон Хордов остана да лежи, покрит с чаршаф, на тротоара повече от 40 мин* (в. „Нощен шок“, бр. 11, 2000, с. 6). • *Крадецът отишѣл пиян в апартамента на доктора, който в момента е на гурбет, събрал всичко, което си харесал, и го завързал в чаршаф* (в. „24 часа“, бр. 202, 2000, с. 5). • *Плащаш 12% – получаваши клизма и мокър чаршаф* (в. „24 часа“, бр. 139, 2000, с. 9). • *Чаршафите са дупка до дупка, оплаква се директорът Христо Стойков* (в. „24 часа“, бр. 97, 2000, с. 5). • *При постѣпване в болница пациентите си носят чаршафите, повечето от превързочните материали, а понякога и инструментите, защото*

средствата не достигат, признават лекарите в „Царица Йоанна“ (в. „Труд“, бр. 119, 2000, с. 4).

чаршия ж. Търговска улица или център (от тур. *çarşı* – пазар, пазарище). • Търговци от Силистра пък докараха тия дни в Плевен боб в чували от новата реколта и го продадоха за минути по 3 лева килограма на чаршията (в. „24 часа“, бр. 231, 2000, с. 3). • Прозорците на изток гледаха и към чаршията, по която се движеха всякакви хора, каруци и домашни животни (К. Попов).

чатал м. 1. Дървен прът, раздвоен в края си. 2. Прен. Част от човешко тяло от кръста надолу (тур. *çatal* – вилица). • Тези, които носят чорапогащници знаят, че като тръгне бримката, спиране няма. Стига до чатала и срамните части се оголват (в. „Сега“, бр. 94, 2000). • Откъде да знае горкият, че у нас протоколът е разкراчен от двете страни на един булевард, а под чатала му – цял площад „Независимост“ (в. „Труд“, бр. 282, 2002, с. 1).

чат-пат нареч. Разг. 1. От време на време, понякога. 2. Тук-там на отделни места. 3. Малко, в слаба степен (тур. *çat-pat* – от време на време, понякога). • Предпочиташе да се шегува с птичките и с фолкпевците. Чат-пат с вестници (в. „Труд“, 03.05.2000, с. 12). • Добре че родните богаташи правят чат-пат и нещо за културата, а не само за футбола (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 3).

чауш, -ин м. 1. Истор. Сержант в Османската империя. 2. Остар. Въръжен палач (от тур. *çavuş* – същото значение). • Около три часа след затварянето ми... три-ма души стари турци... придружени от един заптийски чаушин, влязоха при мен (З. Стоянов).

чеверме ср. Печено месо на ръжен, шиш (от тур. *çevirme* – 1. Обръщение, въртене. 2. Печено месо на ръжен). • Подготвили са се да пекач чеверме и ще пресушат няколко каси кехлибарена течност (в. „Жълт

Труд“, бр. 18, 2000). • Училище за *чеверме* отвори́ха в София (в. „24 часа“, бр. 68, 2001, с. 48). • Царят хапна зелена салата с яйца, клин с ориз, дребни сармички и *чеверме* (в. „24 часа“, бр. 122, 2001, с. 3).

чейз м. Дрехи, покъщнина, които невестата отнася в дома на съпруга си (тур. *çeyiz* – същото значение, от ар.). • Богата индийска младоженка сред разкошния си *чеиз*... (в. „Жълт Труд“, бр. 5, 1995, с. 11). • Той с охота показва стаите на Евгений и 19-годишния си внук Емил, раклата със сватбения *чеиз* на майка му (в. „24 часа“, бр. 240, 2000, с. 8).

чекел м. Железен уред за почистване на плуг или разбиване на лед (тур. *çekel* – малка мотика; желязна част на долния край на остена за чистене на плуга). • Самият Вежди Рашидов може да направи статуя как св. Георги пронизва леда с *чекел*, който *чекел* да се превърне в символ на обновена София (Столичен печат, 2000).

чекия ж. Разг. Джобно ножче (от тур. *çakı* – джобно ножче). • ...войската стана по-дребна от ловно-рибарския ни съюз, а първото ни ченге си точи *чекията* за главите на службите (Столичен печат, 2000). • Не съм кинжал, проста *чекийка* съм (в. „24 часа“, 18.09.2000, с. 8, 24 хъша).

чекмедже ср. Плитко сандъче в шкаф, маса, бюро и други мебели, което може да се изтегля напред (тур. *çekmese* – същото значение). • В *чекмедже* стои голяма сума пари, в съседната каюта на шевната машина – недовършена детска риза (в. „Феномен“, бр. 19, 2000, с. 4). • *Чекмеджето* е заключено със секретен ключ, от който притежавам доста сполучлив дубликат (Б. Райнов).

чекрък м. 1. Ръчен уред за предене, за усукване на прежда. 2. Валяк над кладенец, на който е навито въже, свързано с кофа за черпене на вода (тур. *çikrik* – същото значение). • Чудно нещо – казах аз на малкия принц, – всичко е готово: и *чекръкът*, и кофата, и въжето...

Той се засмя, пипна възето, завъртя чекръка. И чекръкът заскрибуца като някой стар ветропоказател, който отдавна не е бил въртян от вятъра (Екзюпери).

челебийя м. *Остар.* Почетно звание на господар, господин (от тур. *çelebi* – същото значение, от ар.). • Жената на челебият не е вече жена, както всичките хора, а челебийка (Л. Каравелов).

челик (чили́к) м. 1. Късо дърво с четири стени, заострено в двата края, с което се играе. 2. Детска игра с това дръвце (тур. *çelik* – издънка, филиз, калем; детска игра с това дръвце). • И кварталът по цял ден ехтеше / от играта ни на „чили́к“ (Хр. Радевски). • Всичките са играли на чилик в тая държава (НТВ, Здравей, България, 05.12.2001).

чембѐр м. *Диал.* 1. Забрадка. 2. *Жарг.* Вид удар с ръка по главата, при който цялата длан се поставя на челото, а ударът се нанася с издърпване и рязко пускане на средния пръст (тур. *çember* – 1. Обръч. 2. Забрадка). • Превързан на главата му с бледо-син чембер, с червени еминии на краката и с писани чорапи (З. Стоянов). • Той редовно му биел чембери по главата, затова си и изпатил (БРР).

чемши́р (чимши́р) м. Вечнозелен декоративен храст с дребни кръгли листа (от тур. *şimşir* – същото значение). • Те са елипсовидни и преди раздаването се украсяват с чемшир, бръшлян и нанизани орехи (в. „Труд“, Коледни празници, 24.12.2000 с. 4). • Понякога съм толкова добра!... / И скрива ме в коша си чемшира / на двора. Неизмислена игра ме търси и ръцете ми намира (П. Дубарова). • „Царичке, ела да се снимаме!“, викаха бабите. Те дариха чужденците с китки чемшир (в. „Труд“, бр. 298, 2002, с. 8).

ченгѐл м. Желязна пръчка с куки в двата края (тур. *çengel* – същото значение). • С ченгел да му теглиш думите... (БРР).

- чене** ср. Челюст (тур. *çene* – същото значение). • Италианка гълта чене, лекуват я от бронхит (в. „24 часа“, бр. 15, 2000, с. 32). • Дъщерята веднага се досетила, че вероятно старицата е глътнала ченето си (в. „24 часа“, бр. 15, 2000, с. 32). • Стиснат дядка се удави в кенеф, търсел си ченето (в. „Световни курйози“, бр. 19, 2000, с. 2). • Да видят какво му е на средния кюстендилец като го заболи ченето (в. „Труд“, бр. 287, 2000, с. 3).
- черджѐ** ср. Разг. Постелка; тъкана пътека (тур. *çerge* – палатка). • Слагах жаби под черджето на съседите (в. „24 часа“, бр. 239, 2000, с. 23).
- черемѐ** ср. Диал. Късмет (от тур. *keşer* – благодетелност, щедрост, от ар.). • Кажу ѝ овреме да си дири черемето, да хваха света (Кр. Григоров).
- черчевѐ** ср. Рамка на прозорец (тур. *çerçeve* – рамка, от перс.). • Съпругът на шефката на новините в БНТ явно има вроден талант към алуминиевата дограма, тъй като преди 2 години фирмата му отличник се класирала първа в надпреварата за черчеветата на Булбанк, новата сграда на Раковски (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 1). • Щом си напуснеш къщата за три дни, ти измъкват черчеветата, вдигат ти керемидите (в. „24 часа“, бр. 69, 2000, с. 11). • Вчера вестникарският бос и баща му сменяха потрошените черчевета (в. „Труд“, бр. 195, 2001, с. 13).
- чешит** м. 1. Остар. Сорт, разновидност. 2. Разг. Странен човек, особняк (тур. *çeşit* – вид, род, сорт, от перс.). • Къмпингът – рай за чешити (в. „168 часа“, бр. 32, 2001, с. 3). • Пловдивски чешити се будалкат с биетието в стих и карикатура (в. „Жълт Труд“, бр. 50, 1995, с. 32). • За него се търсят всякакви чешити, клоуни, майтапчи, имитатори и други подобни (в. „Жълт Труд“, бр. 43, 1995, с. 14). • Чешити идват в Стокхолм заради приза (в. „Стандарт“, бр. 3516, 2002, с. 27).

- чешмà** ж. Иззидано приспособление с направени чучури, по които тече вода (от тур. *çeşme* – същото значение, от перс.). • След като се свестява от упойката на операцията, Виолета си спомня, че двамата побойници, след като я натрошили с пръта, я свестявали на чешмата в двора (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 10). • Караме я с каци и бакъри от селската чешма, макар че повечето хора се запасиха, като видяха, че на 31-и вали силно (в „Труд“, 06.01.2000, с. 13). • Ако замръзне и чешмата, хората топят сняг в печките (в. „Труд“, 06.01.2000, с. 13).
- чибук** м. Лула с дървена торбичка за пушене на тютюн (от тур. *çubuk* – същото значение). • Започна бавно, тромаво и турчинът нетърпеливо размаха чибук си (Д. Талев).
- чивгàр** м. Диал. Ярем (*çivgar* – същото значение). • Воловете се напрегнаха, колкото сила имаха, хомотите заскриптяха, обтегнаха се процепите на чивгарите (Й. Йовков).
- чивия** ж. 1. Клин, гвоздей, приспособление за окачване. 2. Обезумяване, побъркване (от тур. *çivi* – клин, приспособление за окачване, гвоздей). • Тогава му изби чивията... (БРР).
- чизми** мн. Ботуши (от тур. *çizme* – обувка, ботуш). • Облечена в къса ефирна бяла дреха и обута в шикозни чизми, тя предизвика истински фурор сред феновете (Столичен печат, 2000).
- чилè** ср. Намотани на снопче конци, гранка (тур. *çile* – същото значение). • С бели и червени чилета можеш сама да си изплетеш мартеница... (БРР).
- чим** м. Остар. Четвъртито парче земя, покрито с трева (тур. *çim* – същото значение). • Чимовете като по конец са правени (БРР).
- чирак** м. 1. Младеж, който учи занаят при майстор. 2. Човек, неусвоил напълно някаква работа (тур. *çirak* – младеж, който учи занаят при майстор). • Стоян се усмихваше виновно на закачките на чирачетата,

които му се присмиваха или се опитваха да плашат и дразнят кучето му (Д. Талев).

чѝроз м. 1. Осолена, сушена скумрия. 2. Много слаб, сух човек (тур. *çiroz* – малка скумрия, изсушена на слънце). • *Когато се запознахме беше слаб като чѝроз, а сега, след толкова години, я го вижте...* (БРР).

чит м. Диал. Памучна тъкан; басма (тур. *çit* – плет; памучна басма). • *Стопанинът му е разгърнал... един топ чит за ризи* (А. Каралийчев).

читарлѝк (четарлѝк) м. Диал. 1. Ограда, плет. 2. Кръстопът (от тур. *çit* – плет; памучна басма). • *...спрели ги при поп Георгиева читарлѝк* (Ив. Вазов).

чифлѝк м. Голям имот за земеделие и скотовъдство; земеделско стопанство (тур. *çiftlik* – същото значение, от перс.). • *Просторният чифлик „Гюмуш гердан“ край село Първенец, Пловдивско, се превърна в снимачна площадка и приюти екипа* (в. „Жълт Труд“, бр. 34, 1994, с. 14). • *Бандите, които пътували с бял автомобил със синя лампа на покрива, издебнали Михаил Арнаудов в района на Шарков чифлик* (в „Труд“, бр. 119, 2000, с. 32). • *Този чифлик се предаде на МВР, на държавата, на военните – те да го ползват* (в. „Вестник за жената“, бр. 30, 2000, с. 5).

чифликчѝя м. Собственик на голям имот за земеделие и скотовъдство; земеделско стопанство, чифлик (от тур. *çiftlikçi* – същото значение, от перс.). • *Голям чифликчия беше, не знаеше земите си!* (БРР).

чифт м. 1. Два еднакви предмета, които се ползват заедно. 2. Двойка животни за работа или размножаване. 3. Четно число (тур. *çift* – четно число, от перс.). • *След това всички неизбежно започват да отделят част от доходите си поне за един чифт* (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 8).

чифтѝ ср. 1. Разг. Пушка с две цеви. 2. Жарг. Ритник със задните крака (тур. *çifte* – 1. Двоен, двойка. 2. Лодка с двама гребци. 3. Повдъжйиска пушка, двуцевка. 4. Ритник със задните крака, от перс.). • *Но днес не е лошо*

да се позаинтересувате какво ще струва присъединяването на страната към нов военен пакт, колко поколения още ще изплащат **чифте** нищови, запасани на най-големия корем на най-застаряващата и обречена нация в Европа (в. „Труд“, бр. 130, 2000, с. 12).

• Но пропуснаха да отбележат нелегалната доставка на турски **чифтета** за братя мюсюлмани, върлуващи из Балканите (в. „24 часа“, бр. 41, 2000, с. 16).

• **Чифтетата** гръмнаха (в. „Труд“, бр. 219, 2000, с. 2).

чифчилък м. Диал. Земеделие (тур. **çiftçilik** – същото значение). • Ще снема, казва буюдруците на воловете и ще ги натира, няма да правя **чифчилък** (Й. Йовков).

чобан, -ин м. Овчар (тур. **çoban** – пастир на едър добитък, от перс.). • Австрийският **чобанин** вика „Коз, коз“... (БТВ, Хъшове, 28.11.2000). • Пред комисия, съставена от председателя на кооперацията, селския полицаи и **чобанина**, старецът тръгнал да доказва собствеността си. Застанал пред 200-та овце и повикал: „Клара, Клара!“ (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 7). • Бившият син депутат, вживял се в ролята на върховен **чобанин**, прочистващ политическото стадо от шугави овце, обеща до 30 април да окачи в Интернет първата партида ДС уши (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 10).

чоджум неизм. Остар. Дете мое, мой човек (от тур. **çocuğım** – същото значение, от **çocuk** – дете). • Окъсняхме, Махмудко, окъсняхме, **чоджум**! (Н. Нинов).

чок селям неизм. Остар. Много здраве! (тур. **çok** – много и **selâm** – поздрав). • **Чок селям**, Джейлан (в. „Капитал“, 11.11.–17.11.2000, с. 20).

чолак прил. неизм. Диал. Който има само една ръка или липсващи пръсти на ръката (тур. **çolak** – същото значение). • Зер? За ми доде някой **чолак** зет – водник – и да се курдисва на бащините ми къщи... (Ил. Блъсков).

чомага ж. Диал. Сопа, дебела тояга с топка на края (от тур. **çotak** – същото значение) • А оня замахнал с овчарската си **чомага**, та по главата (Г. Караславов).

- чоп** м. Разг. Жребий (тур. *çör* – 1. Смет. 2. Сламка, клечка).
 • ...хайде да хвърляме **чоп** и на когото се падне, той ще почерпи (в. „Луд Труд“, бр. 19, 2000, с. 2). • На вечерята теглиха **чоп** кой до кого да седне (в. „Труд“, бр. 298, 2002, с. 9).
- чорап** м. Част от облеклото, предназначена за обуване на краката на човек (тур. *çorap* – същото значение). • **Чораните** са с плътен цвят (в. „Труд“, бр. 308, 2000, с. 25).
 • Това е равнището на хумора на хора с официални костюми и бели хавлиени **чорапи** (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 9). • Сега трябва да оставя себе си и да губя сума си време, за да ти търся здрави **чорапи** (в. „Луд Труд“, бр. 19, 2000, с. 2). • Режете си ноктите и носете памучни **чорапи** (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 29).
- чорба** ж. Течно ястие, приготвено чрез варене, супа (тур. *çorba* – същото значение, от перс.). • Пълнят се със смес от продуктите, нареждат се плътно в тенджерата, заливат се със зелева **чорба** и се варят на тих огън (в. „Труд“, Коледни празници, 24.12.2000 с. 4). • Пред всеки стопанката сложила една малка паничка с бобена **чорбица**, а пред госта – много голяма паница с пилешка **чорба** (в. „Луд Труд“, бр. 19, 2000, с. 2).
 • Британски депутат може да вари **чорба** от часовници (в. „Труд“, бр. 136, 2000, с. 46).
- чорбаджия** м. Едър собственик по време на турското робство в България (от тур. *çorbacı* – титла, давана в миналото на християни първенци в Турция). • **Чорбаджия** гръмна двама за колело (в. „Труд“, бр. 215, 2001, с. 2).
 • Копривщица е откупена от богатите **чорбаджии** и избягва пожарите (в. „Труд“, бр. 133, 2000, с. 12).
- чувал** м. 1. Голяма торба от плат, зебло или найлон за съхранение на вещества в насипно състояние. 2. Прен. Щедрост (тур. *çuval* – голяма торба от плат, зебло или найлон за съхранение на вещества в насипно състояние, от перс.). • В този момент ми се нахвърлиха пет души, сложиха ми белезници на ръцете и кра-

ката и черен чувал на главата, набутаха ме в колата и ме откараха в сградата на някаква институция (в. „24 часа“, бр. 231, 2000, с. 13). • По цял ден лелките мъкнеха в него чанти и чували с хляб, месо, дрехи, дърва, възлища от склада на града (в. „Труд“, бр. 128, 2000, с. 10). • Декор пак е пращият и напечен перон, където от дни се търкалят мургави наши или чужди сънародници и чували (в. „Труд“, бр. 129, 2000, с. 44).

чукундър м. 1. Цвекло. 2. Глупав, прост, ограничен човек (тур. *çükündür* – цвекло). • С тоя чукундур работа нямам аз... (БРР).

чул м. Завивка, покривка за добитък (тур. *çul* – тъкан от козина). • Покрили се с някакъв чул, докато траел проливният дъжд (БРР).

чума ж. Остра заразна болест, предавана на човека от гризачи (тур. *çıta* – същото значение). • Чу се, че в долните села, далеч не повече от един ден път, дошла чумата и хората там мрели толкоз много, че не сварвали да ги погребват... На другия ден всеки мислеше съседа си за молепсан от чума, затваряше се в къщата си и здраво залостваше вратите. (Й. Йовков).

чунки (чунким) нареч. неизм. Разг. Надали, нима, дали, като че ли (тур. *çünkü, çünki* – защото, понеже, тъй като, поради това че). • Ех, попе, и ти чунки не ходиш по кръчмите (Ст. Л. Костов). • В едната муска намерили писмо, подпечатано с мехюра на аджемския шах: чунким, на мехюра имало изписано разярен лъв (Ст. Заимов).

Ш

- шадраван м.** Специално декоративно приспособление с течаща в различни фигури вода, водоскок, фонтан (от тур. *şadırvan* – същото значение, от перс.). • *Бивша зъботехничка вгражда детските си мечти в шадравани* (в. „Вестник за жената“, бр. 30, 2000, с. 3). • *Руски туристи търсят прохлада в шадравана до Окръжния съд във Варна* (в. „24 часа“, бр. 203, 2000, с. 4).
- шал м.** Голям къс вълнена, копринена или друг тип материя, който служи за намятане на рамената, забраждане или увиване на врата (тур. *şal* – същото значение, от перс.). • *Добре е шалът за пасва на банския костюм като цвят* (в. „24 часа“, бр. 216, 12. 08. 2001, с. 11). • *...ушиване пердета, калъфи, шалове, ковертюри, спално бельо...* (в. „Национален куриер 5“, бр. 168, 2000, с. 21).
- шалвари мн.** Силно набрани в кръста горни гащи, широки потури (тур. *şalvar* – същото значение). • *Така сборната войска на Доган би била шарена като момински шалвари* (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 12). • *Под нея е надянала и традиционните за етноса шалвари* (в. „Шок“, бр. 9, 2000, с. 8–9). • *След секунди палците ми бяха на ластика на шалварите ѝ* (в. „Луд Труд“, бр. 19, 2000, с. 6).
- шамар м.** 1. Удар по лицето с ръка; плесник. 2. Прен. Неочакван удар срещу някого (тур. *şamağ* – плесник, плесница). • *В „локалните схватки“ няма сериозна размяна на удари с изключение на два шамара, които раздава Станимир Стоилов* (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 37). • *Червени си бяха шамари на 1 май* (в. „24 часа“, бр. 116, 2000, с. 1). • *Шамари и псувни си размениха на първомайски митинг червени активисти* (в. „24 часа“, бр. 116, 2000, с. 1). • *Новият шамар от Здравната каса към учениците е, че шините за правилен растеж на зъбите им вече ще се плащат от*

родителите (в. „Нощен Труд“, 13.11.–14.11.2000, с. 10).
• *Още четири шамара с парното* (в. „24 часа“, бр. 3, 1999). • *Шамарът на Ройтерс идва в момент, когато и главният чужд спонсор на СДС – германската християндемократическа фондация „Конрад Аденауер“, обяви, че поради нейни затруднения спира кранчето с помощите* (в. „24 часа“, бр. 98, 2000, с. 12).

шамия ж. *Остар.* Тънка кърпа за глава (от тур., собств. Sam – Дамаск, от ар.). • *Тя дори не поседваше при него, само пооправяше шамията си и бързаше пак към мотиката* (Г. Караславов). • *...облекло обикновено, турско, на феса завита синкава шамия...* (Ст. Заимов).

шам фъстък ж. 1. Вид дърво от района на Средиземно море и Мала Азия, което ражда дребни плодове. 2. Плодовете на това дърво; вид ядки (от тур. собств. Sam – Дамаск, от ар.). • *Сладкиш с праскови и шам фъстък* (в. „Семеен вестник“, бр. 16, 2002, с. 8). • *100 г от шам фъстъка се скълцват на ситно, смесват се с брашното и бакпулвера и се прибавят към яйчено-маслената смес заедно с изварата* (в. „Семеен вестник“, бр. 16, 2002, с. 8).

шап м. *Остро вирусно заболяване на добитъка, при което копитата се възпаляват и окапват* (тур. şar – същото значение). • *Карантина по границите заради шап в Гърция* (в. „24 часа“, бр. 188, 2000, с. 8). • *Евросъюзът забранява внос на агнета от страни, където има шап* (в. „24 часа“, бр. 188, 2000, с. 8). • *Животинският пазар в Кюстендил е затворен от вчера зарази епидемията от шап в Гърция, съобщи за „Труд“ местен източник* (в. „Труд“, бр. 192, 2000, с. 6).

шарапанà (шарапханà) ж. *Диал.* Голям продълговат съд, направен от издълбано дърво, в който се слага гроздето при гроздобер (от тур. şaraphane – същото значение). • *Едри бавни турци от тузлука ще разпрягат биволски коли и шарапхани из дворищата* (Столичен печат, 2000).

шарлаган м. Растително масло (от тур. *şirlağan* – същото значение). • Имало и няколко твърде примитивни шарлаганджийници, които са произвеждали шарлаган от сусам (Г. Караславов).

шарлатан, -ин м. Разг. Измамник, мошеник (тур. *şirlatan* – същото значение). • Унищожиха „Македония“ и затвориха Славейкова, а сега искат да махнат Тъпчилеща, о. Панарета и Чомакова... Големи шарлатани! (Л. Каравелов).

шафран м. Луковично растение с жълти цветове, от което се добива жълта багра (от тур. *safran* – същото значение, от ар.). • Сварете до получаването на сравнително гъста смес водата, захарта, портокаловия сок и шафрана, след което прибавете нарязаните на кубчета ябълки (в. „Демокрация“, бр. 127, 2000, с. 9).

шах м. 1. Монарх или владетел на област в някои източни страни. 2. Шахмат. 3. Дървена или метална кутия с шахматни фигури, която, като се разтвори, е разграфена като шахматна дъска. 4. Ход в шахмата, с който се заплашва непосредствено противниковият цар. 5. Прен. Положение без изход, без надежда (тур. *şah* – 1. Монарх или владетел на област в някои източни страни. 2. Шахмат, от перс.). • В едната муска намерили писмо, подпечатано с мехюра на аджемския шах: чунким, на мехюра имало изписано разярен лъв (Ст. Займов). • Пловдив приема европейско по шах през 2003 г. (в. „Труд“, бр. 307, 2000, с. 28). • Има шахове, конструктори „Атко“ (подобни на „Лего“, но далеч по-евтини), магнитни букви на кирилица и латиница, множество пъзели (в. „Жълт Труд“, бр. 19, 2000, с. 8). • Глория се развежда. Мъжът ѝ в шах, давел мъката в алкохол (в. „Шок“, бр. 18, 2000, с. 1). • Цяла седмица БДЖ държа клиентите си в шах – ще вдигне ли цените на билетите или няма да ги вдигне (в. „Труд“, бр. 186, 2000, с. 3).

шашав прил. Разг. Пренебр. Шантав, занесен, завеян (от тур. *şaşı* – същото значение). • Любимец на пластичните хирурзи обаче е **шашавият Майкъл Джексън** (в. „Седмичен Труд“, бр. 30, 2000, с. 22).

шашардисвам несл. (шашардисам св.) Разг. Обърквам, смайвам, изумявам (от тур. *şaşmak, şaşırmak* – 1. Обърквам, смайвам, изумявам. 2. Отклонявам се). • Ревюто на **Фере шашардиса българите** (в. „Новинар“, 30.11.1995, с. 7). • Несвикналите с нощния график в Испания през уикенда се **шашардисват** (в. „Жълт Труд“, бр. 43, 1995, с. 13).

шашарма ж. Разг. 1. Бъркотия. 2. Измама, шашма (от тур. *şaşırmak* – 1. Обърквам, смайвам, изумявам. 2. Отклонявам се). • Направи някоя **шашарма**, наблъскай в кутиите няколко снопа бюлетини и ето ти тебе **магарето народен представител**, ха-ха-ха! (Ал. Константинов). • Това у гъркоманска **шашарма**: убиецът е грък (Ст. Заимов).

шашкам (шашвам) несл. (шашна св.) Разг. 1. Обърквам, плаша, смайвам. 2. Учудвам, изненадвам, правя силно впечатление (от тур. *şaşı* – шантав, занесен, завеян). • Племенот **джунглите шашка** с интелигентност (в. „Шок свят“, бр. 22, 2000, с. 6). • Деца **гълтат „мъртвешки хапове“** за да **шашкат** родителите (в. „Шок свят“, бр. 22, 2000, с. 6). • Паси **шашна** гостите, като обяви, че ще влезем в НАТО, докато Петър Стоянов е президент още този мандат (в. „24 часа“, бр. 92, 2000, с. 32). • Рокаджии **шашнали** немците с огромните количества бира, които погълнали (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 5). • „Ко Ко Мания“ **шашнаха** германците (в. „24 часа“, бр. 193, 2000, с. 32). • 19-годишен компютърен гений **шашна** турски фирми (в. „Демокрация“, бр. 288, 2000, с. 14). • Наши моряци **шашват** US колеги с клетва (в. „24 часа“, бр. 216, 2001, с. 2).

шашкѐн, -ин м. Разг. Неодобр. Обидно Глупав, смахнат, шашав човек (тур. *şaşkın* – изумен, смаян). • Добичето

струва 1500 лв. Представяте ли си, ако беше отишло зян заради тия шашкѝни, дето не спазват правилата на движение – кахъреха се собственикът Янко и жена му Иванка (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 16).

шашма ж. Разг. Неодобр. 1. Шашарма. 2. Неизвестен предмет, свързан с техниката. 3. Шмекерия. Измама (тур. *şazma* – шмекерия, измама). • Пловдивчани ни обвиниха в шашма (в. „Шок“, бр. 31, 2000, с. 13). • Турци правят шашми (в. „Демокрация“, бр. 127, 2000, с. 14).

шаяк м. Груб вълнен плат за горни дрехи; тънка аба (тур. *şayak* – същото значение). • Йошко, спираме Надето да ходи в чужбина, а ако ходи, ще се облича по следния начин: черен вълнен панталон – тип шаяк, бозава китайска грейка – тип канадка от шушляк, и червени български апрески – тип снегоходки (в. „Труд“, бр. 311, 2000, с. 8).

шега ж. 1. Закачлив израз или постъпка, която предизвиква смях, веселие, закачка, майтап. 2. Прен. Нещо, което не създава грижи, не изисква задълбочение (от тур. *şaka* – закачлив израз или постъпка, която предизвиква смях, веселие, закачка, майтап). • Главен редактор напуска заради първоаприлска шега (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 23). • Може би е нужен закон за държавническият хумор, че да знаем кое се прави на шега, кое не (в. „24 часа“, 17.02.2000, с. 10).

шегаджия м. Човек, който обича и умее да се шегува, шегобиец (от тур. *şakacı* – същото значение). • Шегаджия мобилизира старци за война в Ирак (в. „Труд“, 30.03.2003, с. 5).

шейтан м. 1. Остар. Дявол. 2. Прен. Разг. Хитър, лукав човек (тур. *şeytan* – дявол, от ар.). • Тия хора трябва да са шейтани (Л. Каравелов).

шейх м. 1. Старейшина на арабско племе. 2. Религиозен мюсюлмански водач. 3. Прен. Богат човек; първи човек (тур. *şeyh* – 1. Старейшина на арабско племе. 2. Религиозен

мюсюлмански водач, от ар.). • **Шейх** Икрима Сабри заяви сред египетски седмичник, че саможертвата на палестинските деца доказвала, че новото поколение ще продължи мисията с решимост... (в. „Труд“, бр. 307, 2000, с. 23). • В селището Роле, в компанията на щерки и синове на петролни **шейхове**, италиански милиардери, руски олигарси и американски богаташи се учеше и Виолета, дъщерята на външния ни министър Надежда Михайлова (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • Откакто излезе албумът „Златна рибка“, не минава участие, без някой да е облечен като арабски **шейх** заради песента ми „Няма шега“ (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 20). • „**Шейх**“ № 1 за първи път в историята ще пусне камери на БНТ за пряко предаване на домакински мач на „Нефтохимик“ (в. „Труд“, бр. 117, 2000, с. 27).

шекер м. Остар. Разг. Захар (тур. *şeker* – захар; прен. мил, приятен, приветлив, от ар.). • Селянин, накълцан за чувал **шекер** (в. „24 часа“, бр. 44, 1997, с. 5). • После жертвата си тръгнала с чуждото чувалче **шекер** (в. „24 часа“, бр. 44, 1997, с. 5). • Вместо **шекер** някои хаскат в нея кутии локум, хвърлят и лукчета за аромат (в. „Труд“, Софиянец, бр. 281, 2002, с. 4).

шѐмет м. 1. Замайване, световъртеж. 2. Унес, омая. 3. Прен. Особняк, разсеян човек (от тур. *şamata* – врява, шум). • Имах силен **шѐмет** и се наложи спешно да постъпя в болница (БРР). • С тоя **шѐмет** да си нямаш работа... (БРР).

шѐн прил. неизм. Диал. Весел, жизнерадостен (тур. *şen* – същото значение). • Ей, тая булка е много **шен**! (БРР).

шербет м. Твърде подсладено безалкохолно питие (тур. *şerbət* – твърде подсладено безалкохолно питие, от ар.). • С кафе и **шербет** бяха почерпени те (Ст. Заимов). • Някои разговаряха, други пиеха кафе или **шербет**, а повечето бяха небрежно излегнати на възглавници, докато слугините вчесваха косите им (в. „Жълт Труд“, 27.04.2000, с. 6).

- шердѐн м.** 1. Дял от стомах на преживно животно. 2. Свинско дебело черво като ястие (тур. *şerden* – същото значение). • Един от любимите ми специалитети е *шерденче в масло* (БРР).
- ширà ж.** Гроздов сок в процес на ферментация (тур. *şagar* – вино, от перс.). • *Понякога като деца ни позволяваха да опитваме от ширата* (БРР).
- шйш м.** 1. Дълга метална или дървена пръчка с остър връх. 2. Голяма игла за плетене със същата форма (тур. *şiş* – 1. Дълга метална или дървена пръчка с остър връх. 2. Голяма игла за плетене със същата форма. 3. Оток, подутина, от ар.). • *Това са пилешки пържоли, изпечени на шиш* (в. „Световни курйози“, бр. 19, 2000, с. 2). • *Удоволствието да въртиш шишове в двора* (в. „168 часа“, *Имоти*, бр. 32, 2001, с. 1).
- шишѐ ср.** 1. Стъклен съд за течности с дълго и тясно гърло и разширена долна част без дръжка, бутилка. 2. Количество течност в такъв съд. 3. Стъклено приспособление за газена лампа с подобна форма (тур. *şişe* – 1. Стъкло. 2. Стъклен съд за течности с дълго и тясно гърло и разширена долна част без дръжка, бутилка). • *„Ма какво е това да ме надигат от масата баш на Цветница“, възропта понаквасен млад мъж и развеселено с шише в ръка, отпраши към близкото кафене* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 24). • *Човекът вървял спокойно с шише кока-кола в ръка* (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 16).
- шйшко м.** Разг. Подигр. Шишкав човек (тур. *şişko* – същото значение). • *Шишко свали самолет* (в. „Труд“, бр. 168, 2000, с. 28). • *Падрето се кълне също така, че единственият начин шишковците да стопят излишните си тлъстини е екзорцизмът* (в. „Шок“, бр. 21, 2000, с. 4). • *Най-големите шишковчета на света* (в. „Световни курйози“, бр. 21, 2000, с. 6).
- шйшче ср.** 1. Малък шиш 2. Количество месо, нанизано на шиш (от тур. *şiş* – 1. Дълга метална или дървена пръч-

ка с остър връх. 2. Голяма игла за плетене със същата форма, от ар.). • Защото Йълдъз поднесе мешана скара, а какво е мешана скара? Пържолка, шишче, кебанче, всичко, за да се нахраниш хубаво (в. „24 часа“, бр. 115, 2000, с. 22). • Шишчетата са по 4000 лв., а картофите – 2000 лв (в. „Труд“, 05.05.1999, с. 7). • Шишчета по Драгалевски (в. „168 часа“, Имоти, бр. 32, 2001, с. 5).

шкѐмбѐ ср. 1. Допълнителен стомах на преживно животно. 2. Прен. Издаден напред корем, тумбак. 3. Чорба от почистено телешко или свинско шкѐмбе; шкѐмбе-чорба (от тур. *işkembe* – корем, търбух, от перс.). • Пилешки разфасовки, бутчета, телешко шкѐмбе... (в. „24 часа“, Малки обяви III, бр. 124, 2000). • 63-годишният актьор мултимилионер, плешив и с шкѐмбе, се е напъхал в гигантски плувки, докато фината Лара се разхождала с едни от най-оскъдните бикини, виждани досега на курорта (в. „24 часа“, бр. 225, 2000, с. 28). • Варненецът си поръчвал шкѐмбе-чорба от лимита на Георги Йорданов (в. „Шок“, бр. 31, 2000, с. 13).

шмѐкер м. Разг. Ирон. Човек, който шмекерува, шарлатанин, измамник, хитрец на дребно (видоизменено от тур. *şeb-* и *-keri* – нощна работа, от перс.). • Христо Йовов – преекспонирана звезда или обикновен шмекер (в. „Жълт вестник“, бр. 9, 2000, с. 23). • Усетил, че има работа с голям шмекер... (НТВ, Календар, 04.05.2001).

шмекерия м. Разг. Ирон. Хитрина, измама, шарлатанство (от тур. видоизменено от тур. *şeb-* и *-keri* – нощна работа, от перс.). • По-късно, когато тази шмекерия се разчу из село, Иван Шибилев най-подробно ми разказа кое как е станало и аз едва тогава си спомних, че със същата брада и азиатските мустаци, тънки и дълги като мустаците на царете от първото българско царство, той играеше някои роли на читалищната сцена (Ив. Петров).

- юзбашия м.** *Истор.* Началник на сто души в Османската империя (от тур. *yüzbaşı* – същото значение). • *Е д и н ю з б а ш и я.* Тия хора трябва да са шейтани (Л. Каравелов).
- юзче ср.** *Остар.* 100 грама = четвърт ока (от тур. *yüz* – сто). • *Един ден Христо Даскала от село Шипково, Троянско, влязъл в една от селските кръчми, седнал до една от масите и си поръчал юзче сливова ракия* (в. „Луд Труд“, бр. 19, 2000, с. 2). • *Тъкмо преполовил юзчето с ракия и на вратата на кръчмата се показал друг селски зевзек...* (в. „Луд Труд“, бр. 19, 2000, с. 2).
- юлар м.** 1. Оглавник. 2. Повод на оглавника (тур. *yulag* – същото значение). • *Юлар* – че държиш – смущение и затруднение (К. Петров).
- юмрук м.** 1. Човешка длан със стиснати към нея пръсти. 2. Насилие, терор (тур. *yumruk* – човешка длан със стиснати към нея пръсти). • *Депутат счупи с юмрук стъклото на колата ми, оплака се пред „24 часа“ съпругата на столичанина Ярослав Геров вчера* (в. „24 часа“, бр. 66, 2000, с. 1). • *После се нахвърлил върху тях с юмруци и ритници* (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 32). • *Малката Василка плачела и изнервеният от детския хленч ром започнал да я блъска с юмруци по главата* (в. „24 часа“, бр. 116, 2000, с. 4). • *Той удря с юмрук по масата и неговата дума е закон* (в. „Труд“, 18.01.2000, с. 9).
- юрган м.** Дебела завивка за спане, изпълнена с памук или вълна (тур. *yorgan* – същото значение). • *Младите се събират да играят на карти и да пият, но за нас развлеченията са под юргана...* (в. „Труд“, 06.01.2000, с. 13). • *На всичко отгоре пожар изпепели наскоро всичко, що срещна – и юрганите, и вехтия телевизор, ботушките и дрешките на дечица-*

та (в. Труд“, бр. 226, 2001, с. 12). • Да се помете формирането във Врана заради подозрението, че е замърсено от нездрави елементи. По-образно казано, заради бълхата да се изгори юрганът (в. „Труд“, бр. 298, 2002, с. 11).

юрдѐчка ж. Патица (от тур. *ördek* – същото значение). • Сби-ха се заради една юрдечка (БРР).

юрвам несв. (юрна св.) Разг. 1. Хуквам стремително, спускам се; връхлитам, нахлувам, нахълтвам (от тур. *yüğümek* – вървя, ходя). • Снощи симпатягата Джони Пенков строго смъмри депутатите от ТВ екрана, че се возят в лъскави БМВ-та, вместо да се юрнат с електората в мърлявия градски транспорт, та да му видят хала. Да, ама не (в. „Нощен Труд“, бр. 228, 2000, с. 6). • Научили, че мелничарят е мъртъв, циганите от „Хумата“ се юрнали към воденицата и я разграбили (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 5). • Явно цяла България се е юрнала да играе на тото преди Нова година (в. „24 часа“, 04.01.1999, с. 1). • И се юрна сънародникът ни по поляните, но хич и не помисли, че гъби всякакви, а някои могат да се окажат отровни (в. „Новинар“, бр. 217, 1997, с. 7). • Народът, безпаметен от радост, масово се юрва към Орханййското шосе... (в. „Седмичен Труд“, бр. 51, 1999, с. 21). • През лятото всичко живо в „белите страни“ се юрва на почивка от където може и както може (в. „Вестник за жената“, бр. 30, 2000, с. 14). • Юрнали се на галоп братушките, но след няколко минути на края на селото пристигнали без седла (в. „Труд“, бр. 149, 2002, с. 13).

юрт м. Диал. Празно, запустяло дворно място (тур. *yurt* – същото значение). • Встрани чак до доля, където тече водата, слизат юртове с балкански сини сливи (З. Сребров).

йоруш м. Разг. Нападение, атака, пристъп (тур. *yüğüyüş* – ход, движение). • Онбашии от комшулука, юруш към ар-

кадашлѝк! (в. „24 часа“, бр. 154, 1997, с. 6). • *Кампанията с подмяната на паспортите на юруш е обречена на провал* (в. „24 часа“, бр. 74, 19. 03. 2000, с. 5). • *Цигани, юруш към Хелзинки!* (в. „24 часа, 01.02.2000, с. 11). • *Частници купуват 11 ВЕЦ на юруш* (в. „Труд“, бр. 125, 2000, с. 6).

ютѝя ж. 1. Железен уред, който след нагриване се използва за гладене на тъкани и дрехи. 2. *Жарг. Ирон. Пистолет* (от тур. *ütü* – уред за гладене на дрехи). • *Представете си как една интелигентна жена убива майка си като смазва главата ѝ с ютия пред очите на 12-годишното си дете* (в. „Труд“, бр. 121, 2000, с. 7). • *Ютия – че гладииш – ще помиряваш двама скарани* (К. Петров). • *Набира надомни шивачки и жени за работа с ютия от цялата страна...* (в. „Труд“, Малки обяви VI, бр. 117, 2000). • *Ако животът се мереше с ютии, излиза, че сме обеднели точно 4 пъти след 10 ноември* (в. Труд“, бр. 312, 2002, с. 1). • *Гориха ме с ютия, рязаха ми ушите* (в. „Труд“, 18.03.2003, с. 13).

юфка̀ ж. 1. Изсушени тестени кори. 2. Ястие, приготвено с такива кори (тур. *yufka* – ястие, приготвено от изсушени тестени кори). • *Юфката смесете с част от соса, разстелете я в чинията около пилето, а останалия сос го залейте* (сп. „Жената днес“, *Рецепти от цял свят*, декември 1988, с. 4).

Я

ябанджѝя м. Човек, който е от друго селище, преселник, другоселец (от тур. *yabancı* – същото значение). • *Не мислех зло, майко. Ябанджѝя човек и беше за малко, а остана навеке* (Д. Талев).

- яв̀аш** нареч. 1. Разг. Бавно, полека, едва-едва. 2. прил. неизм. Остар. Мек, слаб – за тютюн (тур. *yavaş* – бавно, полека, едва-едва). • От тук нататък полицията (не) завърта „машината“ на спокойни, ориенталски яваш-яваш обороти (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 10). • Спокойно! Яваш-яваш!... (БНТ, Канал 1, 05.11.2000).
- я̀дец** междум. За изразяване неуспех при облог или състезание (от тур. *yades* – същото значение). • „Днеска само за вас има работа, а за нас – ядец, мамка ви!“, процеждаха през зъби ячки момчета (Столичен печат, 2001).
- яз̀ък** междум. Разг. Жалко (тур. *yazık* – същото значение). • Язък за дървата, тигана и маслото... (С. Заимов). • Гласят „Софарма“ за дойна крава на здравната каса, но язък за кравата (в. „Банкеръ“, бр. 17, 2000). • Слага топката на главата на Гонзо, възх... но той бие над вратата. Язък! (в. „24 часа“, бр. 211, 2000, с. 14).
- як̀а ж.** Част от дреха, която е прикрепена към вратната извивка или е продължение на реверите (тур. *yaка* – същото значение). • Под черните си ученически мантии с монашески бели якички носехме минижути или най-първите шорти (в. „Вестник за жената“, бр. 30, 2000, с. 5).
- ял̀анджия** м. Диал. Лъжец (от тур. *yalanсі* – същото значение). • Я го остави! Яланджия е той, нечитав човек! (БРР).
- ял̀дъз** м. Остар. Жълтица, позлата (тур. *yaldız* – същото значение). • Цялата ѝ дреха беше обшита с ялдъзи (БРР).
- ял̀дъзлия** прил. неизм. Диал. Позлатен (от тур. *yaldızlı* – същото значение). • Пред него на масата са разположени няколко тъмносини ялдъзлии мускали, от които половината празни... (Ал. Константинов).
- ям̀а ж.** Диал. Кръпка (тур. *yaма* – същото значение). • Той държеше криво широко и голяма губерка и се готвеше да постави мешинена яма на самара (Ем. Станев).
- я̀ма ж.** Остар. Плячка, грабеж (от тур. *yaғта* – същото значение). • ...но всичката тая стока не беше тяхна мъка, а яма, нагребана в това смутно време (Й. Йовков).

ямурлук м. Дълга мъжка връхна дреха с качулка (тур. *yağmurluk* – същото значение, от *yağmur* – дъжд). • Той отметна **ямурлука** си и покри добичето (Ел. Пелин).

ярма ж. Смляна на едро зърнена храна за селскостопански животни (тур. *yarma* – 1. Едро смляна кърма. 2. Пробив. 3. Разцепване, разтрошаване. 4. Разрез). • Скараха се заради **ярмата** на добитъка, не можеха да я разделят (БРР).

ятаган м. Къса крива сабя, по-широка към върха, отколкото към дръжката (тур. *yatağan* – същото значение). • ...всеки случайно попаднал на улицата християнин е нишан за **курушум** и **ятаган** (в. „Седмичен труд“, бр. 51, 1999, с. 21). • След година-две се сдобил и с един „Байонет“ и един **ятаган** (в. „24 часа“, бр. 216, 2001, с. 14). • Кърджалийският свещеник Камен Гарена превърна богоявленския водосвет в шоу, като се появи на муле, водено от турско запитие с **ятаган** и съпровождан от кръстоносци и еврейски равин (в. „24 часа“, бр. 6, 2002, с. 48). • Българинът не можеш да го уплашиш ни с **ятаган**, ни с пушка, ни със закон! (в. Труд“, бр. 312, 2002, с. 1).

ятак м. Лице, което укрива занимаващи се с конспиративна дейност и им помага (тур. *yatak*, -ği – 1. Легло. 2. Прен. Човек, който дава убежище). • Ха си си отворил устата, ха са те заклеили като комунист, **ятак** на Милошевич и на Леонид Кучма (в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2001, с. 3). • България се явява потенциален **ятак** на преследваните секти, но странно защо за нашествието на чуждите емисари у нас се говори и пише малко (в. „24 часа“, бр. 41, 2000, с. 16). • Имам информация, че майката на Костов – Поликсена, нейната сестра и родителите ѝ са били **ятаци** на Дупнишкия партизански отряд (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 3). • Магистратите не са **ятаци** на властта (в. „Труд“, бр. 313, 2000, с. 2).

яхния ж. Гъсто ястие с месо или зеленчуци, приготвено чрез варене (от тур. *yahni* – същото значение). • На оста-

налите 730 затворници бобената яхния не им се размина (в. „Нощен Труд“, бр. 84, 2000, с. 16). • *Вечерята пък ще е яхния и мляко с ориз* (в. „Труд“, бр. 128, 2000, с. 11).

яхър м. Обор (тур. *añır* – същото значение). • **Яхър** (обор) – тайни страсти и желания ще те възбудят; конски – ще постигнеш целта си с постоянство; за друг добитък – ще промениш жилището си или жена (мъжа) си (К. Петров).

яшмак м. Покривало за глава и лице на жените мохамеданки (тур. *yaşmak* – същото значение). • **Яшмакът** ѝ беше леко отворен и св. Спиридон побърза да наведе неземните си очи към пращия под, за да не се вмъкне през тях в душата му прелестта на изкушението (Ел. Пелин).

Д-р Весела Кръстева е родена в София през 1960 г. Завършила е българска филология в СУ „Св. Климент Охридски“. През 2001 г. защитава дисертация на тема: „Турцизмите в съвременния български език“ за присъждане на научната и образователна степен „доктор“.

От 1997 до 2000 г. е преподавател по филологически практикум в СУ „Св. Климент Охридски“. От 2000 г. работи като учител по български език и литература в 164. гимназия с преподаване на испански език „Мигел де Сервантес“, София.

Автор е на:

- ❖ *Турцизмите в съвременната публицистична реч като обект на социолингвистично изследване*, сб. „Проблеми на социолингвистиката“, 1997.
- ❖ *Публицистиката – предмостие или свободна зона на литературата*, сб. „Език, литература, идентичност“, 1999.
- ❖ *За пейоративните турски заемки в езика на публицистиката*, сп. „Българска реч“, 1999.
- ❖ *Реактуализация на част от турските заемки в езика на публицистиката – исторически основания и значения* – доклад, изнесен на националната конференция „Българският език през XX век“, 04.12.1999, публикуван в сборник на университетското издателство, 2000.
- ❖ *Речник на турските думи в съвременния български печат*, изд. „Лакон ПРЕС“.
- ❖ *Комбинирани тестове за ученици след 7. клас*, изд. „Ариадна“.
- ❖ *Познаваме ли правилата и нормите в българския книжовен език?*, изд. „Ариадна“.
- ❖ *Граматика за 6. клас*, изд. „Скорпио ви“.
- ❖ *Граматика за 5. клас*, изд. „Скорпио ви“.
- ❖ *Граматика за 7. клас*, изд. „Скорпио ви“.
- ❖ *Граматика за 9. клас*, изд. „Скорпио ви“.
- ❖ *Граматика за 10. клас*, изд. „Скорпио ви“.
- ❖ *Граматика за 11. клас*, изд. „Скорпио ви“.
- ❖ *Граматика за 12. клас*, изд. „Скорпио ви“.
- ❖ *Обща българска граматика*, изд. „Скорпио ви“.